GÜNEY

112

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

nisan · mayıs · haziran '25
nîsan · gulan · hezîran '25
april · mai · juni '25

100 tl · 6 euro · 6,5 chf

KARAMSARLIĞA KAPILIP GELECEKTEN UMUDUNU KESME!

Umut kendi gücümüzde!

- **YILMAZ GÜNEY** "BİZ"DİR VE DAİMA BİZİMLEDİR
- NAZİ SOYKIRIMININ BİR TANIĞI: **ESTHER BEJARANO**
- **HRANT**'I ANARKEN: SINIF, ETNİSİTE VE SOSYALİSTLER
- SANATÇI **UMUT ALTINÇAĞ**'LA SÖYLEŞİ
- RENKLERİN SUDA DANSI: **EBRU SANATI**

Sinema Notları: Berlinale 75

001112
4 193600 906004

DÖNÜŞÜM YAYINLARI'NDAN İKİ YENİ KİTAP

2019-2023 YILLARI ARASINDAKİ GELİŞMELERE BİR GENEL BAKIŞ

Ya Sosyalizm Ya Barbarlık İçinde Çöküş! — H. YEŞİL

Kapitalizm/emperyalizm doğayı kendi imalatı "iklim değişikliği" ile mahva ve dünyayı adım adım bir üçüncü dünya savaşına sürüklüyor. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yürüyen yüzlerce vekâlet savaşının barbarlıklarını mumla aratacak bir barbarlığa sürükleniyoruz. Âdeta "binmişiz bir alamete, gidiyoruz kıyamete" durumu var.

Dünya, eğer işçi sınıfı önderliğinde devrimler tarafından engellenmezse, barbarlık içinde çöküşe her zamankinden daha yakın. Seçim sizin, seçim hepimizin. Bu kitap doğru seçim için bir nebze katkıda bulunursa, amacına varmış olacaktır.

ISBN: 978-625-94567-1-3

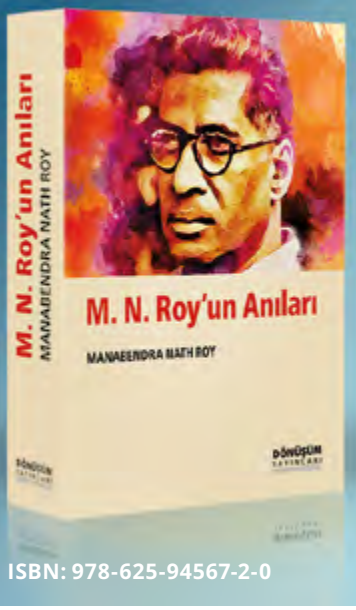

ISBN: 978-625-94567-2-0

M. N. Roy'un Anıları

MANABENDRA NATH ROY

Roy'un yaptığı gibi insanın yaratıcılığını açığa çıkarabilecek çok az sayıda lider vardır. Roy bunu yapabildi, çünkü kendini çok az düşündü. Tek kaygısı özgürlüğü kendinde gerçekleştirebilmek ve başkalarının da bunu yapmasını sağlayabilmekti. Özgürlük kavrayışı daha zengin ve daha karmaşık bir anlam kazandıkça, siyaset felsefesi ve eylemleri de buna tekabül eden bir dönüşüm geçirdi. Benzer şekilde, kelimenin pragmatik anlamındaki 'başarısızlığı' ise yalnızca entelektüel ve ahlaki bütünlüğünün kaçınılmaz sonucu olarak görülebilir. Başkalarının ilkelerden ödün verdiği yerlerde, Roy, aradığı değerlerin kendisinden uzaklaşmaması için görünürdeki başarılardan vazgeçmeyi tercih etti.

— G. D. Parikh

İSTEME ADRESLERİ:

DÖNÜŞÜMYAYINLARI

Asmalımescit Mah.,
Terkos Çıkmazı,
Terkos Han No: 1/71,
Beyoğlu/İstanbul

Tel.: 0507 - 037 75 27
donusumyayinlari@gmail.com

GÜNEYDERGİSİ

Cemalpaşa Mah.
63005 Sokak, No: 17/1
Gazipaşa, Seyhan/Adana

Tel: 0541 801 35 02
www.guneykultursanat.org
guneykultur@gmail.com

GÜNEYKÜLTÜR**MERKEZİ**

Fatih Mah.
936 Sokak No: 27/A,
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0507 037 75 27

Kitapları aşağıda yer alan kitabevleri sitelerinden de sipariş edebilirsiniz.

www.dr.com.tr
www.yaykoop.com
www.odakkitap.com
www.kitapsepeti.com
www.bkmkitap.com
www.hepsiburada.com
www.trendyol.com
www.amazon.com.tr

ONLİNE SİPARİŞ:
www.interyayinlari.com

GÜNEY'DEN SİZLERE

Değerli Güney Okurları,

İşçilere, emekçilere saldırıların arttığı, daha büyük savaşlar için hazırlıkların yapıldığı, şovenizmin azdırıldığı, en temel hakların gaspedildiği, kadın cinayetlerinin, çevre katliamlarının... sürdüğü bir dönemden geçiyoruz.

Tüm bu saldırılara karşı durmak, kapitalist sisteme, onun devletine karşı daha fazla ses çıkarmak; bu köhne sistemin tek ve biricik alternatifi olan sosyalizm mücadelesini yükseltmek için... bilinçli, örgütlü, dinamik bir devrimci çıkış için... hepimize çok daha fazla görev düşüyor. Herkesin sürecin önümüze koyduğu görevlere sarılması, devrim cephesini güçlendirmek için daha fazla çalışması gerekiyor. GÜNEY olarak biz bu mücadele cephesinde üzerimize düşen görevleri yapıyoruz, yapmaya devam edeceğiz.

● ● ● ●

Sizlerin ürünlerine daha çok yer vermek için "kılı kırk yarıyor", daha fazla şiir, daha fazla öykü, deneme... yayınlamaya çalışıyoruz. Sizlere dolu dolu, okunur bir dergi hazırlamaya çalışıyoruz. Ama bu çalışmada yanlışlar da yapıyoruz...

Örneğin 111. sayının 56. sayfasında yayınladığımız **Hıdır Çam** arkadaşımızın yazdığı **"Muğlalı onbaşı"** başlıklı şiirine şair ismi olarak Hasan Çam yazmışız... Yine aynı sayının 46. sayfasından itibaren yayınladığımız, **Ayşe Kaygusuz Şimşek** arkadaşımızın yazar-şair **Berivan Kaya** ile yaptığı söyleşinin son tümcesinin son iki sözcüğü baskıda çıkmamış. Son tümce şöyle olacaktı: **"Birlikte çoğalmak, sözü eylemi birlikte çoğaltmak dileğimizdir."**

Yapılan yanlışlıklar şüphesiz bizim hatamız, dikkatsizliğimiz... Düzeltiyor, **okurlarımızdan, Hıdır Çam, Berivan Kaya ve Ayşe Kaygusuz Şimşek arkadaşlarımızdan özür diliyoruz.**

Evet, daha dikkatli ve özenli çalışmamız gerekiyor...

● ● ● ●

Bilindiği üzere dergimiz Güney, Yılmaz Güney'in eserlerinin, görüşlerinin geniş kitleler arasında yayılması için de çaba gösteren bir dergi. Bu sayımızda Yılmaz Güney'in bir konuşmasını O'nun "doğum günü" vesilesiyle yayınlıyoruz. Yılmaz Güney, söz konusu konuşmayı Kayseri Cezaevi'nde, 1 Nisan 1977'de "doğum günü" dolayısıyla komün arkadaşları önünde yapmış, daha sonra bu konuşma metni yayınlanmıştı. Yine Temel Demirer arkadaşımız da bu sayıda Yılmaz Güney üzerine yazdı... İlgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da Berlinale'yi arkadaşımız Anuş Pazarcıyan takip etti ve yazdı. Bu sayımızda yarışma bölümü dışındaki filmlere ilişkin değerlendirmelerini aktarıyoruz. Gelecek sayıda yarışma bölümündeki filmlere ilişkin değerlendirmelerine yer vereceğiz. Sinemaseverler ilgiyle okuyacaklardır...

● ● ● ●

Elimize geçen ürünleri sayfalarımız elverdiği ölçüde değerlendiriyoruz/değerlendireceğiz. Yazısı henüz yayınlanmamış olan arkadaşlarımızın bizi anlayışla karşılayacaklarını umuyoruz. Bu ama sizlerden ürün talep etmemizin engeli değil...

Ürünlerinizi bekliyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak üzere...

İÇİNDEKİLER

03 **Güney'den Sizlere**

06 **Umut kendi gücümüzde!**
Derya Gümüş

08 **Toplumsal devrim sürekli bir değişme ve değiştirme hareketidir**
Yılmaz Güney

10 **"Biz"dir O ve daima bizimledir**
Temel Demirer

15 **bir çığlık at**
Hasan Seçkin

16 **Hrant'ı anarken: Sınıf, etnisite ve sosyalistler**
Prof. Dr. Şükrü Aslan

17 **bu kan, inanna**
Cafer Demirtaş

18 **Bir açıklama**
Güney

18 **"Hıltan" adlı öyküyü kim buldu?**
Nihat Taydaş

19 **Ağır bir bedel**
Ahmet Yılmaz Tuncer

20 NAZİ SOYKIRIMININ BİR TANIĞI:
Esther Bejarano
Mehmet Desde

24 **Aynı acıyı paylaşıyoruz**
Thomas Winkler

26 **GÜNEY**ÇEVİRİ
80 yıl önce: "Yozlaşmış Sanat" sergisi

28 **Reddiye**
Emine Aydoğdu

29 **Filan Hanım**
Halil İçöz

29 **Şaire veda...**
Veysel Otunç

32 **Koç / Göç**
A. Karabax

34 **Mektup**
Hüseyin Demir

35 **Gözyaşı Ustası**
Nevin Koçoğlu

36 ŞİİR VE YAŞAM ÇİLEHANESİ'NDEN-II
"DELİ SABRI / DERİN MESELE"
Murat Koçak

38 **Sömürü Düzeni** / Memleket özlemi
Med Reşiyan

40 **Dicle'nin kıyısında** / gava ku tu tê bîra min - aklıma düştüğünde
İbrahim Halil Ergin

42 **Elarya'nın macerası**
Umut İllia Kuter Gül

42 **Kobane "Kararı"**
Roman Daban

43 **kırılgan anılar**
İbrahim Kurt

44 **bir başka hamur**
Ali Rıza Seçik

45 **Su'dan bir öykü**
Ali Abbas Öztürk

45 **Başka**
Ümit Kaya

46 **O mavi yıldıza**
Fulya Çelik

48 **Bir Çimdik Sevgi**
Reşit Yaman

48 **Çoruh parçalanmış bir savaşçı**
Hakan Yılmaz

49 **gök kubbesiz**
Fazlı Humar

50 **Filistin ve selam**
Hasan Erkul

52 **Sultan Anne**
Dr. Veli Örtlek

52 **Xewn**
Müslüm Aslan

53 **Yürekleri Ezen Acı**
Çetin Örgen

54 **Rengin Kadın Korosu'nun ikinci öykü yarışması sonuçlandı**
Güney

55 **Hasret ağacı**
Şükran Bağcık

GÜNEY KİTAP

56 **Güler Kalem ve "Moloz Bebekler... Taş Cesetler..."**
Adil Okay

57 **Erim Solmaz'dan iki kitap**
Güney

58 **Sende Kalsın**
Güney

59 **Edepsizle edepsizleşmek**
Zübeyde Göktaşgürcan

61 **"Kızıl Güreşçi" romanı**
Mustafa Demir

62 **Şairler erken ölür**
Rahime Henden

63 **Yağmurlar ülkesinin savrulanları**
Akman Gedik

65 **Yazarın odası dünyasıdır!**
Cevat Bayrak

66 **Sanat ve edebiyatta zaman - mekân ilişkisi**
Sıddık Sert

66 **Yaralı saat**
Cansu Aydın

67 **Ölmek**
Erdost Akbaba

GÜNEY SİNEMA

68 **James J. Braddock**
Bedriye Korkankorkmaz

71 **"Sûr: Ax û Welat" / "Sur: Toprak ve Vatan" - Dr. Sosyolog Zana Kibar**
Gülsen Gülbeyaz

76 **SİNEMA NOTLARI — Berlinale 75**
Anuş Pazarcıyan

89 **Ateşin sırrı**
Adil Başoğul

GÜNEY SÖYLEŞİ

90 **UMUT ALTINÇAĞ: "Parklarda oyun oynayacak çocuklara ağıtlar yaktık"**
Söyleşi: Halil Yeni

94 **Siyam'ın Günlüğü**
Vicdan Özerdem

95 **KARİKA**TÜR
K. Öntaş

96 RENKLERİN SUDA DANSI: **'Ebru Sanatı'**
Güney

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Tuncay Özkaradeniz

Yönetim Yeri ve Adresi:
Cemalpaşa Mah., 63005 Sokak, No: 17/1
Gazipaşa, Seyhan/Adana
Tel.: 0541 801 35 02

İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Mail: guneykultur@gmail.com

Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi
guneykultursanatdergisi
guneydergisi

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32, 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Förderverein Güney e.V.
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 3.000 TL, **1/2 sayfa:** 1.500 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 1000 TL, **1/4 sayfa:** 500 TL
(Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.)

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Yapı Kredi Bankası
Tuncay Özkaradeniz
IBAN No: TR880006701000000094843077

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 1000 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 30 Avro
(Posta ücreti dâhil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaramıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

Dizgi & Grafik: Güney Grafik
Baskı: Mutlu Basım Yayın
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256, Topkapı/İstanbul
Tel: 0212/ 577 72 08

■ GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir. Son redaksiyon tarihi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

KARAMSARLIĞA KAPILIP GELECEKTEN UMUDUNU KESME!

Umut kendi gücümüzde!

DERYA GÜMÜŞ

Eski dünya-yeni dünya... yeni yüzyıl, yeni Türkiye... havada uçuşan bir sürü "yenilik" vaatleri... sanırsınız bahar gelmiş, topraktan güzellikler fışkırıyor, ağaçlar tomurcuklanıyor, doğa yeşilleniyor! Ama heyhat!!! Her "yenilik" haberiyle irkiliyor, ardından gelebilecek olan daha büyük felaketlerin sezgisiyle dikkat kesiliyoruz. Haklıyız şüphesiz tedirginliğimizde... Evet, baş döndüren bir hızla yeni bir döneme evrimleniyoruz. Fakat bu "yenilik" furyası "hayırların" habercisi değil, bilakis "gelen gideni aratır" noktasındayız.

ABD seçimleriyle Trump'ın şimdi ikinci kez başkan olmasıyla dünya çapında esen o uğursuz rüzgârlar fırtınalara dönüşüyor. Birbirini izleyen skandal sözler, haberlerle bizi bu yeni döneme alıştırmaya çalışıyorlar!

Alışmamalıyız!

Trump'la birlikte bir zamanlar "özgürlükler ülkesi" olarak sayılan, gerçekte hiçbir zaman öyle olmayan, ABD'de yeni bir döneme girilmiş bulunuluyor. Bu dönem, bir yanıyla bütün sahte özgürlük laflarının bir tarafa atıldığı ve sermayenin çıkarlarının bütün çıplaklığıyla ifade edildiği bir dönem... Niyetlerin, çıkarların "özgürlük-demokrasi-eşitlik-insan hakları" gibi laflarla gizlenmesinin büyük ölçüde bir kenara bırakıldığı, "ÖNCE AMERİKA", "ÖNCE BEN", "HEPSİ BENİM OLMALI" vahşetinin bütün yalınlığıyla ifade edildiği bir dönem. Dolayısıyla bu gelişme bir yanıyla burjuvazinin "özgürlük dünyası"nın arkasındaki gerçekliğin ifşa olmasına yarayabilir.

Fakat, diğer yanıyla bu yolda işe gelmeyen her şeyin yalan-iftira-demagoji-algı operasyonlarıyla bertaraf edilmeye çalışıldığı, akla-bilime-gerçekliğe aykırı bir propaganda savaşıyla bütün dünyada insanların ayaklarının altından "bildiklerinin", "güvenlik limanlarının" çekilip alındığı bir dönem... Kendinden yana olmayanların terörle bastırıldığı-sindirildiği, insanların korkuyla terbiye edildiği, "yeni yönetim tarzına", adını koyalım: faşizme adaptasyonunun sağlandığı bir dönem.

Tek başına iktidar olma ve nihai hedef olarak tüm dünyaya egemen olma yarışında yeni bir kültür geliştiriliyor. Batılı burjuva basın buna "Trumpizm" adını taktı bile...

Trump ilk başkanlık seçimi öncesinde twitter'deki (x'teki) bilinçli çarpıtmalarla dolu kısa mesajlarıyla, demagoji ve dezenformasyon saldırı kampanyasını yürütmüştü:

"İklim felaketi mi?" "Yok canım öyle bir şey!"

"Kadın hakları mı?" "Hadi canım ordan sende!"

"Seksizm mi?" "O da neymiş?"

"Irkçılık mı?" "Tanrı – tabii beyaz -Amerika'yı korusun!"

Bütün bunların "özgürlükçü dünyanın başkanı"nın ağzından açıkça ifade edilmesiyle afallamıştı dünya. Şimdi daha da güçlenerek ikinci kez başkanlık koltuğuna oturmuşken yüzsüzlükte de level / eşik atlamayı ihmal etmiyor; yapay zekâyla hazırlanan reklam filmleriyle işlerini yönetmeye koyuluyor. Gazze'den Filistinlileri kovmaktan, gasp ederek "temizlemekten", orada bir "Trump cenneti" yaratmaktan söz ediyor. Tehlikeli saldırganlığını zenginlik ve hoşlukla bezenmiş "sanal rüyalar"la yayıyor.

Ciddiye almalıyız!

Trump'ın söylediklerine "Yok artık! Soytarılığın da bu kadarı olmaz!" demek mümkün elbet... Bunun bir "yol kazası" olduğunu düşünenler, böyle çok uzun boylu gitmeyeceğini ileri sürenler de var.

Fakat, durum hafife alınmaya izin vermeyecek kadar ciddi. Trump ne "kazara iş başına gelmiş bir tüccar", ne de "köyün delisi"! O yalnız değil, ekibiyle iş başında! Musk gibi kapitalistlerin, sermaye gruplarının "milyonları" var ardında. O dünya hegemonya savaşlarına hazırlanan burjuvazinin ihtiyaç duyduğu yeni yönetim biçimine geçiş sürecinin tam da ihtiyaç duyduğu türden bir figür.

"Değerler borsası" tepetakla!

Dün kültür emperyalizminin algısal içeriğini, Hollywood filmlerinde işlenen "özgürlükçü dünyanın koruyucusu" ve dünyayı kurtaran olarak - ABD belirliyordu. "Neo liberalizm"in sahte "eşitlik, özgürlük, kadın hakları, çoğulculuk, LGBT+ hakları" savunuculuğu belirliyordu... Şimdi bu "değerler borsası" çöktü! Her şey tepetakla! Yükselen değerler bugün başka! Bütün dünyada yükselen değerler: muhafazakârlık, dinci gericilik, kadın hakları düşmanlığı, şovenizm, militarizm oluyor!

Radikallikte Talibanlardan geri kalmayan Hristiyan gericiliğin "Evanjelik" kesiminin ve diğer faşist güruhların artan saldırganlıklarıyla meydan okumaları gündemde.

ABD'de dua şovlarıyla yapılan devir teslim törenlerini izliyoruz.

Sistemin alışılmış "demokrasi geleneklerinden" vazgeçilerek kararnamelerle idare edilen "tek adam" rejimlerine öykünüşleri görüyoruz.

"Yoksullarla paylaş" oyalamacasından vaz geçmek suretiyle keseleri doldurmanın, zenginlerin ve zenginliğe övgünün geçer akçe olduğunu gözümüze sokan Elon Musk'ın bütün dünya kamuoyu önünde emekçileri işten kovmakla tehdit eden ahlaksızlıklarına maruz kalıyoruz.

Tacizciliğiyle ifşa olmuş, teşhir etmek için dahi tekrarlamak istemediğimiz seksist söylemlerinden ceza almış bir başkanın hiçbir şey olmamış gibi davranmasına tanık oluyoruz.

Trump destekçilerinin feminist hareketin sloganı olan "Benim bedenim-benim kararım!"ı utanmazca tersine çevirdiği "Senin bedenin-benim kararım!" şeklindeki erkek şovenisti vahşetin açıktan ilan edilişine tanık oluyoruz.

Kendilerinin pışpışlayıp savaşa sürdüğü Ukrayna başkanı Zelensky'nin, bir devlet başkanının babası tarafından azarlanan bir yeni yetme gibi —hem de bütün suçu onun üzerine yıkarak!— kovulması rezaletini izliyoruz.

Güya "değerlere ve kurallara dayalı sistem"in çöküşüne, çıplak emperyalist çıkarların açıkça merkeze konduğu bir yeni sistem yönünde ilerlenmesine tanık oluyoruz.

Ve bir tek Trump ile kalmıyor bu gelişme... Avrupa'nın birçok ülkesinde dünyadaki gelişmelerin yarattığı güvensizlik ortamından beslenen faşizm o insanlık düşmanı kültürüyle yükseliyor, bir virüs gibi yayılıyor. Esasen biz ülkelerimizden pek iyi tanıyoruz, bu "yeniyi"! Batının "ileri demokrasileri"ne öykünürken, şimdi onlar adım adım bu tarafa evriliyor.

"Şahsım" yönetim tarzları pek revaçta!

Fransa'da, İtalya'da, Hollanda'da, Finlandiya'da, İsveç'te, Macaristan'da... ve son olarak Almanya'da açık faşist partiler, açık faşist söylemleriyle sahnedeler. Irkçılığı, göçmen düşmanlığını başlıca propaganda malzemesi hâline getirmiş durumdalar. Ülkeyi "temizleme", göçmenleri geri sürme (!) siyasetlerinin parolası hâline getirdikleri "Re-migra-tion!" kavramını her fırsatta damaklarında eze eze, tadını çıkara çıkara tekrarlamayı âdet bellemiş durumdalar.

Dünya iyi bir yere doğru gitmiyor!

Bu gidişata dur diyecek olan bütün dünyada ezilenler olacak elbette! Her türden sınıf düşmanı- ırkçı-cinsiyetçi, işgalci ve savaş kışkırtıcı hareketin karşısına duvar gibi dikilmenin zamanı. Sömürücüleri sırtımızdan atıp kurtulmayı beceremediğimiz sürece bu böyle sürüp gidecek. Ve bunun vebali yine bizim boynumuza...

"Kabahatin büyüğü bizim" dememek için!

Karamsarlığa kapılıp gelecekten umudu kesmemek için!

Umut kendi gücümüzde!

Umut her şeye rağmen büyük insanlıkta!

6.3.2025 ■

Toplumsal devrim sürekli bir değişme ve değiştirme hareketidir

YILMAZ GÜNEY

Arkadaşlarım,

Toplumsal devrim, sınıfsal temelleri olan, kesintisiz bir değişme ve değiştirme hareketidir. Çeşitli zorluklarla dolu, uzun, sancılı bir tarihi dönemi kapsar. Acıları, sevinçleri, başarıları, yenilgileri, yükseliş ve düşüş devrelerini içerir.

Toplumsal devrimleri zorunlu kılan, uzlaşmaz boyutlara ulaşan toplumsal çelişmelerdir. Sınıflı her toplum, uzlaşmaz sınıf çelişmelerini bağrında taşır. İşte devrimleri gündeme getiren bu çelişmeler, çelişmelerin çözümü için gerekli olan sınıf güçlerini, bütün mücadele silahlarıyla karşı karşıya getirir. Sınıf siyasetlerini, ideolojilerini, taktik tavır ve davranışlarını da bu süreç içerisinde biçimler.

Toplumumuz da, günden güne berraklaşan bu saflaşma süreci içindedir. Biliyoruz ki, insanlık tarihi sınıfların mücadeleleri tarihidir. Tarihin itici gücü halklardır. Yani, tarihi gelişmeler, üstün yetenekli insanların eseri değil, üstün özelliklere sahip insanlar toplumsal çelişmelerin ve gelişmelerin eseridir. Toplumsal gelişmelerin nesnel yasalarını ve halkların tarihi eğilimlerini özünden kavrayan insanlar, nesnel koşullara uygun düşen doğru önerileri, fedakârlıkları ve cesaretleriyle kitlelerin bilinçlenmelerinde, devrim hedeflerine yönelmelerinde önemli roller oynamışlar ve tarih, onları layık oldukları yerlere oturtmuştur. Tarihi akışa ve toplumsal eğilimlere ters düşen, toplumsal gerçeklikten kopar ve halkın devrimci eğilimlerini çiğneyen insanlar ise, bir zamanlar halk tarafından nasıl yüceltilmişlerse, yine halk tarafından alaşağı edilmişlerdir, edilmektedirler ve edileceklerdir. İşte bu tarihi ve evrensel gerçeklerden hareketle, sınıf saflaşmalarının yoğunlaştığı günümüzde kendi yerimizi saptamak göreviyle karşı karşıyayız.

Kimin saflarında olacağız?

Bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük isteyen; insanın insana kulluğuna son verilmesini isteyen halkların devrimci saflarında mı, yoksa bağımsızlığa ve demokrasiye karşı çıkan, sömürüyü bir tasma gibi halkların boğazına geçirip onları köleleştiren ve düzeni korumak için her türlü baskı ve zulmü "meşru" gören halk düşmanı saflarda mı?

Hangi saftan seçersek seçelim, seçtiğimiz saflar bize çeşitli görevler yükler. Bu görevlerin yerine getirilmesi, bizi sınıfsal değerlere göre adlandırır. Ya ezilen halkların ve sınıfların fedakâr, yiğit, bilinçli, unutulmaz savaşçıları olarak, bilinen-bilinmeyen kahramanları olarak tarihe geçeriz ... ya da halk düşmanları olarak, nefretle anılarak tarihin kara sayfalarına, tarihin çöplüğüne. Ya anamıza, babamıza, karımıza ve çocuklarımıza, bizden sonraki kuşaklara şerefli insanların mirasını bırakırız ... ya da onların, yakınlarımızın, uzun bir süre utanacakları, hatırladıkça yüzlerini kızartacak acı bir miras. Biz, çocuklarımıza şerefli, onurlu bir miras bırakmalıyız.

Arkadaşlarım,

Şerefli bir miras bırakmanın birinci koşulu, ezilenlerin yanında bilinçli bir biçimde saf tutmak ve kendimizi, ezen sınıfların gerici ideoloji ve kültürel etkilenmelerinden, düşünce biçimlerinden, alışkanlıklarından kurtarmak için sabırlı çaba sarf etmektir.

Safımız, her türlü sahteliği, grupçuluğu aşarak, başta işçi sınıfı olmak üzere, ezilen, sömürülen bütün emekçi kitlelerin birliği doğrultusunda, devrimci proletaryanın mücadele saftan olmalıdır.

Bu safı içtenlikle ve inanarak seçmişsek, bu saflara karşı olan bütün gerici güçlere ve bu güçlerin ideolojik, siyasi, kültürel ve toplumsal etkilerine karşı, bilimsel sosyalizmin ilkeleri temelinde savaşmalıyız.

Bu görev, kendimizi ve çevremizi değiştirmeyi emreder.

Bu görev, devrimci fedakârlığı, bilgi edinmeyi, yiğitliği ve alçakgönüllü olmayı emreder.

Bu görev, devrim saflarını seçmiş insanların, eleştiri, özeleştiri temelinde birliğini emreder.

Bu görev, devrim yolunu seçmiş insanların kardeşliğini, kitlelerle birleşmesini emreder.

Arkadaşlarım,

Yeni bir yaşa girdiğim bu gün, gerek bana gerekse sizlere, geçmişe eleştirici bir gözle bakmanın, hatalarımızın sınıfsal köklerini araştırmanın, bizi halka güvensiz, bireyci, tembel yapan ana nedenlerin araştırılmasının vesilesi olsun.

Gerçekten devrim istiyorsak, devrimin çıkarlarını birinci plana almalıyız. Gerek kendi, gerekse arkadaşlarımızın zaaflarına, yapıcı ve arındırıcı bir biçimde, bu açıdan bakmalıyız.

Bizi zor görevler bekliyor. Başarılı olmak, en küçük ayrıntının bile doğru sınıfsal ilkeler ışığında titizlikle irdelenmesini zorunlu kılar. Sizlere, önümüzdeki çeşitli engellerin aşılmasında gücüm oranında yardımcı olmak için çalışacağım; olumlu yanlarımızın vazgeçilmez dostu, zaaflarımızın amansız düşmanı olarak her zaman yanınızda olacağım. Bütün eksiklik ve yetmezliklerinize karşın sizlere inanıyorum ve güveniyorum. Bu inancım, kaynağını halkıma duyduğum güvenden alıyor. Devrimin gerektirdiği bilgiler ve yetenekler kazanılabilir şeylerdir. Halkımız mutlaka başarıya ulaşacaktır. Bağımsızlığın, mutluluğun ve özgürlüğün düşmanı emperyalizm ve sosyal emperyalizm yenilecektir. İnsanlık düşmanı faşizm yenilecektir! Reformizm ve revizyonizm yenilecektir! Her türlü sağ ve "sol" sapmalar aşılacaktır! Ve halkımız kendi eseri olacak Demokratik Halk Devrimini ve buradan geçerek sosyalizmi kesin zafere ulaştıracaktır. Bu, tarihin yazgısıdır.

Yaşasın devrim!.. ■

["Siyasal Yazılar", Yılmaz Güney, s. 9-12, Güney Yayınları, İkinci Basım, Eylül 2003, İstanbul]

“Biz”dir O VE DAİMA BİZİMLEDİR

TEMEL DEMİRER

“Büyük amaç uğruna ölmek daima yaşamaktır.” [1]

“Gerçek bildiğin yolda tek başına kalsan da, mücadeleye devam etmelisin!”

“Mücadele azmi olmayan bir insanın yaşayan ölüden ne farkı var ki!”

“Her ne kadar ertelenmiş hayallerimiz olsa da, yarına umutla bakan gözlerimiz var. Çünkü yarınlar bizim!”

“Her şeye rağmen düşmana inat yaşayacağız. Yarın bizim çünkü... Biz öleceğiz ama çocuklarımız bırakacağımız mirası taşıyacaklar yüreklerinde. Ve onların yürekleri bizim altında ezildiğimiz korkuları taşımayacak!”

“Zulme dayalı tüm saltanatlar yıkılacaktır!” derdi ve dediklerine uygun müthiş bir serüveni yılmadan yaşadı; adı Yılmaz Güney’di.

Müesses Türk İslâm sentezi “nizam”ın “makbul vatandaş” tanımına uymayan O; büyük sinemacı, yazar ve Kürt komünistiydi.

Neyi “tartışmaya” kalkışırlarsa kalkışsınlar, devrimciliğine söz edilmesi mümkün olmayan O;

gözünü budaktan sakınmayan bir adanmışlığın öğretici/ örnek mücadele tarihiydi.

Çok önceleri demiştim. Tekrarlıyorum: "Yılmaz Güney'i 'tanımam'. Ya da uzağındaki herkes kadar 'tanırım'. Onu, topu topu üç kere gördüm. İlki, 70'li yıllarda, Ankara'daki bir film galasındaydı... Film, 'Umutsuzlar' mıydı, yoksa 'Endişe' miydi? Onu hatırlayamıyorum. Galada unutamadığım, Yılmaz Güney'in konuşmasıydı.

İkinci görüşüm, 12 Eylül karanlıklarının yurtdışına yansıyan boğucu karamsarlığı içinde, ülkedeki mücadele ile dayanışmaya yönelik toplantıya denk düştü... Paris'in Maubert-Mutualité Salonu'nda, 'iğne atsan yere düşmüyordu'. Yılmaz sahneye çıktı. Kendinden emindi. Herkesi ferahlatan sakin içtenliğiyle, öfkelerimizi dile getirdi. Yine gülümsüyordu...

Üçüncü ve sonuncu görüşüm, Paris'in Bastille meydanından başlayan ve Avrupa Parlamentosu'nun bulunduğu Strasbourg'a yönelen 'uzun yürüyüş'ün güzergâhındaydı... Yıl 82 mi, yoksa 83 müydü? Yine anımsayamıyorum. Yılmaz'ı son gördüğümde, Yılmaz hastaydı. Ama yine de gülümsüyordu...

Pratik bir alışverişim olmayan Yılmaz Güney'le ilgili 'anılar'ım yok. Bunu ne eksilik ne de fazlalık olarak nitelemedim ve nitelemiyorum. O, benim için, vazgeçmeyen/ boyun eğmeyen bir mücadele insanıdır. Halk kahramanıdır. Sosyalisttir, sürgündaşımdır... Yılmaz Güney, gülümseyerek, sol yumruğunu havadan indirmeyen bir mücadele adamı ve halk kahramanıdır,"[2] diye yazmıştım Onun için. Hâlâ da böyle benim için Yılmaz Güney; birçok kez yazdığım satırlarımda.[3]

O bir zamanlar "yakışıklı krallar"ın at koşturduğu Yeşilçam sokaklarını bir "çirkin kral" olarak fethetmiş, art arda çektiği sayısız filmle ezilenlerin gönlüne taht kurmuştu.

Dünya politik sinemasında önemli yeri olan, sinema tarihimizin mihenk taşlarından Yılmaz Güney; imza attığı filmleri ve mücadelesiyle yaşayıp, anılıyor.

Yokluk içinde geçen çocukluk yıllarında pantolonunun iki yanındaki yamayı örtsün diye sırtından çıkarmadığı solmuş ceketinden, okurken çalıştığı iki işinden, göç yollarından, sürgünlerden, cezaevinden Altın Palmiye'ye uzanan bir yolda yaşadı hakkını verdiği serüvenini...

YAŞAM SERÜVENİ

İoanna Kuçuradi'nin, "Karamsar olmayın; erdemli yaşamak isteyen insanlar da var dünyada"; Honoré de Balzac'ın, "Çok acı çeken insan, çok yaşamış demektir"; Johann Wolfgang von Goethe'nin, "Şudur son sözü bilgeliğin: Hak eder özgürlüğü ve yaşamı ancak, her gün onları yeniden kazanmaya çalışan kişi"[4] betimlemeleriyle müsemma yaşamı boyunca ezilenlerin yanında saf tutan; bedelini de sürgünde, zindanlarda ödeyen O; bir sinema oyuncusu, senarist, yönetmen, yazar ve devrimci militan olarak gündemden hiç düşmedi.

"Herkes bir gün ölür, kimi toprağa, kimi yüreklere gömülür," denir ya hani; O, yüreklere gömüleceğini biliyordu. Çünkü hem sineması hem duruşuyla halkına adanmış bir kimlik oluşturdu.

O; "Asıl hapishane insanın kafasında yarattığı hapishanedir. Hayatı sınırlayan hapishane odur ki, ilk fırsatta yıkılmalıdır. Dünyayı daha iyi kavrayabilmek için," diyordu.

Gerek eserleri, gerek hakkında yazılanlar, aradan yıllar geçse de sahiciliğinden hiçbir şey kaybetmedi.

O kendini kısaca şöyle tanıtıyordu: "Bir sanatçı olarak Yılmaz Güney diye bilinirim. Asıl adım Yılmaz Pütün'dür. Adım, zorluklar karşısında eğilmez, umutsuzluğa kapılmaz, yılgınlığa düşmez ve baş eğmez anlamına gelir; soyadım Pütün ise bir dağ meyvesinin kırılmaz çekirdeği demektir. 1937 yılında, Türkiye'de, bir güney şehri olan Adana'nın Yenice köyünde doğdum. Kürt asıllı, topraksız bir köylü ailenin iki çocuğundan biriyim." Yaşamı bir destan gibidir. Babası Siverekli, annesi Vartolu Kürtler olmakla birlikte o, kendisini asimile edilmiş bir Kürt olarak tanımlamıştı.

Daha 9 yaşındayken çalışmaya başladı. Pamuk işçiliği, çobanlık, simitçilik ve kuryeliğe kadar birçok işte çalıştı. Sanata merakı da erken yaşlardadır. Daha 18 yaşındayken yazdığı "3 Bilinmeyenli Eşitsizlik Sistemleri" başlıklı öyküsünde "komünizm propagandası" yaptığı gerekçesiyle takibata uğradı. Hakkında dava açıldı.

Bu süreçler devam etti. Bundan sonra hayatının nasıl bir yön aldığını Yılmaz Güney şöyle ifade ediyor: "Önümdeki tek yol, kendimi hayatın okulunda, hayatın kabul ettiği ve dayattığı öğretmenler aracılığı ile eğitmekti. Öyle yaptım... Kitaplar, sinema, iş, cezaevi, acımasızlık, hayatın katı kuralları, toplumsal baskılar, kahpelikler, yiğitler... Karşılaştığım zorlukları yenmek için direnmek ve kararlılık... Öğretmenlerimden biri zor'dur..."

Gerçekten de 'zor'dan dersler çıkardı ve zor olan birçok şeyi başardı.[5]

Yılmaz Güney, her şeyden önce, sinemanın gelmiş geçmiş en önemli simgelerindendir. Oyuncu ve senarist olarak girdiği sinema çalışmalarında esas büyük başarısını bir süre sonra senarist ve yönetmen olarak gösterecektir. Bu, birdenbire olmamıştır.

Yılmaz'ın "Çirkin Kral" olarak şöhreti elbette oyunculuğundan geliyordu. Senaristliği, daha önce edebiyatla meşgul olduğu için kendiliğinden gelen bir faaliyetti. Ama yönetmenliği, genel olarak sinemacılığı, Fransa'da sanat sineması bağlamında kullanılan bir terimi kullanırsak cinéaste kişiliği, devrimle temasa geçtikten sonra gelişmiştir.

Yılmaz 1971 devrimci hareketine hamlelerinde lojistik destek sağlayarak içine girdiği devrimci mücadele sonucunda 12 Mart dönemini 1974 affı çıkana

kadar Selimiye'de tutuklu geçirdiğinde dışarı başka bir insan olarak çıkmıştır. "Arkadaş" ve "Umut" filmlerinden "Sürü" ve "Yol"a uzanan güzergâh işte bu büyük dönüşümün ürünüdür. Yılmaz olağanüstü bir sinemacı olduysa bu devrimciliği sayesindedir.

Yılmaz Güney proletaryanın ve emekçi köylülüğün sanatçısının sinemadaki örnek temsilcisidir. "Arkadaş" ve "Umut"tan sonra her yaptığı film, Türkiye toplumuna ve içinde yaşadığımız çağa proletaryanın ideolojik merceğinden bakarak, her zaman taraf tutarak, konuya proletaryanın teorik kavrayışının, tarihsel maddeciliğin ışığını yansıtarak tasarlanmış ve çekilmiştir.

Yılmaz tam "halk adamı"dır. Aynen Yaşar Kemal gibi. Üniversiteye değmiştir ama işçi-köylü çocuklarının şanslısının değdiği gibi. Esas olarak, kendini yetiştirmiştir. İçinden geldiği halk ortamını hem çok iyi tanır hem de birçok özelliğini hayatı boyunca terk etmemiştir. "Çirkin Kral"ın halkla ilişkisini tanımlayan da budur. Yılmaz sol kültür-sanat dünyasında işçi-emekçi halkın "bizden biri" olarak gördüğü ender "şöhret"lerden biridir.

Nihayet, Yılmaz, Türkiye kültür-sanat ortamında Kürt halkının katkısını en parlak biçimde temsil eden ve bunu gittikçe daha güçlü ve aydınlanmış tarzda yapan bir sanatçıdır.[6]

Yılmaz Güney, Can Yücel'e nazireyle söyleyelim, bu 100 yılın en hızlı 100 metresini koşandır. Deli dolu bir hayat, kavga, cinayet, hapis, sinema sanatının her alanında çalışma ve devrimci komünist dava. Yılmaz üç defa hapis yatmıştır. İlki 1961'de edebi çalışmalarında "komünizm propagandası" yapmaktan bir buçuk yıl. İkincisi 12 Mart'ın dağdağası içinde "teröristlere yardım ve yataklık"tan 1972'de iki yıl, sonuncusu ise Adana Yumurtalık savcısını, kendisine siyasi nedenlerle laf attığı için öldürmek iddiasıyla 1976'da, ama bu sefer 19 yıl! Devrimcimiz beş yıl yattıktan sonra artık 40'ını geçmiş bir delikanlı olarak bir tekne ile Meis Adası'na, sonunda sığınacağı Fransa'ya kaçar.

Yılmaz'ın Türk sinemasındaki yeri, önce "Çirkin Kral" olarak tanınır. Halktan biri olarak düzenin en kirli temsilcileriyle kavga ettiği aşk ve macera filmlerinde halkın en yoksul ve eğitimsiz katmanlarının kalbini kazanan, düzenle uzlaşamayan adam rolleri oynar. Sarışın Göksel Arsoy'ların, Ediz Hun'ların "kibar salon erkeği" rolüyle genç kızların yüreğini çalmasının beklendiği bir çağda kara kuru Anadolu çocuğudur

O, 1937'li idi. Yani Che (1938) ile aynı kuşaktan. 1968'li diye bilinen devrimciler kuşağı, Deniz'lerin, Mahir'lerin, İbo'ların kuşağı ise Füruzan'ın sembol romanında verdiği yıl ile söylersek "1947'liler"di. Yani Yılmaz 1968 kuşağından yarım kuşak büyüktü. Ama aynen onlar gibi devrimciydi, komünistti.

Daha 24 yaşında "komünizm propagandası" yüzünden hapse mahkûm olan bu adam bir çeyrek yüzyıl boyunca gittikçe daha çok komünist, gittikçe daha fazla pratik anlamda devrimci oldu. 47 gibi olgun, ama daha çok şey verebilecek bir yaşta ölmeseydi, nereye kadar giderdi, düşünmesi bile heyecan verici.

Sanatının adım adım sola kaydığını yukarıda gördük. Daha önemlisi, Yılmaz insan olarak her geçen yıl değişiyor, daha çok komünist oluyordu. 30 yaşına kadar hep yazan ve yaratan bu insan bir kurumun parçası olmak için adım atmamıştı. Oysa 1972'de ikinci hapisliğinde Güney dergisini yayınlamaya başladı. Artık yaratıcılık alanında da siyasette de kolektif yoldan yürümeyi kararlaştırmıştı.

Bu giderek bir komünist örgütlenme eğilimine dönüştü. Yılmaz komünistti.

Yılmaz'ın sinemasını sevip komünizmini bir kenara bırakmak istemek olmaz. Aynen memleketlisi Orhan Kemal ve genç Yaşar Kemal gibi, daha da önemlisi aynen Nâzım Hikmet gibi "sevdalınız komünisttir"!

Yılmaz Güney'in "lumpenliği" çok eleştirilmiştir. "Silah düşkünlüğü, kabadayılığı, kavgacılığı", en sonunda işlediği "cinayet", "kadınlara karşı maço tavrı", "külhanbeyi üslubu" ve daha neler neler! Kimi bunları bir aydına yakışmaz diye eleştirir. Kimi komüniste yakışmaz diye...

Ne var ki, eleştiriciler insana ne bir Marksist gibi diyalektik çerçeve içinde, ne de gelişme teorisinin kalıpları çerçevesinde bakıyor. Bir hayatın çok farklı evrelerindeki bir dizi davranış ardı ardına diziliyor. Bunların hangisinin hangi aşamada yaşandığı, neyin neyi izlediği, neyin neyin yerini aldığı bile araştırılmıyor. Soyut, metafizik yöntemle düşünülmüş, genel geçer, basmakalıp değerlendirmeler.[7]

TARTIŞ-MA! FASLI?

Tartış-ma faslında Oscar Wilde'ın, "Olabilecek en zevksiz, en yavan çağda yaşıyoruz," vurgusu eşliğinde; Marie-France Hirigoyen'in, "Aşağılama, zayıf kişinin silahıdır; bu, istenmeyen duygulara karşı bir savunma biçimidir. Zayıf kişi, bir alaycılık ve şakacılık maskesinin arkasına gizlenmiştir"...[8]

Emil Michel Cioran'ın, "Aşırı ölçüde tekrarlanan kelimeler bitkin düşer ve ölürler"...[9]

Murathan Mungan'ın, "Hayatta kimsenin görmek istemediği kadar çok acı vardır. Siz yalnızca seçtiklerinizi fark edersiniz"...

Montesquieu'nun, "Laf yetiştirmekten, kendini yetiştirmeyi unutmuş insanlar var"...

Stefan Zweig'ın, "İnsanın konuşacak kadar zekâya, ya da susacak kadar akla sahip olmaması büyük bir talihsizliktir"...

Maxime Lagacé'ın, "Aptallar etkilemeye çalışır. Bilge sadece ifade eder"...

Ronald David Laing'ın, "Öldüğünüzde ölü olduğunuzu bilmezsiniz. Bu sadece başkaları için zordur. Aynı şey salak olduğunuzda da geçerlidir"...

Peyami Safa'nın, "Deliliğin hiç olmazsa mazisi şanlı. Aptallığın şerefli bir tarihi bile yok!"...

Amerikalı Yerli sözü'nün "Emreden dinlemez. Dinlemeyen anlamaz. Anlamayan sevemez. Sevemeyen korkar. Korkan yok eder. İşte siz! Yok ediyorsunuz"...

Pierre Beaumarcha'nın, "En acımasız olanlar en çok hata işleyenlerdir"...

Konfüçyüs'ün, "Yalan söyleyenler, doğru söyleyenlere inanmazlar"...

Farid Farjad'ın, "Güzel insan' aramak ile 'insandaki güzelliği' aramak arasında derin bir fark vardır"...

Maximilien Robespierre'in, "Özellikle özgürlüğün düşmanları için sızlanan duyarlılık beni kuşkulandırır," uyarıları anımsanmalıdır.

Kolay mı?

Toplumsal ve politik kimliği, Urfa'dan göç etmiş yoksul bir Kürt ailesinin çocuğu olarak Adana'da sınıfsal ve etnik olarak yaşadığı derin çelişki ve çatışmalarla biçimlenen...

Hamallık yaparken yazdığı öyküyle daha 18 yaşındayken "komünizm propagandası yapmak"tan yargılanan...

"Boynu Bükük Öldüler" romanıyla Orhan Kemal ödülü alan...

Senarist, yönetmen, oyuncu ve yapımcı olarak onlarca filmin yaratıcısı...

Müthiş bir estetik yaratıcılığın sahibi, Cannes Film Festivali olmak üzere ulusal ve uluslararası festivallerden ödüller alan...

Ve tüm bunları gözaltılar ve hapishanelerle bezeli 47 yıllık yaşamına sığdıran, yaşamını sürgünde kaybeden Yılmaz Güney, olanca zaptedilmezliğiyle, egemen Türk(iye) kültür endüstrisince nefret nesnesine dönüştürülüp, "şiddet sembolü" olarak itibarsızlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Onun ne dünyasıyla ne yarattığı sinemayla en ufak bir ilgisi, ilişiği olmayan genç bir kadın oyuncunun, Farah Zeynep Abdullah'ın işaret fişeği ile [10] başlayan linç kampanyası öyle kendiliğinden gelişen bir durum değildir.

Ayrıca Farah Zeynep Abdullah, ödülünü Yılmaz Güney'e adayan Nur Sürer'e, "Ne Yılmaz Güney'i be" tepkisini koyarken; "Yılmaz Güney çok önemli bir sinemacı," diyen Nur Sürer, "Bunu yazanların bir tane Yılmaz Güney filmini izlediklerini zannetmiyorum. Yılmaz Güney sevgimi hiç kimse alamaz benden." [11] "Yılmaz Güney bizim sinemacılar için gerçekten çok önemli bir adam. Yeşilçam'dan bu yana gelen hikâyemizde hiçbir sinemacı Yılmaz Güney ile ilgili en ufak bir şey konuşamaz, konuşmaz. O bizim kıymetlimizdir. Sinemacıların kırmızı çizgisidir ama bazı densizler, filmi bile izlememiş. Herhangi bir Yılmaz Güney filmini izlememiş insanlar. Adam öleli 40 yıl olmuş, 30 yaşındaki biri Yılmaz Güney ile ilgili bir hikâye uydurabiliyor," [12] yanıtını verdi.

Aynı konuda Yılmaz Güney'in yeğeni Şule Demirezen, "Artık ölümsüzleştiği ve bizimle her an yaşadığı için konuşuluyor. İlgili-ilgisiz herkes konuşurken biz aile bireyleri sustuk. 40 yıl önce yaşamını yitirmiş dayıma bugün bile sosyal medyadan sayısız hakaretler ediliyor. Ona hakaret edip saldırmak âdeta bir kampanyaya dönüştü. Çünkü Yılmaz dayım devrimci bir sanatçıydı. Hiçbir zaman geldiği yeri, yürüdüğü yolu inkâr etmeden kendi gelişimini sürdürdü. Herkes düşüncelerini söylemekte özgürdür. Dolayısıyla herkes Yılmaz Güney'i sevmek ve takdir etmek zorunda değil. 40 yıldır onu unutmayan, unutturmayan halkı var. Geriye dönüp şöyle bir bakın, aramızda olmayıp 40 yıldır konuşulan kaç kişi var? Yılmaz Güney'den rahatsız olanlar konuşmaya devam edebilir. Sanatçı dostları ve onu sevenler, Paris'teki mezarının başına eksik olmayan çiçekler bırakmaya devam ediyor," [13] yanıtını verirken; elbette Yılmaz Güney de tartışılır, hiç kimse eleştirilmekten muaf değildir. Ancak Yılmaz Güney tartışmasının asıl hedefini ve tartışmayı kullanan siyasi odağın amacını saptamak tartışmanın içeriğinden daha önemlidir.

Yılmaz Güney'i de öncelikle sanatın ölçüleriyle değerlendirmeliyiz. Ve o ölçüler içinde Yılmaz Güney coğrafyamız sinemasının en tepesindedir. Dünyaya etkisi bakımdan kıyaslarsak şiirinde Nâzım neyse, sinemada da Yılmaz Güney odur.

"Kadına şiddet" ya da Yumurtalık vakası üzerinden Onun sanatını "küçümseme"ye kalkanlar, kendisini küçültür. Çok başarılı bir sanatçı ve çağının ve toplumun çelişkilerini çözümleyerek tutum takınan bir kişi olarak aynı zamanda aydındır.

Kaldı ki, bugün ülke sineması "Yeşilçam melodramları"nın fevkinde yapıtlar üretip, Farah Zeynep gibi genç sanatçılara kimi zaman uluslararası boyutlarda bir "görünebilirlik" alanı sağlıyorsa, bu yolu açanların en önemlilerinden biri, içinden çıktığı Yeşilçam klişelerini paramparça etmeye cüret edebilmiş Yılmaz Güney'dir...

Özetle sanatçıyı sanatıyla ve sanatın ölçüleriyle değerlendirmeliyiz; kişisel zaafları, hataları ve suçlarıyla değil.

Gelelim Yılmaz Güney tartışmasının asıl hedefine. İktidarın yayın organı 'Yeni Şafak'ın yazarı net bir dille ortaya koyuyor o hedefi: "Yılmaz Güney isimli tanrılarının fanusunda hafif bir çatlak oluştu. Darısı Mahir'inden Deniz'ine diğer tanrıların başına." [14] *Asıl mesele budur; buradadır!*

OYSA... YA DA DÖNÜŞÜMÜ(NÜ) GÖR(EBİL)MEK

Yılmaz Güney, Rainer Maria Rilke'nin, "Kim kendisini, önce paramparça etmeden yenileyebilmiştir?"; Samantha Rose Hill'in, "Düşünmek aynı zamanda kendini anlama, kendini bilme sürecidir"; [15] Stefan Zweig'ın, "İçinde bir şeyler hayır diyorsa, sen de hayır demelisin," ifadeleriyle müsemma büyük dönüşümü geçirmiştir... (Tabii Farah Zeynep Abdullah gibi görmemeyi seçenler bu dönüşümü anlamanın uzağındadır!)

Sözünü ettiğim hâl Onun satırlarında şöyle ifade edilir:

"Kişisel nitelikler gösteren hırs, inat, kin, nefret, acımasızlık yön verdi hayatıma bir zamanlar. Bütün bu dengesiz duyguları, sağlıklı bir biçimde yönetecek, yönlendirecek, toplumsal yanlarını zenginleştirecek bilinç birikiminden yoksundum. Teorik ve ideolojik temelim zayıftı. Düşündüklerimle yaptıklarım arasında büyük çelişkiler vardı. Yoksul halkımızdan söz ediyor, onun mutluluğu için elimden gelen her şeyi yapacağıma inanıyordum. Fakat pis bir burjuva gibi yaşıyordum ve çevremi saran pisliği yırtacak gücü bulamıyordum." [16]

"Cezaevi günlerim benim için yeniden doğuş olmuştur. Arınmak, yalınlaşmak, bir takım sahtelikler-den kurtulmak zorunluluğunu duydum orada. Orada, toplumun çeşitli kesimlerinden aldığım, kendime mal ettiğim tutarsız eğilimlerimin farkına vardım." [17]

Aynı konuda eşi Fatoş Güney'in altını çizdikleri de şunlardı:

"Selimiye'deki iki yılı aşkın tutukluluğu boyunca Yılmaz'ın düşünceleri tek bir noktaya odaklanmıştı: Demokratik Halk Devrimi. Bunu bir hayati görev olarak üstlenmiş, büyük bir umut ve inançla bilimsel bilginin izinde olmaya, araştırmaya, eksiklerini gidermeye ve tüm olumsuzluklardan arınarak kendini yeni baştan yapılandırmaya adamıştı hayatını. Atacağı her adım emeğin kurtuluşu fikrine hizmet etmeliydi." [18] "Devrim fikri ve onun gerekliliklerini başat, gerisi teferruattı..." [19]

Evet, büyük dönüşümünü yaşandığı günlerde yerkürede yükselen sosyalist hareketlerin, ulusal mücadelelerinin etkisiyle Onun tavrı "Umut" (1970) filmiyle belirginleşir. Sınıf, yoksulluk ve kimlik gibi sorunlara odaklanmaya başlar.

"Umut"tan itibaren ideolojik duruşu ve Kürt kimliği, filmlerine iyice siner ve bu süreç, Fransa'da çektiği son filmi "Duvar"la (1983) doruk noktasına ulaşır. Ancak bu dönüşümün en belirgin hissedildiği filmin "Yol" olduğunu belirtmek gerek.

"Umut"la başlayan politik yapımlarına kıyasla "Yol" filminde; Kürtlerin tutkuları, çelişkileri ve kültürel kodları çok daha fazla vurgulanır. Örneğin, Ağıt (1971) ve "Sürü" (1978) gibi önceki filmlerinde yine Kürtler yer alsa da "Yol"da bu kimliğin varlığı pek çok sahneye incelikli bir şekilde işlenir.

VE...

"Bu yazıyı nasıl toparlanmalı?"

Gayet basit, bir yoldaşının, bir arkadaşının ifadeleri ve kendi sözleriyle!

Önce yoldaşı Oktay Etiman'dan: "Yılmaz Güney 12 Mart döneminde de THKP-C ile olan ilişkileri ve 1971 yılının Mayıs ayında İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan edilerek kentin ev ev arandığı gece örgütün 3 savaşçısını (Mahir Çayan, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman) evinin çatı aralığında sakladığı iddiasıyla 2 yıl kadar hapis yattıktan sonra Adana'ya bağlı Yumurtalık'ta yorucu bir film çekimi çalışması gününün akşamında arkadaşları ve eşi ile yemek yerken aynı mekânda bulunan bir faşist hâkimin sözlü tacizi karşısında sessiz kalamayıp silahını kullanmak zorunda kalmış ve yeniden uzun yıllar kalacağı hapishaneye konulmuştu. Ciğeri beş para etmez bir adamın siyasi karşıtlığı ve bireysel densizliği yüzünden tüm dünyanın yaratacağı başka eserlerinden mahrum kalmış olduğu ve bu topraklarda yetişmiş ender sanatçı ve devrimcilerden biri olan ve sürgünde, henüz 47 yaşında iken ölen, tanıdığım düşündüğü gibi konuşan ve konuştuğu gibi davranan ender insanlardan biri olan Yılmaz Güney şöyle demişti: 'Ben bir kavga adamıyım. sinemam da halkımın kurtuluş kavgasının sinemasıdır'..."

Sonra arkadaşı Menderes Samancılar'dan: "Çocukken biz yürümeye başlayıp, koşmaya başladığımızda bir tane sinema oyuncusu vardı önce, Yılmaz Güney'di. Bugün baktığımızda dünya sinemasına veya dünya sanat bileşenlerinin bakış açısında bizim sinemamızda tek isim var, o da Yılmaz Güney. Bizim için de böyle. Baktığımızda en iyi mücadeleyi veren sinemacılarımız var ama Yılmaz Güney hep bayrağı taşımıştır. Yani hatta şey desem bile abartılı olmaz, Yılmaz Güney de bizim sinemamızın Deniz Gezmiş'idir yani baktığımızda. Başka bir benzetme ama bizim için öyleydi. Çünkü biz Yılmaz Güney'in yediği dayağa da tahammül edemezdik, onun uğradığı ihanete de. Çünkü öyle toplumsal hikâyeler anlatırdı ki biz içinde kendimizi görürdük. Bugün Deniz Gezmiş'in koştuğu, attığı adımlar da bizim için öyle. Niye öldüğünü, niye vurulduğunu, niye idam edildiğini biz hepimiz biliyoruz. Halk için mücadele etmiştir..." [20]

Ve Onun sözleri: "Asıl hapishane insanın kafasında yarattığı hapishanedir"...

"En zor hapishane, insanın kafasında yarattığı hapishanedir ve ilk fırsatta yıkılmalıdır, hayatı daha iyi kavrayabilmek için"...

"Sorunun esası şudur; Ya devrim yolunu seçeceğiz ya da bu düzenin baskılarına, haksızlıklarına boğun eğerek, şu ya da bu biçimde teslim olarak yaşamayı seçeceğiz. Bu çeşit bir seçiş, yok olmanın bir biçimidir"...

"Savaş henüz bitmiş değil, ben bitmiş değilim. Savaşı benim yoksul çocuklarım, onların yoksul ve onurlu ve yiğit babaları, yiğit anaları, yiğit bacıları kazanmalı. Savaşı yoksul serçeler, kırlangıç kuşları, mine çiçekleri kazanmalı: şebboylar ve hercai menekşeler kazanmalı"...

"Bir köle olarak yaşamaktansa, özgürlük savaşçısı olarak ölmek daha iyidir"...

İnsan olmak ve kalmak faslında (Farah Zeynep Abdullah gibilerin anlayamadıkları!) mesele budur işte!

24 Şubat 2025, Muğla. ■

NOTLAR

[1] Yılmaz Güney.
[2] Temel Demirer, "Kötü Ettin, N'Oldu Sana Nihat Gardaş? (ya da Bizim Yılmaz İçin)", www.mehmetozer.net
[3] Bkz: i) Temel Demirer, "Hayallerindeki Gibiydi; Yılmaz'dı!", Özgür Düşün, Yıl:5, No:41, Eylül-Ekim 2007... ii) Temel Demirer, "Yılmaz Güney'e Dair", Fırat'ta Yaşam Gazetesi, Yıl:3, No.104, 14 Mayıs 2001; Fırat'ta Yaşam Gazetesi, Yıl:3, No.105, 21 Mayıs 2001; Çınar Gazetesi (Mersin), Yıl:4, No:186, 23 Mayıs 2001; Çınar Gazetesi (Mersin), Yıl:4, No:187, 30 Mayıs 2001; Çınar Gazetesi (Mersin), Yıl:4, No:188, 6 Haziran 2001... iii) Temel Demirer, "Sokaklıların Kenti", Güney Dergisi, No:44, Nisan-Mayıs-Haziran 2008... iv) Temel Demirer, "Bizim 'Çirkin Kral'...", Damar Dergisi, No:174, Eylül 2005... v) Temel Demirer, "Yüzyılları Dolanan Bir İsyan Şarkısı", www.mehmetozer.net... vi) Temel Demirer, "Yılmaz Güney (ile Zulmün Yıldıramadıkları) Hakkında...", Güney, No:61, Temmuz-Ağustos-Eylül 2012... vii) Temel Demirer, "Anısı Yaşayan, Anısı Savaşan Bir Halk Kahramanı: Yılmaz Güney", Yeni Demokrasi, No:25, Eylül 1989 (Basında Yılmaz Güney, Birinci Kitap, Dönüşüm Yay., s.263-267... içinde) viii) Temel Demirer, "Derin Aşkların, Bağlılıkların, Hasretlerin, Şefkatin Şarkılarını Söyledi" Yılmaz Güney", Rojnameya Newroz, Nisan 2018... https://temeldemirer.blogspot.com/2018/04/derin-asklarin-baglililiklarin.html... ix) Temel Demirer, "... 'Duvar'(lar)ı Aşan O; Hâlâ 'Umut'la 'Yol'da, Bizimledir", Güney Dergisi, No:92, Nisan-Mayıs-Haziran 2020... x) Temel Demirer, "... 'Yol'daki 'Mutlaka Kazanacağız,' Diyen 'Umut'tu O...", Kaldıraç Dergisi, No: 257, Aralık 2022... xi) Temel Demirer, "Umudun Adı ve Devrime Çağırıydı Yılmaz Güney", Güney Dergisi, No:104, Ocak-Şubat-Mart 2023...
[4] Johann Wolfgang von, Goethe, Faust, çev: İclal Cankorel, Doğu Batı Yay., 2019, s.553.
[5] Hicri İzgören, "Halkın Sanatçısı Olmak", Yeni Yaşam, 14 Eylül 2023, s.11.
[6] Sungur Savran, "Çirkin Kralın Gizli Hayatı (2)", 9 Eylül 2024, https://gercekgazetesi1.net/kultur-sanat/cirkin-kralin-gizli-hayati-2
[7] Sungur Savran, "Komünarların Yanı Başında Yatar Arabacı Cabbar!", 10 Eylül 2014... https://gercekgazetesi1.net/politika/komunarlarin-yani-basinda-yatar-arabaci-cabbar
[8] Marie-France Hirigoyen, Manevi Taciz, çev: Hevval Bucak, İletişim Yay., 2018.
[9] Emil Michel Cioran, Çürümenin Kitabı, çev: Haldun Bayrı, Metis Yay., 2016.
[10] Yılmaz Güney için "Sinemamızın en iyi kadın döven ve şiddet türleri açısından zengin ve etkili silah kullanan erkeği" ifadesini kullanan oyuncu Farah Zeynep Abdullah'a, Güney'in ailesi adına yanıt veren avukat Bişar Alinak, "Sistematik saldırılara karşı ses çıkaramayan yeni dönem sanatçılarının hatırası milyonlara barış ve umudu çağrıştıran Yılmaz Güney'i hedef koymasını, manipülasyona maruz kalan milyonlara göz kırpan samimiyetsiz bir alkış alma hezeyanı olarak görmekteyiz," dedi. ("Güney'in Ailesinden, Farah Zeynep Abdullah'a Yanıt", Birgün, 14 Eylül 2023, s.13.)
[11] "Nur Sürer: Yılmaz Güney Sevgimi Kimse Alamaz Benden", 19 Aralık... https://t24.com.tr/haber/nur-surer-yilmaz-guney-sevgimi-kimse-alamaz-benden,1204056
[12] "Nur Sürer'den Farah Zeynep Abdullah'a "Yılmaz Güney" Yanıtı: Bazı Densizler, Filmi Bile İzlememiş", 18 Ekim 2024... https://t24.com.tr/haber/nur-surer-den-farah-zeynep-abdullah-a-yilmaz-guney-yaniti-bazi-densizler-filmi-bile-izlememis,1190721
[13] Ramis Sağlam, "Yılmaz Güney'in Yaşamı Sahnede", Evrensel, 27 Ekim 2024... https://www.evrensel.net/haber/532190/yilmaz-guneyin-yasami-sahnede-topluma-dokunan-birini-anlatmaya-calistik
[14] Mehmet Ali Güller, "Yılmaz Güney Tartışmasının Asıl Hedefi", Cumhuriyet, 18 Eylül 2023, s.7.
[15] Samantha Rose Hill, Hannah Arendt, çev: Erman Çete, Runik Kitap, 2022.
[16] Yılmaz Güney, Selimiye Mektupları, Güney Filmcilik, 1976, s.39.
[17] Yılmaz Güney, yage, s.41.
[18] Fatoş Güney, Camları Kırın Kuşlar Kurtulsun, İthaki Yay., 2020, s.193.
[19] Fatoş Güney, yage, s.205.
[20] Emrah Kolukısa, "Yılmaz Güney'ler Hep Var Olacak", Birgün, 14 Eylül 2023, s.13.

bir çığlık at

HASAN SEÇKİN

unutma, bir su damlası gibidir ömür
avuçlarında akıp giderken, hayat
okyanusun kıyısında seyirci kalma
ve öyle miskin, öyle umutsuz olma
sana has, kadim bir kitaptır, yaşamak
okuduğun her satırın altına, üstüne
kırmızı mavi mor kalemlerle
bir çizgi at...
bir çizgi at...
bir çizgi at...

gece, yine tutuldu köşe başıları
dili yok, lal olmuş cümle ötücü kuşlar
ve kurudu, çileli anaların gözyaşları
etraftımızda bir ölüm sessizliği var
buz gibi de soğuktur, mezar taşları
şairsin, unutmasın diye bu yaşananlar
yüreğinin üzerine, kör bir bıçakla
bir çentik at...
bir çentik at...
bir çentik at...
yetsin bu atalet, bu tembellik
hadi, silkelen ve ayağa kalk
uzat başını pencerelerden dışarı
bak, dışarda deli bir bahar var
gör, daha ne kadar sürebilir ki
bu kör, bu ceberut gidişat
haydi, aç yüreğinin tüm kapılarını
bir çığlık at...
bir çığlık at...
bir çığlık at...

2020 - Haziran 2023

Hrant'ı anarken: Sınıf, etnisite ve sosyalistler

Prof. Dr. ŞÜKRÜ ASLAN*

Sınıf ve etnisite ilişkisi, marksist teorinin ortaya çıkışından başlayarak sosyalistlerin düşünce dünyasının en meşakkatli meselelerinden biri olmuştur. Modern teorinin kuruluşunda 'etnisite', özel önemi olan bir konu değildi. Başka bir deyişle 'geçip gidecek olana', eskiye ya da geleneksele ait bir durumdu. Yıllar boyu devam eden bu düşünsel-siyasal eğilimin etkisiyle sosyalist gelenekler, çevrelerinde meydana gelen etnik temizleme pratiklerini genelde tartışma konusu yapmamışlardı. Türkiye'de sosyalist/komünist partilerin de, coğrafyalarında vuku bulmuş onlarca kitlesel kıyıma dair uzun yıllar ciddi bir tutum almamış olmaları da bundandı.

Oysa kapitalist modernleşmenin üzerine oturduğu siyasal zemin tam da etnisiteyi esas alan 'milliyetçi' düşünceyle ilgiliydi ve bu tutum politik olarak 'ulus'un çevresindeki etnisiteleri asimile ya da tasfiye etme politikalarını daima canlı tutmuştu. Modernleşme sürecinin aynı zamanda bir 'soykırımlar çağı' olmasının nedeni de esas olarak buydu. Dolayısıyla sosyalist hareketlerin tezi, teorik olarak herkesi kurtaracak 'sınıfsal kurtuluş' hassasiyetine dayanıyor olsa da pratikte milliyetçi kitlesel kıyımlara karşı ilgili devletlerin memnun kaldıkları bir 'sınır' içinde kalıyordu.

• • • •

Ayrıca sosyalist gelenekler fark etmemiş olsalar da, kapitalist iktidarlar 'sınıf'ı bile milliyetçi bağlamda örgütlemek yani emeği de 'millileştirmek' için özel bir mesai harcamışlardı ve Türkiye bunun örneklerinden biriydi. 1922'de Ankara hükümeti tüm alanların milli kimliğe uygun olarak dizayn edilmesi politikasına bağlı olarak emek alanını da ötekilerden temizlemeye başlamıştı. Bunun için başvurulan yol, şirketlerin millileştirilmesi ve istihdam yapısının yeniden kurulmasıydı. Birincisi kadar ikincisi de özel politikanın konusuydu. Bunun bir örneği olarak 1923'de yabancı şirketlerle Türk uyruklu olmayan personel istihdamının önüne geçilmesine dair yeni sözleşmeler yapılmıştı. Bu politikalarla özellikle Rumlar ve Ermeniler hedeflenmiş, Müslüman olmayan çok sayıda işçi, o yıllardan başlayarak hızla işini kaybetmişti. Ulus devlet inşasının daha ilk yıllarında işgücünün etnik-dinî kompozisyonun dönüşümü oldukça hızlıydı. Mesela 1920 yılının ilk aylarında tramvay sektöründe çalışan 1655 kişinin yüzde 68'i Müslüman, yüzde 35'i gayrimüslim ve yüzde 2'si yabancılardan oluşuyordu. 1923 yılı sonlarına gelindiğinde Müslüman personel sayısı yüzde 90,5'e yükselmiş, ötekiler âdeta silinmişti.

• • • •

Bir 'Türk/Müslüman işçi sınıfı yaratma'yı hedefleyen Cumhuriyet, 1923'de dönemin Nafia Vekâleti aracılığıyla, elektrik sektöründe Müslüman memurların istihdam edilmesi şartını, belediyelerle ve ilgili devlet kurumlarıyla sözleşme yapan şirketlere dayatmıştı. Eğer bu şirketler Rum, Yahudi ve Ermeni memur istihdam etmeye devam ederlerse, kendileriyle yapılmış sözleşmelerin feshedileceği de tebliğ edilmişti. Hatta 1924'de Nafia Vekâleti, 'yabancı sermaye' ile işletilen ve kamu hizmeti üreten şirketlerden çalıştırdıkları işçilerin isimlerini, uyruklarını, etnik ve dini kimliklerini ve pozisyonlarını ihtiva eden listelerin gönderilmesini de istemişti. Bu politika beklenen neticeleri göstermiş olacak ki 1936'da Silahtarağa Elektrik Santralını gezen İzzettin Muhittin Apak, 150 çalışandan ikisi hariç herkesin halis Türk çocukları olduğunu memnuniyetle yazmıştı. O yıllarda bu politikalar tüm sektörlere yayılmış ve emeğin 'millileştirilmesi' çabaları, yeni rejimin arzusuna uygun bir karşılık üretmişti.

Bugün geriye dönüp baktığımızda sosyalist geleneklerin, tıpkı politik sistemler gibi kendi geçmişleriyle köklü bir yüzleşme ihtiyacı bulunmaktadır. Bu yüzleşmenin ilk adımı ise tam da bu geleneklerin 'sınıf' ve 'etnisite' ilişkisine dair geliştirdikleri, daha doğru ifadeyle geliştiremedikleri siyasal yaklaşımıyla ilgili olmalıdır. Böylece hem geçmişte büyük ölçüde etkisinde kaldıkları bir tür siyasal görememe hâlini tedavi edebilir, hem de geleceğe yeni ve çoğul perspektiften bakma imkânını üretebilirler. Bu, her şeyden önce emek alanından (ve hayattan) tasfiye edilmiş ötekilere saygının bir gereğidir. ■

(*) Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
(22 Ocak 2025 tarihli BirGün gazetesinden alınmıştır.)

bu kan, inanna

CAFER DEMİRTAŞ

kalbim
bir yangın
töreninden
kalma kül agorası

bana sunduğun
hoşluğu yitirdim İnanna!

neon köpüklü şehirler
terketti hayallerimi

şimdi
şeytanın
ağulu mabedinde
duasız birer adaktır
tanrının çocukları

bu kan
aşkı katletti İnanna
bu kan
aşkın
bereketini

ışığı içtim
aşkı giydim
sabah yıldızıyla
seviştim üryandım

yedi karanlık
kapıdan geçtim
kana belendim İnanna
kana belendim

aşkın ve
ışığın aşkına
bu kavga sürgit
bu kavga bütün
zamanların
bitmeyecek
türküsüdür
alnı muzaffer
alnı ateş perçemli

BİR AÇIKLAMA

Değerli Güney Okurları,

Dergimizin 111. sayısında (Ocak-Şubat-Mart 2025) Yılmaz Güney'in bilinmeyen bir öyküsünün gün yüzüne çıkarılmasını konu alan bir yazıyı "Yılmaz Pütün'ün (Yılmaz Güney) unutulmuş bir öyküsü" başlığı ile yayınlamıştık. Kendisini amatör araştırmacı olarak tanıtan Hakan Meriç, konuyu haberleştirmemiz ve öyküyü yayınlamamız için Güney dergisine göndermiş, biz de kimi araştırmalar sonunda öykünün Yılmaz Güney'e ait olduğunu tespit ederek "Hıltan" isimli öyküyü Güney sayfalarında paylaşmıştık.

Dergimiz yayınlandıktan sonra yazar Nihat Taydaş, "HILTAN" ADLI ÖYKÜYÜ KİM BULDU?" başlıklı bir açıklama gönderdi. Yazar Nihat Taydaş, açıklamasında, Hıltan isimli öyküyü kendisinin gün yüzüne çıkardığını, bunu da "Yılmaz Güney'in Kitaplarına Girmemiş Öyküsü" başlığı ile Berfin Bahar'ın (Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi), 259. Sayısında (Eylül 2019) yayınlandığını belirtmekte, açıklamasının dergimizde yayınlanması talebinde bulunmaktadır. Yazar Nihat Taydaş'ın bu talebini yerine getiriyor, açıklamasını yayınlıyoruz. Bunu yaparken şu noktalara da dikkat çekmek istiyoruz:

— Yılmaz Güney'in "gün yüzüne" çıkarılan "Hıltan" isimli öyküsü gerçekte "bilinmeyen", "daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış" bir öykü vb. değil. Zamanında bir dergide doğrudan Y. Pütün imzası ile yayınlanmış bir öykü... Henüz amatör bir yazarın bir öyküsü olması nedeniyle de pek bilinmeyen bir öykü... Açıklamada görülüyor ki, yazar Nihat Taydaş 2019'da, "Hıltan" isimli öyküyü fark etmiş ve üzerine yazı yazmış, öyküyü yayınlamış... Biz Nihat Taydaş'ın Berfin Bahar dergisinde yayınlanan bu yazısıyla (araştırmamız sırasında) karşılaşmadık.

— GÜNEY olarak biz, elbette "emek hırsızlığına" karşıyız. "Kimsenin hakkını teslim etmemek" gibi bir derdimiz yok. Evet amatör araştırmacının iddiasının doğru olup olmadığını da genişçe araştırmadık. Bu hatadır. Bundan böyle bu tür konularda daha dikkatli olmamız gerektiğini sonucunu çıkarıyoruz.

— Tüm bunlardan bağımsız olarak; GÜNEY dergisi olarak çabamız Yılmaz Güney'in fazla bilinmeyen bir öyküsünü daha geniş bir çevreyle buluşturmaktı. Bundan böyle de gücümüz elverdiği ölçüde Yılmaz Güney'in eserlerinin, özellikle de siyasi görüşlerinin kitlelere taşınması, tanıtılması çabamız sürecektir.

23 Şubat 2025 ■

GÜNEY

"Hıltan" adlı öyküyü kim buldu?

■ **NİHAT TAYDAŞ**

İki buçuk aya yakın bir zamandır, evde hasta yatıyordum... Bu nedenle Ankara / Kızılay'a inip edebiyat dergilerine bakamadım... 15 Şubat 2025 günü, Kızılay'a geldim... Kitapçıları dolaştım.

Güney dergisinin, Ocak-Şubat-Mart 2025 tarihli 111. sayısında, kapaktan verilen yazıların ilki şu: "Yılmaz Güney'in Unutulmuş Bir Öyküsü: Hıltan".

Dergide, YILMAZ PÜTÜN'ÜN (YILMAZ GÜNEY) UNUTULMUŞ BİR ÖYKÜSÜ başlığının altındaki ilk iki paragraf şu:

"Yılmaz Güney'in bugüne kadar bilinmeyen bir öyküsü gün yüzüne çıktı.

Edirne'de yaşayan, amatör araştırmacı Hakan Meriç, konuyu haberleştirmemiz ve öyküyü yayınlamamız için Güney dergisine gönderdi."

1982'den bu yana, yâni 43 yıldır yazan edebiyat emekçisiyim... Böylesi durumla ilk kez karşılaştım!... Şaşırdım... Sonra üzüldüm.

Yılmaz Güney'in "Hıltan" başlıklı öyküsünü, öykünün yer aldığı Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nin dışında; gün yüzüne çıkaran Nihat Taydaş'tır.

Bu satırların yazarı, yâni Nihat Taydaş, Yılmaz Güney'in "Hıltan" adlı öyküsünü; şu dergideki yazıyla göz önüne getirdi: Yılmaz Güney'in Kitaplarına Girmemiş Öyküsü, Nihat Taydaş, Berfin Bahar (Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi), sayı: 259, Eylül 2019, s. 29-32. Bu yazıda, öyküyü nasıl bulduğumu, öykü deki "Y. Pütün" imzasının Yılmaz Güney'e ait olduğunu ve öykünün Yılmaz Güney'in kitaplarında yer almadığını anlattım... Yazının sonunda, "Hıltan" başlıklı öyküyü aktardım.

Yıllar sonra (2022'de), yazar Davut Köksoy'un; benimle yaptığı söyleşide, yönelttiği sorulardan biri şuydu: "Basılan kitaplarını, konuşmamızın başında meydana koydun. 'Lorca Kitabı' ile 'Reşat Nuri Güntekin'in Oyun Yazarlığı' adlı iki kitabın, ne denli önemli olduklarının altlarını çizdin. 'Yılmaz Güney Sineması' adlı kitabın, Yılmaz Güney'in 25. ölüm yıldönümü olan, 9 Eylül 2009'da çıkmıştı... Bu kitabın Sunuş'unu, Tarık Akan yazmıştı. Yılmaz Güney'in 'Hıltan' başlıklı hikâyesini; Berfin Bahar'ın Eylül 2019'daki 259. sayısında yayımlatmıştın. Enver Gökçe'nin

takma isimlerinden birinin, 'Aydın Tataroğlu' olduğunu ortaya çıkaran sensin... Mehmet Ergün ile halkbilim araştırmacısı, şair ve yayıncı Metin Turan'dan sonra, Enver Gökçe ile ilgili en çok yazan sensin. İnceleme-araştırma yazıları, çabuk yazılabilecek türden değil. Araştırmalarını nasıl yazıyorsun?" [Nihat Taydaş'la 40. Yıl Konuşması, Davut Köksoy, Berfin Bahar (Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi), sayı: 295, Eylül 2022, s. 40.]

Bir kez daha belirtiyorum: Bu satırların yazarının, 2009'da "Yılmaz Güney Sineması" adlı kitabı çıktı, kitabın ikinci baskısı 2015'te yapıldı. 24 yıldır, Yılmaz Güney'in filmleri konusunda yazıyorum, onun sinema sanatına omuz verdim. Yılmaz Güney'in sineması ve edebiyatçılığı üzerine, doğru yapılan her şey önemlidir.

Yılmaz Güney'in "Hıltan" başlıklı öyküsünü bulan benim... Hikâyeyi, yayımlandığı Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nin dışında, okurlara sunan benim. "Amatör araştırmacı" Hakan Meriç, hikâyeyi -benden sonra- ikinci kez bulmuş!... Böylece Hakan Meriç, Amerika kıtasını ikinci kez keşfetmiş!

Düşülen yanılgı şu: Hakan Meriç ve Güney dergisi, coşkuya kapıldıklarından; Yılmaz Güney'in öyküsünün, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nin dışında, yayımlanıp yayımlanmadığını araştırmamışlar... Yılmaz Güney konusunda yoğunlaşan araştırmacılara ya da yazarlara, danışmak / başvurmak, akıllarının ucundan bile geçmemiş.

Güney dergisi, hikâyeyi ilk bulanın; "amatör araştırmacı Hakan Meriç" olduğunu yazdı... Bu saptama, emeğimin yok sayılması değil midir?... Çalışmamın, başkası tarafından sahiplenilmesi anlamına gelmez mi?

"Emek en yüce değerdir, emeği boşa harcamak (ziyan etmek) doğru değildir, sorumlu-dürüst yayıncılık yapmak gerekir" görüşlerini savunduğunuzu biliyorum... Elinizi, vicdanınıza koyacağınızı varsayıyorum... Sıraladığım ilkeler gereğince, derginizin, Nisan-Mayıs -Haziran 2025 tarihli 112. sayısında; bu zorunlu açıklamama yer vereceğinizi düşünüyorum.

Bu açıklamamı yayımladığınızda, incinmiş bir insanın, gönlünü alacaksınız... Yedi yüzyıl öncesinde, Yûnus Emre'nin dedikleri geliyor usuma... Yûnus Emre, bin kez hacca gitmenin değil, bir gönüle girmenin geçerli ve doğru olduğunu şöyle dile getirmişti: "Yûnus Emre der hoca / Gerekse var bin hacca / Hepisinden iyice / Bir gönüle girmektir".

Ergâzi (Ankara) / 20 Şubat 2025 ■

Ağır bir bedel

■ **AHMET YILMAZ TUNCER**

"Ölüm bazen bir son olsa da"

Benim adım
Düzgün Cevahir
Eğildim oğlumun başucuna
Tek tek saydım
Bir dal kırılsa
Bir kuş havalansa
Düşmezdi kimse üstüne
Bir tül kımıldamıştı
Ama oğlumun vücuduna
Düşen seksen üç kurşun
Tek tek saydım seksen üç kurşun

"Üç gün süren gazete haberleri
iki cani ve bir küçük rehine kız"

Amaç kitlelere oh iyi olmuş dedirtmekti
Zaten öyle de oldu
Bu konu öyle gündem oldu ki
Nurhak dağlarında
Sinan Cemgil
Alpaslan Özdoğan
Ve Kadir Manga'nın öldürülmeleri
Mustafa Yalçıner'in yaralı vaziyette
yakalanması bile
Pek dikkat çekmemişti

Ben Hüseyin Cevahir
Dersim'in Mazgirt ilçesine bağlı
Yeldeğe Köyü'nde üzerimde
Duran seksen üç kurşunla yatarım
Bir devrimci gelenek yaratmaktı
Amacımız kıvılcımı tutuşturmaktı
Ve o kıvılcım bir daha sönmemek
Üzere sizlerde duracaktı
Bizler çok ağır bedel ödemiş olsak bile

Dip not: Oysa onlar küçük kızı öyle korunaklı ve emniyetli bir yere almışlardı ki! Küçük kız bu olaydan onlar sayesinde sağ kurtuldu.

NAZİ SOYKIRIMININ BİR TANIĞI: Esther Bejarano

MEHMET DESDE

İkinci Dünya Savaşı, insanlığın yaşadığı en büyük savaştı. Bu savaşta, milyonlarca insan öldü, yaralandı. Savaşın esas yükünü Sovyetler Birliği çekti, 27 milyon Sovyet vatandaşı yaşamını yitirdi. Alman büyük sermayesinin desteklediği Naziler, ırkçı ideoloji ve büyük Alman düşüyle, büyük insanlığa karşı savaş açtı. Naziler, amaçlarına varmak için "Endüstriyel insan öldürme merkez"leri kurdular. Bu kampların en büyüğü Auschwitz-Birkenau Toplama Kampı'ydı. Naziler, Polonya'yı işgal ettiklerinde Oswiecim kasabasını da işgal etmişlerdi. Oswiecim ismi Auschwitz olarak değiştirildi. Esther Bejanaro'nun da kaldığı bu kamp Nazi dönemi vahşetinin bir sembolü olarak tarihe geçti.

Nazilerin kurduğu Auschwitz-Birkenau temerküz kampında kalanların Kızıl Ordu askerleri tarafından kurtarılmasının üzerinden 80 yıl geçti. Her yıl Uluslararası Holokost'u Anma Günü olan 27 Ocak'ta, İkinci Dünya Savaşı sırasında öldürülen altı milyon Yahudi ve Nazilerin öldürdüğü Yahudi olmayan milyonlarca kişi anılıyor.

Soykırımdan sağ olarak kurtulan Esther Bejanaro'yu ve mücadelesini anlatmak istiyorum.

Yaşamı

Esther Bejanaro, Saarlouis'de 15 Aralık 1924'te dört çocuklu ailenin en küçük kızı olarak dünyaya geldi. Saarlouis, o dönemde Fransa sınırları içerisinde idi. Ailesi ona Esther adını verdi. Loewy'ler ailesi 1926'da Saarbrücken'e taşındı. Babası Rudolf Loewy, Yahudi cemaatinin baş kantoru oldu.

Aile müziği çok seviyordu. Dört kardeşin de bir enstrüman öğrenmelerine izin verildi. Esther piyanoyu seçti. Loewy'lerin resmî tatillerde sık sık ziyaretçileri olurdu. Sonra ev konserleri. Babası kendini işine adamış bir kantor olduğu için tanınmış şarkıcılar sık sık eve gelir ve onunla prova yaparlardı. Esther bundan çok hoşlanıyordu.

Almanya'da Naziler, 30 Ocak 1933'te iktidara geldi. Loewy'ler, siyasi değişimin ilk işaretlerini 1934'te fark etmeye başladılar. Giderek daha fazla Yahudi karşıtı karalama kampanyası yürütülüyordu. Yahudi çocuklarının aniden ilkokula gitmelerine izin verilmemeye başlandı. Bunun yerine, Yahudi okulları kuruldu. Bejanaro da böyle bir Yahudi okuluna gitmek zorunda kaldı.

Saar Bölgesi, 1935'te yapılan referandumun ardından Alman İmparatorluğu'na ilhak ettirildi. Loewy'lerin ev işlerine yardımcı olan bir bakıcıları vardı. Referandumdan sonra, bakıcının Loewy'ler ile birlikte yaşamasına izin verilmedi. Irkçı yasalar aryan bir kadının Yahudilerin yanında çalışmasının önünde engeldi.

Saarbrücken'deki Yahudi Cemaati küçüldüğü için Rudolf Loewy'nin yeni bir işe ihtiyacı vardı. 1936'da Ulm'e taşındılar. Bay Loewy, Ulm'de Yahudi okulunun müdürü ve Yahudi cemaatinin kantoru (*kantor:* Melodik duaları yöneten Yahudi müzisyen ya da koro şefi) oldu. Almanya'da durum giderek kötüleşiyor, Yahudilerin hakları elinden alınıyordu. Loewy ailesi en büyük iki çocuğunu yurtdışına göndermeye karar verdi. Gerdi, ABD'deki teyzesinin yanına, Tosca da Filistin'e gitti. Böylece orada güvende olacakları düşünülüyordu! Diğer aile üyeleri yurtdışına göç etmeyi uygun görmüyorlardı. Çünkü Yahudi aleyhtarı siyasi iklimin değişeceğine inanıyorlardı.

Yahudiler, 1935 tarihli Nürnberg yasaları ve daha sonra onlara eklenen 1937 ve 1938 kararnamelerine göre ağır ağır ölüme mahkûm edildiler. Savaşla beraber, bu politika daha da ağırlaştırıldı ve öteki sosyal ve ulusal gruplara, Romanlara, komünistlere, genel olarak Slavlara ve aşağı görülen tüm halklara yaygınlaştırıldı. 1938'e gelindiğinde Naziler, siyasi ve askerî açıdan dış tepkilerden çekinmeyecek kadar güçlenmişti. Yahudiler üzerinde artan baskılar, 17 bin Polonya asıllı Yahudi'nin 1938 ortasında sınır dışı edilmesiyle sonuçlandı. Vagonlara doldurulan Yahudiler, Polonya sınırına 3 km. kala trenlerden indirildiler ve (Schutzstaffel; Koruma Taburları) SS muhafızlarının gözetiminde sınıra götürüldüler. 17 bin Yahudi, Polonya'nın da onları vatandaş kabul etmemesinden dolayı iki sınır arasında sıkışıp kaldılar.

9 Kasım 1938 gecesi, 24 saat süreyle, Yahudi dükkânlarının, evlerinin ve özellikle sinagogların tahrip edilmesi eylemi başladı. 7500 Yahudi işyeri yok edilirken, 250 kadar sinagog da ateşe verildi. Çıkan çatışmalarda 91 Yahudi öldü. 30 bin kadar Yahudi tutuklanıp toplama kamplarına gönderildi. Yahudi mahallelerinin sokakları cam kırıklarıyla dolduğu ve ay ışığında parladığı için bu geceye Kristal Gece (Kristallnacht) adı verildi.

9 Kasım 1938'de, SA ("Sturmabteilung":" Fırtına Bölüğü"), Loewy'lerin kapısındaydı. Bay Loewy, Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların yanında savaştığını ve hatta Almanların en yüksek savaş nişanı olan Demir Haç-1 ile ödüllendirildiğini açıklayarak tutuklanmasına direnmeye çalıştı. Ancak direnmesi boşunaydı. Rudolf tutuklandı ve Augsburg'daki bir hapishaneye götürüldü. Üç gün sonra serbest bırakıldı. Eşi Margarethe 1939'da akıl hastası olduktan sonra Berlin'de tedavi gördü. Rudolf, hâlâ ailesiyle birlikte yaşayan en küçük kızı Esther'le birlikte Berlin'e taşındı. O yılın sonunda Rudolf, Breslau'ya nakledildi. Breslau'da yetimhanede ve Storch Sinagogu'nda kantor ve öğretmen olarak çalıştı. Loewy ailesi, 25 Kasım 1941'de tutuklanarak Litvanya'daki Kovnov'a gönderildi ve 27 Kasım'da kurşuna dizildiler.

Zorla çalıştırma

Ester Bejanaro'da Berlin'deki Genç Aliah Okulu'na gönderildi. Bu okul Filistin'e göç için bir hazırlık kampıydı. Ancak Filistin'e göç hiçbir zaman gerçekleşmedi. Almanya'daki tüm hazırlık kampları Haziran 1941'de kapatıldı. Gençler, koruma taburları (SS) tarafından tutuklandı ve zorunlu çalışma kamplarına götürüldüler. Esther Bejanaro, Fürstenwalde yakınlarındaki Neuendorf kampına götürüldü. Tutsakların çoğu kamp dışında çalışıyordu. Sabah yedide işe başlama zorunluluğu vardı. Tutsaklar on iki saat çalıştırılıyorlardı. Bejanaro, Westphal ailesinin çiçekçi dükkânında çalışıyordu. Bu çiçekçi dükkânı, Fürstenwalde'deki en büyük çiçekçi dükkânlarından biriydi. Sahibi Bay Westphal ona iyi davranıyordu.

Neuendorf kampındaki durum giderek kötüleşti. İşlerini düzgün yapmadıkları takdirde gençlerin Auschwitz'e gönderilecekleri tehditleri savruluyordu. Bejanaro, bu ismi ilk kez duyuyordu. Auschwitz'in arkasında ne vardı? Daha da kötü bir çalışma kampı mı? Bazen, özellikle de çok sayıda müşterinin olduğu bayram sezonundan önce Bay Westphal, Bejanaro'nun dükkânda yardım etmesine izin veriyordu. Günün birinde, bir müşteri Yahudi bir kadın tarafından servis edilmenin bir dayatma olduğundan şikâyet etti. Bu şikâyet sonucu Bejanaro sadece dükkânın arka tarafında çalışmak zorunda kaldı.

Neuendorf kampı Nisan 1943 başında kapatıldı. Kampın kapatılması Bejanaro için bir hayal kırıklığıydı. Çünkü kendini evinde hissetmişti. Bay Westphal, SS'in tüm emirlerine uymuyordu ve bu nedenle ona biraz özgürlük verdi. Bayan Westphal zaman zaman gizlice ona biraz yiyecek de veriyordu. Westphal ailesi kamptaki erzakların yetersiz olduğunu biliyordu. Bir gün kamptaki Yahudi gençler, kamptan çıkarılacaklarını öğrendiler. Başka bir çalışma kampına gönderileceklerdi. Her birinin bir bavul almasına izin verildi.

Auschwitz

Nazilerin Doğu'ya doğru ilerlemesinde, Avrupa Yahudilerini önceden planlanmış olan yok etme eylemlerinde ilk adım, toplu imha etme uygulamalarının karargâhı durumuna gelecek olan Auschwitz kampının kurulmasıydı. Auschwitz, Polonya'nın güneyinde bir kent... Bu kamp Naziler tarafından 1940'te kuruldu. Zasole, Birkenau, Dwory olarak adlandırılan ve üç bölümden oluşan kamplarda 1,1 milyon insan yok edildi. Gaz odası olarak kullanılan hamamlar, cesetlerin depolandığı kadavra mahzenleri, yakma fırınları... Amaç? Avrupalı Yahudilerin yok edilmesi idi.

Auschwitz kampının çevresi elektrik akımı verilmiş dikenli tellerle çevriliydi. Bir endüstri merkezi olan Auschwitz; Siemens, Krupp, Farben gibi Alman firmalarının kurduğu özel fabrikalara bağlanmıştı. Elektrikli tel örgüler boyunca belirli aralıklarla, gözetleme kuleleri kurulmuştu. Silahlı SS'lerin nöbet tuttuğu bu kulelerde geceleri kamp barakalarının üzerinde dolaşan projektörler de vardı.

Neuerndorf kampından tren vagonlarına sıkıştırılan tutsaklar nereye götürüldüklerin bilgisine sahip değillerdi. Hayvan vagonlarında, her yaştan insan vardı. İki gün boyunca yoldaydılar. Yiyecek, içecek bir şey olmadan yolculukları iki gün sürdü. İki gün boyunca bazı hasta olan yaşlı insanlar öldü. Vagonlarda tuvalet yok. Tuvalet ihtiyacını gidermek için vagonun bir köşesine bir kova konuldu. Aşırı kalabalık ve saat geçtikçe dolan kova havayı neredeyse dayanılmaz hâle getiriyordu.

20 Nisan 1943'te Auschwitz'e vardıklarında kapılar açıldı ve SS askerlerinin önünde soyunmaları istendi. Sadece soğuk suyun aktığı duşlara itildiler. Saçları tıraş edildi ve Bejanaro'ya 41948 numarası verildi. At ahırı olan barakalara konuldular. Sekiz ila on kadın uyumak için bir ranzayı paylaşmak zorundaydı. Battaniye, yatak ya da saman yoktu. Her sabah sa-

yıldılar ve akşam ölenler için bile sayım yapıldı. Bejanaro'nun işi dışarda taş taşımadır. Ağır taşları başka bir tarafa taşıması gerekmektedir. Tutsakların her gün nasıl kilo kaybettiğini ve ölüme nasıl yaklaştığını izlemek dehşet vericidir.

Bejanaro'nun çalışma yeri kampın dışındaydı. Bir tarlanın bir tarafında kalın, ağır taşlar vardır. Bu taşları, tarlanın diğer ucuna taşıması gerekmektedir. Ertesi gün, taşları tekrar geri taşımak zorunda kaldı. Bir gün önce bir taraftan diğerine sürüklediği taşlar, diğer gün diğer uca taşınıyordu.

Kızlar orkestrası

Müzisyen olduğu gerçeği kampta çabucak öğrenildi. Bir parça ekmek ya da bir parça sosis için şarkılar söyledi. 1943 baharında bir orkestranın kurulması için tutsaklar bir araya getirildi. Kendisi de tutsak olan müzik öğretmeni ve kemancı Zofia Czaikowska, Bejanaro'ya hangi enstrümanı çaldığını sordu. Piyano çaldığını söyledi müzik öğretmenine. Ne yazık ki toplama kampında piyano yoktu. Ama akordeon çalabilseydin, orkestraya kabul edeceklerini söyledi müzik öğretmeni. Akordeon çalabileceğini söyledi. Bejanaro'ya pratik yapma fırsatı verildi ve akordeon çalmayı öğrendi. Böylelikle taş taşımadan kurtuldu ve Kızlar Orkestrası'na katıldı.

İki ay orkestrada çaldıktan sonra hastalandı. Birkenau'daki Yahudi revirine gönderildi. Çek doktorun ilaç tedavisi ve bakımı sonuç verdi ve dört hafta sonra tekrar sağlığına kavuştu. Kızlar orkestrasına üye olma isteği gerçekleşmişti. Ancak hayatı planladığından farklı gelişti. Naziler onun müzik yeteneğini kötüye kullandı. Auschwitz'de kızlar orkestrasında akordeon çaldığında 18 yaşında idi. Yeni bir tren geldiğinde, orkestra kapıda durup müzik çalmak zorundaydı.

Zor bir karar

Bir sabah yoklamasında, Aryan kanı taşıyan herkesin rapor vermesi gerektiği duyuruldu. Naziler, Alman halkını "Aryan ırkı"na mensup olarak görüp yüceltiyor, Yahudileri, Siyahileri, Roman ve Sinti halklarını "Aryan olmayanlar" şeklinde aşağılıyorlardı. Blok yaşlısına rapor verilecek ve daha sonra başka bir kampa gönderileceklerdi. Gönderilecekleri kamp bir imha kampı değildir. Bejanaro'nun büyükannesi Hristiyan'dır. Bir süre tereddütte kaldıktan sonra, diğer tutsakların önerilerini de göz önünde bulundurarak rapor vermeyi kabul etti. Ama önce Dr. Josef Mengele tarafından muayene edilmesi gerekiyordu.

Josef Mengele, Nazi toplama kampı Auschwitz-Birkenau'da yaptığı ölümcül deneylerle bilinen bir Nazi'dir. Milyonlarca insanın insanlık suçu işlenerek öldürülmesinden sorumludur. Bejanaro, bu durumdan çok korktu. Vücudunda vitamin eksikliği ve vücudunun her yerinde çıbanlar vardır. Çok zayıftır, bir deri bir kemik kalmıştır. Mengele önünde çırılçıplak soyunmak zorunda kaldı. Bejanaro, yetmiş kadınla birlikte Ravensbrück toplama kampına gönderildi.

Ravensbrück'te yeni bir şans mı?

Ravensbrück toplama kampı, Naziler tarafından kadınlar için kurulan en büyük temerküz kampıdır. Endüstriyel alanda tutsaklar üretim yapmak zorundaydı. Ravensbrück'te önce dört hafta karantinada kaldı. Ondan sonra yine fiziksel olarak son derece zorlayıcı bir iş yapmak zorundaydı. Kömürü kamyonlara yükleyip, belirli bir yere itmesi gerekiyordu. Kısa bir süre sonra Siemens fabrikasında zorunlu işçi olarak çalışmaya başladı. Bu fabrikada Rusça öğrendi ve zorla çalıştırılan Rus işçilerin masasında ustabaşı oldu. Kadınlarla çok iyi anlaştı.

Bir buçuk yıl sonra, 1945'in başında, Kızıl Ordu'nun kampa yaklaşması için kamp tahliye edildi. Tutsaklar, ölüm yolculuğuna çıkarıldı. SS'ler yürüyüşte yorgun düşen tutsakları öldürdü. Yollar cesetlerle sıralandı. Malchow toplama kampında mola verildi. Orada Auschwitz'den yedi arkadaşı ile tanıştı. Ölüm yolculuğunda altı kızla birlikte kaçtı. Onları, Mecklenburg-Vorpommern'de bir ormanda Amerikalı askerler buldu. Amerikalı askerlere, sol kollarındaki toplama kampı numaralarını gösterdiler. Amerikalı askerler onları Lübz adında küçük bir kasabaya götürdü. Amerikalılar, onları bir restorana davet etti. Bejanaro ve kız arkadaşları, ne olup bittiğini öğrenmek istediler. Bejanaro İngilizce de konuşabiliyordu. Amerikalı askerlere, Auschwitz'de Naziler için her zaman akordeon çalmak zorunda kaldığını söylediğinde, bir asker gidip kendisine bir akordeon getirdi. Ve akordeonu Bejanaro'ya hediye etti. Amerikalı asker devamla, "Savaş yakında bitecek, bunu kutlamalıyız!" dedi. Birlikte şarkı söylemeye başladılar. Birden restoran boşaldı, Almanlar kaçmıştı. Dışarıda büyük bir gürültü duydular, hemen dışarı koştular. Kızıl Ordu'nun yaklaştığını gördüler. Kızıl Ordu askerleri "Savaş bitti, Hitler öldü" diye bağırıyorlardı. Bir Kızıl Ordu askeri, bir dükkândan aldığı Hitler resmini pazar meydanına getirip ateşe verdi. Yanan Hitler resmi etrafında herkes dans etmeye başladı. Bejanaro da akordeonuyla yanan resmin yanında durup müzik yaptı.

27 Ocak 1945'de, Kızıl Ordu birlikleri Auschwitz'i kurtardı. Kızıl Ordu birlikleri Auschwitz kampına ulaştığında, 7.600 yaşayan insan ve 648 cesede karşılaştı.

Yeni bir başlangıç

Ağustos 1945'te Esther Loewy Filistin'e göç etti. Şarkıcı ve müzik öğretmeni olarak çalıştı. Nissim Bejarano ile evlendi ve ondan iki çocuğu oldu. 1960'ta eşi Nissim ile birlikte Almanya'ya döndü, Saarbrücken ve Saarlouis'de kısa bir süre kaldıktan sonra Hamburg'a taşındılar. Bu da sağlık nedenleriyle oldu, ancak asıl karar verici faktör eşiydi. Eşi, İsrail'de şovenizmin yayılmasından endişe duyuyordu ve askeri çatışmanın, Sina Savaşı'nın gerekli olmadığını düşünüyordu.

Bejanaro, temerküz kamplarındaki tutukluluğu nedeniyle zayıflayan sağlığı, İsrail'in iklimiyle baş edemiyordu. Hamburg'da eşi ile birlikte önce bir

çamaşırhane, ardından bir diskotek işletti ve daha sonra bir butik açtı.

Esther Bejarano butiğinde çalışmayı seviyordu. Butiği 1972 yılında açmıştı. Çocukları büyümüş ve kendi yollarına gitmişlerdi. Eşi Nissim, yeniden eğitim aldıktan sonra tamirci olarak çalışmaya başlamıştı. İşi sayesinde bağlantılar kurmuştu, memnundu. Butiğinde alışveriş yapan birçok genç insan tanımıştı. Günlük olaylar, bazen de siyasi konular hakkında konuşuyorlardı. İnsanların açık sözlülüğünü seviyordu.

Tanıştığı insanlarla, çocuklarıyla geçmişi, geçmişi hakkında bir şeyler bilen eşi ile de fazla konuşmamıştı. Nihayetinde Esther Bejarano için sessizlik duvarını yıkan somut bir olay oldu.

1979'da bir sabah, butiğinin hemen önünde bir bilgilendirme standı kurulmuştu. Kapının dışına çıkıp kimin broşür ve bildiri dağıttığını görmek istedi. Bir bakışta, burada dikkatleri üzerine çekenin "Almanya Ulusal Demokrat Partisi" (NPD) olduğunu fark etti. Bu parti, faşist, yabancı düşmanı ve Yahudi karşıtı sloganlar ile sempatizan ve üye kazanmaya çalışıyordu! Esther, Nazi faşizminin bir kurbanı idi. Bunu yeterince iyi biliyordu. 1920-1930'lu yıllarda da faşizmin propagandası böyle başlamıştı. Sonuç: Nazilerin İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmaları ve 6 milyon Yahudi'nin yok edilmesi ile sonuçlanmıştı. Bu korkunç savaş, Kızıl Ordu'nun Auschwitz toplama kampını kurtarması ile sona ermişti.

Ancak dükkânının önünde toplananlar sadece birkaç NPD'li değildi. NPD'li faşistlere karşı, gösteri yapanlar da vardı. Esther Bejarano çoğunluğu genç olan insanlara doğru baktı. "Bir daha asla savaş!", "Bir daha asla faşizm!" gibi sloganlar atılıyordu. NPD'ye karşı yapılan gösteri Bejanaro'nun umutlarını yeşertti. Ancak bu göstericilerin nasıl tutukladıklarını da kendi gözleri ile gördü. Neo-Nazilerin polis memurları tarafından korunduğunu görmek, Auschwitz'den kurtulan biri olarak onun için dayanılmazdı. Nazi Rejiminin Zulmüne Uğrayanlar Derneği'ne üye oldu, hayatta kalan diğer kişilerle birlikte Federal Almanya Cumhuriyeti'nde "Auschwitz Komitesi"ni kurdu ve Uluslararası Auschwitz Komitesi'ne üye oldu. Kendisine hikâyesini anlatma cesareti ve gücü veren insanlarla tanıştı.

Unutulmaya karşı müzikle savaşmak

Hayatı boyunca tekrar eden bir tema oldu müzik. Küçük yaşlarda piyano öğrenmesinin muhtemelen hayatını kurtardığına inandı. Auschwitz'deki kızlar orkestrasına kabul edilmesinin tek nedeni bir enstrüman çalması idi.

Seksenli yıllarda müzikal olarak aktifleşti. Kendi grubu ile konserler verdi. "Siebenschön" (Yedi Güzel) grubunu, 90'lı yıllarda ise çocukları ve diğerleriyle birlikte "Coincidence" (Tesadüfler) grubunu kurdu. Hem derslerinde hem de müzik programlarımda barış için kampanya yürüttü.

2009'da "Mikrofon Mafia" (Mikrofon Mafyası) adlı rap grubunun üyesi oldu. "Mikrofon Mafia" grubundaki müzisyenler, bir sendika tarafından, aşırı sağın yükselişine karşı bir CD kaydetmek üzere görevlendirildiler. Grup lideri Kutlu Yurtseven, Bejanaro'yu aradı. İlk başta sadece birlikte ürettikleri bir CD vardı. Sonra konserler, konser turları, okumalı konserler ve müzikli okumalar geldi. Artık Bejanaro geçmişi hakkında konuşmaya ve şarkı söylemeye başlamıştı. Esther Bejarano başlangıçta kızı Edna ile birlikte sahne aldı, daha sonra oğlu Joram ile birlikte. "Microphone Mafia" ile Saarbrücken'deki eski Gestapo kampı Neue Bremm'de de çaldı. İster Yidiş müziği olsun ister rap, O, müzikalde sınır tanımıyordu. Türü ne olursa olsun tüm şarkıları, öncelikle uluslararası planda barış, özgürlük ve dostluğu teşvik etmeyi amaçlıyordu.

Esther Bejanaro, 10 Temmuz 2021'de yaşama gözlerini yumdu. O'nun onuruna, eski sinagogun ön avlusuna adı verildi.

Sonuç

Bejarano, 16 yaşındayken, ailesiyle birlikte evlerinden zorla çıkarıldı. O, Yahudilere yönelik artan zulme ve sivil toplumun giderek erozyona uğramasına tanıklık etti. Holokost kurbanlarını anmak ve Holokost'un dehşeti hakkında farkındalık yaratmak için mücadele etti. Bejarano'nun hayatındaki dönüm noktası, kurtuluşa ve özgürlüğe doğru tehlikeli bir yolculuğun başlangıcını müjdeliyordu. Holokost'un ardından hayatta kalma travmasıyla boğuştu. Soykırımın dehşetinin ruhunda açtığı silinmez yaralarla hesaplaştı.

Hem Almanya'da hem de uluslararası alanda verdiği konserlerle barış ve hoşgörü mesajı yaydı. Küresel çapta konferanslara, gösterilere, okullara ve kültürel etkinliklere katıldı Geçmişin en karanlık bölümlerinin tekrarlanmasını önlemek için geçmişi hatırlamanın önemini vurguladı. Müziği sadece sanatsal bir ifade olarak değil, aynı zamanda güçlü bir eğitim, Holokost ve faşizme karşı devam eden mücadele hakkında farkındalık yaratan siyasi bir araç olarak kullandı.

Bejarano'nun vizyonunun temel unsurlarından biri de İsrail'e bakış açısıydı. İsrail ve Filistin'in barış içinde bir arada yaşamasının açık sözlü bir savunucusuydu. İki devlet arasında diyalog ve işbirliğinin gerekliliğini vurguladı. O'na göre sorun, karşılıklı saygı ve her iki halkın da haklarının tanınması yoluyla çözülebilirdi. İsrail hükümetinin yerleşim politikalarına ve askeri faaliyetlerine yönelik sert eleştiriler yöneltiyordu. Filistinlilerin haklarına destek veriyordu.

Bejarano, Alman devletinin aşırı sağcılıkla mücadeledeki başarısızlıklarını eleştiriyordu. 2015'te Alman İkinci Kanalı ZDF'de yayınlanan "Die Anstalt" (Kuruluş) adlı hiciv programında "Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü" (NSU) ve Beate Zschäpe'yi ele alarak defalarca eleştirmişti. Bejarano, o dönemde "Nazilere karşı savaşanlar devlete güvenemezler" demişti. Ve Almanya'nın Nazi rejiminden kurtuluş günü olan 8 Mayıs'ın resmî tatil olması gerektiğini savunanlardan biriydi.

"Almanya için Alternatif"in (AfD) meclise girmesi, oylarını giderek yükseltmesi ve "Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü"nün "Anayasayı Koruma Dairesi"nin kanatları altında işlediği seri cinayetler, Esther Bejerano'yu endişelendiriyordu. Çünkü İkinci Dünya Savaşı ertesinde, Batı Alman devleti Nazi kadroları ile birlikte kurulmuştu. NSU kararının açıklanmasının ardından O, Hamburg'da bir NSU araştırma komisyonu kurulmasını talep etti.

Esther Bejarano, 2017'de "Alman Komünist Partisi" (DKP) tarafından Federal Meclis'e aday olarak gösterildi, ancak adaylığını geri çekti. Ertesi yıl Kollegah Rap Grubu, Farid Bang ve onların "Vücudum Auschwitz mahkûmlarından daha fazla tanımlandı" sözünü içeren "0815" şarkısı etrafında dönen anti-Semitizm tartışması hakkında kamuoyu önünde yorum yaptı. Sözü "zevksiz ve alaycı" olarak nitelendirdi. Farid Bang ile bir şarkı kaydetme teklifini geri çevirdi. Ayrıca 2018'de "Die Kinder der toten Stadt - Musikdrama gegen das Vergessen" ("Ölü şehrin çocukları - unutmaya karşı müzikal drama") adlı müzikal tiyatro oyununun kaydında konuşmacı rolüyle yer aldı.

Esther Bejarano, Anita Lasker-Wallfisch ile birlikte uzun bir süre meşhur kızlar orkestrasının hayatta kalan son üyelerinden biri oldu. Nazi soykırımından kurtulanlardan biri olarak, talk show programlarında olduğu kadar okullarda da rağbet gördü ve enerjisini, gergin gençleri bile koltuklarından kaldırıp şarkı söylemeye teşvik etmek için kullandı.

Esther Bejarano, yaşamını yitirene kadar yabancı düşmanlığına karşı kampanya yürüttü. Ve bu yüzden sık sık sağcıların saldırısına uğradı. Bunu sessizce kabullenmek kesinlikle Esther Bejarano'nun tarzı değildi. 2004'te hoparlörlü minibüste oturduğu bir gösteride polis kendisine birkaç dakika boyunca tazyikli suyla saldırdığında korkutulmayı reddetti. Hamburg'daki G20 zirvesine karşı düzenlenen büyük gösteride de konuştu.

VVN-BdA, kurulduğu 1947 yılından bu yana Anayasayı Koruma Dairesi tarafından "aşırı soldan etkilenen bir örgüt" olarak izlenmektedir. Bejarano, Almanya'da anti-faşistlere nasıl davranıldığı gördü ve yaşadı. Örneğin Bejarano'nun onursal başkanı olduğu "Nazi Rejimi Zulmüne Uğrayanlar Derneği", "Anti-Faşistler Birliği" (VVN-BdA)'nin 2019'da hayır kurumu statüsü iptal edildi. Bejarano buna karşı mücadele etti ve dönemin Maliye Bakanı Olaf Scholz'a bir mektup yazdı: "Ev yanıyor ve siz itfaiyeyi dışarıda bırakıyorsunuz!" dedi. Bejanaro'nun mücadelesi sonuç verdi ve VVN-BdA yeniden kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak tanındı.

Esther Bejarano Auschwitz'in ölen son tanıklarından biriydi. O, Almanya'da anti-faşizmin en önemli seslerinden biriydi. Yaşamını yitirdiğinde 96 yaşındaydı. O'nun yaşadıklarını, faşizme, ırkçılığa karşı verdiği mücadeleyi unutmayacağız. O'nun hikâyesini anlatmaya devam edeceğiz.

2 Mart 2025 ■

[Esther Bejarano'nun yaşamını yitirmesinden beş gün sonra Almanya Af Örgütü'nün internet sitesinde (amnesty.de) yayınlanan Thomas Winkler imzalı yazıyı okurlarla paylaşıyorum.]

Aynı acıyı paylaşıyoruz

Irkçılık karşıtlığı şarkılarla da ifade edilebilir: Auschwitz'den kurtulan Esther Bejarano ve Microphone Mafia rapçileri 13 yıldır birlikte sahne alıyor.

■ **THOMAS WINKLER**

Kutlu Yurtseven, Esther Bejarano ile ilk temasının nasıl geçtiğini hâlâ hatırlıyor. Auschwitz'den kurtulan kişi telefonu açtığında, rapçi kibarca kendini tanıttı: "Merhaba, ben Mikrofon Mafyası'ndan Kutlu." Hatta garip bir duraklama oldu. "Telefonu kapattığını sandım," diye hatırlıyor Yurtseven, "sonra ahizeye bağırdı: Söyle bana, mafya beni neden arıyor?"

Bu 13 yıl önceydi ve müzisyen ve aktivist Bejarano ile Kölnlü politik rap grubu arasında şaşırtıcı derecede verimli bir işbirliğinin başlangıcıydı. Yurtseven, "Birlikte sadece altı şarkı yapmak istedik ama altı şarkı üç albüme dönüştü" diyor. "Sadece birkaç konser vermek istiyorduk ama o birkaç konser, Korona bizi durdurmadan önce, sadece son üç yılda neredeyse üç yüz konsere dönüştü."

Beklenmedik işbirliği

O zamanlar, Yurtseven'in bugünkü deyimiyle "Esther'le yapılan efsanevi ilk görüşmeden" önce, işbirliği pek olası görünmüyordu. Bir yanda Federal Liyakat Nişanı sahibi, Nazi Zulmü Mağdurları Derneği'nin onursal başkanı, kızlar orkestrasının bir üyesi olarak imha kampından kurtulan, 1945'te ölüm yürüyüşünden kaçan, İsrail Bağımsızlık Savaşı'nda savaşan ve yine de yeni Nazilere ve eski düşünceye karşı savaşmaya devam etmek için faillerin topraklarına dönen Bejarano vardı. Diğer tarafta ise Almanya'nın ilk hip-hop gruplarından biri olan Mikrofon Mafyası, kendi ülkelerinde yabancılaşmış hisseden ve önyargılara ve eşitsiz muameleye karşı gürleyen ritimler ve kaba raplerle mücadele eden göçmenlerin çocukları.

Bu iyi bir uyum muydu? Yurtseven, "Özellikle kişisel açıdan iyi bir uyumdu; birbirimizden çok şey öğrendik" diyor. "Önce bir projeydik, sonra bir grup olduk ve şimdi de bir aileyiz." İlk bakışta göründüğünden çok daha fazla ortak noktası olduğunu çabucak fark eden bir aile. Yahudi bir kantorun piyano çalan kızı olarak Bejarano başlangıçta rap müziğe, kendisinden neredeyse yarım yüzyıl genç olan bu

Zıtlıkların uyumu: Mikrofon Mafyası ve Esther Bejarano ırkçılıkla mücadele etmek için rap ve Yidiş şarkılarını kullanıyor. (Fotoğraf: Christina Palitsch)

insanların icra etmekten ziyade tükürdükleri sert ritimlere ve kafiyelere pek aşina değildi.

O zamanlar Rap'in ne olduğu hakkında hiçbir fikri yoktu, diyor Bejarano, ama daha önemli şeyler vardı: "Çocuklar anti-faşist, ben de anti-faşistim." Bu onları birbirlerine bağladı ve Yurtseven, birlikte yaptıkları ilk kayıtlar sırasında yaşlı kadının gözyaşlarına boğulduğunu hatırlıyor. Rapçiler şarkı sözlerinde, "Nasyonal Sosyalist Almanya"-daki gençliğinden bildiği korku ve umutsuzluğa, tüm bu duygulara yeni, yabancı bir biçim vermişlerdi. "Bize şunu söyledi: O zamanlar benim yaşadığım ırkçılığı bugün siz yaşıyorsunuz. Aynı acıyı paylaşıyoruz" diyor Yurtseven. "Düşüncelerimizi ve duygularımızı aynı seviyeye getirdi ve bizi eşit kıldı. Esther'in bize verdiği güç budur."

Holokost'tan kurtulan birinin fazlasıyla sahip olduğu bir güç. "Şu anda 95 yaşındayım" diyor Bejarano, "ama hayatta olduğum ve sağlığım yerinde olduğu sürece sahneye çıkıp şarkı söyleyeceğim. İnsanların hâlâ herkesin insan olduğunu öğrenmeye ihtiyacı var gibi görünüyor." Gerçekten de, Covid-19 salgını halka açık etkinlikleri imkânsız hâle getirmeden önce, Esther Bejarano, oğlu Joram ve Mikrofon Mafyası bulabildikleri her sahneye çıktılar. Gençlik merkezlerinde ve sinagoglarda, okullarda ve tiyatrolarda, toplum merkezlerinde ve kulüplerde metinler okudular, Yidiş şarkılar ve hip hop çaldılar. Bunlar işaret parmağını kaldırmadan ama net bir duruşla yapılan akşamlardı. Toplumun çoğunluğunun bazı tatsız gerçekleri öğrendiği performanslar: Bir zamanlar Yahudilere nasıl davrandığı ve bugün diğer azınlıklara nasıl davrandığı. "Tabii ki, her zaman sadece benzer düşünen insanlar için çalma tehlikesi vardır. Bir sinagogda konser verdiğimizde Naziler çok nadiren geliyor" diyor Yurtseven. "Ama belki kararsız olan birkaç kişi gelecektir, çünkü sağa kayış uzun zamandır toplumun merkezini etkiliyor. Irkçı olduklarına bile inanmayan pek çok insan var."

Mikrofon Mafyası 1989'da kurulduğunda, birbirlerini okul bahçesinden tanıyan dört arkadaştılar. Hepsinin hikâyesi, babası 1960'larda Türkiye'den Almanya'ya misafir işçi olarak gelen Kutlu ile benzerdi. Grup nihayet 1990'ların başındaki ırkçı ayaklanmalar sırasında politikleşti ve Microphone Mafia dayanışma etkinliklerine ve ırkçılık karşıtı derlemelere düzenli olarak konuk oldu. Bir süre müziklerinden geçimlerini sağlamayı başardılar, ancak büyük bir plak şirketiyle sözleşme yapmalarına rağmen atılım gerçekleştiremediler. O dönemde başarılı rap, Fantastischen Vier gibi beyaz lise mezunlarından geliyordu. Göçmen ailelerden gelen rapçiler ancak çok sonraları listelere girebildi. Bugün Bushido ya da Capital Bra gibi gangster rapçiler Alman çoğunluk toplumunu cinsiyetçilik, şiddet, homofobi ve – Kollegah ve Farid Bang gibi– bazen de anti-semitizmle korkutuyor.

Öte yandan Mikrofon Mafyası siyasi ve sosyal olarak kararlı ve yeraltında kaldı. Yıllardır sadece ikisi var. Ancak Yurtseven ve ortağı Signore Rossi hâlâ müziklerinden geçimlerini sağlayamıyor. Rossi, şef olarak çalışıyor. Yurtseven ise bir ortaokulda tam zamanlı koordinatör olarak para kazanıyor. Yurtseven, hiçbir zaman gangster rap kervanına katılmaya hevesli olmadıkları için çocukluğunu ve yetiştirilme tarzını suçluyor: "İşçi sınıfı çocuklarıydık, sadece solcu olabilirdik. Babam beni ilk gösterime götürdüğünde 13 yaşındaydım - 35 saatlik hafta lehine."

Atılım yerine yeraltı

Yurtseven o zamandan beri daha adil ve daha iyi bir dünya için kampanya yürütüyor. Ve mücadelenin asla bitmeyeceğini defalarca öğrendi. 1993'te Solingen'de beş kişinin öldürüldüğü saldırı Yurtseven'e Neonazilerin sadece yeniden birleşen Almanya'nın doğusunda olmadığını gösterdi. NSU'nun Haziran 2004'te çivili bir bomba patlatarak 22 kişinin yaralanmasına yol açtığı sırada Köln'ün Keupstraße semtinde yaşıyordu. "Bir noktada artık ırkçılık hakkında rap yapmak zorunda kalmayacağımızı düşünmeye devam ettik" diyor, "ama artık buna inanmıyorum." Bunun yerine kendine giderek daha fazla şu soruyu soruyor: "Bunu gerçekten neden yapıyorum?"

Son olarak şubat ayında Hanau'da dokuz kişi bir ırkçı tarafından vurularak öldürülmüştü. "Yapıyoruz, yapıyoruz, yapıyoruz. Ve Naziler öldürüyor, öldürüyor, öldürüyor. Yetkililer ise sessiz kalıyor ve bunu münferit bir olay olarak değerlendiriyor," diyor Yurtseven. "Ama sonra Esther'e bakıyorum ve düşünüyorum: Sen kimsin ki vazgeçiyorsun?" Peki ya o? O da hemen pes edilemeyeceğini söylüyor: "Nasıl başladığını biliyorum, hepsini yaşadım. Ve Alman faşizminin geri gelmesinden korkuyorum. Bu yüzden sahneye çıkıyorum." ■

80 yıl önce: “Yozlaşmış Sanat” sergisi

bpb Redaksiyon (17.07.2017)

80 yıl önce (19 Temmuz 1937) Münih’te Nasyonal Sosyalist propaganda sergisi “Yozlaşmış Sanat” başladı. Bu, özgür sanatı aşağılayan ciddi sonuçları olan bir kültür politikasının ifadesiydi. İlgili sanatçılar sistematik olarak marjinalleştirildi ve zulme uğradı. O dönemde el konulan sanat eserlerinin birçoğunun nerede olduğu bugün hâlâ bilinmemektedir.

“Etrafımızda deliliğin, küstahlığın, beceriksizliğin ve soysuzluğun bu türlerini görüyorsunuz.” Kendisi de bir ressam ve Reich Güzel Sanatlar Odası Başkanı olan Adolf Ziegler, Reich propaganda şefi Joseph Goebbels tarafından 19 Temmuz 1937’de Münih Hofgarten’daki galeri binasında başlatılan “Yozlaşmış Sanat” sergisini bu sözlerle açtı.

Sergi, Almanya’daki modern sanat yelpazesinin tamamını sosyal ve kültürel yaşamdan dışlamayı amaçlıyordu.

Prangada: 120’den fazla sanatçı

Münih’teki sergide 120’den fazla sanatçı 700’den fazla eserle teşhir edildi. Sergilere, Nazi sloganı “Yahudi-Bolşevik sanatı” altında anti-Semitik ve anti-komünist önyargıları körükleyen karalayıcı yazılar eşlik etti.

Nazi rejimi, estetiği “Alman olmayan” ve propagandası yapılan insanlık imajına uymayan tüm kültürel akımları “yoz” olarak değerlendiriyordu. Bu, diğerlerinin yanı sıra Kübizm, Dışavurumculuk, Yeni Nesnellik ve Dadaizm için de geçerliydi.

Nasyonal Sosyalizm döneminde sanatları “ yozlaşmış ” kabul edilen sanatçılar arasında klasik modernizmin pek çok temsilcisi vardı: Max Beckmann, Otto Dix, Max Ernst, George Grosz, Ernst Ludwig Kirchner, Paul Klee, Oskar Kokoschka ve Käthe Kollwitz. Ancak eylemlerden etkilenenler sadece büyük isimler değil, sergiden sonra unutulan ve böylece sanat tarihinden silinen daha az tanınan birçok sanatçı

"Yozlaşmış Sanat" sergisi 19 Temmuz - 30 Kasım 1937 tarihleri arasında Münih Hofgarten'ın salonlarında gösterildi.
(Fotoğraf: picture-alliance / akg-images)

da oldu. Büyük çaplı "tasfiyeler" sırasında yaklaşık 1.400 sanatçının toplam 20.000'den fazla eserine el konuldu.

Sergi Münih'ten sonra Alman İmparatorluğu'nun büyük şehirlerini dolaştı. Berlin, Viyana, Leipzig, Hamburg ve Frankfurt'ta gösterildi. Toplamda üç milyondan fazla ziyaretçisi oldu.

Naziler el konulan eserlerin çoğunu yurtdışına satmaya ya da daha eski sanat eserleriyle takas etmeye çalıştı. "Kullanılamaz" kalanlar ya depolanmış ya da yakılmıştır.

Karşıtı: "Büyük Alman Sanat Sergisi"

Bir gün önce, 18 Temmuz 1937'de Adolf Hitler, Hofgarten'ın hemen birkaç metre ötesindeki "Haus der Deutschen Kunst'u (şimdiki 'Haus der Kunst") ilk "Büyük Alman Sanat Sergisi" ile açtı.

Amaç, Alman halkına Nasyonal Sosyalizm ideolojisine uygun bir sanat anlayışı aktarmaktı. Sadece Nasyonal Sosyalist ideolojiyle uyumlu Alman sanatçıların eserleri, özellikle de tarih ve manzara resimleri sergilendi.

Naziler iktidara gelmeden önce de modern sanatın karalanması

Nasyonal Sosyalistler iktidara gelmeden önce de çağdaş sanatın bir bölümünü "etnik" ve "Ari" kültüre yönelik "Yahudi-Bolşevik" saldırısı olarak karalamışlardı.

1933'ten itibaren müze koleksiyonları "tasfiye" edildi. Sanat sektörünü "Aryanlaştırmak" için mümkün olan tüm araçlar kullanıldı. Sergiler ve müzayedeler kesintiye uğradı, yasaklandı ya da şiddetle durduruldu. Pek çoğu - özellikle de Yahudi koleksiyoncular - sanat koleksiyonlarının bir kısmını satmak ya da sürgüne gitmek zorunda kaldı. Ancak sanatın yok edilmesi, sergilerin ve resimlerin yasaklanması tek sonuç değildi. Bazı sanatçılar için mesele eserlerinden çok daha fazlasıydı. Zulme uğradılar, intihara sürüklendiler ya da toplama kamplarında öldürüldüler. Örneğin sergi broşürünün kapağında "Yeni İnsan" adlı heykeli görülen Otto Freundlich, 1943 yılında Lublin-Majdanek toplama kampında öldürüldü.

Freundlich'in "Yeni İnsan" adlı heykeli kısa bir süre önce, Temmuz 1937'nin başlarında Nasyonal Sosyalistler tarafından müsadere edilmiş ve daha sonra imha edilmişti. Sanatçı Otto Freundlich, 9 Mart 1943'te Lublin-Majdanek toplama kampında katledildi. (Fotoğraf: picture-alliance/akg-images).

Kanunla kamulaştırma

"Yozlaşmış Sanat" kampanyası, 31 Mayıs 1938 tarihli "Yozlaşmış Sanat Ürünlerine El Konulması Hakkında Kanun" ile yasal bir zemine oturtulmuştur. Yasa, eserlerin Nazi rejimi lehine tazminatsız olarak kamulaştırılmasını öngörüyordu ve Nazi yönetiminin sona ermesinden sonra ne Müttefik Kontrol Konseyi ne de Batı Alman yasama organı tarafından yürürlükten kaldırılmadı. O dönemde Nasyonal Sosyalistler tarafından el konulan pek çok sanat eseri bugün hala kayıptır. Alman Kültür Varlıklarının Kaybı Merkezi'nin adresindeki veri tabanında Naziler tarafından kamulaştırıldığı varsayılan ve eserlerin mülkiyeti üzerinde kimin yasal hak iddia ettiğinin belirlenmesi gereken 150.000'den fazla nesne listelenmektedir. ■

Heykeltıraş Emy Roeder'in (1890-1971) "Hamile Kadın" adlı heykeli uzun süre kayıp olarak kabul edildi. Heykel, 1937 yılının temmuz ayının başlarında Alman İmparatorluğu tarafından müsadere edildi. 2010 yılında Berlin'deki Kızıl Belediye Binası önünde yapılan kazılar sırasında tesadüfen yeniden keşfedildi. "Berlin Heykel Keşfi" olarak adlandırılan çalışmada, Nazi döneminde el konulan toplam 16 eser gün yüzüne çıkarıldı. Fotoğrafta, 2011 yılında Karlsruhe'de düzenlenen bir sergide sergilenen 80 cm yüksekliğindeki orijinal heykelin restore edilmiş kalıntıları görülüyor. (Fotoğraf: picture-alliance/dpa)

Kaynak: bpb.de

Reddiye

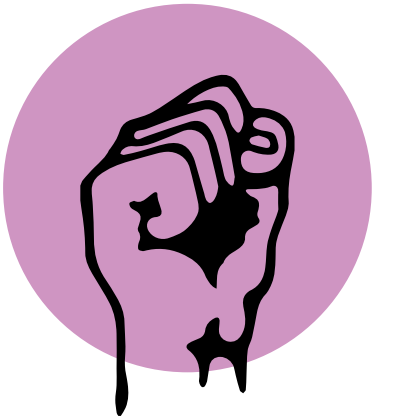

EMİNE AYDOĞDU

Emperyalist ülkeler, dünyanın diğer ülkelerine, halkların yaşamına, topraklarına canı istediği zaman teklifsizce giriyor, kendi çıkarları doğrultusunda kaynaklarını edepsizce kullanıyor; kültürlerini, inançlarını, hayatlarını, hayallerini, geleceklerini, suyunu, doğasını acımasızca yok ediyor. İşgal ve yayılmacılık, yeniden yeniden ürettikleri savaşlarla devam ediyor. Emperyalist ülkelere boyun eğip kabul gösterirsek, bu kısır döngünün her daim sürüp gideceğini, tarihin kanlı sayfaları gözümüzün, aklımızın içine öfkeyle bakarak haykırıyor.

Bugün, tüm dünyada, insanlığa karşı tezgâhlanan korkunç savaşlar var. Savaşlara ve savaş tacirlerine karşı hayır demek için hep birlikte ayağa kalkmalıyız. Bu savaşlar, ne emperyalist ülkelerde yaşayan halkların ne yoksul bırakılmış ülkelerin halklarının savaşı. Bu savaş, emperyal devletlerin temsil ettiği paranın savaşı. Yer altı ve yer üstü kaynaklarının savaşı. Dünyayı bölüp, parçalama hayalinin savaşı. Bu savaşlar, insanlığın tümüne karşı bir savaştır; insanlığın kaderi, Suriye, Filistin, Irak, Libya, Yemen ve Afganistan topraklarında olduğu gibi gene tehlike altındadır ve bu tehlike hiçbir zaman geçmeyecek. Emperyal devletler sürek avı gibi yarattıkları savaşların dehşetiyle sürekli korku salıyorlar. Bu korku, yeryüzünün de gökyüzünün de tanık olduğu gibi tamı tamına korkunun savaşı. Hile ve oyunla tezgâhlanan savaşların amacı, Esad'ı, Kaddafi'yi, Saddam'ı ve yarattıkları diktatörleri yenmek değildi. Savaşın amacı, "terörist olarak nitelendirdikleri" Hamas'ı, El Kaide'yi, Hizbullah'ı, DEAŞ'ı, HTŞ'yi ve diğer örgütleri ortadan kaldırmak da değildi. Iraklıları, Filistinlileri, Libyalıları, Suriyelileri, Afganlıları, Yemenlileri özgürlüğe kavuşturmak hiç değildi. Camın önünde terörist olarak lanetledikleriyle, perdenin arkasında saygıdeğer müttefik olarak el sıkışıyorlardı.

Bu savaşlar, adalet için yapılmıyor; insanca yaşam için yapılmıyor, dünyanın kaynaklarının eşit paylaşımı için yapılmıyor, demokrasi için de yapılmıyor... Emperyal terörün amacı, özgürlük de değil. Amaç; yakıp, yıkıp, yok edip, tek tipe dönüştürmek, hayvanlara yaptıkları gibi kafesli bir yaşamı hayata geçirmek, izleyerek, gözleyerek, korkuyu perçinleyerek itaat ettirmek, sömürerek, el koyarak, sindirip köleleştirmekten başka bir şey değil.

Dünya halklarına, neyi, nasıl, nerede, niçin ve ne zaman yapması gerektiğini emreden bu emperal polislere dünyanın boyun eğmeyeceğini göstermek ve dünya halklarına giydirilen korku hırkasını, çıplak kalma pahasına yırtıp atmak gerekiyor. Başka türlü bu korkunun savaşıyla baş etmek mümkün değil. Emperyalistler korkuyorlar; korkularının ve saçtıkları dehşetin altında yatan gerçek ise; dünyanın ezilip sömürülen, köleleştirilen halklarının, yağmacılığa, talana, zorbalığa, paranın kirli dolaşımına, dur demesinden, yağmacılığı reddetmesinden duyulan bir korkudur. Bu korku, insanlığın özünde olan ve her an açığa çıkacak bir isyanın korkusudur. Dijital dünyada bugün harekete geçen milyonlarca insanın barış ve özgürlük çağrılarının daha da artıp yükseleceği ve büyük bir isyana dönüşeceğinin korkusudur. Ortadoğu'daki ülkelerin topraklarına düşen ve düşecek olan bombaların kurbanları sadece o topraklarda yaşayan siviller, çocuklar, kadınlar, erkekler, yaşlılar, masum hayvanlar ve doğa olmayacak. Zaman için-

de bütün dünyayı içine alarak, yangın yerine çevirecek.

Katledilen yüz binlerce insanın ve diğer canlıların ölümleri, Tanrı'yı ölüm ve yıkımda mazeret olarak gösteren emperyal devletlerce "çok üzgünüz, kazaydı" diye isimlendirilecektir. Halkların üzerine boşalttıkları bombaların gücü, bizden çaldıkları parayla satın alındı. Kendi ülkelerinde yarattıkları terör ve dehşetle, ustaca kurgulanmış hileyle, suç ortaklığında birleşerek, her savaşta, dünya polisinin başı olduklarını ilan ettiler. Bu gerçeği hiçbir koşulda unutmamak gerekir.

Yoksullaştırılmış ülkelerde diktatör diye adlandırdıkları yönetimler, onların umurunda değil. Bütün diktatörlerin yaratıcıları, herkesin bildiği gibi onlar; son kullanma tarihine kadar kullanıp sonra da atıyorlar. Hele yoksul halklar hiç umurlarında değil. Emperyalist devletler dünyayı kanla yıkıyorlar. Hiçbir zaman ve koşulda cezalandırılmayacaklarını bildikleri için de sürekli suç işliyorlar. Bu korkunç suçları, tutsaklık paketi içinde, özgürlük getirdik diye yoksul halklara ve dünyaya yutturmaya çalışıyorlar.

Bugün, Ortadoğu'ya düşen bombalar, yarın dünyanın öbür yarısına düşecektir, bundan kimsenin zerre kuşkusu olmasın. Yeryüzüne boşalttıkları bombalar, sadece öldürmekle kalmıyor. Aklımıza, bilincimize, vicdanımıza, kalbimize düşerek hepimizi sindiriyor. Emperyalizm, kendi içinde taşıdığı o büyük korkuyu, bu şekilde tüm dünya üzerinde evrenselleştirmiş oluyor. Bu kirli savaşlar, tüm insanlığı karşı yapılıyor. Korkunun içselleştirilmesini, korkuya iman edilmesini ve onu bir din hâline getirmesini hedefliyorlar.

Paraları, güçleri, orduları, bombaları, polisleri, askerleri, bankaları, cezaevleri, adalet kurumları, ulusal ve uluslararası mahkemeleri olanların her şeyi yapabileceğine inanmamızı

Filan Hanım

HALİL İÇÖZ

alevlenmeye hazır
hazal yığınıydı yüreğim...
vefasız
kara gözlerinin
ikramı oldu yangınım...

geceyle gündüz arasında tutsak
bitap düşerken tan vakitlerine,
karanlıklarımın
yorgunluğunu alırdı efsunun...

sabah güneşiyle ışıldayan haliçte
şahidim olurdu pier lotti şaşkın...
ve
son kez iç çekerek bulutlu gök yüzüne...
ve
son kez
ağız dolusu küfürler savururarak...
...

tanrım
kefeler dolusu saflığım mıydı yoksa
Arasta tartılan günahlarımı çoğaltan
ve sonra
kerberosun havlaması olurdu
beni yeniden yeryüzüne döndüren
...

Hayat işte filan hanım.
çekerken güneşi göklerine
Bense
yorgun uyanırdım şafaklarına...
ilk ışıltılar fısıldarken adını kulağıma
hınzır bakışlı çocukların
gülüşleri yankılanırdı
mutsuzluğumun tenha sokaklarına...

2008 Leverkusen

Şaire veda...

VEYSEL OTUNÇ

9 Nisan günü Paris'te bir şair hayata veda etti. Ülkesinden uzakta, sürgünde...

Dersimliydi. Dersim'in merkeze bağlı eski adı (Xeç) olan Demirkapı Köyü'nde 1958'de dünyaya geldi.

O şair, yazar Emirali Yağan'dı.

Emirali, Ankara Eğitim Enstitüsü ve Paris 8 Üniversitesi Modern Yazın Bölümü'nü okudu.

1980 askeri darbesi ülkeyi karanlığa sürüklediği günlerde Emirali de siyasi nedenlerle tutuklandı. Darbe yıllarında hak, hukukun olmadığı mimli bir cezaevi olarak bilinen, anılan Mamak'ta hapis yattı.

Cezaevinde yazmak gelenek midir?

Yazgı mıdır?

Tarihsel olarak bakıldığında, içeride yazarak sanata, edebiyata, müziğe katılan birçok değeri anlatmak mümkündür.

ve diz çökmemizi istiyorlar. Bu savaşlar, korkunun ne olduğunu bilmemizi istiyor. Parası, gücü ve ordusu olanın, yakıp, yıkıp, yok etme, sömürme hakkının da olduğuna inanmamızı istiyor.

Onların arzusu, bu savaşları umursamayalım, kanıksayalım, yarattıkları umutsuzluğu yeni bir din yapalım, susalım, boyun eğelim, vicdanımızı unutalım, vazgeçelim, tehlikeli sorular sormayalım, pes edelim. Ve unutalım. Her şeyi unutalım, kendimizi, varlığımızı, geleceğimizi, yaşamımızı, hayallerimizi, döktükleri kanı, unutalım istiyorlar.

Dünya tarihi, isyanlarla, direnişlerle ve onlara öncülük eden asilerle dolu, onların mücadeleleri sonucunda insanlık ayağa kalktı, tutsaklığa, sömürüye, işgale, savaşa hayır diyerek, omurgasını düzeltti.

Dünyada insanca yaşamak istiyorsak, bizim için tek kurtuluş yolu ve onurlu bir duruş, RET ve isyan. Savaşı ve savaş tacirlerini RET etmeliyiz. Bahanelerimizden arınıp, dünyanın bütün vicdan ve onur sahibi insanlarını, renklerini, hayallerini bir araya getirip, hep bir ağızdan dünyanın bu gidişine DUR etmeliyiz.

Dağlardan, okyanuslardan, yıldızlardan, topraktan, yankılanan bir RET yaratmalıyız. Emperyal devletler, bizim kanımızla, nefesimizle, emeğimizle ekmeğimizle, aşımızla, suskunluğumuzla, boyun eğişimizle yaşıyor. Onların gücü, bizim zayıflığımız ve çaresizliğimizle her gün biraz daha büyüyor.

Her katliamda, her savaşta yaptıkları gibi Tanrı'nın onlarla beraber olduğunu dillendirip, Tanrı'yı masaya davet ediyorlar. Yaptıklarını, tanrısal ve kutsal bir planın parçası olarak kabul etmemizi istiyorlar. Dünyaya boşaltılan bombaların arkasında, paranın gücü ve onu tanrılaştıran emperyalistlerin dışında arayacağımız başka bir Tanrı yok. Onların tek Tanrısı var, o da para. Emperyalistlerin dünyayı

Emirali de o değerlerden biridir. Mamak'ta kaleme aldığı ilk şiirlerini Urmiye Mavisi adıyla 1989'da kitaplaştırdı.

Cezaevinden çıktıktan sonra yurtdışına çıktı. Paris'te yaşadı. Doğup büyüdüğü topraklardan uzak kalmadı. Yaşadığı coğrafyanın acılarını unutmadı.

Mayıs 2013'te "Beyaz Dağ'da Bir Gün" kitabı yayınlandı.

"15 Ağustos 1938'de Dersim'de neler oldu?" sorusunu sordu. O gün Beyaz Dağ'da yaşananları tanıkların anlatımlarıyla yazdı, kitaplaştırdı:

"Beni bu ölülerin arasında bırak, ben bir ölüyüm, benimle oyalanma var git, sen kendi selametini ara! Bir alay asker gelse artık umurumda değil; bu yüzkarası dünya artık yaşanacak dünya değil."

"Ablamın ağırlığı üzerime bindi. Ağırlığı altından kurtulmak yerine tırnaklarımla toprağı kazıyor, yerin dibine girmeye çabalıyorum. Üzerime ablamın ılık kanı boşalıyor. Ben ha bire toprağı tırnaklıyorum. Toprağın altına girmek için cebelleşirken kendimden geçmişim."

"38'den sonra yirmi yıl bizim buralarda davul zurna çalınmadı. Düğünler sessiz, törensiz bir biçimde olup bitiyordu."

Yıllar geçse de Dersimliler **"Tertele**"yi unutmadılar.

• • • •

Yazıyı, şair, yazar Emirali Yağan'ın **"Ömrün Final Sahnesi"** şiiriyle bitirelim.

İki zaman arasında salınan
Bir sarkaç gibi duruverse kalbim
Söylenecek ne kalır geriye

Zangoç yoruldu, çan sustu, seda bitti.
Yüzünün Kâbesizliği ve cenaze namazın
Final sahnesi ömrünün en garip çelişkisi

Geçtiğin yollara bir daha dönmeyeceksin
Adının son kez anıldığı yerde unutulmak
korkusu
Üzülme, ölünce her şey geçer

Şimdi bir yıldız kaysa, o son gidişindir senin
Bir yerde birilerinin seni beklediğini
Ve hep bekleyeceğini sen bilmeyeceksin

Yaşamdan sonra ölümden önce
Sonsuzda bir yere varacaksın, orada kal
Ölümün miladı, miladı yok, ölüm sensin

Gidenler birlikte götürürler gölgelerini
Gidenler gitsinler, ölümü bekletmemeli
Celladını içinde taşıyan hayat

• • • •

Altı şiir kitabı bulunan Emirali Yağan Dersim Tertelesi'ni konu alan "Qelema Sure/ Kırmızı Kalem ve Kara Vagon belgesellerine metin yazarlığı yaptı.

Emirali, 13 Nisan 2022 günü doğup büyüdüğü köyünde toprağa verildi. ■

kana bulayan, ölümcül bombalarını ve dizginsiz yürüyüşünü RET ederek durdurabiliriz.

Bu savaşları, yoksulluğu, soysuzluğu, sömürüyü ve katliamları durdurmadığımız, RET etmediğimiz sürece, utancımızla, onursuzluğumuzla yaşamaya nasıl devam edebiliriz?.. Bunu hep birlikte düşünmeliyiz.

Bu korkunç gidişe, insan olduğunu söyleyen herkesin sessiz ve duyarsız kalmaması gerekir. İsyanımızı, dilimizi, umudumuzu, yolumuzu, hayallerimizi, birleştirerek emperyalizmi RET etmeliyiz. Onlar, savaşın, sömürünün, yıkımın, kanın oluk oluk akmasını evrenselleşiyorsa, biz de isyanı ve REDDİ evrenselleştirmeliyiz.

REDDİMİZ; savaşa, korkuya, köleliğe, sömürüye, itaate, umutsuzluğa, çaresizliğe, teslim olmaya, unutmaya, pes etmeye karşı, öfkenin ve isyanın onuru olacaktır.

REDDİMİZ; bütün sınır kapılarını, hava sahalarını, uydularını, akıllı füzelerini, savaş uçaklarını, gözetleme kulelerini aşarak, dil, inanç, kültür, din, mezhep, cinsiyet, cinsel yönelim ve masumiyetlerinden asla şüphe etmediğimiz, bitkilerin ve hayvanların birleşmesini ve güç oluşturmasını sağlayacaktır. İnsan olmanın yegâne onuru REDDİYEDİR.

Gökyüzündeki yıldızlar, yeryüzündeki dağlar, sular, ağaçlar ve de toprak, dünyayı ve insanlığı kana ve utanca boyayan, sömürü, savaş ve katliamlarla her gün yeniden yeniden lekeleniyor.

Şafaktan sökecek yeni bir REDDİYEYLE, savaşın kararttığı bu eski dünyaya, yıldızlara yüklenmiş büyülü sözcüklerle yeni bir dünyanın, yeni bir yaşamın doğması, insanlığın o büyük ve sarsılmaz onurunda gizlidir.

Karanlığın içinden kesintisiz mücadeleyle sızıp yükselen bu REDDİYE, dünyanın bütün halklarının onurlu REDDİYESİ olacaktır. ■

Koç

A. KARABAX

Dîsa koç hene, em in ên herî baş wan dizanin
Ew ne yên ji malan de radibin zozanên çiyayî
Şûn û warên nû, ne yên bi biharan direngîn in
Şev bêxew giran diborin, roj bi keseran hiltên.

Bila ji me re nebêjin me gelek rojên reş dîtine
Me di dorpêçên reştarî de ronîbûn afirandine.

Bes ne em in ên warên xwe terk dikin, direvin
Li vê erdnîgarê çend gel hene, pêkve binpê ne
Pirs û bersiv bi hev re bi jan û bêpeyv dimînin
Bûn û nebûn bêpîvan bi tewrekî din tên rûdan.

Bila jê re mebêjin, serdema hebûn û nebûnan
Şerên hebûn û nebûnan, ji bo me dayikbûn in.

Dê li ku bêne bicihkirin ew qas mal û malbat
Xanî û stadên vala pê nakin, çadir jî ne bes in
Xwarin, cî û nivîn, cil û berg dê bên parîkirin
Her dever, bajar, navçe û gund wanî difikirin.

Xwedîderketin, alîkarî, piştgirî û hêwirandin
Ruhên mirovîn di rojên wisan de mezin dibin.

Qet ketin bîrên we, xewnên koçer çawa dibin
Mirov vedigere warên xwe, de çi qas xweş in
Dema ku lê dijîn, ew dilgeşî nedihat hisandin
Elbet xewn jî didin xapandin lê dil naxapînin!

Ji kafileyan yek, bi hin tiştên malan ve komek
Jin û zarî, kal û pîr di nava hev de li pîkabekê.

Bi destê zilm û zorê ji cihwarên xwe derxistin
Di bîrên wan de çawa bi jan û bêrî xwîn dibin
Divê mirov bîrên xwe bi yên wan re biguhêre
Û çend şevan werge razê, li xwe guhdarî bike.

Gel bi hêz stranbêj in, dijin, lê dikin û distrên
Girî û şîn, ne klam û stran in, ji rûpelan ketin.

Li rêyan, li deşt û çolan, li dor û navên waran
Talanker û dagirker û xwînxwar hêzên biyanî
Zarî, berê bi tirs û hoviyan dihatin sêwirandin
Êdî bi lorîn û stranên xwebûnan tên mêjandin.

Jin jiyan bû, ne şekirê şamê ne helawa helebê
Jêneger bû wekhevî û azadî wek bêhna jiyanê.

Göç

A. KARABAĞ

Yine göç var, biz biliriz acısını böyle göçlerin
Yayla yollarına düşme değildir evden, obadan
Bahar giyinen dağlar değildir kalınacak yerler
Gecesi karabasan uykulu, gündüzü kara keder.

Kimse demesin bize, ne kara günler görmüşüz
Ve biz zifirî kuşatmalarda güneşler yaratmışız.

Yalnız bizler değiliz yerlerini bırakıp gidenler
Alanda ne kadar halk varsa hepsi ayak altında
Sorgu sual sağır ve dilsiz durur kendi bendine
Bir sahnesi yok varoluşun, türlü türlü görünür.

Kimse demesin güne doğmak veya doğmamak
Yeniden varolmak içindir bu direniş, bu savaş.

Nasıl barındırılabilir evsiz barksız o kadar aile
Harabe binalar, stadyum ve çadırlar da yetmez
Bölüşülecek yeme içme, yatak, giyim giyecek
Bu beyanda her bölge, şehir, kasaba ve köyler.

Yürekten sahiplik, yardım ederek barındırmak
Böyle günlerde ayaklanır derinden gör insanı.

Belleğinize kazılan, kaçar göçer düşler var mı
Ne güzelmiş yerine yurduna dönüp yerleşmek
Eskiden yaşarken hissedilmezmiş güç sadakat
Düşler de aldatabilir bağlılığı ama yürek asla!

Kafilenin birinden bir grup biraz da ev eşyası
Kadın, çocuk, yaşlı ve genç, bir pikap dolusu.

Korku, zor ve zulümle evinden edip sürmeler
Sürülenlerin zihinlerinde nasıl izler bırakırlar
Bazen zihin değiştirmeli, anlamak için acıları
Gözlerini kapayıp bir iyice dinlemeli kendini.

Yaşadığı gibi halk, türküsünü de yapar, söyler
Zaman değişti, yok artık ağlamak, yas tutmak.

Yolda, ovada, bayırda, köy, kaza ve kentlerde
Talancı, işgalci, vahşet saçan, kapkara sürüler
Ve kapkara korkularla sus pus edilen çocuklar
Büyütülür oldu ülkesine kendin ol şarkılarıyla.

Yaşamak, ne şam'ın şekeri ne halep'in helvası
Yaşamdı adı kadın, özgürlük ve eşitlik bilendi.

02.01.2025

Fotoğraflar: Rûdaw (www.rudaw.net)
"Halep'in kuzeyinde Kürtlerin zorunlu göçü"

Mektup

HÜSEYİN DEMİR

Uzak güzel, şiirsel yalnızlığı ve ıssızlığıyla hep bitmeyen mevsimleri çağrıştıran, hikâyeleri yabani otlar gibi kendiliğinden yeşeren ve hep eksik harflerle anılan; doğunun en ortasında küçük bir ilçenin eteklerinde yaşayan yürek yüzlü çocuklardık o yıllarda.

İklimler hüzün iklimiydi ama bizde anahtar sözcük hep umuttu. Biri gözümüzün içine bakıp bir gülümsemeye görsün; her şeye sıfırdan başlardık. Gözlerimiz denizlere açılıp gemilere dalardı. Gerçi o güne kadar, ne deniz görmüşlüğümüz vardı ne de gemi. Olsun bedelini ödeyemeyeceğin hayallerini taksitlendiriyordu hayat nasılsa...

Lise yıllarıydı. 80'lerden yakasını kurtarmış olmanın huzuruyla 90'lara daha bir hevesle giriyorduk. Yaşam kendi güncesinde devam edip dururken bizi yeni yetme çocuklar hızla büyüyüp, içinde çok şeyi barındıran "adam" olacak yaşlara geliyorduk.

"Adam" olmak o yıllarda en çok da 'aşk' sözcüğüyle doğru orantılı ilerliyordu. Ayrıcalıklı ve şanslı hissediyordun kendini; bulaşmışsan bir ucundan.

Okulda bir uçtan bir uca seveceğin kızların sayısı belliydi. Nedendir bilinmez erkeklerin sayısı daha çoktu. Sınırlı sayıda seçenek arasında birine gönlünü kaptırırdın ve onu son seçeneğin olduğuna inanırdın.

Günlerden bir gün; tesadüf bu ya, biri bana yalnızlığımı unutturacak kadar yaklaşıp gözleriyle önce beni tarttı, sonra gülümsedi. Çenesinin yanından minik bir gamze yürüdü. Yoklama kaçağı bir fırtına koptu oracıkta. Savrulduk ikimiz de aşkın rüzgârına.

Sayfalar dolusu mektuplar yazdım ona. İçine sevgiye, aşka dair ne biliyorsam (pek bildiğim bir şey de yoktu gerçi) doldurdum.

"Yine yakmış yar mektubun ucunu" diye iç geçir(t)ilen, hüzzam bir şarkıyı dinler gibi tekrar tekrar okunan mektuplardı bunlar. Yazılmaya korkulan, başkasının eline geçmeden sahibine ulaşsın diye dua edilen ve binbir umutla karşılığı beklenen mektuplar...

Bazıları ulaştı, bazıları göndermeden elimde infilak etti.

Sonra lise bitti. O pencereden yeni bulutlara çevirdi başını, ben yağmurlarımla kaldım. Geçmiş sol bileğimde, çocukluktan kalma bir yara izi olarak kaldı yıllarca. Bir de adının ilk harfi.

Sonra taşranın hikâyesini şehirlere taşıdım.

• • • •

"Ne zaman bunalırsan gurbetin keşmekeşlerinden; elim elindeymiş gibi, başın omuzuma yaslanmış gibi, yanındaymışım gibi hisset." diye mektupları gelirdi babamın. Yanaklarım ağır ağır ıslanarak okurdum.

Şehirlerin kalabalığında yalnızlığı yaşarken, yalnızlığımı azaltan sesler bulurdum o satırlarda. İyileşirdi yaralarım. Bir kuş konardı parmaklarıma uzun uzun öterdi. 'İnsanın sılası da aslı da yalnızlığıydı' bir kez daha anlardım. Sonra oturup uzun uzadıya cevap yazardım. Adres: ilçedeki bir tanıdık bakkal, manav olmadı nalbur dükkânı. "...eli ile" diye biterdi zarfın üzerindeki adres. Sonra günün misafir beklenmeyen bir saatinde kapı çalıyorsa bilinirdi ki bu gelen postacıydı, bize cevaben yeni mektup(lar) getirmişti.

Nereden baksan 40 yıl olmuş. Saklarım hâlâ sararmış ve yıpranmış hâllerine aldırmadan. Ara ara çıkarıp tekrar tekrar okurum. Eline ne kâğıt parçası geçtiyse ona yazmış. En çok da kareli defter sayfalarına.

• • • •

Her dilde, her konuda, her duyguda yazıldı mektuplar. Ama en güzel aşka yakıştı. Biz buradan devam edelim.

Aşk mektuplarının tarihi öyle çok eski değil. 17.yüzyılın ikinci yarısı. Mektupla aşk ilan etmenin modası önce İtalya'da ortaya çıkmış, sonra Fransa katılmış bu kervana.

Fikir Fransa Kralı III. Henri'den çıkmış. İtalyanca öğretmeni Corbelline'ye talimat vermiş. Ülkesinde yazılan aşk mektuplarından bir derleme yapmasını istemiş. Saraya yakın tanıdığı yazarlardan da değişik aşk mektuplarını yazmalarını istemiş ve ortaya büyük bir külliyat çıkmış.

Bununla da yetinmemiş kendisi de aşk mektupları yazmış. Modanın hızla yayılma nedeni de "Örnek aşk mektupları" içeren kataloglarının yayılmaya başlamasıyla olmuş.

Çek içinden, dök kâğıda ver sevdiğine.

Kolay ve zahmetsiz iş. Yazı senin, duygu başkasının...

• • • •

Hayata olmayan bir yerden başlamıştık bir kere. Biraz daha büyüdük. Yeni yeni aşklara

yelken açarken şöyle bir etrafımıza bakındık. Neden çiçeklerin rengi kadardı bizim tüm aşklarımızın ömrü diye sorduk, soruşturduk. Baharda açıyordu, sonbahar demeden solup dökülüyordu. Nerede hata yapıyorduk? Bu işin bir öğreticisi varsa kesin şairlerdir deyip, sokulduk yanlarına. Gördük ki bu konuda bizden bir farkları yok. Hangi şiiri okuyup hangi yazıya sığındıysak hep elimiz boş döndük.

Her aşk yarası sahibinde başka türlü kanasa da en ikna edici yalanları siyah beyaz fotoğraflara söylettik durduk yıllarca. Sonra yazlar bitti, denizler çekildi. Güneşler battı. Herkes çoğul yalnızlığına gömüldü.

Yıllar hızla akıp geçti. Mektuplar modern iletişim ağlarına yenildi. İletişim kolaylaştı ama iletişimsizlik yayıldı.

O günler; toprağından sökülüp saksıya dikilmiş dev bir kaktüs gibi kaldı. Yeniden kendi toprağına döneceği günü bıkıp usanmadan beklemek işe yarar mı bilmiyorum

• • • •

Mektup öze inmekti, sözü bitirip yüreğe dokunmaktı. Sılada, gurbette, içeride, dışarıda, seferde, savaşta, acıda, sevinçte yani yaşamın olduğu her yerde yazıldı mektuplar. İçinde yazılanlar ne olursa olsun, bir dönemin en önemli iletişim aracıydı. Herkesin bir hikâyesi vardı. O hikâyeyi bir yazan, bir de zarfı açan bilirdi. Özenli dikkatli ve iki kişilikti.

Küçük anlar var hayatta, tadı insanın damağında kalır. Koskoca bir hayat yaşasan da elinde, avucunda sadece bu anlar saklı kalır. Onlar ki ömrümüzün turnusol kâğıdı, kaderimizin pusulasıdır.

O üçüncü hamur sayfalara yazılan satırlar gençliğimizin parkında bir gazel gibiydi. Şimdi balıkların sarhoş olmaya geldiği tenha bir koy gibiyiz.

Sessiz, solgun ve yapayalnız. ■

Gözyaşı Ustası

■ **NEVİN KOÇOĞLU**

Erik çiçek açtığında cehennem donar [1]
seninle benim aramda siyah bir gökyüzü var
Uzandıkça buğusunu içine çeken toprak
henüz kanı dinmemiş bir hezaren tarlası

Sır dağının öte yüzünde *Kulbe-i Ahzân* [2]
bir tren var, geceyle mavi arasında akan
Bin atlının taşıdığı soğuk rüzgârlar
hiç olmadığı kadar uzaktan geçen bahar

Kıraç topraklarda sabrı bilen ağaçlar
yerle gök arasında o suskun kıyamet var
Yarasına koşan tuz, rüyasını arayan su
mağlup bir ruhun derin suskusu

Kalbimde kuzeye bakar tüm kapılar
çatımdaki çimlerde yüzünün poyrazı var
Dar dehlizlerde geçitlerin sonsuz kıvrımı
gecenin kalbine dolanan mor sarmaşıklar

Benim içimde acemi bir *gözyaşı ustası* [3]
dışımda ağlamayı öğreten sen var
Sarhoş nehirler gibi akıp giden zaman
o saydam hece, gecenin çatlağından sızan

Seni bekliyorum hâlâ bahçedeki kar ışığında
ve hiçliğe salınıyor içimdeki durmak bilmeyen sarkaç...

1. Kobayashi İssa
2. Hüzün kulübesi
3. Erin Doom romanı

ŞİİR VE YAŞAM ÇİLEHANESİ'**NDEN — II**

"DELİ SABRI / DERİN MESELE"
7 KASIM – 2 TEMMUZ- 19 OCAK

MURAT KOÇAK

Büyük Ekspres'te mermer masalarda devrim yapıyorduk her gece sarhoşluğumuza aldırmaksızın. "Bira bu kapağın altında" tek kanallı yıllar... İçmekten başka elimizden gelen yok diye de düşünmüyoruz oysa tüm baskılara rağmen Zafer Çay ocağında buluşup süreli yayın düşleri içindeyiz. Bizi buluşturan ortak payda karanlığa karşı duruştan başka bir şey değil. Çok geçmeden " Nitelik Derleme" filizlenmişti. Kıvılcım Vafi, Tevfik Şenyuva, Murat Koçak, Mustafa Yavaş... Karanlığa inat isyanımız durulmuyordu. 7 Kasım akşamı Büyük Ekspres'te tüm ifadeler suskundu. İlhan Erdost ağabeyi Muzaffer İlhan Erdost'un gözleri önünde dövülerek öldürülmüştü. Tevfik haberi verdiğinde gece boyu sustuk içtik içtik. Alıştık mı? Öyle göründük...

Zaman aşıyor gibi görünse de aşmıyordu. Tevfik birkaç ay sonra İlhan İlhan Kitabevi'nin açılacağını müsait zamanlarımızda yardıma gitmemiz gerektiğini söyledi. Eti Sanat Merkezi'nde işim bitince kitabevine can oluyordum. 7 Kasım 1981'de Bayındır Sokak'ta İlhan İlhan'ın açılışındaydık. "Nitelik Derleme"nin ikinci sayısının arka kapağında Sait Munzur'un çizdiği İlhan Erdost çizgileri ile can olmuştuk. Kapıdan girince sol taraftaki kadın kucağındaki bebekle ve yanındaki çocukla hâlâ öyle, kırk üç yıl geçti...

Yıllarca uzaktan izledim okulları bitince iletişime geçmek istedim. O yıllarda daha sıradanlaşmamıştı. Türküler'e ve Alaz'a ileti attım. Sağ olsun yanıt verdiler. Öylesine içtendiler ki... Birkaç yıl sonra, 7 Kasım'da İlhan İlhan Kitabevi'nin Karanfil Sokak'ta bulunan yerine gittim. İkinci karşılaşmamızdı yıllar sonra, o günden sonra hiç kopmadık kopamadık. İkisinin de "Deli" ağabeyleriyim.

Sivas Katliamı "Karanlık Çağın" sonu, "Zifiri Karanlık Çağın" başlangıcı... Aydınlanma savaşı, yeniden filizlenmeye başlamıştı. Yaralarımızın üzerine tuz serpilmiş, kurudukça sanki uyumlanıyor gibiydik hayata. A Kitabevi'ni devir alalı iki buçuk yıl olmuştu neredeyse, özel hayatım sıkıntılıydı. Dışarı yansıtmaya çalışsam da batağın içine doğru ilerliyordum. Hazar olmasa çoktan bağı koparırdım, ama verilmiş sözüm vardı; ***"... oyunumuzun adı mutluluk sen öğretmiştin ya baba..."*** Farkında olmadan öğretmişim yine deyip yaşamaya çalışıyordum. Kendimi berbat hissettiğim günlerdi, ..." 2 Temmuz 1993'te azcık aklımız vardı onu da yitirdik. Behçet Aysan psikiyatristti. *"Büyük Ekspres'ten ağabeyim Behçet Aysan'ı aradım. Telesekreterine not bıraktım, birkaç gün sonra Yüksel Caddesi'nin Atatürk Bulvarı çıkışında karşılaştık. "Murat dönemedim kusura bakma, Sivas sorası görüşürüz" dedi. Dönemedi..."* Hayat iyice anlamsızlaşmıştı, otuz beş insanın yakılması hangi vicdanın eseri?!

Tevfik ile katliamın hemen sonrası evine gittik, kalabalıktı. Adviye ablaya sabırlar ola dedikten sonra köşeye çekildik. Siyah saçlı kız çocuğu ile hiç göz göze gelmedik. Evin içinde oradan oraya koşturuyordu. Ağabeyim bahsetmişti, lise sonda olduğunu Dil Tarih Tiyatro bölümünü istediğini söylemişti. İlk defa görüyordum. İki yıl sonra A Kitabevi'ni terk etmiş yollara düşmüştüm, akış nereye sürüklerse öyle yaşayacaktım. Ankara'dan tam anlamıyla kopamıyordum.

O günlerde on altı on yedi yaşlarında olanlar kırklı yaşların sonlarındalar. Hiç unutmam, Edebiyatçılar Derneği Attila Aşut tarafından hazırlanan Sivas Kitabı'nı çıkarmıştı. Yirmili yaşların başında kızıl saçlı delikanlı kitabevine geldi, *"Taksitle kitap satışınız varmış kefil istemiyormuşsu-*

nuz?" "Evet" dedim. Kitabı alacakmış, ama parasının yetmediğini tek kitaba senet yapar mısınız diye sordu. Gözlerine baktım derin hüzün vardı, dedim senet yok al kitabı müsait olunca getirirsin dedim. Çok yakın arkadaşları da ölenler arasında imiş. Olmaz dese de dinlemedim. Kısa süre sonra tümünü ödedi... O günlerde başlayan dostluk hâlâ sürüyor. Hazar Evi'ne aldığım piyanonun borcunu ödemekte güçlük çekmiştim. Bir kısmı için aradığımda *"Neden demedin, neyse rakam hepsini ben öderdim..."* Dediğinde sözsüz kaldım yine...

Ahmet Erhan'ın Ülker sokakta ki ev Murat'ın yeni taşındığı en yakındı. Murat'a gittiğim de uğruyordum. Bazen kaldığım da oluyordu... O günlerde ikinci defa ayrıldığım yayınevine yeniden dönmüştüm. İstemesem de *Rüzgâr Şiir Yaşam* için kabullenmiştim. Gündüzleri yayınevi akşamları meyhanemizdi. Sözde komünist olan yöneticiler benzin parasını bahane ederek maaşımı ödemiyordu. İstanbul dışından gelen şiir ortağıma mahcup olunca sessizce kayboldum. Her şeyi geride bırakıp terk edip bu defa Mersin'e gittim. Tek danışmanlık sonrası şizofren olduğuma karar veren doktorun verdiği ilaç fiyatını görünce iki yol vardı. Ağabeyime Mersin'e gidiyorum orada da düşüm vardı çünkü. O günlerin akabinde Murat Koçak şizofren söylemi yayıldı. Eh hakkını vermeliydim o günlerden sonra "Deli Murat" oldum... Dağılmamak olası mı? Yitirdik! Yittik... Sivas Katliamı zifiri karanlık çağın başlangıcı diye boşuna demiyorum. Aydın olmanın şekli değişmişti. Ataların dediği gibi ***"boş başak dolu başak"*** ne yazık ki çoğu ***"boş başak"***! Eh hakkını vermeliydim deliliğimin. O günden bugüne, beş dakika içinde karar verilmişse hakkını vermeliydim "Deli Murat" olarak anıldım. Bir gün öyle içine çekti ki âdeta sigarayı kendi değil sigara onu içiyordu. "Bak hele, Behçet öldürüldüğü gün öldüm. Behçet ağabeyimdi." Galiba o gündü İstanbul'a davet notunu masasının üzerinde saklıyordu. ***"Büyük Ekspres Kuşağı"*** usunu Sivas Katliamında yitirdi.

Acaba bize bahşedilen **"Deli Sabrı" mı? "Zaman Aşımı / Zaman Aşar Mı?"** Belleğimiz kemoterapilerle, ışın tedavileriyle ayakta kalmaya direniyor. Geçmişin anılarını sıcak tutmaya çalışıyoruz yazdıklarımızla. Sosyal medya görünürlüğü içinde beğenilerle egolarımızın yüksek lisansı... Yani anlayacağınız üzere yazmazsak, yok olurduk. Yazdık yazacağız gideceğimiz a'na dek. Eren'in dediği gibi yanda ki Huzur Ekspres'ten gelen Müslüm Gürses'in ***"Derin Mesele"***sinin sesini çiğ köftecinin sesi bastırırcasına mı desem âdeta ikisi de yarışıyordu..."Eren'in dediklerine katılmamak mümkün değil.

Yaş ilerledikçe bellek anımsamakta güçlük çekiyor. 19 Ocak 2007'de neredeydim? *"Hrant Dink 15 Eylül 1954, Malatya- 19 Ocak 2007, İstanbul, Türkiye Ermeni'si gazeteci. 19 Ocak 2007 tarihinde saat 15.00 sıralarında, genel yayın yönetmeni olduğu Agos gazetesinin Şişli Halaskârgazi Caddesi üzerindeki binası önünde uğradığı silahlı saldırı neticesinde öldü."* Açıkçası anımsamam birkaç günümü aldı. Ahmet Yıldız'ın Edebiyat Yıllığı çıkarma telaşında olduğunu söylemişti, Metin Turan Edebiyat Eleştiri Dergi bürosu Hatay Sokak'ta idi. Gittim birkaç ay çalıştım, olmadı ayrıldım. Yine İstanbul... A Kitabevi günlerinden tanıdığım arkadaşın evinde kalıyordum. Haramidere'de kâğıt kesim fabrikasında çalışmaya başladım. Evinde kaldığım arkadaş sorun çıkarınca, Esenyurt'ta ev tuttum, zaman çabuk mu geçmişti? Hiç değil. 19 Ocak 2008'de izin alıp, Agos Gazetesi binası önündeki anmasına gittim. Anma nedeniyle yol kapalı olduğu için insanlar Şişli Halaskârgazi Caddesi yönüne yürüyenlerin arasında idim. Bir süre sonra bir insan gözüme çarptı, çok eskiden tanıdığım biri ama emin değildim. Ürkekçe "Pardon, Siz Gül Erdost musunuz?" "Evet, a Murat merhaba" dediği an afalladım öyle sıcacıktı ki sesi... "Abla can nasıl bildin, dediğimde sen her gün bizimlesin dediğinde görüşmek üzere deyip uzaklaştım. İnsan seli bir uçtan bir uca, "Hepimiz Hrant'ız". Diyorduk hepimiz...

Ertesi gün işe gittiğimde işçiler küfür de katarak vatan hainleri "Hepsi Hrant" mış diye öfke kusuyorlardı. Cehalet erdem oldu, Zifiri Karanlık Çağ"ın son nokta atışı Hrant Dink... Yine dışlanmıştım, üzerime oyunlar oynanınca ayrıldım oradan da. Türker ağabeyin tüm ısrarlarına rağmen ayrıldım. Yine kaşla göz arası Rüzgâr Şiir Yaşam VI çıktı. Hep derim ya yine dağıldım, nasıl olmasın kıyım ve katliam dolu tarih denilen şey.

Türküler Erdost "Umutsuzluk Yasak" dediği günden bu yana... *"...Çünkü umutsuzluk yasak! / Yılgın türküler söylemek de. / Çünkü yürüyor umudun ordusu / Umutsuzluğu umutla yenerek..."* (Metin Demirtaş) yasakladım.

Son Ankara sürecimde her 7 Kasım Gül Reçeli'nin Türküler'in Alaz'ın elimden bir şey gelmese de yanlarında olmaya çalıştım. 25 Şubat 2020'de Muzaffer İlhan Erdost sonsuza gidince. Canım ağabeyimin deyimiyle "Bahtsız Güvercin" timsali Ahmet Erhan Hatıra Evi sonrası da Ankara' ya gittim. Eski deliliğim yerini ürkekliğe bırakmıştı. Görünmemeye çalıştıkça, Gül Reçeli, Türküler, Alaz yere göğe sığdıramıyorlardı. Böylesi değer karşısında "Deli ağabeyleriyim son günüme değin".

2023 yılında 7 Kasım Akşamı, Çağdaş Sanatlar Merkezi'nde İlhan Erdost Anması Toplumsal Bellek Platformu'nun da katılımıyla tarihe geçti. Yaşlandıkça daha da çekiliyorum kabuğuma. Söz verdim kendime son anıma değin yanlarında olacağıma her 7 Kasım. O akşam etkinlik son-

ra gidecekleri mekâna naçizaneyi de götürdüler. Biliyorum ne desem nafile, fayda etmezdi. Onlar canımın içleri, "Yeryüzü Dayı"nın gecenin üçüne dek evinde beklemesi başka bir şey... Eren ile yine koptuk, son birkaç yıldır uzağız, anmalarda karşılaşıyoruz. O konuşmayınca, doğal olarak sessiz kalıyorum. Bu yıl gitmedim koşullarımdan ötürü mü? Yoksa. Bir avuç insanın birbirlerine, merhabanın eksikliği mi? Çok kötü oturuyor içime yaş aldıkça.

Mekândan çıkıp evlere dağılırken, Arat Dink'in yanına yaklaştım, iletişime geçmek istediğimi belirttim. Canım ya kafalarımız dumanlı olmasına rağmen düşünmeden numarasını verdi, aylar sonra iletişime geçtiğimde Murat ağabey seni avukatımıza yönlendirsem olur mu? dediğinde çocukça doldu gözlerim, güzel şeylere ağlayanlar delilerdir.

Daha fazla söze gerek yok. "Zifiri Karanlık Çağa" inat. Zaman aşmıyor, sabrımız "Deli Sabrı" bir o kadar da derin. Yani anlayacağınız **"Derin Mesele"**... Abim emanetine sahip çıkamadım bağışla...

Belki yıllar önce geldiği gibi Assos'a, ya da nerede yaşıyorsam ansızın gelir Eren... ■

SIRA DIŞI DİPNOT

İLKYAZA HAZIR OLUNCA

Ölümü
er
tanıyanlara
—barış

sokaklara çıktığımda dudaklarımı kemiririm sargı bezleriyle soluklanan gizli buluşmalar umutla sarıl omzuma

karartmadan çıkmış çocuklar mektup aralarına gizlenen gül yaprağı

dikene benzer silahların gölgesinde— dağlar utkumu içime gizleyen karanfiller deniz martılar bilincimin kardelenleri tanıdığım tanımadığım gizlice okuduğum yazamadıklarım babasızlığı tanımlayan çocuklar

Sömürü Düzeni

■ **MED REŞİYAN**

Kapital sermayenin, haksız rekabetin emek hırsızlığının, sömürü düzeninin işçiye, köylüye, emekçiye dayattığı sefillik, açlık, ucuz iş gücünün yarattığı sınıfsal dokunun demografik, ekolojik, sosyolojik dengeler üzerinde yarattığı tahribat.

Aynı zamanda toplumsal, siyasal, kültürel yozlaşma, kutuplaşmaya zemin hazırlarken bu çürümüşlüğün, kirliliğin içinde sistemin özüyle bütünleşen toplumsal algıyı körelten ve istediği kılıfa, şekle, zihniyete sahip olmasını sağlayan bunun alt yapısını oluşturan her rejim düşünsel, bireysel özellikleri ortadan kaldırırken benlik duygusunu da öldürür.

Bozulan toplumsal yapı iç dünyasına, kendi gerçeğine yabancılaşırken sistemin, enjekte ettiği, zehirlediği, metalaştırdığı kalıbına uyarladığı, formüle ettiği bir insan modeli ile karşılaşıyoruz.

Din olgusunu referans alan siyasi malzeme hâline getiren tekçi, otokrat rejimler iktidarlarını kan, ölüm, şiddet, baskı, yolsuzluk, soygun, kin, nefret üzerinden güçlendiren bir mekanizmadır.

Sorgulanmayan her düşünce karanlık olduğu kadar tehlike barındırır.

Kader, sabır, şükür gibi kavramlar itaat ve biat kültürünü besleyen önemli faktörlerdir.

Doğal afetler, deprem, sel, yangın, çöken maden ocakları, tren ve iş kazaları, çeteleşmiş bebek katili hastahaneler gibi yönetimin sorumluluğu ve denetimi altında gerçekleşen bunun gibi insan yaşamını hiçe sayan, yok eden ve bunu normalleştiren, dalga geçen bir anlayış:

Güvenli bir ortamdan söz edebilir mi?

Hukuk üstünlüğünün çiğnendiği bir yerde adalet, demokrasi işlevini sürdürebilir mi?

Gazetecilerin, aydınların, yazarların, şairlerin, çizerlerin gözaltına alındığı, yasaklarla, engellerle karşılaştığı, öldürüldüğü bir ülkede düşünce özgürlüğünden, insan haklarından bahsedilemez.

Emperyalist güçlerin kontrolünde olan sanayi sektörünün, teknolojinin pazar ağlarının büyümesiyle birlikte toprak alanlarını genişletmek, yer altı ve yer üstü zenginlik kaynaklarından daha fazla yararlanmaya çalışan gözünü para hırsı boyamış, insani değerlerden uzak, hegemonyacı zihniyetler:

Farklı etnik kökenler üzerinde egemenlik kurmak, amacıyla başlattıkları savaşlarda dünyayı bir ateş topuna çeviren, taş üzerinde taş bırakmayan çocuk, bebek, kadın, yaşlı demeden katleden ve kendinde böyle bir hak gören kişilikler faşist, ırkçı narsist, hastalıklı kişiliklerdir.

Memleket özlemi

Yasak düşler ülkesinde
Bir sonbahar ayazı sonrası
Sislenen bulutların puslu şafağında
Uğuldayan ses, kanayan toprak

Yasak şarkıların yitik coğrafyasında
Ne denizler ne ufuklar
Bir gece vakti öldürülen çocuklar
Gün ışığı görmemiş yangın yürekler
Susturulmuş kalabalıklar, tutsak düşünceler

Gece hain, gün ağır
Fırtınada savrulan başak, dili lal sevgili
Yağmurda kırılan dal, sislenen dağ

Gözü yaşlı ana
Gençliğim, yarınlarım

Ağıt sevdaların nefessiz sabahında
Kuşatılmış kentlerin kurşun izlerinde aradım yokluğunu
Vurulmuş gülüşlerin karanlık sessizliğinde
Kundaklanan aşk,

Kirlenmiş bir gökyüzünde
Tan yeri ağardığında, karlar erir de
Kırlangıçlar döner
Zulüm biter
Yeniden filizlenirse en ücra köşelerde karanfiller

Zindanlar esir almadan gök mavisi sevinçleri yıldızlar misali,
içimde büyüyen mutluluk gibi

Gün gelir acılar diner
Güneşli baharlara uyanırsa sevdam
Yasaklı bir şiirin dizlerine tutunan anıların sıcaklığında sakla beni

Özgürlükten önce ölürsem
Bir memleket özlemi yalnızlığında gülümse doğan güne
Çığlık seslerin hazin gözlerinde ağlamasın aşk

25.12.2024 ■ **MR**

Bugün Filistin'de, Suriye'de, Rojava'da savunmasız, mazlum, sivil insanları vahşice, barbar bir şekilde soykırımdan geçiren bu çağdışı, ilkel, soysuz, çapsız adamlar her yere nefret ve kin tohumları ekerek dünyaya hâkim olmaya çalışıyorlar.

Büyük halk kitlelerini uçurum diplerine sürükleyen, kötü yaşam koşullarına mahkûm eden bu dikta rejimler, kapital düzen, halkın sırtında büyüyen bir kambur gibi bütün insanlığı yutmaya devam ediyor.

Yoksulluk, sefalet, işsizlik, kötü yaşam koşulları, ekmek kuyrukları, hayat pahalılığı, ölüm halkın kaderi değildir.

Bunu değiştirmek bizim elimizde, örgütsüz bir toplum kendi geleceğini inşa edemez.

Sınıfsal örgütlülük: özgür, eşit bir dünyada barış ve huzur içinde yaşamanın ve bu çirkef düzenle mücadele etmeyi, direnmeyi gerektirir; insanlık bunu başardığı zaman dünya güzelleşecek. ■

Dicle'nin kıyısında

İBRAHİM HALİL ERGİN

Şu Diyarbakır sokaklarında sarhoş gibi dolaşan adamı gördünüz mü?.. Çocukların saatlerce peşine takıldığı, alay edip gülüştükleri... deliden bahsediyorum. O benim sahibimdir.

Her gün arşınlar sokakları. Halk sever onu. Aş, iş verir; çay, tütün ikram eder. Dengbêjler ona stran (türkü) okurlar... Ah şu afacanların alayları olmasa...

Sonra biri çıkar, çocuklara sert bir bakış atar. Çocuklar, oyunun bittiğini anlarlar ve onu kendi hâline bırakıp bilyelerine, karpuz yemeye, surlara çıkmaya... kısacası dünyalarına dönerler.

Gün kararmaya başlayınca uzaklaşır şehirden sahibim. Dicle'nin kıyılarına yürür, tabii ben de peşi sıra. Tan kızıllığı Dicle'nin haşin sularına değince, çömelip oturur. Mor salkımlı gün batımına dek izler Dicle'yi. Gözlerinden yaşlar dökülür. Bazen de stran söyler. Bu, hep böyledir, yıllardan beri. Hep aynı saat, aynı yer...

İşte yine geldik Dicle'ye. Ben kim miyim? Boz bir güvercinim. Yaşlanmış, yıpranmış kederli bir kevok (güvercin)... Bir gözüm kördür. Ama tek gözümle öyle olaylara şahitlik etmişimdir ki... işitmeye yürek dayanmaz! Sahibim, Dicle'nin büyüsüne kapılmışken, gelin size kimsenin bilmediği bir öykü anlatayım.

Oradaydım!..

Mîr'in seyisiydi Serhat. Mîr, onu çocukken yanına almıştı. Yedirmiş, içirmiş, giydirmişti. Evinde yatacak döşek, çalışacak iş vermişti. Severdi Serhat'ı. Serhat da ona minnet duyar, işine dört elle asılırdı. Atlara gözü gibi bakardı. Mîr'in biricik kızına ata binmeyi öğretmişti. Kızın adı Berivan'dı. Berivan'la hemen hemen beraber büyümüşlerdi. Berivan Mîr'in nazlı çiçeğiydi. Yadê'nin kınalı kuzusuydu... güzeller güzeliydi. Endamı asaletti! Babasının aksine yüreği sevgi doluydu, merhamet nurlarıyla dolaşırdı... Herkes çok severdi onu, insanlar, hayvanlar, ağaçlar... Dicle bile!..

Serhat, Berivan'a âşıktı yıllardan beri. Gözlerinin önünde serpilmişti. O da onunla büyümüş, kara gözlü, kara kaşlı bir civan olmuştu. Seyrana çıkar saatlerce yol teperlerdi. Ata binerler, rüzgârda savrulan saçları birbirine karışırdı.

Berivan, dîlanlarda (düğünlerde) çok güzel oynardı. Şalı ve siyah elbisesiyle, govend * oynarken savrulan saçlarıyla, ahenkle raks eden göğüsleriyle genç yaşına rağmen âdeta bir kadını andırırdı. Düğünlerde yalnız, Serhat'ın koluna girer saatlerce oynarlardı.

Berivan da Serhat'a kaptırmıştı gönlünü. Onda naif yüreği görmüştü. Serhat, Mezopotamya'nın kaskatı insanları gibi değildi. Sert kış ve yaz sıcağı onun yüreğini katranlaştırmamıştı. Zarif çocuktu. Berivan'a yarenlik ediyordu. Mîr gibi korkulan ya da diğer köylüler gibi sıradan değildi. Berivan'ı anlayış kokan bakışlarla süzerdi. Karşılıklı bakışlar, önüne geçilemez bir sevdaya dönüşmüştü...

Bir vakit genç âşıklar ata binip kırlarda dolaşmaya çıktılar. Ben damda uçuşuyor, gökte süzülüp oyunlar oynuyordum. Peşlerine takıldım. Epey dolaştıktan sonra, yavaşlayıp durdular. Birbirlerine baktılar. Gözlerinden aşk okunuyordu. Berivan, elini Serhat'ın yüzüne dokunduruyor, seviyordu. Serhat, Berivan'ın saçlarını okşuyor, gülümsüyordu. O gün iki âşık saatlerce birbirlerini sevgiyle seyredip durdular. Sonra da Mîr'in çiftliğine döndüler.

Mîr onları bekliyordu. Gözlerinden ateşler saçılıyordu. Ağır ağır onlara doğru yürüdü. Hiç kıymadığı kızana sert bir tokat indirdi. Serhat müdahale etmek isteyince Mîr'in adamları onu yakaladılar. Berivan'ı odasına götürdü Yadê. Serhat'ı ise saatlerce dövdüler. Ortalık kan gölüne dönmüştü. Sonunda Serhat'a "Defol, gözüm görmesin seni bênamûs (namussuz)! Senin minnetin bu mu ha?" diye gürledi. Serhat ömrü boyunca bu sözleri unutamayacaktı! Ona atına bindirip buraları terk etmesini, bir daha dönmemesini, yoksa onu öldüreceklerini söyledikleri vakit, Serhat'ın aklında iki şey vardı: Mir'in ağır sözleri ve Berivan'ın son bakışı!..

Fitneci bir kadın, yalan dolanla yetiştirmişti gördüklerini. İnanın bana o gün, iki âşık birbirlerini tertemiz sevmekten başka şey yapmadılar. Sevda ateşi yüreklerini yakarken dudakları birbirine dahi değmedi! O fitneci kadın nelere sebebiyet vereceğini bilse hemen tövbe eder, iki aşığa ettiği iftiradan ötürü başını değirmen taşlarında öğütürdü!

Mîr laf söz olur diye Berivan'ı hemencecik nişanladı. Berivan gece gündüz ağlıyor, Serhat'ı düşünüyordu. Ahali Berivan'ın bu hâline üzülüyor, Mîr'i vazgeçirmeye uğraşıyordu. Ama Mîr dinlemedi, iş uzarsa dedikodular yayılırdı. Mîr'in bir şerefi vardı.

Berivan yitik aşkına, talihsiz yazgısına ağlıyordu. Tertemiz sevmişti. Namuslu, gururluydu. Sonunda düğün günü geldi çattı. Berivan, kararını vermişti. Bir mektup yazmıştı. Tek cümle: "Götür beni buralardan!" Mektubu sağ bacağıma bağladı ve beni enginlere kadar uçurdu. Aşkın ne olduğunu biz güvercinler pek iyi biliriz. Ben eşimi kaybetmiştim. Ne acı bir şey sevdiğini kaybetmek! Ama bu sevdalılar birbirlerini kaybetmeyecekti!

Saatlerce uçtum semalarda. Atmacalardan saklanarak, türlü belalardan sıyrılarak, bin bir badire atlatarak, şahinleri kıskandıracak bir hızla süzüldüm göklerde. Sonunda Serhat'a ulaştım.

gava ku tu tê bîra min

gava ku tu tê bîra min
çavên min tijî dibin
kevirek di qirika min de ye.

gava ku tu tê bîra min
zarok lîstik dilîzin:
ew xwe vedişêrin
ez li te digerim.

gava ku tu tê bîra min
aqûp bêriya ûsiv dike
ez dikevim bîrê û digirîm
ji bo xatirê pêxemberan
gava ku tu tê bîra min.

aklıma düştüğünde

sen aklıma düştüğünde
gözlerim doluyor
bir taş boğazımda oturuyor.

sen aklıma düştüğünde
çocuklar oyun oynuyorlar:
onlar saklanıyorlar
ben seni arıyorum.

sen aklıma düştüğünde
yakup yusuf'u özlüyor
ben kuyuya düşüp ağlıyorum
hatırı için peygamberlerin
sen aklıma düştüğünde.

■ İHR

Yetiştirdim mektubu. Sevgilisi çağırıyordu, çekip almalıydı onu! Atını dört nala sürdü, tüfeğini de kuşanmıştı...

Yetiştik Berivan'ımıza, gizlice çekip aldık onu. Yadê bize yardım etmişti. Yufka yürekli kadın Hızır gibi yetişmişti. İki âşık birbirlerine çarçabuk sarılmıştı. Hemencecik atlarına bindiler. Serhat atı dört nala koşturuyordu. Yazgımız bizi nereye götürürse oraya varacaktık!..

Ama sevincimiz uzun sürmedi. Mutluluğumuz, hüznün pençesine takılmıştı! Mîr ve adamları peşimizdeydiler. Hava karanlık, pusluydu. Ardımızdan bağırışlar, tehditler savruluyordu. Berivan, Serhat'a arkasından sarılmış, gözlerini sıkıca kapamıştı. Bu kâbusun bir son bulmasını istiyordu. Arkamızdakiler epey yaklaşmıştı. Silahlar patlamaya başlamıştı. Peş peşe, aralıksız... Sanki cehennemden kaçıyorduk. Mermiler kulağımızın dibinde vızıldıyordu. Ama Serhat iyi biniciydi. Atı da bu toprakları iyi bilirdi. En sonunda izimizi kaybettirmeyi başardık. Silah sesleri duyulmaz olmuştu.

Şafak sökmek üzereydi. Serhat: "Şükürler olsun. Kurtulduk Berivan!" diye çığlık atıyordu. Kader bizi Dicle'nin kıyısına kadar getirmişti. Serhat sevinçle attan atladı. Sevgilisini kucaklamak, doya doya sarılmak istiyordu. Onu belinden kavrayıp attan indirdi. Sımsıkı sarıldı. Ellerini sırtında gezdirdi. Parmaklarında bir sıcaklık hissetti. Garipsedi. KAN! Aman Allah'ım Berivan'ın kanıydı bu. Berivan gülümsüyordu. Ama daha fazla dayanamadı yere yığıldı. Serhat beyninden vurulmuşa gibiydi. Sevinci, yerini ağır bir kedere bıraktı. Sevdiği kadının yüzüne eğildi. Yerde uzanan kadını kucakladı, öptü, kokladı. Berivan'ın sırtından kanlar sızıyordu. Düğün için giydirilen gelinliği koyu bir kırmızıya boyanmıştı. "Serhat!" dedi Berivan. Hırıltılı bir sesle: "Ben ölüyorum! Seni çok sevdim. Üşüyorum, korkuyorum, bırakma beni!.."

O gün Berivan, son bir kez Dicle'den su içmek istedi. Yüreği aşk ateşiyle, gövdesi kurşun acısıyla kavrulmuştu. Serhat, onu kucağına aldı, beline kadar nehre daldı. Berivan'a su içirdi. "Evîna dilê min, çawreşamin (Gönlümün sevdası, kara gözlüm)..." diyebildi sadece. Berivan'ın gözleri sonsuz boşluğa, başı ise Serhat'ın omzuna düşmüştü.

Oradaydım!

Serhat, haykırıyordu: "Hawar!.." çığlığı avazı çıktığı kadar sürdü!.. En sonunda susup kaldı. Aklî melekelerini yitirdi. Zihninin karanlık dehlizlerinde kayboldu. Berivan'ın soğuk bedeni Dicle'nin serin sularına karışıp aktı.

İşte o hüzün gününden sonra, sahibim Serhat, her gün onca yol aşar, buraya gelir. Sabırla bekler ondan evînini (sevgilisini) alan Dicle'nin kıyısında. Bense, geçmişin acı hatıralarına şahitlik edip dururum. Serhat, aklını yitirmesine rağmen aşkını yitirmedi. Ama korkum şudur ki bir gün sabrını yitirirse, kendini Fırat'ın sularına bırakır! Belki, ondan Berivan'ı alan Dicle, Fırat'ın hatırı için, sevgilisini Şattülarap'ta geri verir. Ve o ikisi Basra'ya dökülüp sonsuz aşkın sularını kana kana içerler, kim bilir!.. ■

* govend: Kürtlere özgü bir düğün çeşidi.

Elarya'nın macerası

UMUT İLLİA KUTER GÜL

Bir zamanlar, Elarya adında genç bir kız, dağların zirvesinde, bulutlara karışan bir köyde dedesiyle birlikte yaşıyordu. Bu köy, yüksek doruklarda, kimsenin varlığından haberdar olmadığı, dünyadan kopuk bir yerdi. Nesillerdir burada yaşayan köylüler, bu zirvenin ötesine hiç geçmemiş, dağın eteklerine bile inmeye cesaret edememişlerdi. Aşağıdaki dünyaya dair tek bildikleri, dedelerinden kalma eski hikâyeler ve masallardı.

Elarya, içindeki keşif duygusuyla her gün ufka bakar, aşağıdaki dünyayı merak ederdi. Dedesinin anlattığı hikâyeler ise bu merakı iyice körüklüyordu. Dedesi, eski zamanlarda gezip gördüğü yerleri anlatırken, Elarya'nın gözleri heyecanla parıldardı. Ancak dedesi her defasında, bu hikâyelerin sadece "eski kitaplardan okuduğu masallar" olduğunu söyler, gülümserdi. Bir gün dedesi ona özel bir hediye verdi: annesinden kalan, parıldayan taşlarla süslenmiş, eski bir kolye. Dedesi, bu kolyenin ona yalnızca güven vermekle kalmayacağını, ona hayvanların dilini de öğreteceğini söyleyerek "Korktuğunda, bu kolyeye dokun, ben hep seninle olacağım" dedi.

Bir gün, dedesi ona dağların ötesindeki kadim krallığın hikâyesini anlattı. Efsaneye göre, zirvenin aşağısındaki vadilerde, bir zamanlar büyük ve zengin bir krallık varmış. Ancak kralın yaptığı bir hata yüzünden bu krallık lanetlenmiş, halkı da ormanın derinliklerinde kaybolmuş. Artık ormanda

Kobane "Kararı"

ROMAN DABAN

Boğazın hükümdarları, sırtlanlar ve kurtlar
Kızgın, öfkeli ve ağızları salyalı
İşid ve Adolf'un, suç ortakları
21. yüzyılda, 16 Mayıs sabahında
Ölçüsüz, temelsiz cezalara çarptırılıyorlardı geriye kalan demokratları
Kafa kesenlerin intikamını alıyorlardı

Gezegenler hayretle seyreder
Boğaz yutkunur
Bizans utanç dolu kıvranır
Milyonlarca ana ağlar

Karaktersiz, profilsiz ve özelliksiz yargıçlar
Bir şempanzenin bile zekâsından yoksun
Bir insan ömrünün ne kadar kısa olduğunu bilmeden
Üç rakamlı cezalara çarptırılıyorlardı demokratları
Hiç tutmamışlardı ki adalet terazisini ellerinde

İlkel, ortaçağ özlemiyle yanan boğazın hükümdarları
Hançerle kovalıyorlardı kendinden olmayanı
Zayıfı eze eze, ırkçılık ve insan düşmanlığından kör olmuş gözleri
Öfke, nefret ve intikam dürtüleri hep tetikler kendilerini
İnsanlık ve adaletten ışık yılı uzaktalar
Dünyada bulunmaz böylesi acizliğin ve mantıksızlığın eşi benzeri

Berlin, 16 Mayıs

sadece bu kayıp krallığın hazineleri ve saklı bilgeliği kalmıştı. Bu büyüleyici hikâye Elarya'nın merakını daha da arttırdı; zirvenin ötesine geçip, kayıp krallığın izini sürmeye karar verdi.

Ertesi gün, yanında birkaç eşyasını ve dedesinin ona verdiği kolyeyi alarak yola koyuldu. Dağdan aşağı inmek tehlikeliydi; köyün sınırlarını geçtikçe, bildiği her şeyden uzaklaşıyor, giderek bilinmezliğe yaklaşıyordu. Ormanın içine girdikçe, ağaçlar daha sık ve karanlık hâle geliyordu. Ancak korkmuyordu; dedesinin kolyesini tutarak ilerliyordu.

Yolculuğunun bir gecesinde, uykusunda bir hışırtı duydu. Gözlerini açtığında karşısında, gözleri bilgelik dolu bir tilki vardı. Elarya hemen kolyesine dokundu ve tilkinin düşüncelerini duyabildiğini fark etti. Tilki ona dikkatle bakıp, "Sen neden buradasın, yabancı?" diye sordu, kayıp krallığın hikâyesini öğrenmek için burada olduğunu söyledi. Elarya'nın dürüstlüğüne inandı ve onu ormanın derinliklerine götürmeye karar verdi. Yol boyunca tilki ona, ormandaki diğer hayvanlarla nasıl iletişim kurabileceğini öğretti; bu sayede Elarya, ormanın gizemli dilini anlamaya başladı.

Nihayet, ormanın kalbinde devasa bir ağacın önüne geldiler. Bu ağaç, kökleriyle toprağın derinliklerine uzanıyor, dalları ise gökyüzüne yükseliyordu. Tilki, bu ağacın içinde bir geçit olduğunu ve bunun kayıp krallığa açıldığını söyledi. Elarya, kolyesine dokunarak cesaret topladı ve geçitten içeri girdi.

Kendini, sessiz ve terk edilmiş bir şehirde buldu. Bu şehir, dedesinin anlattıklarından çok daha büyüleyici ve hüzünlüydü. Harabelerin arasında dolaşırken, eski sembollerle süslenmiş duvarlar gördü. En sonunda, eski bir tapınağın içinde el yazması bir kitap buldu; bu kitap, krallığı lanetleyen büyüyü bozacak bir sır taşıyordu. Ama Elarya'nın, bunu gerçekleştirebilmek için cesur olması ve yüreğinde inanç taşıması gerekiyordu.

Elarya, kitabın yazılı olduğu dili çözmeye çalışırken, büyünün sözlerini söylemeye başladı. Son cümleyi tamamladığında, terk edilmiş şehir yeniden canlanmaya başladı. Yıkık binalar eski ihtişamına kavuştu, insanlar tekrar neşe içinde dolaşmaya başladı. Ancak Elarya, artık burada kalması gerektiğini biliyordu.

Köyüne dönmedi ama zirvedeki insanlar, onun hikâyesini duymaya devam etti. Dedesi ise bir sır saklıyordu; bu efsanelerin yazarı ve anlatıcısı aslında kendisiydi. Artık Elarya'nın adı da zirvedeki köyde nesilden nesile anlatılacak bir efsane hâline gelmişti. ■

kırılgan anılar

■ İBRAHİM KURT

duvarları tırmanıyor
güneşe hasret tutsaklığım
yirmi beş yol olmuş
dile kolay

burada akşamlar hüzünlü geçiyor
ranzama düşen yokluğun kadar
kıvırcık düşler her gece ziyaretçim
ak bir güvercinin kanatları gibi
vazgeçmemiş uçmaktan

yokluğunun nöbetçisi
firari bir asker
dağların konuğu yani
şehirlerde vurulmaktan korkan bir eşkiya

geçmeyen saatleri
geçmişin üstüne örtüyorum
kırılgan anılardır
akşamın hüznünden
gözlerime süzülen ayışığı

epeyce kısalmış
zaman aşımına uğrayan ömrüm
uzaklığın ötesinde
buruk bir öfke yakıyor
sol yanımı benden alarak

burada
özlemden besleniyor sabır
kanayan
ince bir sızıdır
külden uzak alevlerle

su gibi kabarık kalbim
çatladı
çatlayacak
damarlarımdan
son damlaları toplayan sel
kanadı kanayacak

kim bilir daha kaç tabaka tütün
ciğerlerimi yakacak

bir başka hamur

Desen: Abidin Dino

ALİ RIZA SEÇİK

bak kardeşim(!)
sana birşey demeyeceğim
birçok şey diyeceğim

kardeş dediğime de bakma
kardeş olmamız
mümkün değil
lafın gelişi yani
çünkü her şeyimiz
farklı seninle
sen benden değilsin
ben de senden
bilesin

hayyam'ın dediği gibi yani
"bir başka hamur benimki"
bir "başka maya..."
senin anlayamayacağın
olamayacağın yani

sen
kendinden daha paralı
birini gördüğünde
hemen sırıtıp kuyruk sallayan
üç kuruş karşılığında
kendini de ülkeni de satan
yalaka yavşak

ben
fakir de olsam
aç, açıkta da olsam
ya da "orospu"
ya da bilmem ne?
yine de onuruyla
yaşamaya çalışıp
kendini de ülkesini de
satmayan

sen
din maskesi takan
ben
takmayan

sen
camiye giden
ben
ne camiye
ne kiliseye
ne de başka bir yere giden
sen
içmeyen
icabında ben küfelik içen

sen
namaz kılan
ben
kılmayan
sen
"cennet-i alayı arayan
ben
senin yarattığın cehennemde
yanıp kül olan

sen
kul hakkı yiyen
ben
yemeyen
sen
yatı katı olan
çoluğu çocuğu tok
ben olmayan

sen
iyi evlat
iyi koca
iyi baba
ben
işe yaramaz olan(!)

sen
vatanı satan
ben satmayıp
gerektiğinde vatan için ölen
ama yine de vatan haini
ben olan

sen
çalan
ben
çalmayan
lakin yine de hırsız ben olan
bunlara dur dediğimde
ben
terörist!
sen
vatansever(!) olan
ben
işkencenin alasını yaşayan
işkencede ölen
ölmezsem de sakat kalıp
yıllarca içerde çürüyen
sen
ülkeyi satarak
kahramanlar gibi yaşayıp giden

vesaire de
vesaire be kardeşim
yaşa bakalım
daha ne kadar yaşayacaksın
bi görelim

ama şunu iyi bil ki
devran değişir
ve ben
değişecek o devran için
yaşıyorum
hesap günü geldiğinde
inan ki adil olacağım sana

tulum gibi tersyüz edeceğimi
seni de
kokuşmuş
çürümüş
kahpe düzenini de

iste o vakit anlayacaksın
bu ülkeye de
bu ülke insanına da
ne kahpeliğe ettiğini
ama
senin için çok geç olacak
be kardeşim
bilesin!

Su'dan bir öykü

ALİ ABBAS ÖZTÜRK

"Su damlasıyız ya, illa buharlaşıp göğe yükseleceğiz. Hiç soran yok." İster misin? Hoşuna gider mi? diye. Oysa kaç kere söyledim, ben de yükseklik korkusu var, bulut olmak bana eziyet, ama dinleyen kim? Ama ben ne yapacağımı biliyorum: Bir yerlerden torpil bulup yeraltı suyu olacağım o zaman güneş bana ulaşamaz."

Peki, sevgili su damlacığı sendeki bu yükseklik korkusu da neden? Yoksa bu özgürlük korkusundan mı kaynaklanıyor? Sen bu yedi kat yerin altına inme kararını vermeden önce beni bi defa dinler misin lütfen?

Bir minicik su damlası iken buhar olup göğe yükselip bulut olmak aslında senin için ne lezzetli, ne keyif verici bir serüven olmaz mıydı? Güneşin okşayan o ısılı ışınları baş döndürücü bir hızla seni semaya doğru çekip çıkarırken o keyfi, mutluluğu, içinin bir hoş olmasını hiç mi hayal etmiyorsun? Ya da göğe yükseldiğinde kendin gibi milyonlarca, milyarlarca su damlalarıyla birlikte kara, gri ya da mavi bir bulut olup gökte mütevazı yerini aldıktan sonra olacaklara ne demeli.

Koca yeryüzüne, dağlara, denizlere, ormanlara, kurtta, kuşa böceğe bilumum her şeye âdeta küçümseyici bir eda ile bakmanın tarifi imkânsız hazzına ne demeli? Tüm bunlar o bilmem nereden kaynaklanan anlamsız yükseklik korkunu yenmek için seni fazlasıyla cesaretlendirmeye yetmedi mi?

Dur daha bitmedi... Rüzgâr serin ya da üşüten ıslığıyla size hücum edip "eee bu kadar keyif yeter, şimdi sıra tekrar yeryüzüne inmeye geldi" deyip sizi önüne katıp bilinmeyen diyarlara sürüklemeye başladığında neler olacağını, neler yaşayacağını biliyor musun hiç? Senin gibi su damlasına dönüşecek yoldaşlarınla sımsıkı, kol kola, omuz omuza hep birlikte o ülke senin bu ülke benim diyar diyar gezerken rüzgâr sadece gelip sizlere "benden bu kadar, haydi şimdi iniverin bakayım aşağıya" dediğinde tatlı tatlı yeryüzüne doğru süzülürken karşılaşacağınız manzara pekâlâ göz kamaştırıcı bir manzara olmaz mıydı canım?

"Ne diyorsun sevgili su damlacığı" diye sorduğumda su damlası bana "Ahh senin için böyle konuşmak kolay tabii lütfen şimdi bana hiçbir şey sorma sen anlattıkça ben kendimi âdeta havada hissediyor ve benim yükseklik korkumu yenmem bir yana bu korkum yeniden depreşirken hiç bir şey düşünemiyorum; çünkü beynim âdeta dumura uğramış durumda, sen kendince çok güzel anlatıyorsun devam et o zaman yeryüzüne inerken ne gibi manzaralarla karşılaşabileceğim? Yeryüzüne iniş güzergâhında beni neler bekliyor? Anlatmaya devam et sen, belki fikrimi değiştiririm" dedi.

Dinle o zaman sevgili dostum: Sen bir su damlacığı olarak kendini tek başına mı sanıyorsun? Her yıl atmosferden dünyaya 504 trilyon ton yağmur yağmaktaymış ve her yıl atmosferden yeryüzüne inen bu yağmur miktarı hiç değişmezmiş. Bu 504 trilyon ton yağmur suyunun çok hassas bir ölçümle kaç damla edeceği pekâlâ bulunabilir, fakat şimdi

Başka

ÜMİT KAYA

Ben sana ne verebilirim
Kanayan şiirlerden
ve
Ay ışığında doğmuş şarkılardan başka..

Bir de kuşlar var,
gözlerimin dalına konmuş,
aşkı öte duran..

Kadife baharlar bir de,
ellerimin mevsimi,
dokunmayı seven..

Ben sana ne verebilirim
Şiirlerden başka,
yaralarımı gömdüğüm
ve
Ay batarken yakılmış şarkılardan..

Bir de ceylanlar, al benekli,
gezinip duran dudaklarımın kıyısında,
suya hasret..

Deli taylar var bir de,
koparmış iplerini,
yüreğimin dağlarından
senin ovalarına koşan..

O mavi yıldıza

FULYA ÇELİK

ikimiz, ne varsa kötü olan çirkin olan ne varsa...
Silelim, yeniden yapalım dünyayı...
Sonsuz ve derin aşk için.
Hepimiz için.

(Suskun ve ölümcül zamanlardı. Biz ölümsüzlüğe inanırdık. Kuşlar şehri çoktan terk etmişti. Özgürlük ölmek demekti. Ölmekten beter hapishanelere güneş doğmazdı. İşkence sır değildi. Sırları dökülmüş bir hayatın aynasında kendimizi arıyorduk...)

Kelimeler fışkırıyor damarlarımın gizli geçitlerinden, karanlık ve yağmalanmış bir şehre akıyor... aşk susmuştu... su uyumuştu. Sabahlarımıza zifir bulaşmıştı, her yerde kan var... simsiyah bir geleceği kim görebilir? Biz çocuklardık, biz umut dolu... Lekesiz ve berrak geleceğiydik... Uykusu derin bir ülkenin.

(Geçmeyen baş ağrıları ve romatizmaları vardı annelerin. Dualarla uğurlanırdı babalar işe. Bin kere tembihlenirdi çocukları evin;
— aman kimseyle konuşma!
— okul bitince doğru eve...)
.....
Üşüyorum. Karanlık.
Su döküyorlar üstüme, buz mu yoksa.
.....
Kimlikler sorulurdu olmadık yerde, ummadık bir anda, üstü aranırdı insanların... Çevirmeler yolculukların olmazsa olmazı...

bu akla ziyan çabayı bir tarafa bırakalım da sana asıl söylemek istediğime geleyim: Sen şimdi yükseklik korkum var diye göğe yükselmek istemiyorsun ve bu göğe yükselme meyi de, hiç de adil olmayan bir biçimde gerçekleştirmek istiyorsun:" Bunun için torpil yaptıracağım diyorsun. Her önüne gelen "ay benim yükseklik korkum var", "yok ben yeraltı dünyasını çok seviyorum", ay ben buhar olup göğe çıkarsam yeryüzüne inerken su damlası, yani yağmur olarak inebilecek miyim? diye her önüne gelen su damlası senin gibi düşünürse ne olur sonra, bunu düşündün mü hiç?

Su damlası sözümü keserek ve asık bir suratla itiraz etti: "ne alakası var, her koyun kendi bacağından asılır diyen siz insanoğulları değil misiniz? Senin torpil yaptırarak yer altına inmemi etik bulmamana gelince; ben böyle yapınca kendime ne gibi çıkar sağlıyorum ki? Hem yeraltında işe yaramam mı sanıyorsun beni." dedi. Ben, su damlasına söyleyeceklerin bitti mi? diye sordum. Su damlası iki defa "evet" anlamında başını salladıktan sonra şunları dedim. Bak sevgili su damlacığım "evvel zaman içinde kalbur saman içinde uzak ülkelerde bir padişah yaşarmış bu padişah keyfine pek mi pek düşkünmüş (keyiflerine pek düşkün olmayan padişah, şah sultan bulamazsınız ya!) saraydaki cariyeleriyle birlikte süt banyosu yapmak için sarayın bahçesine geniş mi geniş bir havuz yaptırmış ve padişah tüm ülkeye tez elden tellaklarla haber salmış" tüm ahali falan gün falan saatte bu havuza bir kova süt dökecek, "süt dökmeyenin boynun vurula." Bu padişahın ülkesinde insanların küçük bir kusuru varmış her ahali kendisini çok zeki, diğerlerini aptal zannedermiş. Padişahın herkesten havuza bir kova süt dökmelerini istemesine de aynı akıl danelikle yaklaşmışlar. O gün gelmiş ahali havuzun etrafını etten duvar oluşturmuşlar ve herkesin elinde bir dolu kova varmış tam kovalardaki sütün havuza boşaltılma saati gelmiş ve ahali sırasıyla kovalarını boşaltmaya başlamışlar... O da ne! Arka arkaya onlarca yüzlerce kova havuza boşaltılıyor fakat hiçbir kovada süt yokmuş; bu durumu gören padişahın gözleri fal taşı gibi açılmış; öfkeden kıpkırmızı olan ve çenesi tir tir titreyen padişah çıldırmışçasına sarayın duvarlarını titretircesine bağırmış "Hani süt, süt nerde hepsi su, hepsi su hepinizin kellesini uçurtacağım" diye avazı çıktığı kadar bağırmış, ama sadece bağırmış, çünkü bütün ahalinin boynunu nasıl vurdurabilir ki, sonra kendisine kim, kimler hizmet edecek. Sevgili dostlar bu pek akıllı ahalinin yaptıkları şuymuş; padişahın emriyle havuza süt dökmeleri kendilerinden istenen tüm ahalinin her biri şöyle düşünmüş: "benim dışımda herkes kovasına süt dolduracak, bir tek kovama ben su koyacağım" tek tek tüm insanlar bu düşünceyle kovalarını süt değil, suyla doldurmaya karar ver-

Baskınlar yapılır, evler aranırdı bir ihbar aldık diye gelen ekiplerce... kitaplar toplanırdı, mutfaktaki bıçaklar, suçlu mu gerek; yaratılırdı... evde olmayan bir suç unsuru bulunuverirdi birden. hele evde bir genç kız ya da delikanlı varsa sorgusuz-sualsiz ama garanti götürülürdü akıbeti belirsiz bir yere... günlerce, aylarca haber alınamazdı... dönerlerse bu çocuklar tanıyamazdınız... (yılmaz güney 24 yıla mahkûm edilmişti kayseri cezaevinde gerçekleşiyordu infazının bir bölümü.) alüminyum tencerelerde pişerdi yemekler, bakır tencerelerin modası geçti geçecek... evler yaraları içine dürülü, kazanları kapaklı evler suskun çaresiz eksiğini beklerdi... günler uzar, geceler işkence olurdu... yağmalanırdı kutsal aile kutsal devletimiz zeval görmesin diye... devlet, aileden korkar, kendisi zarar görecek diye dümdüz ederdi memleketin geniş coğrafyasında mezraları köyleri haritadan silerdi. danteller işlerdi anneler kızlarına çeyiz, örgüler, nakışlar, kanaviçeler renk renk... komşulardan alınırdı örnekler. bir zamanlar. kız gitti, oğlan gelmedi, çeyizler sandıklarda sararadı. geleceği belirsiz günler üzerine kurşun sıkılıyordu. mısır patlatır gibi bombalar patlatılıyordu... öğretmenler ve öğrenciler mutlak suçlu. kimi götürseler fark etmez. hepsi kitap okuyor bunların, hepsi komünist.
.....

Gözlerim kavruluyor...
Bedenim delik deşik...
Aklım yanıyor...
Elektriği kim buldu?
Hocam kaç puan bu soru?

mişler ve böylece hiç kimse farkına varmadan kolektif bir eyleme dönüşmüş. Sessizce bunları dinleyen su damlası bu anlattıklarımdan oldukça etkilenmişe benziyordu. Ben, şimdi anladın mı? Dünyada bulunan kentilyonlarca su damlacığı senin gibi yaparsa dünyanın hâli nice olur sonra?

Su damlası "Tamam, doğru söylüyorsun söylediklerin beni ikna etti, fakat yine de içim rahat değil, çünkü şöyle bir sorun daha var: 'ben buhar olup göğe çıkarsam yağmur olarak inebilecek miyim peki? Şimdi ben sana soruyorum" tamam ben göğe ağıp engin semada yerimi alma kararımı verdim diyelim, yalnız ben çok yufka yürekli bir su damlasıyım bilesin, rüzgâr bizi önüne katıp âdeta saman gibi savurarak gökte dolaştırdıktan sonra o rüzgâr bize hiç acımadan bizler iyice üşütüp benim gibi milyonlarca su damlasını birbirine mıknatıs gibi yapıştırıp dondurarak, birer nohut, kiraz hatta ceviz büyüklüğünde dolu hâline getirirse ne olacak? "Bana hiç öyle bakma! Ben kendimden korkum yok, biz bilmem kaç yüz metre yukarıdan o şiddetle yere indiğimizde ne canlar yakacağız biliyor musun? Mevsimin tam ilkbahardan yaza geçtiği dönemde meydana gelen bizim yere inmemizle kırlarda otlayan, gezinen o çelimsiz bacaklı yavru kuzuların, oğlakların o sevimli saka kuşunun kertenkelenin offf çıldıracağım... İşte açık arazide bulunan bu sevimli, masum kaç canlının kafasını, kulağını koca dolu hâllerimizle inciteceğiz. Acaba kaç karıncanın belini kırıp, kaçının ayağını elini koparıp, kaçını felç edeceğiz? Hayır yapamam... Ya o mevsimde tam meyveye durma çağında olan kaç meyve bahçesini, bostan tarlasını harap edeceğiz söyler misin?" diye su damlasının gözleri dolu dolu olmuş, ağlamaklı hâle gelmişti. Ben, derin bir iç geçirerek ahh sevgili su damlası senin duygusallığını, yufka yürekliliğini anlıyorum, fakat ne yazık ki dar düşünüyorsun, konuyu bütünsel ele almıyorsun, diyerek devam ettim. Evet dediklerinde haklısın; siz su damlaları sadece dolu olarak yere indiğinde canlılara ve hatta insanlara zarar vermezler yağmur olarak da kar olarak da yeryüzüne inerken sel felaketlerine ya da çığ düşmesi sonucu can kayıpları da yaşanabilir fakat her şeyin bir bedeli var her faydalı mutlaka gerekli şeylerin belli yan etkileri meydana gelir her zaman bütün için parça feda edilir, dedim.

Su damlası: "Anladım anladım, artık kaçacak yerim kalmadı seni biraz daha dinlersem yüreğim taş kesilecek bana müsaade yukarıda bana el sallayanlar var, ama sana şunu da söyleyeyim: Eğer bir gün yeryüzüne inerken başına gelecek talihsizliklerde benim de naçizane bir katkım olursa sakın ağzını açmayasın tamam mı" diyerek bıyık altından gülerek gökteki bulut kümelerine doğru uzaklaştı, uzaklaştı ve gözden kayboldu. ■

Bir Çimdik Sevgi

REŞİT YAMAN

Zümrüt yeşili arpa tarlasını sulamak için arklar açıyorduk. Ağabeyim yardım edeyim diye beni tarlaya götürmüştü.

O sabanı tutarken ben de öküzlerin önünde gidiyordum. Sinirli olan ağabeyim ikide bir öküzleri kamçılarken bana da bas bas bağırıyor, sağa veya sola git derken hep kızıyordu:

— Kör müsün, sağa dedim, sola değil...

Sağımı solumu daha yeni yeni öğrendiğim bir yaştaydım. Bir de ağabeyimin korkusundan bildiğimi unutuyordum.

Çok sert karakterli olan ağabeyim aynı zamanda çok da tembel biriydi, babam onu o ark işini yapmaya yollayınca kızmış hıncını hem benden hem de kamçılayarak öküzlerden çıkarıyordu. Sabanı tutarken hiç yoktan elindeki kamçıyla öküzleri kamçılıyor, bana bağırıyor ve içindeki öfkeyi dışarı vuruyordu. Öfkesinin nedeni de çalışmayı sevmemesiydi.

Öğleye doğru bu işkenceli iş bitince çok sevindim. Dünyalar benim oldu. Ağabeyim öküzleri çözerken işi bittiği için keyfi yerine gelmiş ve şimdi keyifli keyifli ıslık çalıyordu.

— Saban tarlada mı kalacak? diye sordum.

— Evet, dedi neşeli bir sesle.

Sabahtan beri haşin sesiyle beni hep haşladığı için neşeli sesiyle "evet" deyince ben de keyiflendim hemen ve çenem açıldı.

— İşi iyi yaptık mı abi?

— Yaptık.

— Tarlada kalırsa sabana bir şey olmaz değil mi?

– Arkın içinde saklayacağım, zaten uzaktan her taraf yeşil gözüktüğü için gözükmez.

— Peki, niçin eve götürmüyoruz?

— Çünkü yanındaki tarlanın da arkları çekilecek. Korktum, yine mi bu işkenceli işi yapacaktım? Korka korka,

— Yandaki tarlanın arklarını kim açacak? diye sordum.

— Ne bileyim? diye âdeta bağırdı.

İçim rahatlayarak,

— Abi, niçin bu arkları açıyoruz? diye sordum.

— Çünkü tarlayı sularken o arkların içinden su akıtılacak.

— Tarlayı kim sulayacak, suyu nerden açacağız?

Çoruh parçalanmış bir savaşçı

HAKAN YILMAZ

Seni var eden bulutlar,
şimdi cesedini örtmeye çalışıyor
isteksiz bir utançla
yaşam sunabildiklerinin
içindeki boşlukları izleyerek.

Boşluk...
koskocaman bir boşluk...
Artık sana bir benlik var edebilmeleri
yanıtsız bir soru şimdilik
Sadece pişman olmamak için ağlıyorlar,
keşkelerinden artırdıkları kâğıtları
katlayarak

Üzerinden geçen göçmen kuşlar parçalara böldüler seni
herbir parçan ayrı bir durak
geç kalan medeniyetin
kazançlı paydos zillerine.

Televizyonlarınızda *Görkemli Yapılar Belgeseli*
celladının kibrini kusarken nazikçe
vurulmuş uzanır cesedin betonlar arasında
ve parıldar kazançlarınızın sayıları
en yüksek
en büyük
en uzun
en ensiz bakışlarınızla.
dört bir yanımda, dört ölüm sözünüz
büyürsünüz
çoğalırsınız
bir koyar on alırsınız
Siz serpiştiredurun kendi ölü toprağınızı
dört dörtlük açılır dağlarımızda her bahar

Kutsal savaşçı;
önün ardın ölülerle dolu
artık çığlık atmak yok
sana verebileceğimiz madalyonlar
rüzgârla savrulan boş kelebek kozalarıdır
ancak
bundan böyle yataklarını
attığın çığlıklar değil
boğduğumuz anılardan utanan
ihanetimiz dolduracak.

— Suyu tarlanın yukarısındaki arktan akıtacağız... Dedikten sonra ağabeyim birden kızıp sesi yine bozuldu ve ne bileyim kim sulayacak! diye bağırdı. Hemen o sesin hışmından korkup sustum.

Tarladan çıkıp yürümeye başladık. Öküzler de önümüzde gidiyordu. Köye dönüyoruz diye çok seviniyordum

Köyü, annemi ve arkadaşlarımı özlemiştim hemen. M. Şirin'e ve Hanifi'ye o ilk işimi ballandıra ballandıra anlatacaktım. Öküzlerimizin ne kadar güçlü olduklarını, yerin dibine kadar inen sabanı nasıl güçlü güçlü çektiklerini ve bir saatlik işi on dakikada nasıl bitirdiklerini ve o müthiş güçleriyle sabanı çocuk oyuncağı gibi çekip çevirdiklerini anlatacaktım. O güzel hayallerle köyün yeşil tepesinin eteğine gelince ağabeyim,

— Sen öküzleri şu tepeye çıkar hem otlasınlar hem de dinlensinler, deyince içime bir sıkıntı girdi.

— Hayır, ben de eve gelmek istiyorum, dedim ağlamaklı bir sesle.

— Olmaz! diye bağırdı, sen öküzleri otlat. Kayıp olmasınlar.

— Hayır, ben de köye geleceğim.

— Bak döverim ha!

İlla ben de köye geleceğim diye ağlamaya başladım. Ağabeyim kızıp kamçının sapıyla başıma vurdu. Kafam şişti.

— Öküzlerin başında bekle yoksa daha çok döverim! diye bağırdı.

Ağlaya ağlaya öküzleri yeşil tepeye sürdüm. Bir yandan da başımın arkasını elliyordum. Bir kuş yumurtası gibi şişmişti. Keşke kan çıksa da babamla annem ağabeyimin zalimliğini görüp bana acısalar ve "ah canım oğlum!" diye sevseler diye düşünüyordum. Ama başımın arkası sadece şişmiş kan çıkmamıştı. O yüzden hem ağlıyor hem de kan çıkmadığı için üzülüp duruyordum.

Ağabeyim köye vardıktan sonra ben de öküzleri otlakta bırakıp ağlaya ağlaya köye gittim. Köye yaklaştıkça sesimi daha da arttırmıştım. Annem tandır damında oturmuş ekmek pişiriyordu. Ağabeyim de tandırın yanında oturmuş annemin verdiği sıcak sütü içiyordu. Elindeki süt maşrapasından buhar yükseliyordu. Annemin ise tandırın sıcağından alnında terler birikmiş, durmadan tandırın kızgın duvarına ekmek yapıştırıyor ve pişen ekmeği de çıkarıp ekmek teknesine atıyordu. Benle kimse ilgilenmeyince ve biraz da ağabeyimden korkarak tekrar dışarı çıktım. Damın üstüne çıkıp bağıra bağıra ağlamaya devam ettim. Yine kimse ilgi göstermeyince gidip bir taş alıp kafamın o şişen yerine hafif hafif vurmaya başladım ki kan çıksın ve kanı görünce bazen bize karşı çok katı davranan dirayetli annem telaşlansın, hemen benle ilgilensin ve "vay benim canım oğlum! "diye bağırsın. Ağabeyime de, "seni acımasız gavur nasıl kıydın benim güzel oğluma? Sende hiç vicdan yok mu? Aydıncığım çok iyi bir çocuktur ona hiç el kaldırılır mı?" diye bağırsın. Taşı vurdukça canım acımaya, kafam daha çok şişmeye başladı ama bir türlü de kan çıkmıyordu. Canım yandıkça ben de daha çok bağırıyor ve damın baca penceresinden ağlamamı daha çok işittirmeye çalışıyordum. Belki on kez kafama taşla vurdum ama o kan da bir türlü çıkmadı ve sonunda annem başını tandırdan kaldırıp bacaya bakarak,

— Çocuk ne deli danalar gibi öğürüp duruyorsun! Beni oraya getirme ha yoksa gelir kafanı kırmayayım! demez mi?

Bir tatlı söz için ben kafamı kırmaya çalışırken annem de kızıyor ve gelip kafamı kıracağını söylüyordu.

Hem ağabeyimden yediğim sopa hem de kendi kendime yaptığım işkence boşa gitmişti.

6 Aralık 2012, İstanbul ■

gök kubbesiz

■ **FAZLI HUMAR**

türküler söyleyecektik
tutuşup el ele seninle
bize umut ve aşk veren
gök kubbe hasretiyle

kârın ölümcül çarkında
her gün her saat
kırbaçlanan bir at
gün yüzü görmeden giden
onlarca canın hesabını soruyorum

yaşamın gencecik baharında
karanlık yoldaşım oldu
hayata tutunacak son dalım
bir maden ocağında
kasten öldürüldüm

görüyorum
bedenimden beslenen asalakları
güneşin doğuşunu seyrediyor
sıcak kahvesini yudumluyor
insanların yüzüne gülümsüyor
vicdanım her gün hançerleniyor

şimdi bir mezar toprağında
adalet arıyorum
ölüler de gerçekleri söyler
sizlere buradan haykırıyorum

Filistin ve selam

HASAN ERKUL

oysa devrik mezar taşı,
rahme sperm düştüğünde dikiliydi.
gazze ki, filistin ve gözyaşıdır,
etiyle kemiğiyle direniyor insan!

zalimin çıkarınaysa böl yönet böl!
zalimin çıkarınaysa, siyasi sınırlar varit!
birleşmemiş milletler ki,
birleşmiş milletler örgütünde piyon;
emperyalizmin dayattığı mübah sayılıyor.

transistör, silikon, yarı iletken...
çip'ler, algoritmalar ve "demir kubbe"...

hidrojen, atom, nükleer bombaları...
çılgınlaşan askeri teknoloji yanında hiç!
koca kulak dünya çapında pusuya yatmış...
konturgerilla suikastları ve sürek avı!

emperyalizm için ne menem bir üs,
emperyalizm uğruna canhıraş bir rejim;
halklar için cadı kazanı,
gayya kuyusu...
gidinin siyonizmi milyon kılık içinde!

bitmemiş yüzyılda,
düğümlenmiş mendillere neler yazıldı...
nice kahramanlar, nice destanlar!
alt üst edeceklerin beklemişliği,
güzel ve korkunç!

bahtıma dalan kaderin derininde tüneller,
dalgalanan dehlizin yüreği,
özgürlüğe gömülü...

mezalimin yeni perdesi,
yani iki bin yirmi üç yılının
ekiminde başlayan!
öldürülenlerin toplamı filan...
şu kadarı kadın ve çocukmuş oranlamaları!
öldürülenlerin günlük sayısı sıradan haber...
raporlar, yorumlar, harabeler, algılar...
her anı, her yönü puştluk kasırgası!
toplama işlemi yapar gibi,
gündelik aritmetik öğrenir gibi
izlediğimiz!

hades'in kayığı,
serseri, cani ve gaddar!
nefesler, yürekler, vicdanlar ah çekiyor;
kaç gece, kaç ay, kaç tespih;
eyvahlar, yangın içinde...

ağlaması dinmeyen cesetlerin hıçkırıkları,
cenaze salatlarına,
salalar yıkıntılara emanet!

delişmen hayaller ki,
kırık aynada hüzün...
bulutsuzluğu özleyen yıldız,
aniden pırlangaç!

patlayıcısını ölçemeyen fünye gibi
bir mızrap abdalın sazını çalıyor...

Fotograf: AFP

"kahrolsun siyonizm,
kahrolsun emperyalizm" inançlaşması,
parçalarını arıyor...
tamamlanacak!

ezani sesler, ağıtlı marş oluyor;
ölüyor, donuyor, haykırıyor umut!
aynı memeyi emmeye
mecbur olmayan süt kardeşliği,
emekçilere ait!
haykırıyor, doğuyor, göneniyor nahda!

albız soykırım, canavar tahakküm;
kaçıncı kuşak, kaçıncı katliam!
kaçıncı esin, kaçıncı isyan!
ne yeni babil kuleleri,
ve babilcilik,
ne kendini boğazlayan ikilem...
toprak unutmuş, unutmaz oysa!
cezvedeki kahve,
falını arıyor;
fincanlar kırık ama kırk bin aylık...
dilsiz şifrenin çığlığı alleluya ve yemin!

osmanlıyı özlemeyen mekke medine,
suudi artık!
hakimiyet ne yehova'nın ne allah'ın;
petrodoların şimdilik!

afyonun bir hali cennet,
talih kuşu bundan dolayı popüler;
diğer yanı cehennem,
sayesinde yabancılaşmaya katlanıyor insan!

yılbaşı sabahı,
elinde balık ekmek ve dilinde amentü,
selfi çekmek ve layk,
eminönü iskelesinden şıpbadanak dünyaya...
arap bacı pencereden samiliği izliyor;
feracesi vestiyerde asılı...

bir mezalim ki,
şiddet ve sinsilik sınırsız,
söylemek, ilenmek ve şahadet...
hepsi mazlumun dini ve mübarek!

ey zifan,
gözlerin gazze ve mağrur!
kızgın bıçak buzdan tuza saplandıkça
parlayacak...
sevgilinin yüzü ay ve ak!
binlerce yıl ağlayacağımız kerbela yerine
bebelerin sığınacağı kucak açsak...
karanfillerin boynu kırık, güller söylüyor...
güller ölüyor, anılar diri!

bora gözen'lerin mezarları,
halkların fedakarlık sunağı;
mücadelenin baş harfi, elif!
gamzesi, direniş nişanı,
kaşları yay...

bebelerin ismi: matem...
bebelerin ismi: dünya...
kara taşı bassak göğsümüze,
süt emmez ki donan bebe!

soğuk karanlığa ne kurban olalım,
ne şiddetsiz kurtuluş mümkün!
zaten rahmet, zaten doğum, zaten
devridaim...
alnında beyaz akıtması,
kıvrık kılıncı dört nala,
sabır, birlik ve isyan...

su terazisi ve kum saatinin başkaldırısı,
yerçekimine!
kütle yoksa onlar da yok;
kütle varsa isyan da var!

dümensiz tayfalarıyla doğu akdeniz,
nereye varayım, nereye yanaşsam diyor!
golan tepelerine bir bak:
kirpiğimiz acıyı silen şafak!
sürmesi kendinden kuşluk...

nil'in ağzı kuş uçumu mesafede!
afrika'nın gül cemali ki;
siyah, yeşil ve güneşin renkleri,
damlasında binlerce ritim,
akar gelir nil boyunca...

vatan ki,
aşk ve ölüm yatağı bir topraktır;
uçmak ki dünyanın dermanı ve heyamolası...
parçalansın zincir,
yansız zulüm...
toprak yekinir, filistin kurulur!
kapadık, açtık ve aştık kahve falını...

gazze ki filistin ve selam;
sömürgeni, ceberutu, buyurganı
alaşağı etmeli hemen.

ya leyli ve nahda!
nahda ve zafer!
zafer ve yüzakı...

etiyle, kemiğiyle, mezarıyla direniyor rahim!

25.12.2024-19.01.2025 İstanbul

Sultan Anne

Dr. VELİ ÖRTLEK

1.

"Kardeşini Karadut Mezarlığı'na gömdük, keşke sen de olsaydın," derken babamın sesine mahcubiyet ve alınganlık karıştı. Telefonu çok uzatmadan, "Cenazeye katılmadın, peki ne zaman geleceksin?" dedi. Bilemedim, ne zaman gidecektim? Sustum.

2.

Babam bir gün önce her şeyi anlatıyor. "Bir arkadaş sana gelecek, bir de bana," diyor. Bu cümlenin ne anlama geldiğini merak ediyorum. Uzun uzun anlatıyor. Diyor ki, "Benim arkadaşım seninkinin annesi." Bu, heyecanımı iyice artırıyor. Normalde hafta sonları sadece babam olur. Babamın 'bakıcın' dediği Ayşe teyzem olmaz, bugün o da evde.

Zil çalınca Ayşe teyzemle kapıyı açıyoruz. Babam büyük bir valizi eğilerek içeri bırakıyor, sonra gene aynı büyüklükteki diğer valizi de onun yanına koyup mavi elbiseli kadının girmesini bekliyor. Valizlerin ikisi de siyah. Kadın önce çocuğun ayakkabısını çıkarmasına yardım ediyor. Babam bana bakarak, "Oğlum, arkadaşın Lale," derken çocuk içeri giriyor. Mavi elbiseli kadının beyaz ayakkabıları var. Tek ayak üzerinde dururken eliyle ayakkabısının birini çıkarıp içeri adım atıyor. Sonra da diğer ayakkabısını. En sonunda da babam içeri girip kapıyı kapatıyor. Babam, "Selim, arkadaşın Lale, Lale, bu da Selim," diyerek ellerini omuzuma koyup ikinci kez tanıştırıyor. Mavi elbiseli kadın bana doğru gelip karşımda çömeliyor. "Ben senin de annenim, adım Sultan," diyor. Sonra beni kucaklayıp alnımdan öpüyor. Babama bakıyor, karşılıklı gülümsüyorlar. Böylece babamın, ben iki yaşındayken ölen annemi bir daha anlatmak istemediği günler başlamış oluyor.

Lale'yle ilk günden ısınıyoruz. Babam arada bir hatırlatma yapıyor, ben "Sultan Anne" dedikçe, "Anne oğlum, Sultan Anne değil," diyor. Sultan Anne yemek hazırlıyor ve tabağı doldurup Lale'nin önüne koyuyor. "Ben de çok acıktım, Sultan Anne," diyorum kolunu tutarak. Hızla elimi itekleyip, "Sultan Anne değil, ben anneyim," diyor. Akşama kadar babamı bekliyorum ki şikâyet edeyim.

"Oğlum, elbette öz annen değil," diyor. Sonra yanına çağırıp kucağına alıyor. Gıdıklamaya çalışıyor. Gülmemek için kasten sıkıyorum kendimi. Devam ediyor. "Öyle de olsa anne demelisin. Israrla neden Sultan Anne demeni anlayamıyorum." Babam, "Annen o, senin annen," diyerek kendince konuyu kapatıyor.

Anne demeye başlıyorum. O anlıyor ama anne derken başına içimden 'Sultan' koyduğumu. Onun mezar taşını düşünüyorum. Baş tarafındaki mermerde, "Sultan", ayak tarafındaki küçük mermerde, "Anne" yazacak.

3.

Ben yatılı okulu kazandım. Lale normal lisede. Matematik öğretmenliğini bitirip kendine uygun olmayan (telefon görüşmesinde söylemişti) bir müteahhitle evlendiği düğün gününe kadar onunla görüşemedik. Gelinlik yakışmıştı. Sanki düğün yoktu da Lale ile ikimiz oyun oynuyorduk. Çocukluğumuz geldi aklıma. Oyunun kuralları gereği ayağa kalktım, gelinliği sürünmesin diye tutacaktım. Orkestranın davulu başladı ve "Güm güm de güm güm," sesiyle kendime geldim. O anda Lale de her şeyi anlamış gibi güldü. Sahi, fark etmiş miydi? Damatla göz göze geldik. Simsiyahtı gözleri. Lale'ye döndü, Lale onun kulağına bir şeyler söyledi. O da gülerek tekrar bana baktı. Sanırım beni tanıştırdı.

4.

Lale'yle aynı okula başlıyoruz. Eğlenceli geçiyor. Ev sıkıcı, Sultan Anne var. İkimiz de hafta sonlarını iple çekiyoruz. Bahçedeki

Xewn

MÜSLÜM ASLAN

Dema êşiya dilê avê
Hêrsên min dimijt pêlên bayê bakurî
Baranek baskok
Hedirand avazê xemgîniya min
Xewn
Bi gavên zarokatî û revokatiyek bê guneh
Bi destek şîn dixist dergûşa li ber dildanê
Û min bi hilmek sedsalî xwe dixapand
Lê çi fêde
Jiyan ji xewnan dijwartir
Xewn
Gora hêviyê min ya bêxwîn
Poşmaniyek bê veger

Yürekleri Ezen Acı

ÇETİN ÖRGEN

onlar
masumdular
çok masumdular
tam bağımsızlıktı düşleri
insanca
kardeşçe
barış içinde

devrimciydi onlar
umuttu
kararlılıktı direnişleri
dimdik
vakur

yürekleri ezen acıda
üç acı
üç destan oldular
ağlatan

gencecik bir kız
hıçkırıklarla ağlıyordu gömütünde
kırk yıl sonra

üç fidandı onlar
üç yağmur damlası düştü
6 mayıs karanlığında toprağa
karameşenin çığlıkları aktı 6 mayıs aydınlığına

gencecik bir kız
hıçkırıklarla ağlıyordu gömütünde
kırk yıl sonra

yazlığa gidiyoruz topluca. Lale'yle kebap yapmak hoşumuza gidiyor. Özellikle ateş yakmayı çok seviyoruz. Taş ve çimentodan barbekü yapıyoruz. Bitmesi hayli bir zaman alsa da sonunda bitiriyoruz. Babam, "Artık kebapları bunun üzerinde yaparız. Sultan, gel sen de bak. Nasıl olmuş barbekümüz?" diyor. O da gelip, "Çok güzel olmuş, elinize sağlık," diyor. Barbeküde ateşi yakıyoruz. Hepimizin içi kıpır kıpır. Nasıl olacak diye merak ediyoruz. Kebapları atıyoruz. Hepimiz barbekünün başındayız. Yan tarafta duran odunlardan birini ateşe atmak isterken barbeküye yaklaşıyorum. O anda Sultan Anne'nin elindeki kızgın şiş sağ gözümün üzerinden alnıma saplanıyor. Bağırarak zıplıyorum, Sultan Anne ve babam panikliyorlar. Babam beni kavrayıp arabaya atıyor. Hastaneye giderken Sultan Anne beni kucağına almaya çalışıyor, ellerimle yumrukluyorum. Bir taraftan da tekrar tekrar kaza olduğunu anlatıyor. Ne Sultan Anne'nin üzülerek olayın kaza olduğunu anlatması ne de babamın, "Neden sağına soluna dikkat etmezsin?" diye ona kızması alnımdaki damganın ömür boyu kalacağı gerçeğini değiştiremiyor.

5.

Cenazeden bir hafta sonra otobüse bindim, "Yedi saat sürer," dedi muavin. Yaklaşınca babamı aradım. "Baba, iki saat sonra oradayım," dedim. "Oğlum, daha önce neden söylemedin?" dedi. Sustu. Biraz durdu, "Otogardan alırım seni," deyip kapattı. Kuvvetli bir baba-oğul ilişkimiz olmadı hiçbir zaman. Sultan Anneyle annesizliğimi giderdiğini düşünüyordu. Hatta bir gün İsmail Amca'yla telefonda konuşurken benim için evlendiğini söylemişti. Oysaki onunla evlendikten sonra artık annemi anlatmayarak, hayallerimdeki annemi de öldürmüştü.

6.

Mutfak masasının üzeri un dolu. Lale hamurdan ufak ekmekler yapmaya çalışıyor. Ben de başlıyorum hemen. Sultan Anne geliyor, basıyor fırçayı. "Erkekler hamurla uğraşmaz, bu kadın işidir," diyor. Hamurumu alıp leğene atıyor. Sonra da elime vurarak, "Çekil bakalım," diyor. Odama gidip sessiz sessiz ağlamaya başlıyorum. Lale geliyor, ufak bir hamur parçasını elime tutuşturarak, "Al, annem görmedi," diyor. Battaniyenin altına girip kitabın üzerinde kalemle ekmek yapıyorum.

7.

Sultan Anne geldi. Yüzü buruşmuş, gözleri kızarmıştı. Gözaltları siyah ve çöküktü. Yaklaştı, sarıldı, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Her hıçkırmasında bir mana arıyordum. En anlamlısı da, 'Bir kazaydı, gene de çok pişmanım. Söz veriyorum, bir daha rüyalarına girip, sen dur daha bir dahakine gözünü çıkaracağım diye korkutmayacağım,' der gibi bakışıydı. O bile hiçbir iyi niyet uyandırmadı nasırlaşmış kalbimde. Babam Sultan Anne'nin omzuna elini atıp sakinleştirmeye çalıştı. Sonra da bana dönerek, "Oğlum Lale'yi görmek istersen mezarlığa gidebiliriz," dedi.

2. Rengin Göçmen Kadın Öyküleri Yarışması'nın ödül töreni Londra'da yapıldı.

Rengin Kadın Korosu'nun ikinci öykü yarışması sonuçlandı

GÜNEY

Rengin Kadın Korosu tarafından düzenlenen ve bu yıl ikincisi gerçekleştirilen Göçmen Kadınlar Öykü Yarışması'nın sonuçları açıklandı. Farklı ülkelerde yaşayan göçmen kadınların yoğun ilgi gösterdiği yarışmaya İngiltere başta olmak üzere Almanya, Amerika, İsviçre, Fransa, İskoçya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Lüksemburg'dan toplam 60 öykü gönderildi.

Yarışmanın seçici kurulu Dursaliye Şahan, Fergül Yücel, Gülsen Gülbeyaz, İlden Dirini, Serpil Arslan, Şükran Bağcık ve Vicdan Özerdem'den oluştu. Kurulun titizlikle yaptığı değerlendirme sonucunda belirlediği 24 öykü, etkinliğin adını taşıyan ve ikincisi yayımlanan ortak bir kitapta toplandı...

Londra'da Göçmen İşçiler Kültür Derneği'nde 2020 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren Rengin Kadın Korosu, sanatsal etkinlikleriyle göçmen kadınların kendilerini geliştirmeleri için çeşitli alanlar yaratmaya devam ediyor. Öykü yazma etkinliği de bu anlamda önemli bir rol üstlendi. Yazarların göçmen kadın olma koşuluyla katılım sağladığı yarışmaya gösterilen ilgi, beklenenin üzerinde gerçekleşti.

Rengin Kadın Korosu Yönetim Kurulu üyesi Şirin Akgül, yaptığı açıklamada seçici kurul tarafından belirlenen öykülerin kalıcı olabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi amacıyla kitap hâline getirileceğini duyurdu. Akgül, jüri üyelerinin gelen öyküleri büyük bir titizlik ve hakkaniyetle değerlendirdiğini vurgulayarak, "Bu tür yazın çalışmalarının kadınların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirirken, duygu ve düşüncelerini daha etkili şekilde ifade etmelerine olanak sağladığını" ifade etti.

2. Rengin Göçmen Kadın Öyküleri Yarışması'nın ödül töreni, 2 Mart 2025 tarihinde Londra'da, Millfield Theatere salonunu dolduran seyircinin yoğun ilgisi, coşkusu ile gerçekleşti. Sosyalist Kadınlar Birliği tarafından oluşan Rengin Kadın Korosu'nun SKB ve GİK-DER desteği ile organize ettiği "Direniş ve Sevda Türküleri" özel konserin sunumunu öykü

Rengin Kadın Korosu sevda ve direniş türkülerini seyircilerle birlikte söyledi.

YARIŞMA SONUÇLARI

Birincilik
'Küçük Mavi Defter', Burcu Özer Katmer / İsviçre
'Jemma', Hatice Demir Kaya / İngiltere
İkincilik
'Boş Arsa', Nur Şen / Almanya
Üçüncülük
'Unutmak İçin', Onur Feray Dönmez / İngiltere

Mansiyon
'Bizden Biri', Evren Altunkaş / İskoçya
'Püripak Hanım', Nur Engin / ABD
'Göç Mevsimi', Nükhet Esetekin / İngiltere
'Sessiz Dostluklar', Safiye Tosun / Fransa

Kitaba Girmeye Hak Kazanan Öyküler
'Bir Pazar Günü', Bermal Melik / Almanya
'Bir Külbahar Sabahı', Burçak B. Gönül / BAE
'Diya Diya', Deniz Güven / İngiltere
'Kardeşimin Kafesi', Eda Bayraktar / İngiltere
'Korkudan Hep Korkudan', Esra Bakay / Almanya
'Anonim Yasinler', Fatma Mutlu / İngiltere
'Zaman Zaman', Gül Greenslade / İngiltere
'Uğultu', Gökçe Karabulut / Lüksemburg
'Pembeli Kadın', Meltem Çimen / Almanya
'Beyaz Dut Ağacının Altında', Müge Erdoğmuş / İngiltere
'Ben Seni Çok Sevdim Cankuş', Nida Karadağ / İngiltere
'Kalpteki Fay Kırıkları', Nurcan Ören / İsviçre
'Kına Saçlı Kadın', Seray Genç / İngiltere
'Çalınan Yaşamlar', Rengin Akgün / İngiltere
'Saksıdaki Çiçek', Seher Koç / Almanya
'Papatyalar', Sidem Samsun / Almanya

Seçici Kurul Üyeleri
Dursaliye Şahan, Fergül Yücel, Gülsen Gülbeyaz, Serpil Arslan, İlden Dirini, Şükran Bağcık, Vicdan Özerdem

yarışmasının seçici jüri üyesi İlden Dirini yaptı.

Zühal Yıldırım Gök'ün yönetiminde 55 kadının yer aldığı koronun seslendirdiği türküler özenle seçilmiş, çoğumuzun dilinden düşmeyen, umut dolu sevda ve direniş türküleriydi. Seyirciler de eşlik edince, türküler dört yüz elli kişilik koro olarak hep birlikte söylendi.

İki bölümden oluşan programının birinci bölümünün sonunda öykü yarışmasında dereceye girenler tanıtıldı, ödülleri ve sertifikaları yarışmanın jüri üyeleri Dursaliye Şahan, Fergül Yücel ve Gülsen Gülbeyaz tarafından verildi. Gülbeyaz ve Şahan kısa birer konuşma yaparak Rengin Kadın Korosu ve Rengin Göçmen Kadın Öyküleri Yarışmasının önemine, kadınların başarılarına, emeklerine, yapılan çalışmaların göçmen kadın kültürü hafıza çalışmasına da önemli katkı sağladığına değindiler.

Verilen arada seyirciler 2. Rengin Göçmen Kadın Öykü Yarışması sonucu derlenen öykülerden oluşan, "Saklı Çekmece" adı ile yayınlanan kitabın standına yoğun ilgi gösterdi. Konserin ikinci bölümünde de yine aynı coşku ile "Direniş ve Sevda" türküleri seslendirildi. ■

hasret ağacı

ŞÜKRAN BAĞCIK

ben bir hasret ağacıyım
gövdeme sığmaz yüreğim

deli bozuk bir fide'ydim
firar'ı mayıs'a ayarlı
mayıs ki dalga dalga
mayıs ki ağıt ağıt

ben bir hasret ağacıyım
dallarım güz vurgunu
dallarım çığlık çığlık

kaç sonbahar eskidi
kaç kar mevsimi eridi
kaç mayıs deli taylar sürdü dallarıma
kaç senfoni kuruldu sürgünlerimde
kuşlar hüzzam makamı
illegal şarkılar besteledi
göçüp gitmelere

sustuğum yerleri iyi dinle
hüznüm kabuğumda demlenir
ben gözbebeklerimi serperim yeryüzüne
çığlığıma çığlıklar eklensin diye

ben bir hasret ağacıyım
dallarım dört mevsim
dallarım özlem özlem

sevdam ki sustuğum yerde saklı
köklerimde bir nes'lin dipnotları
gövdemde sır'lar
nöbetteyim
geceyi devriyeler basmasın diye

ben bir hasret ağacıyım
kimseler bunun farkında...

Fotoğraf: Adil Okay, Antakya 02.2023

Güler Kalem ve "Moloz Bebekler... Taş Cesetler..."

ADİL OKAY

"Karart toprağın ekranını, bağla gözlerimizi
Size kalan tek şey; moloz bebekler, taş cesetler...
Haykırmak mı?
Hayır!
Sesim çoktan unuttu sahibini..."
(Güler Kalem)

Şair Güler Kalem, bir Antakya sevdalısı. 6 Şubat depremini de öğretmen olarak görev yaptığı Antakya'da yaşamış. Sağ çıkmış molozların arasından ama tini örselenmiş. Onulmaz bir yara açılmış yüreğinde. Depremi yaşayan yüzbinlerce insan gibi... Şimdi kendini sağaltmaya çalışıyor.

Nasıl mı?

Şiirle.

Depremde yakınlarını kaybeden, günlerce enkaz başında nafile yardım bekleyen ben, sevgili dostum Güler'in "moloz bebekler, taş cesetler " adlı "Şey Kitap" Yayınları'ndan çıkan son kitabında yer alan şiirlerini okurken, o karanlık günleri, geceleri yeniden yaşadım. Bazen bir şiirin orta yerinde kitabı kapatıp evin içinde volta attım. Bazen de kendimi sokaklara kalabalıkların arasına attım. Bu anlamda onun şiirlerini değerlendirirken, ne kadar objektif olabilirim bilemiyorum. Zira deprem ile ilgili yakılan ağıtları dinlediğimde, yapılan belgeselleri izlediğimde, kefensiz kanlı giysileriyle defnettiğimiz yakınlarım geliyor gözlerimin önüne. Antakya'da, Adıyaman'da ve diğer kentlerde yardımların çok geç gelmesi sonucu "Devlet nerede?" diye bağıran, çağıran, ağlayan, isyan eden kadınların seslerini duyuyorum yeniden. Ve nesnel olamıyorum. Ama bu güçlü imgelerle örülmüş, damıtılmış şiirler değerlendirmeyi hak ediyor. Ben de onun alıntı yaptığım şiirlerindeki anahtar sözcüklerden, imgelerden yola çıkarak depremin onda, bende ve yüzbinlerce insanda bıraktığı travmanın izlerini süreceğim.

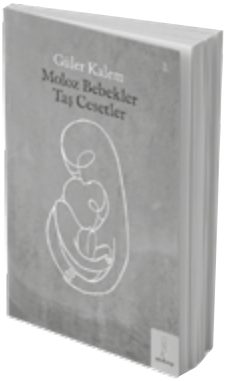

"Moloz bebekler, taş cesetler", Güler Kalem, şiir, Şey Kitap Yayınları, İzmir, Ekim 2024.

"Sözcüklerin eklem yerlerinde iflah olmaz bir bukağı / Üç dilde bağlıyor kentimin şah damarını ey kentim / Tozlu bir oyuncak bebeğin gözlerinden bakıyorum sana / Yüzün, kendine bağıran tanrı..."

Güler Kalem şiirlerini kimi zaman molozlar arasında gördüğü bir oyuncak bebeğin dilinden yazıyor. Kimi zaman da anonim mezar taşlarını konuşturuyor. Deprem sonrası ellerine ayaklarına ve diline yerleşen görünmez bukağıyı yerli yerinde kullandığı imgelerle

aşmaya / açmaya çalışıyor. Bunu yaparken çok dilli kadim kent Antakya'nın kültürel mirasına, kırılan mozaiğe de göndermeler yapıyor.

"Neşe çok uzaklarda el sallayan bir kız adı / Maria, mum mavisini üfleyen dilek annesi / Her kimden medet umuyorsanız / Aradığınız huzur yer kabuğunda saklandı..."

Güler'in dediği gibi şimdilerde neşe – huzur uzak bir düş. Ama bu günler geçecek elbette. Ancak silinmeyecek izler kalacak geride. Bazen gömdüğümüzü sandığımız bir anı, en olmadık zamanda çıkacak saklandığı yerden, kahkahalarımız donacak yüzümüzde. Ve Güler'in şiirlerinden birkaç mısra mırıldanacağız. Bu şiirler ne zaman belleğimize kazındı diye şaşıracağız. Tek tek bireysel olarak kaydedilen anıların, kolektif hafızaya dönüşmesinde, unutmaya – unutturmaya inat hafızanın taşınmasında sanatın/edebiyatın rolü bu diyeceğiz. Bu hafızanın oluşumuna katkı sunan Güler Kalem gibi sanatçıların, yazarların, şairlerin, müzisyenlerin, sinemacıların varlığına minnet duyacağız.

"Rüzgârda savrulan çerçevelerin ölü fotoğrafları / Yüzünüzde donan gülüşünüzün ölçümsüz tapularıydı / Bir kente sığmadı adı güneş olan çocuklar / O çocuklar büyümeyecek! / O çocuklar büyümeyecek!"

Antakya'da yakınlarımın yıkılan evlerinin önünde –belki sağ çıkarlar umuduyla– yardım beklerken, soğuktan donmamak için ara sıra volta atıyordum. Ne çok dağılmış çeyiz sandığı gördüm molozlar arasında... Çiçekli yazmalar... Kanaviçeler... Oyuncaklar... Ne çok fotoğraf albümü... Tozlar içinde... Sahibini bekleyen...

"Çanaklarda kurumuş attun'un tadı durur yok olan mahfelde / Rakım incirine küstü / Kavunumda bin yılların acısı... / Durur orada öylece ninemin çiçekli yazmaları / reyhan kokusu sardıkça terk edilmiş avluları..."

Ama Güler... Güzel kardeşim, yaralı bacım... Depremin yedinci gününde, "Ölümüzü bulduk, defnettik, artık gidiyoruz, yedi gün bu kıyamette ekmeğinizi paylaştınız bizimle, hakkınızı helal edin, siz de bulursunuz kardeşlerinizi tez zamanda inşallah... " diye benimle vedalaşan komşunun yaslı / mahcup sevincini –tam da senin dediğin gibi– hangi şiir betimleyebilir ki...

"Şimdi ben bu sözcükleri yok ediyorsam ana dilimden
Şiirimin gücü yetmez hiçbir ağıda..."

Ah Güler ah... Mezar taşlarına dökmeye devam et ıslak imgelerini şairim...

Seni duyuyorlar...

Seni duyuyoruz...

"Şimdi ben bu sözcükleri döküyorsam mezar taşına
Gülemiyorsam avlular dolusu ikonaların
kırgın bakışlarından
Ezilen bir portakal çiçeğinin
çıkardığı "ses"tendir gayrı..." ■

Erim Solmaz'dan iki kitap

GÜNEY

Şiir ve öyküleriyle dergimize destek veren arkadaşlarımızdan Erim Solmaz'ın iki şiir kitabı okurlarla buluştu. Edebiyatist Yayınevi tarafından yayınlanan kitaplara isim olan şiirler daha önce dergimizde yayınlanmıştı.

Erim Solmaz 1973 yılında Şereflikoçhisar'ın Cebirli köyünde dünyaya geldi. Ortaokul üçüncü sınıfa kadar Türkiye'de yaşar. 1986 yılında ise Almanya'ya yerleşti. 2007 yılında Berlin Humboldt Üniversitesi Biyofizik Bölümünden mezun oldu. Mezuniyetinin ardından Alman Standartlaştırma Kurumu (DIN e.V.) bünyesinde iki yıl çalıştı. Bu süreçte, Berlin Teknik Üniversitesinde standartlaştırma derslerinde asistanlık yaptı. Hâlen Berlin'de biyoloji ve fizik öğretmeni olarak meslek hayatını sürdürüyor. Raziye ve Kralların Kralı şiir kitapları Erim Solmaz'ın ilk şiir kitapları... Ama son olmayacak gibi görünüyor... "İleriye yönelik şiir, hikâye ve roman projelerim var. Şu sıralarda 'İnsanı ile Doğası ile, Tarihi ile Namı ile, Cebirli, Bir Aşk Hikâyesi' isimli bir kitap üzerinde çalışıyorum. Bu kitap Şairler Diyarı Cebirli ismi altında bir köyün ortak çıkardığı bir kitap olacak." diyor Erim Solmaz...

Kendi deyimiyle, "gücünü insan, toprak ve düşünmekten alan" şiirlerini kitaplaştıran Erim Solmaz arkadaşımıza edebiyat yolculuğunda başarılar diliyor, "Okuru bol olsun!" diyoruz.

Son olarak: Erim Solmaz arkadaşımızın kitapları internet üzerinden sipariş edilebilir veya D&R mağazalarından edinilebilir. ■

HÜSEYİN DEMİR'DEN MEVSİMLİK İŞÇİLERİN SORUNLARINA PARMAK BASAN BİR ROMAN:

Sende Kalsın

Hüseyin Demir, iki aşka, iki ayrılığa ve iki ölüme şahitlik etmiş öğretmen adayı genç bir kızın; Zeynep'in hüzünlü hikâyesini, Adıyaman – İstanbul - Ordu'da geçen olaylar zinciriyle anlatıyor. Ekonomik, siyasal, devletin ve toplumsal şiddetin en dayanılmaz hâle geldiği doksanlı yıllarda ülkenin hâli, öğrenci, köylü, emekçi, her yaştan insanın yaşadığı toplumsal çelişkilere rağmen; acılarına, sevinçlerine, aşklarına, ayrılıklarına, gerçek hayatlarına ve mücadelelerine dair her şeye değiniyor.

...

Memleket gibi hasret kokuları yayarak gülüşleri geçiyordu kaybetttiklerinin, denizlerin, dağların üzerinden. (S. 160 Sende Kalsın)

...

O yıllarda Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde şiddetlenen olayların üniversitelerde nasıl karşılık bulduğunu, protestoları, gözaltıları, okuldan uzaklaştırmaları ve sonrasında öğrenci affı beklemeleri... Affı bekleyen Zeynep'in annesinin çaresizliğine eşlik edip, Karadeniz Bölgesi'nde fındık toplayan işçilerin arasına karışarak yeni bir hayata göz kırparken bir "Son dakika" haberiyle tekrar başa dönü-

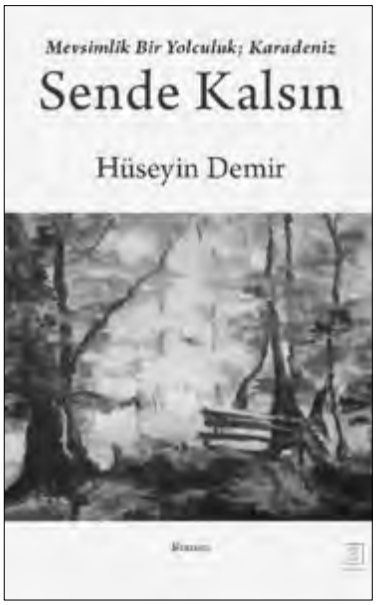

Sende Kalsın, Hüseyin Demir
Roman, 2022, Zinde Reklam Yayıncılık

şünün hüzünlü hikâyesi. 90'lı yıllarda ülkenin dört bir yanında yaşanmış acı gerçekler ancak bu denli etkili anlatılabilirdi. Anlatım dili okurun görsel algılarına yansıyıp sinema tadı yaşatıyor.

...

Daha iyi bir dünya kurmanın yolu insan öldürmekten mi geçiyordu. Nasıl bir çelişkiydi bu? (S. 161 Sende Kalsın)

...

Şiddetin her türlüsü ülke genelinde yaşanırken onun kahramanlarında, kadın, erkek, karı, koca, çoluk, çocuk, genç, yaşlı; kimse birbirine şiddet uygulamıyor, kötü, kırıcı davranmıyor. Toplumda ötekileştirilen, terörle yara almayan, üzülmeyen neredeyse kimse kalmamış; mevsimlik işçileri taşıyan minübüslerin şöförleri, fındık bahçeleri sahipleri, aynı evi paylaşan işçiler, nişanlılar, âşıklar, komşular, arkadaşlar, akrabalar hayatın tüm zorluklarına rağmen birbirleriyle kavga etmiyorlar. Hüseyin Demir'in romanında 'Aşk' her yerde; üniversitede, köyde, kasabada, tarlada, evde, gece, gündüz hep kendini hissettiriyor.

"Sende Kalsın" ülkemizin kanayan yarası olan mevsimlik işçilerin sorunlarına parmak basmış. Adıyaman, İstanbul, Ordu arasında ülkenin farklı kentlerinde yaşayan insanlar bir hikâyede buluşuyor. Ülkenin gerçekliğini hem acı hem de tatlı yanlarıyla gözler önüne seriyor, toplumsal meseleleri her cümlesi seçilmiş çok sarsıcı, vurucu bir dille anlatıyor. Okur olarak insan uzatmadan, sıkmadan, hiç fazlalığı olmayan cümlelerle, şiirsel anlatımı, betimlemeleriyle romanın kahramanları ile empati kuruyor, etraflarında gelişen olayların sanki içine düşüyor. ■ **GG**

Hüseyin Demir: Nisan 1967 tarihinde Malatya'nın Hekimhan ilçesi Boğazgören köyünde doğdu. İlkokulu Boğazgören'de, ortaokul ve liseyi Hekimhan'da okudu. 1986 yılında Fırat Üniversitesi İnşaat Bölümü'nü kazanarak başladığı üniversite tahsilini yarıda bırakarak iş hayatına atıldı.
Şiir kitapları; "**Ağustos**" (2011) El Yayınları, "**Askıda Şiir**" (2015) yılında Atölye Yayınları tarafından yayınlandı. Yaşanmış üç tarihi, hikâyelerden derlediği ilk öykü kitabı "**Hüznün Alıngan Öyküleri**" adıyla 2017'de Atölye Yayınları, 2019 yılında "**Türkçeye Çevrilmeyen Devrim ve EYLÜL**" Mara Yayınları tarafından yayınlanır. 2021 yılında editörlüğünü üstlendiği 24 arkadaşı ile birlikte hazırladığı "**Şiir Resim Antolojisi-Albüm**" kitabı ve 2022 yılında "**Sende Kalsın**" adlı romanı Zinde Yayıncılık tarafından yayınlandı. 2023 yılında "**Maden Dağı Dumandır**" adlı dönemsel anlatım-anı, "**Her Şey Hikâye**" adlı ortak öykü çalışması ve 2024 yılında "**İkisi Yirmi Beş**" adlı öykü kitabı Yenice Yayınları'ndan yayınlandı...

Edepsizle edepsizleşmek

■ ZÜBEYDE GÖKTAŞGÜRCAN

“Bir kitap okudum yeniden doğdum.”

Bu söz abartılı gibi gelebilir size, başlangıçta bana da öyle geldi, doğrusu iddialı bir söz. Birkaç kez tekrarlayınca iddiası kayboldu bende, dile de hoş gelmeye başladı, söylemek istediklerime de uydu, ya da ben uydurdum, bilemiyorum.

Eğer ben de bir kitap okuyunca yeniden doğma hissi oluşuyorsa, o kitap bence iyidir, hatta iyiden de öte iyidir diyebilirim. Gerçi iyinin ve çok iyinin sınırı nedir? Bunu bilemiyoruz, muğlaktır, bu tamamen kişinin algısıyla alakalı bir durum kanımca. Tıpkı biraz demek gibi bir şey! Biliyoruz ki birazda da muğlaklık vardır. Biraz biliyorum araç kullanmasını. O biraz ne kadar biraz? Kişinin birazı kadardır o biraz! Kötünün, kötülüğün sınırlarını belirlemekte güçtür, çizemeyiz çapını.

Bugünlerde sokak canlılarının katliamı tartışılıyor. Kötülük yasallaştı! Kötülük kendine hep kılıf arar, niyeti kötülüğünü gizlemek, bunun adını da bulur sonunda: “Ötanazi.” Kendi açtıkları kuyuya kendileri düştüler. “Ötanazi” deki Nazi’cilik korkunç bir kötülüktür. Katliam yasasını çıkaranlar, el kaldıranlar kötüler mi, çok mu kötüler, yoksa çok çok mu kötüler? Bunun sınırını çizecek olan yine bizim algımızdır. Hatta bu katliama iyi diyen kesim de var, azımsanmayacak bir kesim bunlar. Bunların başında din adamları var. Eğer bir din suçlarımızı, günahlarımız Tanrı katında sildirme yönünde salıklar veriyorsa, papazın önünde günah çıkarma gibi ve affa uğramak istiyorsanız bir canlıyı kurban edin diyorsa ve biz günahlarımızdan arınmak için hemen bir canlıyı kurban ediyorsak, sokak canlılarını toplu toplu katletmemiz hiç de zor değil, zaten kurban bayramlarında bunu ziyadesiyle yapıyoruz. Bu günah değil, suç hiç değil; zira dinimiz de kurbanı, toplu katliamı suçtan ve günahtan saymıyor.

Ya köpekleri, kedileri katletmek?

Yeniden doğdum dedim ya siz bunu ironi olarak da alabilirsiniz, yenilenme olarak da. Ben bunu yenilenme olarak ifade ediyorum.

Yenilendim “Edepsiz”i okurken!

Her sayfadan sonra bir önceki sayfadaki ben değildim artık.

Öğrendim, öğrendikçe de yenilendim. Kitabı kaparken şöyle dedim: Ben eski ben değildim.

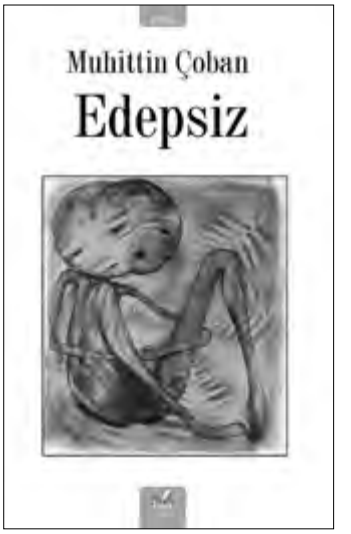

Edepsiz’i facebookta fark ettim. Yazarı duvarında paylaşmıştı. Adı ilgimi çekti. Arka kapak yazısını okudum, daha da ilgilenmeye başladım. Google’den araştırdım buldum. Okumalıyım dedim. Siparişimi verdim. Sipariş etmişken dedim yazarın bir başka kitabını, “İşgal”i de ekledim. Kitaplarım gecikmeden geldi. Okuma sırasına koydum, çünkü elimde bir kitap, ardında gelecek olan iki kitap daha vardı. Hâliyle bekleyecekti “Edepsiz.” Elimdeki kitap ağırdı, ağır ilerliyordum. Felsefeye sardım bu aralar; Afşar Timuçin okuyorum. Ama “Edepsiz” evin içinde sürekli gözüme çarpıyordu. Bir dinlenme anında elime aldım “Edepsiz”i, arka kapak yazısını tekrar okudum. İlk sayfaya geçtim, başladım okumaya, okudukça okudum. Beş sayfa, on sayfa, yirmi beş sayfa, otuz sekizinci sayfaya gelince durdum. Sanırım beni durduran esintinin kesilmesi ve ter içinde kalmamdı. Oysa kapıları ve pencereleri açmıştım. Buna rağmen bir damla esinti girmiyordu içeri. O an havayı fark ettim. Yemek yapmalıydım akşama. İşten gelecek bir kızım, salonda dinlenen bir eşim vardı. Kaldığım yere ayraç koydum, kalktım.

Bir gün sonra akşam elime alabildim ancak; ev kadınlığı ancak yaptırıyor sevdiğin şeyleri.

“Edepsiz” İzan Yayınları'ndan çıkmış. Yazarı Muhittin Çoban. 320 sayfa, çok hacimli değildi. İlk okumaya başladığım zamanlarda hacimli kitaplar gözümü korkuturdu, nasıl bitireceğim derdim. Kitap beni sarınca bitmesini istemezdim ama. Her şeyde olduğu gibi kitapların da bir ömür süresi vardı.

Yazarın biyografisi de ilgimi çekti:

İç savaş kuşağındanmış. On bir yıl mahpusta kalmış. İdam cezası almış ama bu cezası ömür boyu hapse çevrilmiş. Baktım yazar Adanalıymış. Hiç garipsemedim, çünkü iyi yazarlar Adana’dan çıkıyordu. Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Muzaffer İzgü, Demirtaş Ceyhun, Yılmaz Güney, Adnan Yücel, Turan Altuntaş, sonrasında Zafer Doruk, İlhan Kemal, Duran Aydın, Hasan Hüseyin Gündüzalp... Bu benim “Edepsiz”e olan iştahımı daha da açtı.

Schiller, “Suçlar arttıkça utanma duygusu azalır,” demiş; “Edepsiz”i bitirince bu söz aklıma düştü.

Bir toplumda suç oranı çok yüksekse kim kimden utanır ki –tersine temiz insanlar suçlulardan utanmaya başlar– çünkü herkes birbirine benziyordur; ya hırsızdır, ya dolandırıcı, ya soyguncu, ya da pezevenktir. İşte elimden düşüremediğim bu roman Türkiye toplumunun nasıl edepsizleştiğini, kimsenin kimseden utanmadan edepsizleşmeye devam etmelerini ve bu edepsizliklerini erdemden saymalarını anlatıyor.

Akıcı bir dili var yazarın. Okurken tümcelerde sörf yapıyor gibiydim, merak ve heyecan içerisinde. Roman kimi yerlerde durağanlaşıyor gibi olsa da, durağanlaşmadan birden tsunami oluşuyor, azgın dalgalar arasında kendimi buluyordum. Ve roman eylem alanı gibi, sürekli eylem içindesin. Bir yerde sevişiyorsun, bir yerde gülüyorsun, bir yerde düşünüyorsun, bir yerde ağlıyorsun, bir yerde kavga ediyorsun, bir yerde slogan atıyorsun, bir yerde coplanıyorsun... ve ters kelepçe. Bazen de hepsini aynı anda yaşıyorsun.

Edepsiz pornografik bir roman gibi geldi bana üzerinde hiç düşünmeden. Yazar romana şöyle başlıyor, ilk cümlesi bu: "Yazar geleceğine bakıyor gibi bakıyordu sahnedeki dansçı kızın memelerine. (...) Geleceğini görmek istiyordu dansçının memelerinde." Sonra hiç de böyle olmadığını anladım. Kaba bir cinsellik yoktu, hayata dair şeyleri rahatsız etmeden anlatıyordu ve sevişmelerin insan için ne kadar önemli olduğunu. Şunu anlıyorsun okurken, sevişmelerin insanı estetik insan yaptığını.

Sosyal yaşamda bir görünür edepsizliklerimiz vardır, bir de beynimizde yaşadığımız, herkesten, kendimizden bile gizlemeye çalıştığımız edepsizliklerimiz... Biliriz bu edepsizlikleri, çoğuna da alışığızdır, garipsemeyiz, çünkü sistem bu edepsizlikleri bize kanıksatmıştır. Mesela hırsızlığı, devleti soymayı, rüşvet yemeyi biz edepsizlikten saymayız ve hatta şöyle deriz, "Ben olsam ben de yerim, yemeyen keriz."

Ama romanda yazar bizi beynimizde yaşadığımız, gizlediğimiz edepsizliklerimiz üzerinde duruyor, hani o kimseyle paylaşamadığımız, pratiğe dökemediğimiz... Sokağa çıktığımızda ise en ahlaklı bizmişiz gibi dolanırız insanlar arasında ve edep dersi de verebiliyoruz çokça utanmadan.

Beynimizde yaşadığımız ne çok edepsizlikler varmış meğerse. Kendimi koydum bir dinlenme esnasında önüme, beynimde yaşadığım çirkinliklere bakmak istedim, utandım, kızardı yüzüm. Utanmanın güzel bir şey olduğunu anımsadım, her insan utanma duygusunu yitirmemeliymiş meğerse. Sonra eşimi, komşularımı, arkadaşlarımı koydum önümdeki yanıma, korktum. Edepsizliğin örgütlenmiş hâlini gördüm, bundan korktum. Bu korku sıradanlaşan bir korku değildi, gittikçe kuşatan, esir alan bir korkuydu. Tüm bu korkulara rağmen edepsizliğe bulaşmadan yaşamayı başarmak büyük bir yetenek ve cesaret ister. Demek ki cesurlar da var!

Elif Doruk'un arka kapak yazısı kitabın özeti gibi görünse de değil, daha çok...

Hangi hayatın özeti birkaç sayfaya sığar ki?

Adana valisinin engelli kızıyla evlenen, valilikte kâtiplik yapan ve ayrıca yazdığı destanları sokak sokak gezerek satan Galip dede... Galip dedenin oğlu Yılmaz; gazeteci, devrimci, mahpuslara girip çıkan, sürgün edilen... Yılmaz'ın oğlu Halil Can Destancı; yazar ve tiyatrocu... Halil adını avukat Halil Güllüoğlu'ndan almış, bir hain pusuda Adana'da sivil faşist çetelerce katledilen. Roman bunlarla kalmıyor, bir bakıyorsunuz dekorcu, ışıkçı öne çıkıyor, bir bakıyorsunuz, anne, amca... Bir de romanın tek bir yazarı olmadığını görüyorsunuz, herkes kendini yazıyor, kendini anlatıyor ustalıkla...

"Yazar roman boyunca edep ve edepsizlik, başarı ve başarısızlık, ümit ve ümitsizlik arasında durmadan ama insanı bunaltmadan gidip geliyor. Ve içimizdeki kişilikleri ustaca çatıştırıyor.

"Okur kaygısı gütmeden, cesurca kişiliklerimizi işlemiş.

"Öyleyse, susan yanlarımızı, korkan yanlarımızı, bir de edepsiz yanlarımızı siz de görün bizimle..." demiş Elif Doruk.

Romanın en iç parçalayan sahnelerinden biri de Galip Destancı'nın kulağını dolduran annesinin sesidir; bu romanın son sahnesidir aynı zamanda. Kasap Misak Ağıtını söylüyor anne. 1909 olayları –buna katliam demek daha doğru olur– sırasında taş köprüden sarkıtılarak katledilen abisi için söylermiş her fırsatta annesi. Roman bitince bir de şunu yaptım: Kasap Misak Ağıtını aradım, buldum, dinledim, ağladım.

Edepsizle edepsizleşmeli mi insan diye sordum kendime. Hani deriz ya çivi çiviyi söker. Edepsizliği yenmek için daha bir edepsizleşmeli mi insan? Bu bana pek mantıklı gelmedi, doğru da gelmedi. Kötülüğü ancak doğruyla yenebiliriz dedim kendi kendime. Edepsizlere, kötülere, zalimlere benzeyerek doğruya ulaşmak, hayatı güzelleştirmek mümkün değil. İnsanın kötülerden farkı olmalı. Edepsizlik edepsizlik üretir, güzellikse güzelliği çoğaltır.

Edepsiz tamamen bir kurgu romanı mı?

Değil.

Yaşanmış bir hayat mı?

Bence her ikisi gibi!

Karakterler arasında müthiş bir uyum var. Konudan konuya geçişlerde kopukluk yok. Her konu oya gibi ince ince tasarlanarak işlenmiş, bize okumak kalmış.

Ben sevdim "Edepsiz"i. Güzellikleri çoğaltmak isteyen bir roman. Eminim siz de seveceksiniz, ama önce ivedilikle kitabı edinmeniz gerekiyor. ■

“Kızıl Güreşçi” romanı

MUSTAFA DEMİR

“Kızıl Güreşçi” Werner Seelenbinder romanı, Walter Radetz tarafından kaleme alındı ve Dönüşüm Yayınları tarafından 2024 yılının sonunda yayımlandı. Bu olağanüstü güzel romanı güzel bir Türkçe ile Begüm Ekşi dilimize kazandırdı.

Hemen belirteyim: “Kızıl Güreşçi” romanı olağanüstü bir yaşamı, olağanüstü bir anlatımla ve olağanüstü bir kurgu ile okuyucuya sunmaktadır.

Bu biyografik roman, Alman güreşçi ve anti-faşist direnişçi Werner Seelenbinder’in hayatını ve Nazi rejimine karşı verdiği mücadeleyi anlatmaktadır. Yazar, gerçek kişilerin ve olayların isimlerini değiştirmeden kullanarak, işçi sporcuların ve komünist partinin illegal birliğinin faşizme karşı verdiği amansız ve kahramanca mücadeleyi okuyuculara aktarmayı amaçlamaktadır.

Wernen Seelenbinder, 24 Ekim 1944’te Hitler faşistleri tarafından Brandenburg’da katledilmiştir.

1933’ten 1941 yılına kadar faşizm şartlarında komünist düşüncelerini koruyarak altı kez Almanya şampiyonu olmuş, 1936’da Almanya adına Olimpiyat yarışmalarına katılmıştır. Yüksek güreş kariyerine rağmen daha genç yaşlarda okuduğu Karl Marx ve Lenin’in kitaplarından edindiği bilgilerle seçimini komünistlerden yana yapmakta tereddüt etmemiştir. Moskova’da müsabakalara katılır ve aklına gelen tüm sorulara yeni kurulan Sovyetler Birliği’nde komünistlerin halkla kaynaşarak yaratmaya çalıştıkları yeni bir hayatı, sömürüsüz bir dünyayı yaşar, inceler.

Sovyetler Birliği’ne birlikte gittiği sporculara şöyle seslenir:

Kızıl Güreşçi - Werner Seelenbinder, Walter Radetz, Çev.: Begüm Ekşi Dönüşüm Yayınları, 2024, İstanbul

“Yoldaşlar, sizden bir şey rica edeceğim! Spartakiyatlar’da geçirdiğimiz az sayıdaki günlerde, bir halkın kendi evinde kendi efendisi olduğunda neler yapabileceğini gördük. Sizleri yüzlerce kez şunları söylerken duydum: Almanya’da da böyle olmalıydı, bizde de iktidar işçilerin ellerinde olmalıydı. Evet, bu doğru ama sadece konuşmak hiçbir işe yaramıyor! Gerçekten de bu görüşün arkasında duruyorsanız, bunun için mücadeleye girin! Gittiğiniz her yerde, misafir olduğumuz ülkenin tarafını tutun! Sovyet insanından öğrenin! Almanya’ya gittiğimde yapacağım ilk iş, komünist partisine katılmak olacaktır!”

Sovyetler Birliği’nden dönüşünde “Almanya Komünist Partisi” (KPD)’ne üye olur. İşçi sporcuları ve gençleri sosyalizm fikrine özendirmeyi kendine görev bilir!.. Werner Seelenbinder bugün bile anti-faşist ve sosyalist mücadelede örnek alınabilecek bir yaşamdır.

Şöhretini ve bütün olanaklarını zor faşizm koşullarında devrimci mücadelenin, direniş örgütlenmesinin, kısacası partisinin hizmetine sokar. Yayınların basımında, direniş komitelerine ulaştırılmasında, dağıtımında, illegal kadrolara barınak sağlanmasında ve “kızıl yardım” toplamada üstün emekler sarfeder korkusuzca...

Faşistler onu yenilemez bir güreşçi olduğundan Almanya adına çeşitli ülkelere temsilci olarak gönderirler. O hiçbir fırsatı kaçırmaz. Uluslararası dayanışma için ve yurt dışındaki direnişçi KPD’lilerle ilişki kurar, kuryelik görevini layığı ile gerçekleştirir.

Dört Şubat 1942’de “kara bir baskında” tutuklanır. Ağır işkencelerden geçer. Onu konuşturmak ve direnişi kırmak isterler. Oysa Ozan Emekçi’nin bir şiirinde dediği gibi onun “Umutları insanların geleceği kadar büyük” ve ona “teslimiyet ve korku güneş kadar uzaktır.”

Son mektubunda *“...Ne yazık ki kader, korkunç bir acı döneminden sonra hakkımda farklı bir karar verdi. Fakat sizlerin ve birçok spor dostumun kalbinde bir yer edindiğimi biliyorum ve daima da orada olacağım. Bunu bilmek,*

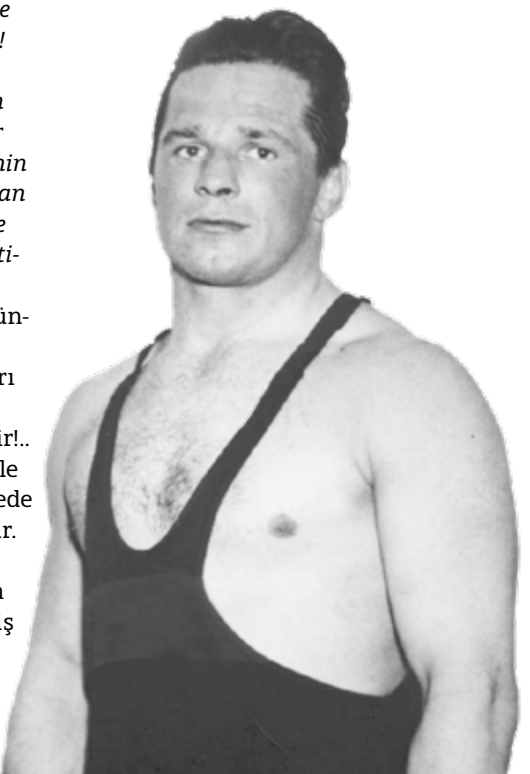

beni inanılmaz derecede gururlu ve güçlü kılıyor ve bu sayede son saatlerimde de güçsüz kalmayacağım" diye yazıyor. "Kızıl Güreşçi" romanı bu olağanüstü yaşamı Türkçe okuyanların da bilincine ve yüreğine nakşedecektir. Mücadeleye güç katacaktır.

Seelenbinder'in hayatı, sporculuğunun yanı sıra politik duruşu ve direniş faaliyetleriyle de dikkat çekicidir. Kitap, onun illegal çalışma şekli ve faşist rejime karşı verdiği mücadeleyi detaylı bir şekilde ele almaktadır. Yazarın da belirttiği gibi, faşistlere karşı verilen amansız ve kahramanca mücadelenin bir belgesi olan birçok şey yazılamamış olsa da, eser Werner Seelenbinder'in hayatına ve mücadelesine dair önemli bir kaynak niteliğindedir.

Türkiye proletaryasının büyük şairi Metin Demirtaş bir şiirinde "Bizim de dağlarımız var Ernesto Che Guavera" diyordu. Düzene uşaklık eden, çıkarı için duyarsızlığı tercih eden sporcularımız olduğu gibi Metin Oktay gibi büyük sporcularımız da vardır. Werner Seelenbinder Metin Oktay'ı hatırlattı nedense.

Bir anlatı ile anmak istiyorum.

Futbolun efsanesi Metin Oktay, Deniz Gezmişleri kurtarmak için halktan imza topluyordu. İmza kampanyası sırasında kendisini duygulandıran bir anısını şöyle anlatır:

"İmza Kampanyası sırasında yaşlı bir teyze, 'Güzel evladım, o güzel çocukların kurtulması için ne kadar imza istiyorsan vereyim" dedi. Ağlamamak için kendimi zor tuttum. Yaşlı teyzenin elini öptüm, teyzeciğim senin bir tek imzan bile dünyaya bedel, dedim. O gün Denizleri kurtaramadık ama o her imza birer Deniz Gezmiş'ti..." METİN OKTAY
(2 Şubat 1936 - 13 Eylül 1991)
(Aktaran Necati Karaçay)

"Kızıl Güreşçi" Walter Radetz tarafından yazılmış, sınıf mücadelesinin, faşizme karşı direnişin, enternasyonalist dayanışmanın ve partiye bağlılığın destanlaşmış romanıdır.

Sonuç olarak, "Kızıl Güreşçi Werner Seelenbinder" kitabı, tarihî bir kişiliğin yaşamını ve ideallerini anlamak isteyen okuyucular için değerli bir eserdir. Faşizme karşı verilen mücadeleye ışık tutan bu biyografi, dönemin zorluklarını ve direniş ruhunu derinlemesine hissettirmektedir. ■

Şairler erken ölür

■ **RAHİME HENDEN**

Özgürlüğü özledim
yaralı bu kentin tutsaklığında...

Sırt sırta bir kavgada:
Önce sevgilim olmuştun sonra her şeyim.
Kurt ulumalarıyla yıkıldı bu kent.
Sevda ateşi ile yanıyorduk oysa
küçük sevinçlerde pırpır yüreklerle
yürürdük biz...

Sıcak asfaltı çiğnerken
yalın ayakları ile işçiler
açılmıştı işte tüm köprüler...
İşte o vakit işçiler, ağız dolusu
yere tükürdüler ve savurdular küfrü.

Bu kentin tarihini yazamadı kalemler
çünkü şairler erken öldüler
gerçeğin izinde...

22.06. 2024, 5. Levent

"Kızıl Güreşçi"nin anısına yapılan anma plaketlerinden ikisi:
"Emperyalist savaşa ve faşizme karşı korkusuz savaşçımız **Werner Seelenbinder**'in anısına - 24 Ekim 1944'te katledildi" (solda)

"Werner Seelenbinder 1904-1944 anısına - Nazi rejiminin kurbanı" (üstte)

Yağmurlar ülkesinin savrulanları

AKMAN GEDİK

"Ejderhalar ve Çocuklar" deyince aklınıza masallar gelmesin. "Ejderhalar ve Çocuklar" tek masallarda olmaz, gerçek hayatta da varlar. "Ejderhalar ve Çocuklar" bir kitabın ismi. Kitap Laz Kültür Derneği Yayınlarından, Aralık 2020'de çıkmış ve 160 sayfadır. Uzun zamandır sosyal medyadan tanıdığım, gıyaben bildiğim Selma Koçiva'nın kitabının ismidir. 29 Kasım-01 Aralık arasında Gelsenkirchen'de yapılan Avrupa Türkiyeli Yazarlar Grubunun davetine icabet ettim. Selma Koçiva ile orada yüz yüze görüştük ilk kez. Birbirimize kitaplarımızı imzaladık, verdik. Selma Koçiva aynı zamanda bir Laz Kültür çalışanı ve emekçisidir. Rize-Ardeşen doğumlu. Ortaokula geçince aile "Yağmurlar Ülkesi"ni bırakıp İstanbul'a yerleşir. Baba, çocuklarım daha iyi şartlarda olsunlar diye yüklenip İstanbul'a gelir. İçinde ukde olarak kalan özlemlerini çocuklarında görme arzusundadır...

Ortaokul derken sonrasında Lise'ye giderken yolu 1978 kuşağı dediğimiz gençlerle kesişir Selma'nın. Bu karayağız, delişmen gençlerin geleceğe dair söylemleri, kadına dair söylemleri, eşitlik, hak-hukuk söylemleri gönlünü cezp eder. Yani çok bilgisi olmasa da geldiği coğrafyanın zorlu koşulları, eşitsiz ortamın içine doğması, daha iyiye, güzele varma isteği içinde büyüttüğü sonsuz bir umuttur. Sol mahalleyle dirsek teması yavaş yavaş böyle başlar. Bir de okulda "Yağmurlar ülkesi"nden bir memleketlisi çocuk var. Aynı denizin kıyısından gelmişler. Aynı toprağın çocukları, aynı kültürün, aynı horonun...

İnsan kendi yaşam yörüngesini, tercihlerini bazen kendisi belirleyemez. Bazen dış şartlar etkili olabilir. Arzuladığı tercihler ise; kimileyin olmaz. Hiç tercih etmediği şeylerle de karşılaşabilir ne yazık ki... İşin içine duyguları girer bazen insanın. İnsan o an aklını yüreğine indirip hisleriyle karar verebilir. Kimi zaman doğru karar almada zorlanabilir insan. Hele gençse, işin içinde toyluk, tecrübesizlik de var hâliyle...

Çünkü bilgi dediğimiz şey kendiliğinden oluşmaz. Ha! deyince öğrenilmez. Çaba gerektiren zorlu bir yolculuktur esasında. Hastalık değil ki, her insan yakalanabilir er ya da geç...

Çokça okumayı, araştırmayı, sormayı, yanıt aramayı gerektirir. Anlamayı ve her şeyden evveli dinlemeyi gerektirir. Bunlar olmadan tercihlerimiz, "başkalarının tasarrufundadır" ne yazık ki... yetersiz bilgi, istenmeyen yanlışlara kapı aralar.

"Sıradışı bir 12 Eylül Öyküsü" diye imzalamış kitabını bana. Kitabı okurken 12 Eylül öncesi yaşanmışlıklara, siz de tanık olursunuz ilerleyen sayfalarda. "Yağmurlar Ülkesi"ndeki çocukla aralarında adını koymadıkları bir şey var. Uzaktan bakışmalar, yan yana gelince "birbirine dahi dokunmadan" hızlı ve birkaç cümleden ibaret konuşmalar. Birbirlerini hiçbir zaman ikna edemediler. Okul arkadaşıydılar, ama hayatta değil. Farklı dünyalara savrulsalarda hoşlandığı çocuk "Yağmurlar Ülkesi"nden... aynı denizin kıyısından gelmişlerdi, ortak horonları ve daha bir çok şey vardı. Sadece "düşünsel" olarak farklı "mahalleler" de yer almışlardı. Düşüncesi farklı da olsa Selma, insan olarak bu "yağmurlar ülkesi"nin beresinden (lazca çocuk) hoşlanıyordu...

Ejderhalar ve Çocuklar, Selma Koçiva
Laz Kültür Derneği Yayınları, 2020, İstanbul

Bir gün Lise de kavga çıktı. Silahlar patladı. Selma'nın ait olduğu sol mahalleden çocuklar, "Yağmurlar Ülkesi"nin o çocuğunu vurdular. Selma olayı duyar duymaz vardı. Çocuğun kafasını kucağına aldı, hastaneye yetiştirdiler. Ağladı, ağladı Selma... Yapılan tüm müdahalelere rağmen o "Yağmurlar Ülkesi"nin Beresini kurtaramadılar. Selma Axi! Çe Bere (Ah!be çocuk) diyebildi duyulur duyulmaz bir ses tonuyla. Bir anlık nefret, bir ömrün üstünü silip atmıştı.

Selma'nın arkadaşları yani mahallesi, "yanlışlıkla bir başkasına benzetilerek vurulmuş" dedi. Bir özeleştiri dahi yapmadan, doyurucu bir yanıt vermeden...

Çocuğun ailesi de, Selma ve arkadaşlarını suçladı. Selma ise, kendine dahi itiraf edemediği bir suskunluğa gömüldü. Daimi bir "suçluluk duygusu" içindey-

di. “Umudu çalınmış gibi, şiiri yakılmış bir liseli kız, saçları kıvırcık, lakabı kıvırcık”...

O sadece susmayı tercih etti uzun zaman.

İstanbul’da yapamayacağını, yaşamayacağını anlayınca aile yurtdışına gitmesi gerektiğini söyler Selma’ya. Zorlu aşamaların sonunda kendisini Almanya’da Dortmund şehrinde bulur. Dortmund’da hayata tutunmaya çalışır. Dil öğrenir, nihayetinde karma bir okulda göreve başlar.

Kitap esasında yıllardır içinde biriktirdiği, kendine dahi itiraf edemediği bir iç dökmesidir diyebiliriz. Yaşamı gelgitlidir Selma’nın. Tökezleyerek yol almıştı. Doğru dürüst arkadaşının yasını dahi tutmadan göçmüştü. Göçerlik yabancısı olduğu şey değildi hani. Öncesinden “Yağmurlar Ülkesinden İstanbul”a, İstanbul’dan Almanya’ya savrulmuştu. Kitap bu savrulmaları masaya yatırmış

Yazar Selma Koçiva

bir yönüyle... Vakitsiz ölen arkadaşı için kendine bir itiraftır, “Vakitsiz kimseler ölmesin” derken esasında...

Kimi zaman arkadaşlarına, kimi zaman görevli olduğu okulda öğrencilerine anlattı. “Çocuklar üzüldü, Selma ağladı”...

Aklına düştü Selma’nın. “Zamansız koparılan bir çiçek”ti denilmişti. Sonrasında “Zehirli otlar yerine yanlışlıkla koparılan bir çiçekti” denilmişti Selma’ya. Selma hatırladıkça böğrüne kocaman bir kaya oturdu, nefessiz kaldı çoğu zaman. Kimseye anlatamadığı zamanlarda lâl kesildi. Düşündü, “karşı mahalleden eksilen genç, beriki mahallede insan çoğaltmadı” dedi Selma kendi kendine...

Kitabın ilerleyen sayfalarında, “çocukların büyümesine imkân tanımayan” uygulamaların yanlışlığına işaret ediyor. Çocukların eksildiği bir ortamda, yarına dair umudun diri tutulmayacağını hatırlatıyor bize. “Çocukların hükmü yok” derken nasıl bir geleceği çocuklara bırakacağımızın cevabını istiyor insanlardan, bizlerden...

Olayların gelgitinde boğuşurken bir de “Gurbetlik” eklenmiş. Yaralarını sağaltmak adına yazmaya koyulur. Aklın açtığı yaraları yazarak gidermenin arayışında. Yazmak ona iyi gelir, hayata tutunmanın en güzel bağı. Sonrasında kendi anadiline yoğunlaşır Selma. Yazmak ona iyi gelmeye başlayınca da yıllardır anlatamadığı, dilsizleştiği şeyi yazarak söylemek istediğini insanlara anlatarak nefes almak ister.

“Tüm güzel kurgulanmış rüyalar acılara dayanabilmek içindir. O zaman devrim dediğimiz gelecek düşleri de bu günden hal edemediğimiz her şeyin havale edildiği, bir bilinmezlik olsa da, inandığımız gerçeklikti”

der kitabın 71.nci sayfasında. Sonrasında *“oysa cennet de, cehennemde yaşadığımız zamanda”* der.

78 kuşağının izdüşümlerini görüyoruz sıkça. Onların karşısında olan daimi kötülüğü ve haramileri de yazıyor. Hayatın bu sınavında ikmale kaldığımızı da hatırlatıyor. Belki de 78 kuşağının omuzlarına, onlara rağmen çok yük bindirilmişti, kim bilir.

yaşımızın çok üstünde
bir yük vardı omuzlarımızda
ve bu yüzdendir
vaktinden evvel
yaşlandı ‘78 kuşağı
(Akman Gedik)

demişim ben de bir şiirimde o dönemi hatırlarken... boynumuzdan büyük düşleri olan yaşı küçük ama vaktinden önce büyümüş çocuklardık...

Şimdi üç dilden (Lazca, Türkçe, Almanca) meramını anlatmak için yazma yolunda bir yolcudur Selma Koçiva. Yaralı ruhuna yazının iyi geleceğini belirteyim. Yazmak her şeyden evveli ölümün elinden çok şey kurtarır, buna inanıyorum sevgili Selma. Yüreğindeki uğultuyu yazarak söndürmeye çalışan denizin ve yağmurlar ülkesinin Laz kızı Selma Koçiva’nın kitabını tavsiye ediyorum. İç dökme hâlini gecikmiş bir “yüzleşme” olarak alın diyor bize. Geçmişte yaşananlardan ders çıkarmamız gerektiğini de “vicdani muhasebe” için iyidir diye hatırlatıyor bize. Farklı ve sıra dışı bir döneme siz de tanık olursunuz. “Gelecek vadeden bir kuşak iken, patikamız karartıldı” derken bizi yanıt aramaya yöneltiyor. Aramak vazgeçilmezimiz olsun. Bir döneme az da olsa kendince “ayna” olmaya çalıştın sevgili Selma Koçiva, kutlarım.

Kalemin daimi olsun. ■

Yazarın odası dünyasıdır!

■ CEVAT BAYRAK

Alman filozof **Leibniz'e** göre her monad, kendi açısından evreni (bütünü) yansıtır. **Karl Marx**'ın meta açıklaması da benzer bir içeriğe sahiptir: Bir meta (Ör: Fırından aldığınız bir ekmek.) tüm üretim ilişkilerinin vücuda gelmiş hâlidir. Benzer şekilde bir yazarın odası da iç ve dış dünyada olup bitenlerin süzgeçten geçirildiği bir laboratuvardır. Yazar yazısını, nerede olursa olsun gördüğü, duyduğu, okuduğu, öğrendiği, hayal ettiği şeyler üzerine kurar. Bu nedenle bir yazarın odası hem içinde hem de üzerinde yaşadığı dünyasıdır! **Elias Canetti**'nin söylediği gibi: ***"Üzerinde yaşadığımız dünyanın durumunu görmeyenin, o dünya üzerine yazacak hemen hiçbir şeyi yoktur."*** (Güney Dergisi, Sayı 99, s. 14)

Her yazın türünün kendine özgü bir zorluğu vardır. Özellikle roman ve şiir gibi kurmaca ve imgeleme dayalı eserlerin daha çok duygu zenginliği ve bilgi birikimi gerektirdiğini düşünürüz ancak temelde aralarında bir fark yoktur. Bu konudaki deneyimlerime değinmeden önce şair Ana **Gülten Akın**'ın güzel bir sözünü hatırlatmak isterim: **"Roman seçerek çoğaltır, şiir seçerek azaltır."** (darağacısanat.com)

YAZMA SÜRECİ

Dörtlüklerden oluşan ilk şiirimi ilkokul beşinci sınıfta ağaçlar konulu bir şiir yarışması için yazmıştım. Üçüncü satırdaki dizeyi diğerlerine uydurmak için ne kadar çok uğraşmıştım. Bu dizelerin tam 43 yıl sonra çocuk konulu şiir kitabı çalışmamın son sayfasını oluşturacağını nereden bilebilirdim? Tabii ki yazmak insana özgü bir eylem. Ancak önemli olan onu harekete geçirecek bir insan ya da bir etkenin olması. İkinci yazma deneyimim Victor Hugo'nun "Doksan Üç" adlı eserini okurken gerçekleşmişti. Fransız İhtilali liderlerinin başlarından geçen olaylar anlatılırken kullanılan edebi dil bana birkaç dize şiir yazdırmıştı. Çocukluk ve gençlik yıllarında Ankara'nın çöplerinin döküldüğü Ege Mahallesi'nde yaşadıklarımız; 12 Eylül askeri darbe öncesi ve sonrası yaşanan çatışmalar, bitmeyen ölüm haberleri, katliamlar, Kürt sorunu, Filistin sorunu gibi gündemden düşmeyen tartışmalar ve sosyalist ülkelerde yaşanan gelişmeler özellikle araştırma yazıları olmak üzere yazma sürecimi doğrudan etkilemişti.

Ve nihayetinde zorlu geçen üniversite yıllarının ardından öğretmen olarak göreve başlamam kendi açımdan yeni bir dönemin başlangıcı sayılırdı. Şimdiye kadar edindiğim bilgileri, deneyimleri, etkisinde kaldığım olayları unutulup gitmemesi adına bir kenara yazmam gerekiyordu. İster kahramanların olsun ister sıradan insanların; ister yüreklerin dayanamayacağı acıları olsun ister acıları saran dindiren sevinçleri, ne olursa olsun yazmam gerekiyordu. En kötüsü yazmamak değil miydi?

TOPLUMSAL KURTULUŞ

Yazarlar, şairler, bilim insanları ve filozoflar sadece kendileri için yazmazlar. Aynı zamanda insanlığın içinde bulunduğu olumsuzlukları göstermek ve daha güzel günler yaşanmasını sağlamak için yazarlar. Toplumcu gerçekçi yazarın öncelikli sorumluluğu, insanlara insanlığın kurtuluş idealini estetik bir yapıda sunmaktır. **Platon** "Devlet" adlı diyaloğunu yazarken erdemli bir toplumun peşindeydi. **Thomas Moore** "Ütopya"yı yazarken dönemin toplumsal koşullarını eleştiriyor ve "eşit ve adil bir düzen" kurulması gerektiğini savunuyordu. Bunun ne kadar zor bir süreç olduğunu **Dursun Akçam** çok güzel ifade eder: **"Kanlıdere'nin bir kurdunu boğmaynan Çeşmir kurtulmaz. Bugün birini, yarın tümünü."** Yani diyebiliriz ki yazar geçmişini bilen, gününü eleştiren ve geleceği düşleyen insandır. Yazarın bir başka gerekçesi daha vardır ki onu da **Mahmut Makal** "Bizim Köy" adlı eserinde şöyle izah eder: **"Şiir, roman ya da öykü, deneme; sanatsal yanı olan her yapıt bir başkaldırının ürünüdür. En başta "zaman"a başkaldırır."** (s. 7)

İnsanlar neden sanat yaparlar? Resim-müzik yapar, roman-öykü yazarlar? Çünkü sanat ve yazı, insanı insan yapan en önemli değerlerdir. **Nabizade Nâzım**'ın bir sözü var: **Yeryüzü aşk ve sevda üzerinde duruyor.** Öyleyse yazarlar ve sanatçılar yaşamı buna layık kılma çabasında olmalıdır. Aksi durum **Sait Faik Abasıyanık**'ı haklı çıkartır: **"Harpler şairsizlikten çıkar. Şiir olmayan yerde insan sevgisi de olmaz. "** (s. 195)

Kimi insanlar ölümsüzlük için yazar, kimi haksızlığı, adaleti, eşitliği dile getirmek için. Kimi "Yazmasam deli olacaktım." der, kimi "Tek silahım kalemimdi" der. Baldıran zehri içerek ölüme mahkûm edilen Antik Yunan filozofu **Sokrates**'in mahkemedeki son sözleri bir yazarın (Elimize kendi yazdığı bir eseri ulaşmamış olsa da.) yaşantısı ile de örnek olması gerektiği üzerine ders niteliğindedir: **"Ömrüm ve gücüm oldukça felsefe ile uğraşmaktan, karşıma çıkan herkesi buna yöneltmekten vazgeçmeyeceğim. Bilin ki bir değil, bin kere ölmem gerekse bile yolumdan asla dönmeyeceğim."** (s. 50-51)

Unutmayalım ki yazarların yurdu yoktur, toplumsal kurtuluşu hedefleyen dilleri vardır! ■

Sanat ve edebiyatta zaman - mekân ilişkisi

SIDDIK SERT

Her devrin kendisine mahsus bir sanat anlayışı vardır. Sanat ve edebiyat, içeriğinde işlenen konu itibarı ile bulunduğu zaman ve mekân ile bir bağlantı içinde olur/olmalıdır. Eser, her köşesinde üretildiği zaman ve mekâna dair ufak da olsa izler taşımak zorundadır. Bir sanat veya edebi eserin içeriği ya o mekânda yaşanmış bir hikâyeyi ya yaşanmakta olanı ve yahut yaşanması muhtemel olay ve olguların tahmini bir öngörüsü olarak kabul edilir.

Varlık Dergisinin Nisan 2024 sayısında Ahmet Naim Çıladır'ın hayatı ve eserlerine yer verilmişti. Çıladır (1904-1967) uzun yıllar Zonguldak'ta yaşamış, maden işçilerinin yaşamını öyküleştiren "Zonguldak" isimli yerel bir gazetede yazılar yazmış bir yazar. Deneme, makale romanları hep Zonguldak kültürü, karaelmas yöresi köylü halkın yaşamı, maden üretimi ve karayolları üzerine (Danış, E. 2024). O yıllarda yayımlanan bir öyküsünün konusu dikkat çekici; Kuduz... Çıladır'ın bu öyküsünde özetle çocukları kuduz olan iki babadan birisi modern tıbbın imkânlarıyla çocuğunu tedavi ettirme yöntemini seçerken öbürünün geleneksel töre ve adetlere göre çocuğunu tedavi ettirdiğinden bahsediliyor. Ve öykünün sonunda geleneksel yöntemi tercih eden baba kaçınılmaz olarak evladını ve kendisini kandırarak ölmesine mani olamıyor.

Yıllardır dergi ve kitaplarda öykü okuyoruz. Kuduz gibi mikrobik bulaşıcı bir hastalığın veya benzerlerinin edebi eserlerde veya sanat yapıtlarında konu olarak işlendiğine çok az şahit olmuşuzdur. Nedeni ise eskilerde hayli yaygın olan kuduz mikrobunun ülkemizde ve dünyada artık yavaş yavaş yok olmaya yüz tutmuş olması, önemini yitirmesi veya önleyici tedbirlerin zamanında ve çok iyi alınması. Artık koruyucu aşı ile yayılması önlenebiliyor. Şimdiki dergilerde, gazetelerde, kitaplarda yayımlanan öykü, şiir ve romanlarda kuduz mikrobu, çiçek, kızamık, kabakulak gibi konulara artık pek rastlanmıyor. Bunların yerine 21. yüzyılın başında tüm dünyayı kasıp kavuran "Koronavirüs" hakkında epeyce yazı, deneme, makale, şiir bulmak mümkün. Bu durum da edebi eserlerde ele alınan konuların bulundukları zaman ile ne kadar ilintili olduğunun açık göstergesi.

Her sanat eserinin belirli ve sınırlı bir zaman ve mekân çerçevesinde oluştuğunu düşünürsek doğal olarak yazarlar ve şairler de eserlerinde gördüğü, işittiği, tanık olduğu, kurguladığı olaylara yer veriyor. Eserlerin kurgusunu yaşadığı bölgenin insanları, onların yaşam koşulları, inançları, gelenek ve görenekleri oluşturuyor. Eskilerde işçi sınıfının haklarını

Yaralı Saat

CANSU AYDIN

"bir kalem umudun kalmışsa eğer" — Özdemir İnce

dertlere bağışık ve zulümlere karşı duran bir sesle
bambaşka bir dil konuşuyor benimden içeri
koskocaman, kıpkızıl bir ümidin sözdizimiyle.
güzel günlerin geleceğine dair inancın tatlı dili bu...
ayna yaptığım düşlerimi işgal etmeye çalışanların
unutmaya zorladıkları... susmaya...

kara bir yürek olup hazin bir şekilde atarken o sonsuza
programlanmış gece,
iyileştirmek istiyorum yerkürenin bu yaralı saatini;
saniyelerin akışını değiştirerek sabahı mavi bir mektup
kâğıdı gibi açıp yazıya dökmek istiyorum içimdekileri
gün ışığı ve pamuk bulutlarla
"karşı yazgı"yı yazmak mümkündür diye...

güneşli bir gün düşlüyorum... o mutlu martının kanadındaki
çılgın rüzgâr oluyorum pırıl pırılken deniz
öyküler anlatıyorum içimden geldiği gibi, şiirler söylüyor
özgürlüğe esişin akça sözcüklerini kullanarak...

savunmak, sorunlarını dile getirmek için ana tema olarak seçilen ve yazın dünyası ile sinemada bolca kullanılan işçi dayanışması, grev ve büyük kentlerin varoşlarındaki mahalle yaşamına ilişkin temalar şimdilerde hemen hiç yok gibidir. İşçi sınıfı bitmemiştir. Ancak işçi sınıfı asgari ücret gibi ucube bir sömürü modeline mahkûm edilse de grevler ilginç bir şekilde neredeyse ortadan kalkmıştır. Düşüncede bile artık yok gibidir. Dolayısıyla grev gibi toplumsal işçi hareketleri ve hak arama mücadeleleri artık sıklıkla karşılaştığımız eylemler olmadığından sanat ve edebiyatta da grev ve benzeri işçi mücadelelerini tema olarak konu edinen edebi eserlere çok sık rastlamak olası değildir. Tıpkı feodal sistemin hüküm sürdüğü ve köyden kente göçün yoğunlaşarak gecekondu türü yaşamın arttığı yıllarda bir zamanlar sanat ve edebiyatta bolca işlenen ağa-köylü, işçi-patron, zengin-yoksul tezatlıklarının şimdilerde tema olarak pek benimsenmediği gibi.

Sosyal medyada bunların yerini artık en çok rastladığımız şatafatlı yaşamlar, az emekle çok para kazanma hırsı gibi konular almış durumda. Televizyon dizilerinde de buna benzer senaryolara çok sık rastlıyoruz. Hemen her platformda borsa, altın, bitcoin gibi yatırım araçları ve ipuçları ile daha kolay para kazanmanın kısa yolu olan bahis ve kumar siteleri arzı endam ediyor.

Şimdilerde sosyal medyada yaşanan bir başka ironi de kadın erkek eşitliği/eşitsizliği ve feminizm üzerine kuruluyor. Özellikle kadın cinayetlerinin arttığı son dönemlerde kadınların büyük bir dayanışma ile feryat figan cinsiyet eşitliğini savunduğuna şahit oluyoruz. Ancak bu konuda da ilginç bir şekilde tezatlıklar yaşanmıyor değil. Cinsiyet eşitliğini aşırı savunan bir kadının (Feminist de olabilir) küçük oğlunun şatafatlı sünnet düğününde çekilen resim ve videoları sosyal medyada "Erkeğim!" başlığı altında boy boy paylaşıp eril gücü zevkle yücelttiğine de şahit olabiliyoruz. Şimdilik bu konulara sanat ve edebiyatta yeteri kadar yer verilmiyor. Ancak sanat ve edebiyatın işlendiği konu itibarı ile bulunduğu zaman ve mekân ile bir bağlantı içinde olduğunu varsayarsak yakın gelecekteki sanat eserlerinde tema olarak ele alınacak konu ve mekânların neler olabileceği hakkında epeyce zengin fikrimizin olacağı aşikâr. ■

Ölmek

ERDOST AKBABA

Nereden tanıyacağım
Ölümün gözlerini?
Dünya, kırıntılarını süpürdüğümüz
Kaldı paçalarımızda çamurları
O ara uzaktan bakıp ayıplayanlar
O ara yerinden seslenenler
O ara sanrılarını yaşayanlar

Ey hayat pek ıssızdır devrimizde yol
Yorgunusundur gördüklerinin gölgesinde
Düşersin uykularda, güneş vurmaz bahçelere
Duvarda fotoğraflar, sandıkta mor cepkenler solar
O ara göremeyenlerin tahayyül tartışmaları
O ara iş çıkışı muhabbetleri
O ara geçmişine âşık atışmaları

Terleyip suyunu içtiğin camiden adın yükseldi
Sek sek oynayarak geldiğin sokaktan
Kızanlar dökülüp bekleşti
Tabutun geçer birazdan
O ara işine geç kalmışlar
O ara eve gecikmişler
O ara başı önde yürüyenler

Gönlünde büyüttüğü aşka
Deniz durulmuş,
Düğünü olmamış,
Sızısı ağrısı olmamış
Kaç sabah kaç akşam kâtip yazmış
Babası affetmiş, devlet affetmemiş
Bahar geldi sanırsın öyle düştü toprağa
Bir yiğit yaşadı yurdundan, selametten uzak
O ara sıradakinin annesi çamaşır asmakta
O ara balıkçılar merada
O ara ana haber bültenleri bizim eşkıyayı anlatmakta

03.06.2022

Kaynakça: Danış, E. (2024) *Madenci Öykülerinin Yazarı: Ahmet Naim Çıladır.* (Varlık Yayınları Nisan 2024)

AÇLIĞIN VE SÜTÜN BOKSÖRÜ: James J. Braddock

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

"hiç mor kanatların yoruldu mu nisan bulutlarında / bayram gelmeden şeker dağıttın mı çocuklara / bilmezsin fahişe yataklarındaki umarsızlığı / sor yaşamı kirletenlere / her şey bir lokma ekmek için mi"
Şair Bedriye Korkankorkmaz

Bir insan başarısı kadar kişiliğiyle de adından söz ettiriyorsa ne mutlu o insana. Başarı; sağlık, para, mevki, zenginlik... Her zaman dönektir. Sahip olduğumuz her şeyi, her an kaybedebiliriz. İnsan ne yaşarsa yaşasın kendisine kalıyor. Bunun en iç acıtıcı örneği mezara tek başımıza girmemizdir. Hiçbir sevdiğimiz bizimle mezara girmez canlı canlı. Yaşadıklarımızla birlikte gireriz mezara. Yaşanmışlıktır her faninin hayatında ölümsüz olan. Mutlu olmayı yaşama nedeni olarak algılamalıyız. Hayatın karşımıza çıkardığı tüm güçlüklerle bu bilinçle mücadele edersek hem kişiliğimizi hem de hayatı kazanan ender insanlardan birisi oluruz.

Yaşadıklarıyla birlikte hayatı çoğaltmak her insanın harcı değildir. Yaşanmışlıklarımızla deneyim ediniriz. Deneyim edinmenin her koşulda bir bedeli vardır. Her deneyim bizi kendimize biraz daha yaklaştırdığı için çok değerlidir. Deneyimlerinden hiçbir kazanım çıkarmayan insanlar da vardır. Onlar kendi anlamsız hayatlarının boşluğu içinde boğulmaya mahkûmdur. Bir bebek olarak başlayan hayat serüvenimiz yaşlı bir çocuk olarak sona eriyor. Ne yaşarsak yaşayalım hayat her koşulda yaşamaya değer. Her bitiş yeni başlangıçları da beraberinde getirir. Bana tüm bunları düşündüren James J. Braddock'un hayatını konu alan ABD yapımı The Cinderalla (Masal Adam) filmi oldu. Yönetmenliğini Ron Howard'ın yaptığı, senaryosunu Akiva Goldsman ile Cliff Hollingsworth'un birlikte yazdığı, kategorisi: dram/spor/aksiyon ve aile olan filmde önemli rollerde şu sanatçılar rol almış: Jim Braddock (Russel Crowe), Joe Gould (Paul Giamatti), Mae Braddock (Renée Zellweger) ve Sara Wilson (Rosemarie Dewitt).

İki kez Golden Gloves ünvanı sahibi hem orta siklet hem de ağır siklette 16'sı nakavt olmak üzere 21 galibiyeti, olan mağlubiyeti olmayan New Jersey'in gururu ve İrlanda'nın gelecek dünya şampiyonu James J. Braddock'un hayatını izlediğimde uzun süre etkisinden kurtulamadım. Yaşadığı hayattan milyonlarca hayat çıkaran bu hayat savaşçısının karşısında şapka çıkardım. Onun hayatın ringinde kazandığı maçlarla boks ringinde kazandığı maçları karşılaştırdım. Hayatın ringinde kazandığı maçların karşısında boks ringinde kazandığı maçların esamesinin okunmayacağını algıladım.

ABD'nin ekonomik bunalım yıllarında üç çocuk babası olarak ailesini geçindirmek zorundadır. İşsizliği yüzünden ne kendi ihtiyaçlarını ne de ailesinin ihtiyaçlarını (yakıt/elektrik/gıda/sağlık...) karşılayabilir. Aç, eli ve kaburgası kırık olarak ringlere çıktığı için maçları sürekli kaybeder. "Boks Komisyonu" tarafından resmi lisansı iptal edilir. O; filmi olmayan bir makinisttir unu olmayan bir değirmenci gibi. Yıllarca sırtından para kazanan egemen

The Cinderalla (Masal Adam)
Yönetmen: Ron Howard
Senaryo: Akiva Goldsman, Cliff Hollingsworth
Roller ve oynayanlar: Jim Braddock (Russel Crowe), Joe Gould (Paul Giamatti), Mae Braddock (Renée Zellweger) ve Sara Wilson (Rosemarie Dewitt).

sınıf artık gözünü kendilerine para kazandıracak başka bir kum torbasına dikmiştir. Yayınevlerinin de tek amaçları kendilerine daha çok para kazandıracak yapıtlara yönelmek değil midir? Hangi ulusal yayınevi adı duyulmamış yazarın nitelikli bir yapıtını yayımlıyor?

Emperyalist ve kapitalist düzenlerin insanlık tarihi boyunca her rejimde ayakta kalmaları başka nasıl açıklanır? Çıkarın peşinden gitmeyen tek rejim yoktur dünyada. Varsa da ben bilmiyorum. İşte sokağa bir çöp poşeti gibi fırlattıkları insanlardan birisi de James J. Braddock'dur. Birer leş kargası olan gazetecilerin onun boks tarihinden ilelebet silinişini yazdıkları birisidir.

Elbette James'in ahlaki ve insani değerleri hakkında da hiçbir fikirleri yoktur. Hem bir yaşam savaşçısı hem bir yaşam bilgesi hem de iradesiyle bir Anka Kuşu gibi küllerinden yeniden doğacağını düşünmez kimse James'in. O ise açlığın ve sütün boksörü olarak hayatın mücadele ringine çoktan çıkmıştır. James'in oğlu açlığa daha fazla dayanamadığı için kasaptan bir buton salam çalar. Babası oğluyla kasaba gider ve oğlu salamı kasaba verir. Kasabın çıkışında oğluyla arasında geçen söyleşi yürek burkan cinstendir. Oğlu: "Mart, Johnson amcasıyla yaşamak için Delaware'e gitmesi gerekti" Jim: "Neden?" Oğlu: "Ailesinin yeterli yiyeceği yoktu." Jim: "Durumlar şu an pek iyi değil. Haklısın. Ama birçok insan bizim olduğumuzdan daha kötü durumda. Sırf durumlar iyi değil diye bu sana senin olmayanı alma hakkını vermez. Bu çalmaktır ve biz çalmayız. Ne olursa olsun, biz çalmayız. Anladın mı? Bana söz verir misin? Oğlu: "Evet." Jim: "Devam et." Oğlu: "Söz veriyorum." Oğlunun gözlerinin içine bakarak konuşur: "Ve ben de sana söz veriyorum. Seni asla göndermeyeceğiz. Asla! Biraz korktun. Anlıyorum. Tamam."

Bir çocuğun ruhsal dünyasında travmaya neden olacak böyle bir durum karşısında çocuğuyla ilişkisini ona verdiği sevgi ve güvenle daha bir pekiştirerek çıkan kaç baba vardır? Oğlu açlıktan dolayı ailesinin onu terk etmemesi için salam çalmıştır yoksa açlığa dayanmadığı için değil. James, çocuğunun ruhunu neyin kanattığını bildiği için ona ailesi tarafından asla terk edilmeyeceği güvencesini vererek onun ailesi için ne kadar değerli olduğunu kanıtlamıştır. İçinde bulunduğu zor duruma rağmen Braddock'u güçlü yapan akılcı dünyanın payelerine değer vermeyişidir. Nasıl ki aldığı unvanların altında ezilmediyse yoksulluğun altında da ezilmeden yaşar. Kaybettiği ihtişamın değil bir dilim ekmeğin peşinden koşar. Bilir yaşamın tek gerçeği bir dilim ekmektir. O da yaşamdan umudunu yitirmeden bir devrimci kimliğiyle hayatın ve kokuşmuş sistemin karşısında yerini alır. Çünkü umudu ile iradesi akılcı dünyanın ilgilenmediği tek hazinesidir. Akılcı dünyaya paye vermezseniz onun elinizden aldıklarına da paye vermezsiniz. Öyle olunca da insanların düşüşünüzle alay etmesi de ruhunuzu yaralamaz.

Eşi çocuklarını babasının yanına gönderince eşiyle tartışır. "Mae: Howard'ın ateşi yükseliyordu ki o sırada Rosy hapşırmaya başladı. Oğlanlar bamla kanepede yatacak, Rosy de ablamda. Onları burada tutamayız." Jim: "Neredeler Mae?" Mae: "Onları sıcak tutamıyoruz." Jim: "Çocuklar nerede? Bensiz bu tür kararlar verme." Mae: "Ya çok hastalanırlarsa. Doktora da borçluyuz." Jim: "Onları gönderirsek bütün çabamız boşuna gidecek. Onlar olmadan bu evin hiçbir anlamı yok." Mae: "Bu sadece kısa bir süre için." Jim: "Bu başka ne için? Birlikte olamazsak aile olamayız. Eğer beraber kalamıyorsak vazgeçmişizdir! Mae: "Ben vaz geçmiyorum. Sadece çocuklarımı koruyorum." Jim: "Ona söz verdim. Kasabın önündeyken gözlerinin içine baktım ve onu hiçbir zaman göndermeyeceğime dair söz verdim. Bunu yapamazsın." Mae: "Burada değildin." Jim: "Benim sözümü bozamazsın. Mae: "Görmedin. Burada değildin. Üzgünüm. Üzgünüm Jimmy. Ne yapıyorsun? Nereye gidiyorsun?"

Jim yoksulluğun iliklerini kemirdiği bir baba olarak çocuklarını geri almak için New Jersey Acil Yardım Dairesi'ne gider. Sefil kıyafetleriyle kucağı çocuklarına aldıkları hediye paketleriyle dolu olan ve çocuklarını lüks arabalarına bindiren ebeveynlerin yanından geçer.

Bir avuç kemik yığınıymış gibi onu sokağa atan Madison So. Garden'ın boks kulübüne gelir. Orada bulunanların ona sırtını dönmesine aldırmadan onlara şöyle seslenir: "Durum şu ki ben ısınmayı karşılayamıyorum. Çocuklarımı göndermem gerekti. Limanda iş kesip duruyorlar. Her gün seçilmiyorsunuz. Elimdeki her şeyi alacak herkese sattım. Kamu desteğine gittim yardım için bana 19 dolar verdiler. Faturaları ödeyip çocukları geri almak için bana 18,38 dolar lazım. Beni, gidecek yeri olsa buraya gelmeyeceğimi bilecek kadar tanırsınız. Bunu atlatmama yardımcı olursanız emin olun size minnettar kalırım."

Ringde ölenleri büyük keyifle izleyen kodamanlar onunla aynı havayı teneffüs etmek istemezler. Ne işi vardır onların arasında? Hangi cüretle kendisini onlarla eşitlemiştir? Jim ise hiçbirinin ayağının tozu etmeyeceğini bildiği bu insan müsveddelerine çocuklarını geri getirmek için yalvarmak zorundadır. Onun içine düştüğü durum hakkında ne düşündüklerinin bir anlamı yoktur oğluna verdiği sözü tutmanın karşılığında. Oğlunun bir ömür boyu ailesi tarafından terk edilmişlik travması yaşamaması için bir baba olarak bir dilenci gibi şapkasını çıkarır ve para dilenir onlardan. İhtiyacı olan parayı bulduğunda onların karşısında küçülmediğini kanıksar. İnsan, ancak iyi bir insana yaptığı ihanetin karşısında küçülür.

Çocukları evin kapısından içeri girerken Jim'in yüzüne yansıyan duygusallık insanın damarlarında dolaşan kanı donduracak türdendir. Menajeri **Joe Gould**, kendisine bir kereliğine 250 dolarlık bir maç ayarlar. Manejerine maç ayarladığı için minnet dolu duygularla sarılması insanın içini burkar. Dünya 2. Ağır siklet şampiyon adayı Corn Griffin'in karşısına kimse hazırlıksız çıkmak istemediği için menajeri bu maçı ayarlamıştır. Bu ne mihnet ne de bir teşekkür gerektiren bir girişimdir. Maçta öleceğini bile bile hayatını 250 dolarlık bir çek ile tahsil etmesi yoksulluğun insana neler yaptırdığının kanıtıdır. Kırık kaburgası ve aç midesiyle ringe çıkar ve maçı kazanır. Başarısı insanüstü bir iradenin ete kemiğe bürünmüş halidir. O hem mahallesinin hem de çocuklarının kahramanıdır. Ona güvenenleri hayal kırıklığına uğratmaktansa ölmeyi yaşam düsturu edinmiştir. Açlığın boksörü bu başarısıyla mesleğine harika bir şekilde veda ettiğini düşünür. Ertesi gün yine çocuklarına süt almak için limanda işsiz işçilerin arasında seçilmek için yerini alır.

Bir kereliğine kazandığı maç diğer maçların önünü açmakla kalmamış Dünya ağır sıklet Şampiyonluğu yolunu da açmıştır ona. Braddock'un Max ile yapacağı unvan maçı öncesinde eşi ve çocuklarıyla vedalaşma sahnesi yürek parçalayacak denli duygusaldır. Ringde iki kişiyi öldürmüş Dünya Ağır Siklet şampiyonu Max Baer'i Jim'in yeneceğini kimse düşünmez. Zaten amaçta para kazanmak ve biraz da eğlenceli zaman geçirmektir boks kodamanları için. Evet, o ringe çıktığında 35. 000 kişi onun bir Anka Kuşu gibi küllerinden doğmasına şahit olur. James J. Braddock Dünya Ağır Sıklet Şampiyonu olur Baer'i yenerek. Şöhretin şımarttığı Baer'i de kırık kaburgasıyla yenerek ona bir daha kimseyi yoksulluğu ve başarısızlığından dolayı küçümsememesi için hatırı sayılır bir ders vermiştir.

Akıl Oyunları filmindeki başarısından dolayı Oscar kazanan Russel Crowe'nin ne denli başarılı bir aktör olduğunu filmi tek başına sürüklemesinden anlıyoruz. Bu filmde de izleyiciye sanki karşılarındaki gerçek Braddock'muş hissini yaşatır performansıyla. Bir aktör sanatının üstüne çıkarsa izleyiciye istediği her duyguyu hissettirir. Başarısı sayesinde Braddock'u sadece boksör olarak değil üstün karakteriyle de izleyiciye sevdirir. Sanki kokuşmuş sisteme karşı kendisini tepeden tırnağa insan etmeyi başarmış Braddock'a mihnet borcunu ödemek için rolünün hakkını vermiştir. Film için yirmi kilo verdiğini ve bir dişini de kırdığını hatırlarsak mesleğine verdiği önemi algılamakta zorlanmayız. Filmde usta bir yönetmenle karşı karşıya olduğumuzu yönetmenin seyircilerle kurduğu duygusal bağdan anlarız. Ünlü yönetmen duyguların sessiz çığlığını izleyicinin duymasına olanak tanıyarak bir nevi izleyiciyi yönetmenlik koltuğuna oturtmayı başarmıştır.

Başarısından dolayı göz dolduran bir diğer aktör de Paul Giamatti'dir. Joe, Braddock'un yeniden boksa dönmesi için evindeki tüm eşyalarını gözünü kırpmadan satmıştır. Her iki insanın da kişilikleri farklı olsa da inandıklarını hayata geçirme konusundaki kararlıkları birbirlerinin neden kadim dostu olduklarını belgeliyor.

Braddock'un eşi rolündeki **Renee Zellweger**' ise Bridget Jones'un Günlüğü filminden hepimizin tanıdığı bir aktris. Birçok ödül kazanan oyuncu Braddock'un hayatını tamamlayan çok önemli bir karakter olarak filmde daha fazla ön planda olabilirdi. Dünya savaşları, açlık kıyımları, toplumsal-kültürel çatışmalar... tüm çıplaklığıyla filmde gözler önüne seriliyor. Braddock, iki yıl sonra unvanını Joe Lewis'e kaptırır. Joe Lewis "Jim Bradock'ı her zaman dövüştüğü en cesur adam olarak anar." Jim, İkinci Dünya Savaşı'nda savaşır. Limanlardaki ağır ekipmanları satın alır ve çalıştırır. 1960'ların başında Verrazano Köprüsü'nün yapımına yardım eder.

Jim, bokstan kazandığı parayla New Jersey'de bir ev alır, çocukları ve eşiyle birlikte hayatı boyunca o evde yaşar.

Evet, kült filmler arasındaki haklı yerini alan The Cindiralla filmini kendisini kazanmak isteyen ya da kendi zaaflarıyla yüzleşmek isteyen her izleyicinin izlemesini çok isterim. ■

BELGESEL FİLM:

“Sûr: Ax û Welat” / “Sur: Toprak ve Vatan” - Dr. Sosyolog Zana Kibar

■ GÜLSEN GÜLBEYAZ

28-30 Kasım ve 01-04 Aralık 2024 tarihlerinde Hamburg’da BİRGEH-Hafıza İnisiyatifi ve BAK-Barış Akademisyenleri Derneği Almanya’nın, Cooltur Hamburg Derneği, Die Linke Altona ilçe derneği ile birlikte **“Warum Konnten Wir Keinen Frieden Schliessen?” / “Neden Barış Sağlayamadık?”** mottosu ile düzenlediği sergi (‘Devlet Geldi’), panel ve belgesel filmlerin yer aldığı etkinliklerde 29 Kasım günü **“Sûr: Ax û Welat”** belgeseli de yer aldı. **Mekân/mekânsallık, yerinden edilme, toplumsal hafıza, yer kimliği, insan hakları ve Sur**’u gözler önüne seren belgeselin yapımcıları, yönetmenleri Hicran Ürün ve Dr. Zana Kibar.

Bu yazıyı hazırlarken desteğini, sohbetini esirgemeyen Dr. Sosyolog Zana Kibar’a çok teşekkür ederim.

Dr. Zana Kibar, 1983 Muş, Bulanık doğumlu. Yüksek Lisans Tezini 2017 yılında İstanbul’da Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodları Programı kapsamında hazırlamış. Tez konusu:

"20 yılda ikinci kez yerinden edilmenin hafızaya ve teritorya tasavvuruna etkisi: Sur örneği."

"Bu konuyu çalışma sürecim; 2015 yılında çözüm sürecinin son bulup yerine çatışmalı bir dönemin aldığı, Sur'da göç durumunun ve olayların yaşandığı bir dönemde Doç. Dr. Şükrü Aslan hocamızın verdiği "Türkiye'de Nüfus ve İskân Politikaları" dersini almamla başladı. Bir yandan iskân politikaları deneyimlerini derste görüp ve bunun üzerine arkadaşlarımızla tartışmalar yürütürken, bir yandan yeni bir göç olayına daha tanıklık ediyorduk. Sur olayının bu dersimize denk gelmesi, konu üzerine tartışmalarımız, araştırma isteği bu çalışmaya karar vermem üzerine etkisi oldu.

Bir yıllık tez yazım ve saha çalışmam sırasında hem sahaya gitmede hem de görüşmeci bulmamda; daha sonra KHK ile kapatılan İstanbul Göç-Der ve Amed Göç-Der, aralarında artık bir mahalleleri olmayan Sur ilçesi mahalle muhtarları, çalışmadan sonra kayyum atanan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Sur Belediyesi, Kayapınar Belediyesi ve Bağlar Belediyesinin büyük katkıları oldu. Daha olayların etkilerinin ve sıcaklığının devam ettiği bir dönemde yaralı sıcak yüreklerini açan tüm görüşmecilerim için minnet, teşekkür, borç kelimelerinin kifayetsiz kalacağını bilirim."

1990'lı yıllarda devlet politikaları ile zorunlu göçe maruz bırakılan Türkiyeli Kürtler 2015'te yine "güvenlik" gerekçesiyle bir kez daha yerlerinden edilir. Dr. Zana Kibar tezinde bu göç deneyimine, 1930'lu ve 1990'lı yıllardaki iki büyük zorunlu Kürt göçüyle ilişkili olarak, Diyarbakır'ın Sur ilçesi örneği üzerinden bakıyor.

"Devletin, Kürtlerin özyönetim talebine verdiği bir yanıt olarak yerinden etme uygulaması on yıllardır süre gelen ayrımcı ve baskıcı politikaların bir devamı olmuştur. Bu dönemde ilan edilen özel güvenlik bölgeleri ve sokağa çıkma yasakları ile çatışmalı bir sürecin içine girilmiş ve dehşet veren bir şiddet dalgasının yükselişiyle birçok sivil yaşamını yitirmiştir. Bu süreçte eğitim, sağlık, barınma, ticaret, serbest dolaşım hakkı ve diğer kültürel hakların ihlal edildiği kentlerde yaşayanların büyük bir bölümü göç etmek zorunda bırakılmıştır. Şırnak, Cizre, Silopi, Nusaybin, Yüksekova gibi il ve ilçelerle birlikte Diyarbakır'ın Sur ilçesi de öz yönetim alanı ilan edilen ve çatışmaların ve zorla göç uygulamalarının en yoğun yaşandığı yerlerden biri olmuştur. Bu bağlamda Sur ilçesini araştırma sahası olarak tercih etme nedenlerim; Sur'un göç konusunda tarihsel konumu, süreklilik mekânının tarihini oluşturuyor ve onun için; 90'lı yıllarda Olağanüstü Hâl (OHAL) uygulamaları ile köyleri yakılan ve bu nedenle köylerini terk etmek zorunda kalan insanların yoğunluklu yaşadığı bir bölge olması, insanların ikinci göçlerini yaşadığı yer olması, insanların mekân ile kurmuş olduğu aidiyet bağlarını yansıtabilecek iyi bir örnek olması, Unesco tarafından 2015 yılında dünya kültür mirası listesine alınan kentin bir hafıza merkezi olması ve sokağa çıkma yasaklarının en uzun süre uygulandığı yer olması ve Cumhuriyet döneminde gerçekleşen üç zorunlu Kürt göçünün Türkiye'de sosyal, siyasal ve kültürel anlamda önemli etkiler yaratmışken konunun yeterince çalışılmamış olmasıdır."

Zorunlu göç deneyimleri, gönüllü göçlere göre sonuçları hayli karmaşık olan bir süreci beraberinde getirmektedir. Kürtlerin zorla yerinden edilme deneyimi de çoklu hak ihlalleriyle yürütülürken, kentsel alt yapı ve üst yapıdan ülkenin demokrasi deneyimine kadar birçok olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Konunun derinlemesine irdelenmesinin ve zorunlu göç süreçlerinin yarattığı etkilerin ortaya çıkarılmasının, sorunların çözümüne katkı sunacağına inanılmaktadır.

"Kürtler açısından 1990'lı yıllardaki göç pratiği zorlu bir süreç olmakla birlikte hem kolektif kimliklerinin şekillenmesine hem de mekân ile kurmuş oldukları bağa kadar birçok etkileri olmuştur. Sur ilçesinin nüfusunun büyük bir bölümünü, 90'lı yıllarda devlet politikaları sonucu köylerinden göçe zorlananlar oluşturmaktaydı. Aynı kesim 2015'te bir kez daha 'güvenlik' gerekçeleri ile ilan edilen sokağa çıkma ya-

Dr. Sosyolog Zana Kibar

sakları sonucu ikinci bir zorla göçe maruz kalmıştır. ***Tez çalışmamda, söz konusu ailelerin hayatlarında süreklileşen zorla göç deneyimlerinin mekân ile kurmuş oldukları ilişkiler üzerindeki etkilerini ele aldım.*** *İnsanların mekân ile olan bağı fiziksel algılamanın ötesinde boyutlar içerir. Zira yaşadıkları mekân ile ilişki kurma biçimi aynı zamanda insanın o mekân üzerinden bir kimlik geliştirme deneyimidir. Bu kimlik gelişimi kişi ile mekân arasında bir aidiyet bağı yaratır. Çalışmamızda Kürt kökenli yurttaşlar üzerinde bir devlet politikası olarak süreklileşen zorla göç pratiğine bakarken, bu pratiğin topluluk üzerindeki aidiyet duygusuna ve kolektif hafızaların-*

da mekân/mekânsallık tasavvuruna etkisini ortaya koymaya çalıştım."

Göçün tarihi doğa ve insanlık tarihi ile eşdeğerdir denilebilir. Hem hayvanlar hem de insanlar kimi zaman kıtlık, savaş, sürgün, afetler vb. durumlar yüzünden zorunlu olarak, kimi zaman da, daha iyi yaşam koşullarında yaşamak umuduyla gönüllü olarak göç ettiler. Savaş, tabii afet, sürgün gibi nedenlerle insanların yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaları veya buna mecburi bırakılmaları sebebiyle meydana gelen göç zorunlu/zorla yerinden edilme olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü göç ise daha iyi bir yaşam elde etmek için yaşanılan yerden ayrılmaktır. Dr. Zana Kibar tez çalışmasının ağırlık merkezine zorla yerinden edilme deneyimini alıyor.

"Dünyada ve Türkiye'de göç sosyolojisi üzerine çok şey üretilmiş fakat bu çalışmanın konusu olan yerinden edilme ile ilgili henüz yeterli bir literatür oluşturulamamıştır. Bunun nedeni ise göç deneyimlerinin genellikle kır kent ilişkisi; ve makineleşme, sanayileşme, kentleşme bağlamında tartışılmış olmasıdır. Sunday Üner'in Hacettepe Üniversitesi Yayınları,'Nüfusbilim Sözlüğü'nde, Üner; göçü, nüfusun yer değiştirme hareketi olarak ele almakta ve kent, köy gibi bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketi olarak tanımlamaktadır. Genellikle göç hareketleri olumlanıp, bireylerin daha iyi bir yaşam ve daha iyi olanaklara sahip olmak için kırdan kente göç edildiğinin belirtildiği bu çalışmalarda, göçün yarattığı sıkıntılar olarak da daha çok sağlık, eğitim, kentleşme, sosyal güvenlik ve benzeri problemler sıralanmıştır. Tez çalışmamın konusu olan göç türünü bu kavramlarla açıklamak yeterli olmayacaktı. O yüzden klasik göçe sınırlı olarak değindim, esasen yerinden etme deneyimlerini içeren literatüre baktım. Bu konuda Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Af Örgütü, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV), Human Rights Watch (HRW), Göç Edenlerle Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der), İnsan Hakları Derneği (İHD), Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUM-DER), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Bilgi Üniversitesi gibi kurum, kuruluş ve üniversitelerin çalışmaları ve raporlarından yararlandım."

Tez çalışmasından belgesel film 'Sûr: Ax û Welat'a

Bir Tarihin ve Hafızanın Yok Oluşuna Tanıklık... Dr. Zana Kibar, 2015'te başladığı *"20 yılda ikinci kez yerinden edilmenin hafızaya ve teritorya tasavvuruna etkisi: Sur örneği"* tez çalışmasını 2017'de bitirir. Üç yıl süren yoğun çalışmanın ardından sadece doktora tezini bitirmez, bir kitap olarak da yayınlar ve yayıncılığını, yönetmenliğini

paylaştığı ʻSûr Ax û Welatʼ adlı belgesel filmin hazırlıklarını bitirir. Sinema, toplumsal hafızayı görünür kılmanın ve kolektif travmalarla yüzleşmenin en güçlü araçlarından biri. "Sûr: Ax û Welat" belgeseli, Diyarbakır'ın Sur ilçesinin kadim tarihini, kültürel mirasını ve bu mirasın yok edilişiyle birlikte yaşanan zorunlu göçlerin bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini ele alarak hafızanın ve kimliğin izini sürüyor.

"2015-2016 yıllarında Sur'da yaşanan çatışmalar ve ardından uygulanan zorunlu göç politikaları, 7 bin yıllık bir kentin hem fiziki hem de manevi yıkımını getirdi. Sur ilçesinin tarihine, kültürel mirasına ve bu mirasın yok edilişiyle başlayan zorunlu göç sürecine odaklanan Sûr Ax û Welat Belgeseli, yalnızca bir kent tarihinin yok oluşunu değil, aynı zamanda bu yıkımın insanlar üzerindeki duygusal ve sosyal etkilerini de incelikle ele alıyor.

2 Aralık 2017'de, İstanbul'da belgeseli gösterime koyarak bir farkındalık yaratmak istedik. Bu nedenle belgeselin gösterimi için çalışmaları hızlandırmışken, belgesel daha kurgudayken fiili olarak yayın yasağı getirildi. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü ve Şişli İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün itirazı ile daha gösterime girmeden yasaklandı, belgeselin gösterileceği salon sahipleri tehdit edildi. Türkiye'de galası yapılamadı, gösterimi gerçekleşemedi. 2017'de, her kim; akademisyen, araştırmacı, gazeteci vs. 2015-2016 yıllarında; Sur, Cizre, Nusaybin, İdil, Silopi, Şırnak ve Yüksekova'ya dair, bölgedeki sorunlar hakkında çalışma yapan, aralarında Sur belgeseli emekçileri de olan, 18 kişi sırayla tutuklandı. Bireylerin mal varlıkları dondurulduu. 'Göç İzleme Derneği' kapatıldı. Aynı sebeplerden dolayı benim de 'Sur: Toprak ve Vatan' belgeseli ile sıram gelmişti, 2022 yılının haziran ayında Almanya'ya iltica etmek zorunda kaldım.

Bir Kentin Sessiz Çığlığı: Sur'un Yok Edilişi... Sur, Mezopotamya'nın en eski yerleşim yerlerinden biri olarak, yalnızca fiziksel yapılarıyla değil, barındırdığı kültürel zenginliklerle de dünya mirasının önemli bir parçasıdır. Ancak, belgesel, bu tarihsel mirasın savaş, çatışma ve politik süreçlerle nasıl sistematik bir şekilde silindiğini gözler önüne seriyor. Tarihi kentin yıkılması, sokakların harabeye dönmesi ve yıllardır bu bölgede yaşayan insanların evlerinden koparılması, yalnızca bir fiziksel yıkım değil, aynı zamanda bir hafıza kaybı yaratıyor.

"Belgesel, bu yok oluşu yalnızca bir sonuç olarak değil, bir sürecin ürünü olarak ele alıyor. Özellikle 2015 yılında Sur'da yaşanan çatışmalar ve ardından uygulanan zorunlu göç hem bireylerin hem de kolektif bir halkın belleğinde silinmesi zor izler bırakmıştır. Bu süreç, sadece mekânların değil, aynı zamanda bir yaşam biçiminin, geleneklerin ve geçmişin de yok edilmesine sebep olmuştur."

Göçün Bireyler ve Toplum Üzerindeki Etkileri... Göç, tarihin her döneminde bireyler ve topluluklar üzerinde derin travmalara neden olmuştur. *Sûr: Ax û Welat* belgeselinin en çarpıcı yanı, bu travmaları bireylerin gözünden anlatmasıdır. Göç etmek zorunda bırakılan ailelerin ve bireylerin anıları, belgeselin temel yapı taşını oluşturuyor. Sur'dan zorla koparılan insanlar, yalnızca evlerini değil, geçmişlerini, komşularını, çocukluk hatıralarını ve kültürel bağlarını da geride bırakmak zorunda kalmıştır.

"Belgeselde yer verilen tanıklıklar, zorunlu göçün ne kadar derin yaralar açtığını açıkça ortaya koyuyor. Birçoğu, kendi evlerine, mahallelerine dair imgeleri kaybetmenin verdiği çaresizlikle, yeni bir yerde kök salma mücadelesi verirken bile geçmişlerini özlemle anıyor. Bu bağlamda belgesel, göçün yalnızca fiziksel bir yer değişikliği olmadığını, aynı zamanda kimliklerin, aidiyetlerin ve hatıraların bir kaybı olduğunu etkileyici bir şekilde ifade ediyor."

Hatırlamanın ve Hatırlatmanın Önemi... Belgeselin bir diğer güçlü yönü ise hatırlamanın, hafızanın korunmasının ve hatırlatmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulaması. Sur, sadece bir kent değil, aynı zamanda birçok kültürün bir arada yaşadığı bir tarihsel alan. Belgesel, bu kültürel zenginliklerin korunması gerektiğini savunurken, aynı zamanda bu mirasın yok oluşuna sessiz kalmanın toplum üzerindeki olumsuz etkilerini de gözler önüne seriyor.

"Sûr: Ax û Welat", bu açıdan yalnızca bir belgesel değil, aynı zamanda bir direniş ve dayanışma çağrısıdır. Bu film, kaybedilenlerin ardından yas tutarken, aynı zamanda bu kayıpların bir daha yaşanmaması için bir uyarı niteliği taşır."

"Sûr: Ax û Welat" belgeselinin anlamı ve önemi...

Sûr: Ax û Welat, tarihsel bir yıkımın ve insanlık dramının sanatsal bir yansısı olarak hafızalara kazınan bir yapım. Belgesel, yalnızca Sur'un fiziksel olarak yok edilmesini değil, aynı zamanda bu süreçte yaşanan duygusal, toplumsal ve kültürel kayıpları da güçlü bir şekilde hissettiriyor.

"Bu yapım, sinema sanatının tanıklık etme ve hafızayı canlı tutma işlevinin bir kanıtı. "Sûr: Ax û Welat», insanlık tarihine bir not düşerken, izleyicilere Sur'un yok oluşunu unutmamaları ve benzer süreçlerin bir daha yaşanmaması için harekete geçmeleri gerektiğini hatırlatıyor. Bu belgeseli ele alırken, onun yalnızca bir film değil, aynı zamanda bir tanıklık, bir direniş ve bir bellek çalışması olduğunu vurgulamak gerekir. Sur'un hikâyesi, hepimizin hikâyesidir; çünkü hafızayı kaybetmek, insanlığı kaybetmektir."

Sûr: Ax û Welat, yalnızca bir belgesel değil, aynı zamanda bir hafıza ve direniş çalışması. Belgesel, izleyiciyi sadece bir tarihsel sürecin tanığı yapmıyor, aynı zamanda bu süreçle yüzleşmeye ve sorumluluk almaya davet ediyor. Sur'da yaşananlar, mekân ve hafıza arasındaki bağın ne kadar güçlü ve kırılgan olduğunu bir kez daha gösteriyor.

"Bu belgeseli analiz ederken, zorunlu göçün toplumsal hafıza üzerindeki yıkıcı etkilerini göz önünde bulundurmak gerekir. Sur'un yok edilişi, yalnızca bir kentin değil, bir kültürün, bir yaşam biçiminin ve kolektif bir hafızanın da yok edilmesi anlamına geliyor. Ancak belgesel, hafızanın direnişle nasıl yeniden inşa edilebileceğini de güçlü bir şekilde ortaya koyuyor.

Sûr: Ax û Welat, Sur'un hikâyesini anlatırken, unutmamanın, hatırlamanın ve hatırlatmanın toplumsal hafıza için ne kadar hayati olduğunu bir kez daha hatırlatıyor. Sinema, bu anlamda yalnızca bir tanıklık aracı değil, aynı zamanda bir direniş ve dayanışma çağrısıdır.

Sur'un sessiz çığlığı, bu belgeselle yankılanmaya devam ediyor...

BİRGEH-Hafıza İnisiatifi / Dijital hafıza mekânı... Birgeh.org, bir dijital hafıza mekânı misyonuna sahip. Platform, tanıklıklar, görsel-işitsel belgeler, akademik raporlar ve sanatsal çalışmaları bir araya getirerek hem yaşananları belgeleyecek hem de geçmişle yüzleşmeye olanak tanıyacak. O döneme tanıklık eden insanların bireysel hikâyelerini ve tanıklıklarını dijital ortamda korurken insan hakları ihlalleriyle ilgili belgeleri bir araya getirerek hakikat ve adalet arayışına hizmet ediyor. Yaşananları unutturmamak ve yeni nesillere aktarmak için bir bellek olan Birgeh.org, dijital araçlar ve sanatsal yöntemlerle hafıza çalışmasını yeni bir boyuta taşıyor... ■

Sinema Notları

13-23 Şubat 2025 tarihleri arasında yapılan Berlinale'nin bu yılki afişi

Yarışma bölümü dışındakilerden

ANUŞ PAZARCIYAN

Berlin Film Festivali, BERLİNALE, bu yıl 75. doğum gününü kutladı.

Berlinale 75, Berlinale 74'den sonra festivalin düzenlenmesini üzerlenen Tricia Tuttle ve onun yeni ekibinin ilk Berlinale'si idi. Bu yeni ekip henüz festivale kendi damgalarını vuracak kadar bir hazırlık süresine sahip değildi. Berlinale 75 kendinden öncekilerden geri kalmadı. Fakat Tuttle ve ekibinin Berlinale'ye yeni bir soluk katma iddialarının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini görmek için bundan sonraki bir iki Berlinale'yi beklememiz gerekecek.

Tuttle ekibi Festival'in Yarışma Dışı bölümlerine yeni ekip "Perspectives" adı altında yönetmenlerin "ilk film"lerinin gösterildiği yeni bir bölüm ekledi. Bu bölümde 14 film ilk kez seyircinin beğenisine sunuldu.

Gösteri mekânı olarak Potsdamer Platz'daki "Stage Blue Max Theater" salonu –ki bu bir I Max sinema salonu başlangıçta– yeni bir mekân olarak devreye girdi.

Festival Yarışma filmlerinin ilk gösteriminin yapıldığı "Festival Sarayı" önündeki meydanda kurulan "HUB 75" isimli toplantı mekânında herkese açık "Film sohbetleri" Tuttle ekibinin yöneliklerinden biri idi.

Festivalin değişik bölümlerinde toplam 74 ülkeden filmler gösterildi.

Yarışma bölümünde 19; Berlinale Special bölümünde 22; Perspectives bölümünde 14; Panorama bölümünde 34; Generation bölümünde 39; Berlinale Shorts bölümünde 20; Forum bölümünde 30; Forum Special'de 8; Forum Expanded'de 17 olmak üzere toplam **203 film** gösterildi. Bunlar dışında festivalin Retrospektif bölümünde yeniden gösterilen 37 filmle birlikte gösterilen film sayısı **240** oldu.

Berlinale 75'te kadın yönetmenlerin sayısı ve oranının giderek artması sevindirici gelişmesi sürdü. Yeniden gösterilen filmler dışta tutulduğunda gösterilen tüm filmlerin yönetmenlerinin %41'i kadın yönetmenlerdi. Bu, Berlinale tarihinin şimdiye kadarki en yüksek oranıdır.

Ben Berlinale 75'de önce Yarışma Dışı bölümlerde –ki bence genelde Yarışma dışı bölümlerde gösterilen filmler daha ilginç– gördüklerim hakkında bilgi vereceğim.

Yazının ikinci bölümünde Yarışma Filmleri üzerinde duracağım.

75. Berlinale'nin Açılış Filmi:

Das Licht

Almanya, 2025, 162 dak.
Işık
Yönetmen&Senaryo: Tom Tykwer
Oyuncular ve rolleri: Nicolette Krebitz (Milena), Lars Eidinger (Tim), Tala Al-Deen (Farrah), Elke Biesendorfer (Frieda), Julius Gause (Jon), Elyas Eldridge (Dio), Toby Onwumere (Godfrey), Mudar Ramadan (Karim) vd.

Sürekli yağmur altında bir Berlin. Sürekli yağmurlu, hüzünlü, mutsuz Berlin dışında tek mekân, iki ayrı kısa sahnede güneşli. Hayat dolu Nairobi.

Hiç bu kadar yağmurlu bir Berlin yok gerçek hayatta. Filmin sonundaki çözümlemede bu kadar çok yağışın aslında Farah'ın yanında çalıştığı aileyi de bir parçası hâline getirdiği büyük travmasına bir gönderme olduğunu anlıyoruz.

Tim Engels. "Kısa Siyasi eğitim" filmleri üreten bir reklam firmasında "sol" vicdan sözcüsü. Eşi Milena Afrika'da "gelişme yardımı çerçevesinde çocuklarla tiyatro yapan bir "serbest meslek sahibi" kültür çalışanı. İkisi de kültür alanında "serbest" çalışan, 18 yıllık birliklerinde süreç içinde birbirine yabancılaşmış bir çift. 17 yaşında ikiz çocukları Frieda ve Jon ve Milena'nın on yaşlarındaki siyah oğlu Dio ile birlikte bir orta sınıf modern ailesi oluşturuyorlar. Herkes kendi hayatını yaşıyor. Ana babanın birbiri ile onların çocukları ile ilişkisi yok gibi. Arada bir uğrayan Dio'nun Afrikalı babası da ailenin bir parçası görülüyor. Frieda radikal iklim aktivisti bir grubun üyesi. Jon'un tek "sosyal ilişkisi" computer oyununda aynı takımda oynayanlar; hayatı odasında sanal dünyada geçiyor. Aslında dağılmış, mutsuz, umutsuz bir aile.

Suriyeli göçmen Farrah'ın aile hayatına, temizlikçi/bakıcı olarak girmesi ile hayatları yavaş yavaş değişiyor. Farrah âdeta ailenin tüm fertlerinin terapisti oluyor. Fakat gerçekte onları kendi terapisi için, göç yolunda yitirdiklerinin "ruh ikizleri" olarak kullanıyor.

Film içerik olarak gizem/drama, biçim olarak müzikal/animasyon/kurgusal sinema filmi formatlarını iç içe geçiren bir film. Oyunculuk ve diyaloglar çok iyi.

Tykwer çok fazla şeyi bir arada, çok biçimi iç içe getirerek anlatmaya çalışıyor. Bazen daha az daha iyidir. Sinemada da!

Görülebilir, ortalamanın bir tık üzerinde bir film. Görülmese de olur. Açılış filmi olarak hayal kırıklığı.

Michtav Le'David

A Letter to David
ABD/İsrail, 2025, 77 dak.
David'e Mektup
Yönetmen&Senaryo: Tom Shoval
Oyuncular/kendileri: David Cunio, Eitan Cunio, Sharon Aloni-Cunio, Silvia Cunio, Luis Cunio. vd.

Nir Oz. Şimdi İsrail in işgali altında bir enkaz yığını olan Gazze şeridine komşu bir Kibbutz'un adı. Hamas'a bağlı El Kassam Tugaylarının 7 Ekim 2023'deki eyleminde yakılıp, yıkılan ve en fazla insanın öldürüldüğü ya da esir alınıp Gazze şeridine kaçırıldığı Kibbutz bu. "Michtav Le'David" İsrailli sinemacı Tom Shoval'in 2012'de yaptığı ilk uzun metraj filminde oynayan David Cunio'ya yazdığı bir mektup. "Başka bir yol olmadığı için, sana mektubumu bu film ile yazıyorum" diyor Tom Shoval. David 7 Ekim'deki eylemde Nir Oz'da esir alınıp, kaçırılan rehinelerden biri. Eşi Sharon ve iki çocuğu ile birlikte kaçırılıyor. Eşi, iki çocuğu ile birlikte 52 esaret gününden sonra yapılan ilk rehine değiş tokuşunun da İsrail'e dönen grup içinde yer alıyor. David ise filmin gösterime girdiği günlerde hâlâ Hamas'ın elinde. Ölü mü, sağ mı olduğu bilinmiyor. Filmin en sonunda verilen bilgide David'in isminin İsrail ile Hamas arasında yapılan anlaşmada 2025 Mart ortasına kadar İsrail'in hapiste tuttuğu 1000'e yakın Filistinli ile değiş tokuş için öngörülen 39 rehine içinde bulunduğunu öğreniyoruz.

Filmde David'in Nir Oz'da yaşamış olduğu evi, yaşadığı ortamı bizzat David'in ve ikiz kardeşi

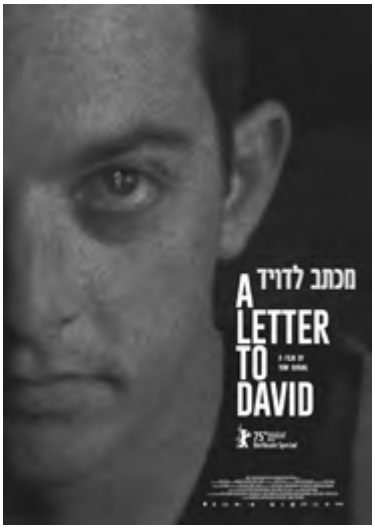

Eitan Cunio'nun çektikleri video kesitlerinden öğreniyoruz. Aynı Kibbutz'da yaşayan annesini, babasını, arkadaşlarını, eşini, çocuklarını, kardeşlerini tanıyoruz. Nikâhına, düğününe, çocukları ile ilişkilerine tanıklık ediyoruz bu 7 Ekim öncesi çekilmiş videolarda. Mutlu ve neşe dolu bir hayat öyküsü izlediğimiz. Normal günlük yaşamda olağan dışı görülen tek şey filmin içine ustaca yerleştirilmiş videolardan birinde David bize Kibbutz'u

gezdirirken, geçerken dışardan gösterdiği "panik odası" var. Bir saldırı hâlinde ailenin sığınacağı daracık, penceresi, kapısı çelik levha kaplı bir mekân.

Bu öykü içinde David ve Eitan'ın, 2012'de yapılmış ödüllü "Gençlik"isimli filmde rol almaları, o filmde başrolü oynamaları da var. "Michtav Le'David"'de bu filmden ve bu filmin yapımı sırasında çekilmiş parçalardan birçok alıntı var. Filmde David ve Eitan ikiz kardeşi oynuyorlar. Yoksul bir aileden gelen bu ikiz kardeş filmde borçlanmış ve borcunu ödeyemez durumdaki ailelerinin borçlarını ödeyebilmek için zengin bir ailenin kızını rehin alıyorlar. Filmin yapımı sırasında çekilmiş sahnelerden ekibin rehin alma ve rehine olarak yaşamayı inanılır kılacak resimleri bulabilmek için nasıl çalıştıklarını ve zorlandıklarını görüyoruz. Şimdi David 15 ayı aşkın süredir rehindir. Ve sinema filminde değil, gerçek hayatta rehindir. Sağ olup olmadığı bile belli değildir.

Filmde yakılmış, yıkılmış Kibbutz'da hâlâ tek başına yaşamaya çalışan Eitan'ın anlatımları üzerinden 7 Ekim saldırısının Kibbutz'cular açısından nasıl yaşanmış olduğunu dinliyoruz. Kaçırılıp geri dönen David'in eşi Sharon'un anlatımları üzerinden anne babanın anlatımları üzerinden rehin ailelerinin umut ve endişe dolu bekleyişlerini görüyoruz.

"Michtav Le'David" Filistin'de yürüyen savaşı kardeşin, oğulun, eşin, babanın sağ salim evine dönmesini umutla bekleyen bir büyük ailenin ve rehin alınmış arkadaşına mektup yazan İsrailli bir yönetmenin gözünden, onların bakış açısı ile anlatan çok katmanlı ve ustaca kurgulanmış bir belgesel film. Çok etkileyici. Tarafı belli. Sübjektif. Bu hâliyle bir propaganda filmi. Filistinlilerin bu savaşta yaşadıkları yok bu filmde. Yalnızca filmin sonunda yazılı bilgi olarak, bu savaşta 46.500 Filistinlinin ölmüş olduğunu, 10.000 kişinin kayıp olduğunu öğreniyoruz. Hepsi bu.

Yine de görün derim bu filmi. Fakat yakılmış, yıkılmış, Gazze şeridi resimlerini, yollardaki yüzbinlerin göç resimlerini, ölen on binlerce çocuk resimlerini vb. unutmadan görün.

Pa-gwa

Güney Kore, 2025, 131 dak.
The Old Woman with the Knife
Bıçaklı Yaşlı Kadın
Yönetmen: Min Kyu-dong
Senaryo: Min Kyu-dong, Kim Dong-wan
Oyuncular: Hyeyoung Lee, Kim Sung-cheol, Yeon Woo-jin, Kim Moo-yul, Shin Sia vd.

Pa-gwa kendisi büyük haksızlıklara uğrayan, şiddetin her türlüsüne maruz kalan ve iyilik dolu bir aile tarafından koruma altına alınan bir genç kadının yaşam öyküsü. Bu ailenin yanında çalışırken, kendisine tecavüz etmek isteyen bir sarhoşu ona karşı direnirken, öldürmesi ile hayatı değişiyor. Ailenin reisi dünyayı pislikten temizleme görevini kendisine meslek edinmiş biridir. Genç kadın ondan dövüş sanatının ve "zararlı haşarat" ya da "veba" olarak tanımladığı insanları öldürme sanatının inceliklerini öğrenir. Onlarca, yüzlerce "haşaratı" -bunlar içinde mafya, uyuşturucu ve kadın tüccarları, kumarhane, kerhane işleticileri vb. yanında, tecavüzcüler, yaşlılara saygı göstermeyen tipler, çocuklarına şiddet uygulayan babalar ve tabii kadınlara şiddet uygulayan maçolar vs. de vardır, öncelikle kesici aletlerle temizleyerek yaşlanır. İlerlemiş yaşlarında "vebadan korunma" örgütü adına iş yapan iyice ünlenmiş, "hornclaw" ismiyle efsane hâline gelmiş profesyonel katildir. Geniş arşivinde öldürdüğü herkesin suçu, nasıl öldürüldüğü vs. belgelidir. Film bu "yaşlı bıçaklı kadın" döneminden geri dönerek anlatır çok kanlı, çok dövüşlü öyküleri. Ve tabii yaşlı dönemdekiler de paralel olarak anlatılır. Sonu çok kanlı bir katliam. Tabii öncelikle pisliklerin temizlendiği bir katliam.

Bir kadının bu kadar çok insanı, hem de öncelikle kesici aletlerle öldürdüğü film yoktur sanırım. Bu konuda belki "Kill Bill"in Beatrix Kiddo'su rakip olabilir.

Filmde kanlı şiddet sahneleri, dövüş sahneleri vb. görmek isteyenler için, bundan rahatsız olmayanlar için seyri mümkün bir film. Yoksa uzak durun bu filmden. Ben gürültülü dövüş-öldürme sahnelerinden aşırı rahatsız oldum. Festivalde, "Special" bölümünde ne arıyor, anlamış değilim. Belki de feminist alt okuması yapıldığı için alınmış olabilir.

Bence eğer öyle ise, o alt okumayı yapanlar yanlış yoldalar.

A Complete Unknown

ABD, 2024, 140 dak.
Hiç Tanınmayan Biri
Yönetmen: James Mangold
Senaryo: James Mangold, Jay Cocks
Oyuncular ve rolleri: Timothée Chalamet (Bob Dylan), Edward Norton (Pete Seeger), Elle Fanning (Sylvie Russo), Monica Barbaro (Joan Baez), Boyd Holbrook (Johnny Cash), Dan Fogler (Albert Grossmann), Norbert Leo Butz (Alan Lomax), Scoot McNairy (Woody Guthrie), vd.

1960'lı yılların başı. New York, Batı yakası. Cıvıl cıvıl bir kültür hayatı. Folk ve country müzik büyük bir atılım yaşıyor. Müzik barları dolu. Avrupa'da pop grupları ABD'de de ünlenmeye başlıyor. Hava değişim havası. Minnesotalı 19 yaşında bir genç adam sırtında gitarı ve sırt çantası ABD'de mü-

ziğin, kültürün Mekke'si. Batı yakasında kendine bir otel odası buluyor. İdolü Woody Guthrie'nin ağır hasta olduğu haberini duymuştur. Onu mutlaka ziyaret etmek istemektedir. Onun için yazdığı bir şarkı vardır. Woody Guthrie'yi hastane odasında ziyaret eder. Amerikan folk müziğinin bu devi son demlerini yaşamaktadır. Can dostu folkün bir başka ustası Pete Seeger hasta yatağının başında onun yanındadır. Genç adam Woody Guthrie için yazdığı şarkıyı okur gitarı ve mızıkası eşliğinde. Woodie Guthrie ve Pete Seeger büyük bir sevinçle karşılarlar genç adamı. Kendi çizgilerini yaşatacak bir genç sanatçıdır dinledikleri. Adı Bob Dylan'dır.

Pete Seeger ve eşi bu genç adamı âdeta evlatlık edinirler. Dönemin bütün ünlü ve yeni ünlenen folk ve country sanatçılarının sahne aldığı bir müzik barında Pete Seeger tarafından sahneye çağrılır. New York müzik dünyasının kapıları bu ilk performans ertesi bu genç yeni müzisyene ardına kadar açılır. Sonra ilk albümler gelir. Stüdyoların isteği üzerine klasik folk şarkılarını kendine özgü yorumuyla sunduğu erken Dylan albümleri. New York'ta ilk aşkı Sylvio Russo ile tanışması, onunla aynı evde yaşamaya başlaması, giderek artan ünü ve giderek artan ölçüde sözleri, müziği kendine ait şarkılara yönelmesi, yeni albümler. Başlangıçta kendisinden daha

ünlü olan Joan Baez'le tanışması. Joan Baez'le ünlenen Bob Dylan şarkıları. Sylvie Russo olan ilişkinin kıskançlık nedeniyle bozulması. Joan Baez'le tutkulu fırtınalı, üretici aşk-iş ilişkisi. Döneminin kuşkusuz en ünlü müzisyen çifti.

1963 ve 1964'te New Port Folk Müzik Festivalinde kendi şarkılarını, yer yer Joan Baez'le birlikte sunduğu sahne performanslarında Folk müziği sevenlerinin gözünde âdeta ilahlaşması.

Fakat kendini tekrarlamaktan sıkılan, sürekli yeniyi arayan bir isyancı ruh Bob Dylan. Folkün kalıplarından çıkma yönünde adım attığı, folk müziği ile rockı ve country müziğini birleştirdiği ve folk püristi cemaat tarafından afaroz edildiği 1965 New Port Folk Festivalindeki performansı. Folk müziği ve elektrogitar! Püristler açısından büyük günah. New Port festivalinin yaşadığı en büyük skandal! Bob Dylan/Pete Seeger ilişkisinde de âdeta bir oğul/baba cinayeti!

"Hiç tanınmayan"da James Mangold bize 20. yüzyılın en büyük müzisyenlerinden ve şairlerinden Bob Dylan'ın müzik hayatının ilk 5 yılını yalın bir sinema diliyle. Kronolojik olarak ve dönemi birebir canlandırmaya çalışan bir kostüm/set/dönem filmi biçiminde anlatıyor. Bob Dylan figürü üzerinde yoğunlaştığı için, aslında onu şekillendiren içinde yaşadığı dönemin sosyal siyasal olayları en iyi hâlde geçerken, arka planda kalıyor. Zaman içinde, zamanla birlikte değişen bir büyük sanatçının hayatı Bob Dylan'ın hayatı. Timothée Chalamet mükemmel oynuyor.

Dönemi bizzat yaşayan kuşaktan insanlar açısından, geçmişlerine, çocukluk, ergenlik çağına dönüş, nostalji için büyük fırsat. Diğerleri için şimdiye dek edebiyat Nobel ödüllü tek müzik sanatçısını tanımak için seyri kolay ilginç bir film. Film hayat, müzik dolu. Keyifle izleyeceğiniz bir film. Görün mutlaka.

Das Deutsche Volk

Almanya, 2025, 132 dak. (siyah beyaz)
Alman Halkı
Belgesel
Yönetmen&Senaryo: Marcin Wierzchowski

Hanau Almanya'nın Hessen eyaletinde en ünlü hemşerileri Grimm Kardeşler olan ve bununla övünen bir kent. Kentin İkinci Dünya Savaşı ertesinde orijinaline uygun yenilenen Merkezi Pazar Meydanı'nda (Marktplatz) kocaman bir Grimm Kardeşler anıtı var. Anıtın altında "Grimm Kardeşlere teşekkürler. Alman Halkı" yazısı yer alıyor.

75. Berlinale'nin belgeselleri içinde en etkileyicilerinden biri olan "Alman Halkı" isimli siyah beyaz belgesel ismini buradan alıyor. Bunu filmin son sahnesinde kamera Hanau Marktplatz'daki Grimm heykeline odaklandığında anlıyoruz.

Hanau yalnızca Grimm Kardeşlerle ünlü değil. Hayır! 2020 yılının 19 Şubat'ında bir genç Alman Nazi bu kentte toplam 9 genç insanı Ferhat Unvar, Hamza Kurtović, Said Nesar Hashemi, Vili Viorel Păun, Mercedes Kierpacz, Kaloyan Velkov, Fatih Saraçoğlu, Sedat Gürbüz ve Gökhan Gültekin'i bir saate yakın bir süre içinde üç ayrı yerde vurarak katletti. Katledilenlerin ortak özelliği Hanau'da yaşayan göçmen kökenli insanlar olmalarıydı. İlk üç kişiyi katlettiği

genellikle göçmen gençlerin buluştuğu mekândan ayrılıp, arabasıyla kentin bir başka semtine doğru hareketlendiğinde yeni katliamları önlemek için arabasıyla peşine takılan Vili Viorel Păun adlı genç takip sırasında 4 kez! Polis imdat merkezini arıyor. Cevapsız arama! Hanau'nun merkezinde üç genç hunharca katledilmiş! Olaya tanık bir genç katilin peşinde, polisi arıyor. Polis ortada yok. Katil takip edildiğinin farkında. Silahlı. Arabasını ikinci saldırı mekânının yakınında ki burası yine çoğunlukla göçmen kökenli gençlerin buluştuğu, sohbet ettiği bir mekândır, park ettiğinde yaptığı ilk iş Vili Viorel Păun'u katletmek oluyor. Onu tam bir profesyonel katil usülü başından vurarak öldürüyor. Sonra çoğunluğu göçmen gençlerin bulunduğu cafe-kiosk'e girerek ön taraftaki iki kişiyi vuruyor. Silah seslerini duyan diğer gençler yangın çıkışına yöneldiklerinde yangın çıkış kapısının kilitli olduğunu görüp, geri dönmek zorunda kalıyorlar. Birçoğu vuruluyor. Kanlar içinde yere yığılıyorlar. Katil "işini bitirdikten" sonra yine arabasına binip evine gidiyor. Annesini de vurduktan sonra, intihar ediyor. Kendisi gibi Nazi olan babasına dokunmuyor. Bütün bunlar olup bittikten bir saat sonra geliyor Alman polisi katilin evine. Diğer "olay yerleri" polis tarafından çevriliyor. Ölen, yaralanan gençlerin olay yerine gelen yakınlarına doğru dürüst bilgi verilmiyor. İnsanlar oğlunun, kızının, yeğeninin vb. ölü mü, sağ olduğu, hastaneye taşınıp taşınmadığı, nerde olduğu bilgisine ancak saatler sonra ulaşabiliyor. Vili Viorel Păun'un cesedi "olay yerinde" 18 saat araba içinde bekletiliyor!

Das Deutsche Volk'ta Marcin Wierzchowski bize bu gelişmeleri 19 Şubat'ı bizzat yaşayan, yaralı olarak kurtulan gençlerin, 19 Şubat'ta hayatını kaybedenlerin yakınlarının doğrudan tanıklıkları üzerinden anlatıyor. 19 Şubat ertesi kurulan 19 Şubat sivil inisiyatifinin çabaları sonucu elde edilen bilgi ve bulgu ve kanıtlar, bilirkişi raporları, polisin kendi içindeki yazışmalar vb. net olarak Alman devletinin ilgili kurumlarının bu Nazi katliamından sorumlu olduklarını gösteriyor. Fakat onlar bu sorumluluğu, bunu hiçbir şekilde kabul etmiyorlar.

Filmin son bölümünde kentin sosyal demokrat Belediye Başkanının 19 Şubat katliamının kurbanlarının yakınları ile yaptığı toplantı kaydı Alman bürokrasisinin kendini temize çıkarma çabaları yanında empati yoksunluğunun da bir belgesi. Kurban yakınları ölen insanlarının hatırasının yaşatılması için düşünülen anıtın şehrin merkezinde, en görünür yerde olmasını talep ediyorlar. "Alman Halkı"nın faşist cinayetlere karşı olduğunu, faşist cinayetlere karşı kurbanlarla dayanışma içinde olduğunu göstermenin en iyi yolunun bu olduğunu, bunun faşizmin geliştiği bu ortamda önemli olduğunu savunuyorlar. "Beyaz" Alman sosyal demokrat parti belediye başkanı ise, Grimm Kardeşlerin Hanau'nun ve bütün Alman halkının ortak değeri, şehre turist getirmenin önemli bir aracı olduğunu, 19 Şubat katliamının kurbanları için anıtın aynı meydanda olmasına halkın önemli bölümünün karşı çıkacağını, bunun halkı böleceğini söyleyerek bu öneriyi ret ediyor. Her yer ama Marktplatz olmaz!

"Alman Halkı" anda Almanya'da göçmenlere yönelik olarak artan ırkçı saldırılar karşısında "Beyaz" Almanların çoğunluğunun, tabii en başta sahtekâr burjuva siyasetçilerin "anti-faşist" dayanışma gösterilerinin gerçek sınırlarını gösteren önemli bir belgesel.

O aynı zamanda, bu katliamın mağduru olanların saygıdeğer büyük mücadelelerinin olduğu gibi, bu katlimın kurbanları olan 9 gencin isimlerinin ve anılarının unutulmayacağı, unutturulmayacağı sözünün, "Anmak mücadeledir" şiarının da belgeseli.

After This Death

ABD, 2025, 96 dak.
Bu Ölümden Sonra
Yönetmen&Senaryo: Lucio Castro
Oyuncular ve rolleri: Mia Maestro (Isabel), Lee Pace (Elliott), Rupert Friend (Ted), Gwendoline Christie (Alice), Philip Ettinger (Ronnie), vd.

İsabel bir orta sınıf genç kadınıdır. Gebedir, iyi bir iş ve aile hayatı vardır. Yalnız başına çıktığı bir orman gezintisinde, bir mağarada dinlenirken, gizemli, yakışıklı bir genç erkek ile karşılaşır. Kendini Elliot olarak tanıtır. Mağaranın duvarlarındaki resimler, sanat, yaşam üzerine güzel bir sohbet geçer aralarında. Sonra herkes kendi yoluna gider.

Bir akşam bir arkadaşının ısrarı ile bir konser/parti davetine uyar İsabel. Burda Ellliot ile yeniden karşılaşırlar. Elliot bir rock grubunun çok sevilen, çok taraftarı ve hayranı olan şarkıcısı, grubun önde gelen üyesidir.

Konser sonrası partide yakınlaşırlar. Aralarında tutkulu bir aşk ilişkisi başlar.

Bu ilişki fakat belli bir süre sonra hiçbir açıklama getirmeden, Elliot tarafından kopartılır.

İsabel kendi "normal" hayatına dönmeye çalışır. Ancak gizemli bir şekilde kaybolmuş olan Elliot fanları tarafından sürekli rahatsız edilir.

İsabel de Elliot'u aramaya başlar. Aslında bu arayış kendini arayıştır. Çocuğunu düşürür. Elliott'un son görüldüğü yerde intihara kalkışır. Kurtarılır.

Sonunda İsabel'i bir stüdyoda kendi şarkısını kaydederken görürüz.

Bir tutkulu ve gizemli aşk, ölüm ve müzik filmi After This Death. Lucio Castro'nun annesine armağan ettiği ikinci uzun metraj sinema filmi.

Bence "eh işte, olmasa da olur"lardan.

PANORAMA FİLMLERİNDEN

Möllner Briefe

Almanya, 2025, 96 dak.
Mölln Mektupları
Yönetmen&Senaryo: Martina Priessner
Belgesel: Hava Arslan, İbrahim Arslan, Namık Arslan, Yeliz Burhan, vd.

Mölln Almanya'da ismi göçmenlere yönelik Nazi cinayetleri nedeniyle uluslararası alanda da bilinen kötü ünlü şehirlerden biri. Almanya'nın birleşmesinden sonraki ilk yıllarda bir dizi Nazi saldırısı yaşandı Almanya'da. Bu saldırılardan biri 1992 Kasım'ında Mölln'de yaşandı. 3 Nazi bir gecede iki ayrı evi kundakladılar. Yangın çıkarılan evlerden birinde, Mühlenstrasse'deki evde Arslan ailesi üç kuşak bir arada yaşıyordu. Bu saldırıda Arslan ailesinden üç kişi, büyük anne Bahide (51), en büyük torun Yeliz (10) ve yeğen Ayşe Yılmaz (14) yaşamlarını yitirdiler. Büyük annenin ıslak battaniyelere sararak mutfağa taşıdığı 7 yaşındaki İbrahim Arslan yanıklarla yaralı olarak kurtuldu ölümden. Kardeşi annesi tarafından camdan atılarak kurtuldu. Kundaklanan diğer evde, Rathzeburgerstrasse'dekinde can kaybı olmadı. Fakat ev yandı, onlarca aile evsiz kaldı. Bütün hayatları boyunca travmalarla yaşadı, yaşıyor.

Alman devleti, bürokrasisi, burjuva siyasetçileri hiçbir zaman kurbanların dertlerine sahip çıkmadı. Yaptıkları tek iş, o da isyan eden göçmenleri yatıştırmak ve kendi karanlık vicdanlarını rahatlatmak için, olay yerinde sonradan boy gösterip, timsah gözyaşı dökmek ve kundaklama yıl dönümlerinde resmi anma/kınama toplantıları düzenlemek oldu. Orda da kendi kendilerinin demokratlıklarını övmek dışında bir şey yapmadılar. Akıllarına kurbanların ailelerini, Nazi saldırılarının hedefi olanları bu toplantılara çağırmak, onlara danışmak vb. gelmedi bir türlü!

Arslan ailesi haklı olarak her yıl, resmi devlet anmasına alternatif, kendi anmasını düzenledi. Kurbanları, mağdurları, onların perspektifini temel ve çıkış noktası alan bu anmalar burjuvazinin sahte anmalarının gerçek alternatif oldu her zaman.

"Möllner Briefe"de Martina Priessner Mölln'deki Nazi cinayetleri bağlamında Alman bürokrasisinin bitmeyen skandallarından bir yenisinin peşini izliyor. Mölln'deki cinayetin duyulmasının hemen ardından Almanya'daki göçmen toplulukları ve gerçek Alman anti-faşistleri derhâl Mölln'e aktılar. Kurban ve mağdurlarla dayanışmalarını dile getirdiler, faşizme nefretlerini haykırdılar. Birçok yürüyüş, miting, gösteri yapıldı o dönemde.

O dönemde artan Nazi saldırıları demokrat Almanlar içinde de nefretle ve dehşetle karşılandı. Birçok insan saldırıya uğrayan ailelere kartlar yazarak, mektuplar yazarak dayanışmalarını dile getirdiler, taziyelerini sundular. Kimi destek için para bağışında bulundu. Fakat bu mektupların, kartların vb. varlığından vb. bunların gönderildiği insanların haberi olmadı.

Bu belgelerin varlığı Mölln olayının üzerinden 27 yıl! geçtikten sonra 2019 yılında bir üniversite öğrencisinin diploma çalışması için yaptığı araştırmada Mölln belediyesi arşivlerini taraması sırasında tesadüfen ortaya çıktı! Yüzlerce mektup, kart, resim titizlikle arşivlenmişti. Arşiv de yalnızca ailelere gönderilmiş mektuplar, kartlar değil, bunların bir bölümüne belediye adına yazılmış "gönderdiğiniz mektuplar sahiplerine iletilmiştir" bilgisi veren ve "teşekkür" eden cevaplar da vardı!

Film bu destek/dayanışma/özür mektuplarının varlığından 27 yıl sonra haberi olan İbrahim Arslan ve Namık Arslan'ın kendilerine yazılmış olan mektupların peşine düşmesine tanıklık ediyor. Onlarla birlikte Belediye'nin arşiv memurunu, Belediye Başkanı'nı ziyaret ediyor. Onlarla birlikte bu mektupların neden sahiplerine verilmediğini sorguluyor. İbrahim ve oğlunun kimi mektup yazarlarını ziyaretlerine eşlik ediyor. Bunları belgeliyor.

Möllner Briefe'de unutulmuş olan Ratzheburger Strasse kurbanlarının öyküleri de gündeme geliyor.

Möllner Briefe Alman bürokrasisinin empatiden habersiz yapısını çok iyi gözler önüne seren, bu arada başta İbrahim Arslan olmak üzere Mölln saldırısı mağdurlarının yürüttüğü büyük mücadeleyi; kurbanların ve yakınlarının bitmeyen travmalarını çok duyarlı bir şekilde belgeleyen bir film. Aslında faşizme karşı birlikte mücaadeleye çağrı filmi. Devlete değil kendi gücünüze güvenin filmi.

Möllner Briefe Festivalin seyircilerin oyları ile belirlenen "Panorama Seyirci Ödülü"nü Belgesel film dalında aldı.

Amnesty İnternational adına verilen en iyi film ödülü de 75. Berlinale'de Möllner Briefe'ye gitti.

Festivalin bence en iyi filmlerinden biri idi Möllner Briefe. Umarım Türkiye'de de seyirci ile buluşma imkânı bulur.

Hysteria

Almanya, 2025, 104 dak.
Histeri
Yönetmen& Senaryo:
Mehmet Akif Büyükatalay
Oyuncular ve rolleri: Devrim Lingnau (Elif), Mehdi Meskar (Said), Serkan Kaya (Yiğit), Nicolette Krebitz (Lilith), Aziz Çapkurt (Mustafa), Nazmi Kırık (Majid) vd.

Bir Alman kadın yapımcı –Lilith– ve Türkiye göçmen kökenli bir yönetmen –Yiğit– Solingen'de Naziler'in bir göçmen kampını kundaklaması olayını konu alan bir film yapıyorlar. Bir genç kadın reji asistanı –Elif– onların yardımcılığını yapıyor, örgütleme vb. işleri onun üzerinden yürüyor. Film kundaklama ertesi yanmış mekânın temizlenmesi sahnelerinin çekimi ile başlıyor. Bu işte set yakınındaki bir kampta yaşayan Suriyeli göçmenler oyuncu olarak kullanılıyor. Temizleme işleri sırasında sette yanmış –yani film çekimi sırnasında yanması göze alınmış– bir Ku'ran buluyor işçilerin biri. Bu, bütün ekibi birbirine katan bir skandalın çıkış noktası. Filmde ve film için kuran yakılmış veya yanması göz alınmıştır. Bu, olacak iş midir?

Bu yanmış Ku'ran sahnesi filmde gösterilmeli midir? Gösterilebilir mi? Gösterilirse ne olur? Gösterilmese bile, Ku'ran'ı bulanlar bunu yaygınlaştırırsa, ne olur?

Filmde kendimizi birdenbire bu soru ve sorunların, bu arada iki ayrı göçmen kuşağın birbirine yaklaşımları sorunlarının tartışmaları içinde buluyoruz.

Buna bir de genç reji yardımcısının kendisine teslim edilen bir ev anahtarını kaybetmesi ve fakat bunu ev sahibi olan rejisör ve yapımcıdan gizlemesi; onun bu eve görevi gereği bıraktığı film kasetlerinin kaybolması, söylenen küçük yalanların büyük sonuçlara yol açması vb. de ekleniyor.

Üzerine bir de anahtar araba sırasında yapılan bir yanlış sonucu başlayan telefon terörü, şantaj filan da biniyor. Kısaca tam bir kaos, histeri!

Büyükatalay Hysteria'da gizem/polisiye/sosyaldram/komedi formatlarını film içinde filmde yanyana getiriyor.

İlginç bir film Hysteria, fakat ne ve nasıl konusunda kararsız bir film.

Bir de her bakımdan fazla. Daha az daha iyi olurdu.

Hysteria Berlinale 75'de "LABEL EUROPA CINEMAS" tarafından verilen en iyi film ödülünü aldı.

PERSPECTIVES FİLMLERİNDEN

Kaj ti je deklica

Slovenya/İtalya/Hırvatistan, 2025, 89 dak.
Little Trouble Girls
Belalı Küçük Kızlar
Yönetmen: Urška Djukić
Senaryo: Urška Djukić, Maria Bohr
Oyuncular ve rolleri: Jara Sofija Ostan (Lucija), Mina Švajger (Ana Maria), Saša Tabaković (Koro Şefi), Nataša Burger (Anne), Staša Popović (Klara), Mateja Strle (Uršula) vd.

Kalabalık bir koro müziği. Yakın çekim şarkı söyleyen bir genç kız, ağzı, yüzü. Sonra bir dizi yeni yüz.15-16 yaşlarında genç kızlardan oluşan bir koro. 30-35 yaşlarında bir koro şefi. Arada bir provayı durdurup yanlışları düzeltmeye yönelik tekrarlar yaptırıyor. Koroya yeni katılan Lucija'nın çekingenliğini aşmasına yardımcı olmaya çalışıyor.

Koro bir Katolik kız okulunun korosudur. Urška Djukić, bu ilk uzun metraj sinema filminde koronun provalar için ünlü bir manastıra yaptığı hafta sonu gezisini izliyor. Filmin önemli bölümü provalar. Provalar içinde çocukluktan ergenliğe geçen genç kızların birbirleri ile ilişkilerini, tadilat içinde bulunan manastırda çalışan erkek işçiler somutunda karşı cinse olan ilgilerini, cinsellik konusunda görece daha deneyimli olanlar veya öyle görünmek isteyenlerle henüz hiçbir deneyimi olmayanların konu üzerine bilgi alış verişlerini vb. izliyoruz. Ve bütün bunlar bir türlü provalara da yansıyor. Koro uyum demek. Keşfedilen cinselliğin getirdiği problemler uyum değil kaos getirir.

Bu hafta sonu gezisi, geziye koyu bir Katolik olarak başlayan Lujia'nın Katolik değerler sistemini sarsıyor. Hayatın o zamana dek bilmediği kimi yönlerini keşfettiği bir gezi olarak bitiyor. Sonuçta vaat edilen değil gerçek hayat kazanıyor.

Bir ergenliğe geçiş filmi, çok güzel bir doğa ve müzik filmi. Oyuncular, belki de kendilerini oynadıkları için inandırıcı. Kurgu ve senaryo iyi.

Aslında ortalama Yarışma filmlerinden fazla eksiği olmayan bir film.

Fipresci (Sinema Eleştirmenleri Federasyonu) Berlinale'nin her bölümünde ayrı ayrı verdiği en iyi film ödülünü Perspectives bölümünde Kaj ti je deklica'ye verdi.

Minden Rendben

Macaristan, 2025, 85 dak. (siyah beyaz)
Growing Down
Köke Doğru Büyümek
Yönetmen: Bálint Dániel Sós
Senaryo: Bálint Dániel Sós, Gergő V. Nagy
Oyuncular ve rolleri: Szabolcs Hajdu (Sándor), Ágoston Sáfrány (Dénes), Anna Hay (Klára), Zonga Jakab-Aponyi (Sári), Zsófia Szamosi (Krajnyik) vd.

Dénes kısa süre önce annesini bir araba kazasında yitirmiş, babası Sándor ile birlikte yaşayan 10 yaşlarında bir erkek çocuk. Babası bir kadınla yeni bir ilişki içine girmiştir. Baba oğul hayatlarında yeni bir denge kurmaya çalışmanın zorluklarını yaşamaktadır. Çocukların da katıldığı bir partide, Dénes ve babasının yeni ilişkisinin 10 yaşlarındaki kızı bir ara oyun oynarken, bahçeye çıkarlar. Uzun süre ortadan kayboldukları için yetişkinler aramaya çıkar. Sonrası bahçedeki boş yüzme havuzunda, sırt üstü ağır yaralı olarak bulunan küçük kız ve havuzun başında şok hâlindeki Dénes'tir. Sándor bu sahnenin tek tanığıdır. Oğlunu koruma içgüdüsü içinde onu olay yerinden uzaklaştırır ve kendisine hiçbir şekilde kızla beraber olduklarını söylememesini tembihler. Dénes'in kendisine kızın kazayla düştüğünü söylemesine rağmen, onun kızı bilerek ittiğinden yola çıkmaktadır. Dénes polise babasının yönlendirdiği biçimde ifade verir. Aralarındaki ilişki sarsılır. Yeni kurulmaya çalışılan aile dağılır.

Filmin sonunda Dénes'in doğruyu söylediğini, babanın onu koruma içgüdüsüyle de olsa yalan ifade vermeye yönlendirmiş olduğunu görürüz. Aradaki güven ilişkisi yeniden sağlanabilir mi? sorusuyla çıkarız filmden.

Minden Rendben, siyah/beyaz, iyi oynanmış, ciddi bir ahlaki sorunu ve çocuk yetiştirme denen şeyin zorluğunu tartışan, bir "ilk film" olarak çok ümit veren bir film.

El Diablo Fuma (y guarda las cabezas de los cerillos quemados en la misma caja)

Meksika, 2025, 97 dak.
The Devil Smokes (and Saves the Burnt Matches in the Same Box)
Şeytan Sigara İçiyor (Ve Yanmış Kibritleri Aynı Kutuda Saklıyor)
Yönetmen: Ernesto Martínez Bucio
Senaryo: Karen Plata
Oyuncular ve rolleri:
Mariapau Bravo Aviña (Elsa), Rafael Nieto Martínez (Tomás), Regina Alejandra (Marisol), Donovan Said (Víctor), Laura Uribe Rojas (Vanessa), Carmen Ramos (Romana), Bernardo Gamboa (Emiliano), Micaela Gramajo (Judith) vd.

Meksika. Bir yoksullar mahallesi. Bahçe içinde bir yoksul evi. En büyükleri ergenlik çağında beş çocuk. Ve evi ve çocukları sürekli olarak eve girmeye çalışan "şeytandan" korumak için bütün camları folye ile kapatan, kapıları birkaç kilitle güvenceye alan, çocukları bahçeye çıkmaları konusunda uyaran büyük anne. Çocuklardan daha büyükçe olanlar, daha küçük olanların ve kafayı ruhlara takmış, odasından çıkmayan büyük annenin bakımını, eğitimini vs. üzerlenmiş durumda. Filmde babayı yalnızca bir kez, ben annenizi aramaya çıkıyorum deyip arabasına binip giderken görüyoruz. Anne çok önceden terk etmiş. Anneyi ailenin mutlu günlerinde çekilmiş ve çocukların her fırsatta yeniden yeniden izledikleri videolar üzerinden görüyoruz. Arada geceleri gizlice eve giren "şeytan" çocuklar için bir şeyler bırakıp gidiyor. Örneğin çocukların çok istediği spor ayakkabıları. vb.

Dışardan bakıldığında kaderine terk edilmiş, bakımsız çocuklar. Evin içindeki ilişkiler sevgi, dayanışma, neşe dolu. Bu ikincisi bir kendi kendini kandırma mıdır? Devletin bu çocukları koruma altına alması mı gereklidir.

Komşulardan birinin şikâyeti üzerine devlet sosyal yardım kurumu elemanları evi ziyarete gelirler. Bunun öncesinde evde bir temizlik harekâtı yapılır. Pırıl pırıl olur ev. Hatta büyük anne bile çıkar odasından. Akıllı uslu bir kadın olarak, çocukların anne babalarının, bir başka kentte çalışmak için bulundukları bilgisini verir. Her şey kontrol altındadır. Sorun yoktur. Fakat ya sorumlu kurumlar başka sonuca varırsa, çocukları birbirinden ayırmaya kalkarsa ne olacaktır?

Acaba şeytan yardımcı olabilir mi? Birbirinden ayrılmak yerine birlikte çekip gitmekte midir çözüm?

El Diablo Fuma, anne/babasız büyümenin –ki bu, yalnızca fiziken yokluk değil ve anne babanın kendi hayatlarını yaşayabilmek için bencil tercihleri sonucu olan bir şey de değil– zorlukları üzerine düşündüren ilginç, iyi bir film. Bir ilk olarak çok iyi. Yarışmada da yer alabilirdi.

Perspektifler bölümü Jürisi "en iyi ilk film" için verilen ödülü "El Diablo Fuma"ya verdi.

FORUM FİLMLERİNDEN

Chas Pidlotu

Çekya/Letonya/Ukrayna, 2025, 179 dak.
Time to target
Hedefe Varma Zamanı
Belgesel
Yönetmen&Senaryo: Vitaly Manski

Lviv. Ukrayna'nın en batısında bir kent. Cepheden 1000 km. uzaklıkta. 2023 yazı. Kent normal hayatını yaşıyor. O normalliğin içinde bin kilometre ötede yürüyen bir savaşın yansımaları da var. Önce, cephede ölen "kahraman"ların cenaze törenleri! Bir ordu orkestrası bizim "Şehit cenaze" törenlerinin Ukrayna tipinde kimi zaman tek, kimi zaman birden fazla ölmüş "kahramanlar" için yapılan törenlerde hep aynı müziği çalıyor. Tabutlar önce şehrin merkez kilisesine götürülüyor. Kiliseye girerken cenaze marşı. Kiliseden çıkıp mezarlığa götürülmek için arabaya taşınırken Ukrayna milli marşı. Sağda solda yol kenarında ölü "kahramanlar" için diz çökerek saygı gösterisinde bulunan halk. Ve şaşkınlıkla "nereye düştük" bakışlı turistler. Tabutlar mezarlıkta arabadan indirilip omuzlarda önceden açılmış mezarlara taşınırken yine cenaze marşı. Gömüldükten sonra yine törensel milli marş. Ne kadar benziyor milli marşlar birbirine. Ne kadar çok teslim olmayan, zafer kazanacak olan, ilelebet hep bağımsız yaşayacak olan, kahramanlar içinde en kahraman, en yüce vs. olan millet var! Sonra arada bir çalan alarm sirenleri var savaşta yaşandığını anlatan. Sokaklarda asılı Lviv'in savaşta ölen "kahraman evlatları"nın resimleri ve hayat öykülerini içeren sayısı sürekli artan panolar. Ve tabii kimi kolunu, kimi bacağını kaybetmiş gaziler ve savaş sohbetleri.

23 Yazından başlayıp, 23 Sonbahar, 24 Kış, 24 İlkbahar, dört mevsim bir yıl askeri bandonun katıldığı cenaze törenleri üzerinden, bando takımının askerlerinin sohbetleri üzerinden, mezar kazıcıların sohbetleri üzerinden, emperyalist bir savaşın emekçi insanlar açısından nasıl bir aptallık olduğunu izledim ben Vitaly Mansky'nin belgeselinde. Bir de milliyetçiliklerin ne kadar birbirlerine benzer olduğunu gördüm. Benim için bir anti savaş filmi bu. Niyeti bu mudur bilmem. Kuşkusuz bu filmi ölen Ukraynalı yiğitlere övgü olarak okuyanlar da olabilir.

Bu filmin kurgusu mükemmel. Görün bu filmi.

The Trio Hall

Tayvan, 2025, 85 dak.
Yönetmen&Senaryo: Su Hui-yu, Hsiao Kurt, Chen Ching, Lai Hao-zhe, Liao Yuan-ching, Yang Chia-en

'70'li yıllarda Tayvan'da çok izlenen TV yarışma programlarının formatında, onların anlamsız içeriklerini uç noktalarına kadar geliştirerek bu programları karikatürize eden- daha doğrusu amacı herhâlde bu olan, çok renkli, gürültülü müzikli, hızlı, olmasa da olur bir film.

Fwends

Avustralya, 2025, 92 dak.
Yönetmen&Senaryo: Sophie Sommerville
Oyuncular ve rolleri:
Emanuelle Mattana, Melisa Gan

Z kuşağından iki genç kadın. Em ve Jessie. Em Sydney'li. Bir hafta sonu Melbourne'daki arkadaşı Jessie'yi ziyaret ediyor. Filmin başında Jessie'yi telefonda görüyoruz. Karşısındakine konumunu anlatarak aktarıyor. Sonra Em'i görüyoruz. O da kendi konumunu anlatıyor. Aslında nerde ise aynı konumdalar. Sarılıp öpüşüyorlar. Sonrası bir Melbourne gezisi sırasında durmak bilmez bir diyalog. Ne kadar çok şeyleri var anlatacak. İş hayatı, aşk hayatı, günlük hayat, hayatın anlamı, anlamsızlığı, kadın erkek eşitsizliği üzerine konuşmalar, tesadüfler, tanışmalar... dolu bir 24 saat. Sonra ayrılış. Bir daha, daha sık görüşme sözü vererek ayrılış.

Film büyük bölümüyle dış mekân çekimi. Büyük şehir kalabalığı içinde yürürken hararetli sohbet içindeki Emi ile Jessie'ye bulundukları ortam içinde odaklanan kamera Melbournluları oyuncu olarak katıyor. Doğal akışı içinde hayat. Z kuşağından iki genç kadının hayatı kalabalık içinde yalnızlık aslında.

Z kuşağını tanıma açısından içerik olarak iyi, senaryo, kamera, kurgusu ve oyunculuğu ortanın üzerinde bir film Fwens.

Gelirse görün.

Holding Liat

ABD, 2025, 93 dak.
Yönetmen: Brandon Kramer
Kamera: Yoni Brook, Omer Manor
Kurgu: Jeff Gilbert
Belgesel
Yehuda Beinin, Liat Beinin Atzili, Chaya Beinin, Tal Beinin

Holding Liat, Berlinale'de David'e Mektup yanında Hamas'ın 7 Ekim 2023'teki eylemi sırasında Nir Oz Kibbutz'unda esir alınıp kaçırılan İsrailliler üzerine olan ikinci film. Liat Beinin Atzili eşi Aviv ile birlikte Nir Oz'dan kaçırılan ve rehin olarak kullanılan bir Yahudi İsrailli. Bir Kibbutzcu. Diğer rehinlerden farkı aynı zamanda ABD vatandaşı olması.

Brandon Kramer belgesel filmine 7 Ekim'in hemen ertesinde başlıyor,

Liat'ın babası Yehuda Beinin ve eşi, kızlarının ve eşinin de kaçırılanlar arasında olduğunu öğrendikleri andan itibaren onu kurtarmanın peşine düşüyorlar. Brandon'un filmi öncelikle bu ana babanın kızlarını kurtarmak için mücadelelerine odaklanıyor.

Liat kaçırılmadan önce bir öğretmen ve barış aktivisti. Onun eşi Aviv'in Gazze'ye yönelik İsrail hava saldırları sırasında ölmüş olduğu haberini filmin başlarında öğreniyoruz. Liat'ın hayatta olduğunu da! Bu arada Yehuda'nın anlatımları, fotoğraflar ve videolar üzerinden Liat ve Aviv'in kaçırılmadan önce nasıl bir mutlu aile olduklarını öğreniyoruz.

Yetişkin üç çocukları var. En gençleri, Liat'ın kız kardeşi ile birlikte Liat'ın kurtarılması mücadelesinin içindeler. Fakat bunlar Yehuda ve eşinin tersine, intikamcı, siyonist pozisyonlar savunuyor. Gazze'de taş üzerinde taş bırakılmamasından yanalar. Bu İsrailli rehinelerin de ölmesi anlamına gelse bile, yapılacak tek şeydir onlara göre. Sonuçta insan bile olmayan Hamas saldırmıştır. İntikamı alınmalıdır. vs. Yehuda ve eşinin intikamcılığın doğru olmadığı, Gazze'de ölen binlerce Filistinli'nin hayatının Yahudilerin hayatından daha değersiz olmadığı vb. savunuları, onların gözünde âdeta hainliktir!

Yehuda ve eşi, onların deyimi İsrail devletini yöneten ırkçı, radikal dinci "manyaklarla", radikal dinci Hamaslı manyaklar arasında özde farklılık olmadığını, bunların savaşla, kanla yaşadıklarını, ama Filistin'in İsrail işgali altında olduğu olgusunun Hamas'ı yarattığını savunurken, ailenin siyonist kesimi, Filistin denen yerin İsrail toprağı olduğunu savunuyor.

Belgesel'de İsrailli bir Yahudi aile fertleri arasında yaşanan tartışma ve yaklaşım farklılıklarında, sürekli savaş içinde yaşayan bu toplumun derin bölünmüşlüğünü görüyoruz.

Yehuda, Liat'ın kız kardeşi ve küçük oğlu ile birlikte ABD'ye giderek ABD'nin Liat'ın serbest bırakılması için lobi faaliyeti yürütüyor. Sonuçta Liat, ABD başkanı Biden'ın de devreye girmesi ile ilk değiş tokuş eylemlerinden birinde özgürlüğüne kavuşuyor. Aviv de tabut içinde dönüyor İsrail'e onlarca Filistinli tutsakla değiştirilerek.

Ailenin geri kalan fertlerinin Liat'la kavuşmasını izliyoruz.

Liat gerek kaçırılma sırasında, gerekse esirliği döneminde kendisine kötü muamelede bulunulmadığını, kendilerinin Hamas tarafından değil, Gazze'yi bombalayan İsrail tarafından öldürüleceklerinden korktuklarını anlatıyor söyleşide. Bunlar tabii İsrail ve Batı medyasının, hükümetlerinin vs. duymak istediği şeyler değil.

Filistin sorunun çözümü konusunda ne düşündüğü sorusuna verdiği cevap ta ilginç: Filistin Filistinlilerin ana yurdudur. İsrail işgalcidir. Sorun Filistin sorunu değil, İsrail'in işgalci siyaseti sorunudur. Bu siyaset değişmedikçe sorun sürecektir.

Sonra Liat'ı yine barış aktivisti olarak, İsrail vatandaşı Filistinlilerle omuz omuz mücadelede görüyoruz!

Holding Liat, İsrail'de siyonist olmayan Yahudilerin de olduğunu belgeleyen çok iyi bir film.

Bir belgesel olarak da çok başarılı.

Berlinale Belgesel Film ödülünü Holding Liat aldı. Ökumenik Jüri belgesel ödülü de Liat'a verildi.

Aslında herkesin görmesinde yarar var. Fakat bugün İsrail'de ve Batı da gösterilme şansının, en iyi belgesel dalında iki ödüle rağmen, az olduğunu düşünüyorum.

Belgeselin konusu olan Liat ve onu geri getirmeye başaran babası Yehuda ve eşi, siyaseten doğru yerde duruyorlar! Umarım ben yanılırım ve bu film en geniş seyirci kitlesiyle buluşur.

FORUM EXPANDED FİLMLERİNDEN

After Dreaming

Ermenistan/Meksika/ABD, 2025, 105 dak.
Rüyadan Sonra
Yönetmen&Senaryo:
Christine Haroutounian
Oyuncular:
Veronika Poghosyan, Davit Beybutyan, vd.

Bir su birikintisi. Bir beyaz at suda. Yaşlı bir adam. Su birikintisinin bir kıyısında. Karşı kıyıda 10 kadar adam. Yaşlı adam "savaş bitti" diyor. Karşı kıyıdaki adamlar, "savaş bitmedi. Sonsuza dek sürecek" diyorlar. Biri silahını doğrultuyor. Bir patlama sesi duyuyoruz. Zaten karanlık gri olan perde tümden kararıyor. Böyle başlıyor Christine Haroutounian'ın "Rüyadan Sonra"sı.

Babası ölen, bundan haberi olmayan bir genç kadın: Claudette. Genç kadının babasının ölüm haberi ile yıkılmaması için, cenaze kaldırılana kadar onu köyden uzaklaştıran bir seyahatte eşlik etme, oyalam görevine sahip bir genç asker: Atom.

Bu seyahat aslında içe, soykırım yaşamış ve hâlâ varlık savaşı içinde olan bir ulusun travmasına, mitolojisine, âdetlerine, andaki yaşamının korku ve zorluklarına bir seyahat.

Gri ve siyah bu seyahatin baskın renkleri.

Filmde doğrudan çatışma, savaş resimleri yok. Askerleri yalnızca okulda ders görürken, günlük işleri yaparken; bir folklorik dansı "askerce" yaparken görüyoruz. Fakat görünürde olmayan savaş havasını iliklerimize kadar duyumsuyoruz filmde. Bitmemiş, bitmeyecek, belki sonsuz bir savaş. Genç erkekler o savaşta vatan için ölüm kalım görevinde. Genç kadınların görevi ise nüfusu çoğaltma. Ulusun varlığı için gerekli bir görev! Filmdeki toplu nikâh töreni ve ardından gelen düğün eğlencesi için bile görülmeye değer bir film.

Bir ilk için böyle ağır bir konuyu seçmek ve onu böyle bir dille sinemaya aktarmak büyük bir yürek ve yetenek ister. Bu ikisi de var Christine Haroutounian'da. Bu ismi bir kenara not edin.

La memoria de las mariposas

Peru/Portekiz, 2025, 77 dak.
The Memory of Butterflies
Kelebeklerin Belleği
Yönetmen& Senaryo:
Tatiana Fuentes Sadowski
Belgesel Biçim

Latin Amerika'nın en uzun nehrini çevreleyen dünyanın akciğeri tropikal ormanlar. 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başı. Sömürgeciler için kauçuk endüstriyel üretim için önemli bir ham madde hâline gelmiş durumda. Tropikal orman ve orda yaşayan halk Batı Avrupalı –bu somutta İngiliz– sömürgeciler için sömürü nesneleri. Batılı insanlar için "egzotik" köle olan yerlilerden "iki örnek" 1900'de İngiltere'ye getiriliyor. İki genç Amazonlu, Omarino ve Aredomi. 1901'de onların İngiltere'de çekilmiş "uygar"laştırılmış yerli fotoğrafından yola çıkarak bu iki insanın sonraki yaşam öyküsünün peşine düşüyor Tatiana Fuentes Sadowski. Büyük bölümüyle dönemin arşivlerinden yol çıkarak montajlanmış filmde, doğa ve insanın sömürgeleştirilmesinin ne anlama geldiğini, mekanizmanın nasıl işlediğini izliyoruz. Tatiana Fuentes Sadowski aynı zamanda sinemacı olarak kendi konumunu da sorguluyor filmde.

Film muazzam bir arşiv çalışması. Filmin sonunda sayılan "yararlanılan arşivler" listesi uzun mu uzun.

İlginç bir film "Kelebeklerin Belleği". Fakat sinemalara gelmesi mümkün olmayan bir festival filmi yalnızca.

Berlinale'de Fipresci'nin verdiği en iyi belgesel film ödülünü kazandı, ayrıca Berlinale Belgesel Bölümü Jüri'sinin "özel övgü"sünü aldı.

Underground

Japonya, 2024, 83.dak.
Yeraltı
Yönetmen: Kaori Oda
Oyuncular: Nao Yoshigai, Mitsuo Matsunaga, Mikie Nishihara, Eiga Matsuo, Hayato Nagasaki

Okinawa'daki yer altı mağaraları 1945'de sivil halktan binlerce insana sığınak/korunak olmuş. Bu korunağa sığınan insanların anlatımları filmde gördüğümüz "barış rehberi" Mitsuo Matsunaga tarafından mağarayı gezenlere –filmde bize– aktarılıyor. İkinci Dünya Savaşı'nın Japon sivil kurbanları üzerine bir hatırlama-hatırlatma filmi Underground. Filmde bu yeraltı mağaralarının içinde geziyoruz. Bize bir genç kadın, bu kadının gölgesi eşlik ediyor. Kadının elinin gölgesi mağara içinde yansıtılan geçmişle temas kuruyor. Mağara duvarlarına yansıtılan ışık oyunları, buna eşlik eden

gizem dolu müzik filme büyük estetik ve görsel değer katıyor.

Fakat bu film de festival ve Sinematek özel gösterim filmi olmanın ötesine geçmeyecek.

Wenn du Angst hast nimmst du dein Herz in den Mund und lächelst

Avusturya, 2025, 87 dak.
Eğer Korkuyorsan Yüreğini Ağzına Al ve Gülümse
Yönetmen&Senaryo: Marie Luise Lehner
Oyuncular: Siena Popović, Mariya Menner, Jessica Paar

Anna. 12-13 yaşlarında bir genç kız. İşitme özürlü bir işçi olan annesi ile Viyana'nın proleter semtlerinden Floridsdorf'ta daracık bir evde oturuyor. Annesi bir sevgili bulana kadar, birlikte aynı odada, aynı yatakta yatıyorlar. Anna Lise'ye başladığında ilk kez pahalı marka giyim kuşamın, kullanılan telefonun marka ve yeniliğinin öğrenciler, insanlar arasındaki hiyerarşi kuruluşundaki yerini görüyor. Önce yoksulluğundan utanıyor, onu gizlemeye çalışıyor. Filmin gelişmesi içinde giderek güçlenen, dayanışmanın gücünü, arkadaşlığın, sevginin değerini daha çok kavrayan bir Anna izliyoruz. Çocukluktan ergenliğe geçme serüvenini görüyoruz Marie Luise Lehner'in bu ilk uzun metraj sinema filminde. Bir ilk olarak başarılı. Özellikle oyuncuların sahiciliği çok iyi. Filmin ismi biraz uzun, ama Anna'nın annesinin üç metrelik kuleden suya atlamaya hazırlanırken, kızına işaret diliyle söylediği bu sözler filmin içeriğini ve ergenliğin sorunlarını en iyi anlatan sözler herhâlde.

Keyifle seyredilebilir, alçak gönüllü bir küçük film.

"Wenn du Angst hast nimmst du dein Herz in den Mund und lächelst" Marie Luise Lehner'in ilk uzun metraj sinema filmi. Bir ilk olarak çok iyi.

Berlinale 75'de, queer sinema eserleri için verilen Teddy ödüllerinde Jüri ödülünü ve Cicea Art Cinema Award adına verilen ödüllerde Forum bölümünde en iyi film ödülünü aldı.

Canone effimero

İtalya, 2025, 120 dak.
Geçici Kanon
Yönetmen: Gianluca De Serio, Massimiliano De Serio
Belgesel biçim

Kendileri de müzisyen olan Serio kardeşler, İtalya'da geleneksel folklor müziğinin, o müziğin aletlerinin, çalgılarının üretiminin, o müziğin bölgesel hayatta oynadığı rolün vb. Peşini izliyor 11 bölümlük belgesel filmlerinde. Aslında bir folklor çalışması film. Folklora meraklı olanlara ilginç gelebilir. Fakat bence bir film olarak, en iyi hâlde etnoloji müzelerinde gösterilebilecek, görülebilecek bir film. Ben sabırla sonunu bekledim. Ama zaten az olan seyircinin büyük çoğunluğu ilk bir- iki bölümde çıktı.

Belgesel Film Jürisi bu filmi de "övgüye değer" buldu. Nedenini pek anlamış değilim.

GENERATİON 14 PLUS FİLMLERİNDEN

A natureza das coisas invisíveis

Brezilya/Şili, 2025, 90.dak
The Nature of Invisible Things
Görünmeyen Şeylerin Doğası
Yönetmen: Rafaela Camelo
Oyuncular: Laura Brandao, Serena, Larissa Mauro, Camila Mardila, Aline Marta Maia vd.

10 yaşlarında iki kız çocuğu. İkisi de anneleri ile yaşıyor. Birinin annesi hastanede çalışıyor. Yaz tatilinde annesi ile birlikte sürekli hastanede. Hastaneyi evi gibi tanıyor. Diğeri bir kalp krizi sonrası hastaneye getirilen anneannesi ile birlikte geliyor hastaneye. Aynı yaşlarda, benzer durumda olan iki küçük tanışıp, arkadaş oluyorlar. Anneleri de. Film iki bölüm. Birinci bölümde büyük şehir, yoğun stresli çalışma hayatı, hastane ortamı, hastalık, makinelere bağlı ölüm. İkinci bölüm ölüm-

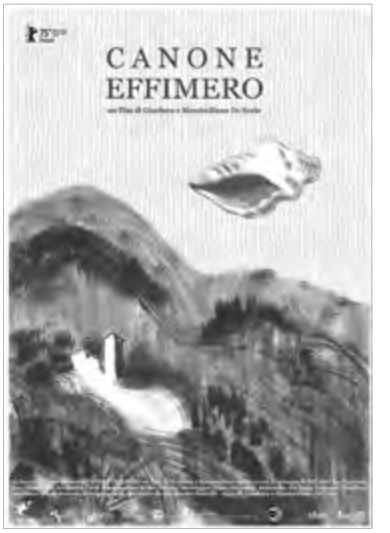

den dönen anneannenin köyü. Doğayla, hayvanlarla iç içe hayat. Orda da ölüm var sonuçta. Ama makinelere bağlı bir ölüm değil. Zamanı geldiğinde bir gidiş. Bir başka hayata göçüşe inanan bir gidiş. Ölümü hayatın parçası ve devamı olarak gören, doğa dini ile Hristiyanlığı kaynaştıran dini ritüeller. Oyunculuğu ve görselliği güzel, fakat ideolojik olarak "hadi gel köyümüze geri dönelim"ci bir film.

Olmasa da olur.

Umibe é Iku Michi

Japonya, 2025, 141 dak.
Seaside Serendipity
Deniz Kenarı Tesadüfleri
Yönetmen: Satoko Yokohama
Oyuncular: Konosuke Harada, Kumiko Aso, Kengo Kora, Erika Karata, Koharu Sugawara, vd.

Japonya'da bir kıyı kasabası. Her türden sanatçılar için bir çekim merkezi, bir sığınak. Sanata meraklı ve eğilimli gençler için bulunmaz bir fırsat. Sanatçılar için de gençler sanat üretimine katılacak elverişli malzeme. Sanatı için aşırı borçlanan ve kasabada gizlenen bir sanatçı ve onu arayan bir kadın sigorta çalışanı, bir "borç toplayıcı". Neyin sanat eseri, kimin sanatçı olduğu hakkında cevabı açık sorular. Keyifle izlenebilen, tartışmaya çağıran bir sanat/festival filmi. Görülebilir.

Paternal Leave

Almanya/İtalya, 2025, 113 dak.
Yönetmen&Senaryo: Alissa Jung
Oyuncular:
Juli Grabenhenrich, Luca Marinelli, Aruro Gabbrinelli, Joy Falett Gardillo, Gaia Rinaldi vd.

15 yaşında bir genç kız. Leo. Babasını tanımıyor. Annesinden gelen bir video üzerinden, onun İtalya'da bir deniz kasabasında sörf öğretmenliği yaptığını öğreniyor. Annesinden habersiz babasını bulmak için yola düşüyor. Buluyor kendisini 15 yıl arayıp sormayan babasını. Babası Almanca, Leo İtalyanca bilmemektedir. Üçüncü bir dilde, İngilizce ile anlaşmaya çalışırlar. Fakat bir ortak dil bulsalar bile birbirlerini anlamaları zordur. Leo için kendini terk edip giden, arayıp sormayan sorumsuz, sevgisiz bir insandır babası. Babası için ise Leo, terk edenin kendisi değil, annesi olduğunu bilmeyen, şimdi 5 yaşında bir kız çocuğu olan ve geçmişin yanlışını tekrarlamak istemeyen, yeni bir hayat kurmaya çalışan babasının bu çabalarını anlamayan bencil biridir. Karşılıklı suçlamalar, suçlananın anlamadığı ana dilde bağrılır.

Bir ilk uzun metraj film olarak umut verici bir film. Juli Grabenhenrich'in oyunu da çok iyi.

Uiksaringitara

Kanada, 2025, 100 dak.
Wrong Husband
Yönetmen&Senaryo: Zacharias Kunuk
Oyuncular ve rolleri: Theresia Kappianaq (Kaujak), HaidenAngutimarik (Sepa), Leah Panimera, Mark Taqqaugaq, vd.

Artika, Kuzey Kutup. Bütün emperyalistlerin gözünü diktiği, yeniden paylaşımda giderek önem kazanan, insan yaşamı için çok zor bir coğrafya. Yaşam alanları giderek daralan insanlar. Çözülen, eriyen, daralan buz coğrafyasının insanları. Ve onların örf ve âdetleri. Ve mitolojileri, kültürleri. Daha bebekken anneleri tarafından birbirlerine sözlenen, birlikte büyüyen, ergenlik çağında gerçekten birbirlerine âşık olan iki genç insan Kaujak ve Sepa. Kötü ruhların da işin içinde olduğu bir gizemli ölüm ertesi, Kaujak ile Sepa'nın birbirlerinden ayrılmaları. Sonra birbirini seven bu iki genci birleştirme için mücadele eden iyi ruh (bilge kadın) ile Kaujak'ı kendi klanından genç bir maço ile zorla evermeye çalışan kötü ruh (klanın şefi ihtiyar erkek) arasındaki çatışma. İyinin, sevginin kazanması. Uiksaringitara aslında folklorik bir İnuit mitolojisi filmi. Ve bu mitolojide iyilik kadınlarda. İlginç. Eğer başka halkların kültürleri sizi ilgilendiriyorsa, görmenizi öneririm. ■

Ateşin sırrı...

■ **ADİL BAŞOĞUL**

Biz dağlarda ateşi yaktık
Uzun uzun gökyüzüne
Ve denizin ufkuna baktık

Mesafeler yükler zaman bitti
Gelenler gitti
Gidenler gelmedi

O gemiler ki getirdi ateşi
Biz ateşi sevdik
Sevdik direnişi

Sakın sırrını insanlara anlatma
Anlat ateşe
Denize göklere
Ve yeryüzüne

Biz ateşi harladık
Halka halka genişledik
Günün getirdikleri çok ağır şeylerdi

Görmedik aydınlığı bin yıllarca
Ağır mı ağırdı
Kaldık karanlıkta

Sonra yavaş yavaş bulduk kendimizi
Bilgimizi işledik ustaca
Usulca çıktık aydınlığa

Uzun ve dar sokağa baktım
Ateş deniz sokak ve siz nasılsınız diye

Ateş gözyaşı ve acılar içinde
Deniz yorgun ve dalgasız
Sokak kimsesiz ve kararsız
Sizler perişan bir ahvalde

Eriyen güneş parçaları düşer tepelere
Deniz tuz basar yaralara
Sokak korur kimsesizleri

Göz açıp kapayıncaya ateş olur gün
Ah ateş olur nereye baksam
Kimi sevsem ateşten ölgün

Ateş yansır aynalardan
Garlardan vapurlardan
Bavullardan çocuklardan

Erzurum'dan Trakya'dan
Sinop'tan Antalya'dan
Hep ateş yansır

Ve İstanbul kıyıları ateşten bir gündür
Ta Erzurum'dan görülür

Çantası çalınan bir kadın kadar çaresizdir
Rimelleri akmış bir İstanbul kadar da güzeldir

Rujunu bir martı sürmüştür
Kırmızı gagasıyla gülmüştür

Kayseri Erciyes'te bir kartal
Kırklareli'de bir üzüm tanesi
İskarpinler tülbentler ateşti

Mataradaki son damla
Yolcunun son defa baktığı memleket
Memleket ki aynaya düşen ateş

Ah ince bir filiz gibi kırılır memleket
Ve trenlerin yolcu yürekleri ateş

Ateşten bir gün aynanın içindeyim
Alnım ve saçlarım
Saat akrep ve yelkovan ateş

Kendimi eğeleyip bileyip sivrilttim
Kararlı ve mağrur
Kadirşinas ve asildim

Ben ki ateşle tarttım kendimi iyi bilirim
Ben ki bir erik çekirdeğinde
Bir baş dönmesi esrikliğinde ateşi içebilirim

Bilmek için ateşimi gökyüzünü deldim
Bir an gördüm ateşi
Şimdi ateşin yaktığı benim

Bir sofrayı kurmak kadar
Bir gülü sevmek kadar
Bir ateşe yanmak kadar
Güzel olan ne var

Görkemli bir İstanbul akşamında
Ateşler içinde bir tren Haydarpaşa'da
Deniz yer gök insanlar ateş altında

Ateşler içinde geçerek tren
Akik bir yüzük kızıllığında
Ağrısı doğum sancısında

Ateş yanar dağlarda
Ateş yanar ben yanarım
Ateş yansır aynalarda

Ah zaman yok kalmaya
Ateşin sırrını bulmaya...

UMUT ALTINÇAĞ:

“Parklarda oyun oynayacak çocuklara ağıtlar yaktık”

Umut Altınçağ’ın adı ve sesiyle ilk 2003 yılında, üniversite yıllarında, kalabalık bir arkadaş evinde tanışmıştım. Eski bir teybin başına birlikte oturup şarkılarını pür dikkat dinliyor, albüm bilgilerinin yazılı olduğu parlak kâğıdı elden ele gezdirip, ezgilerini ezber ediyorduk. Hereke gibi kasaba kentinde üniversite okumaya ve okurken de emekçi halka karşı sorumluluğunu yerine getirmeye çalışan gençler olarak “Mevsimsiz Kar” albümü yüreğimize dokunuyordu. Ve o günlerde Altınçağ’ın sesi, öğrenci evlerinin açık pencerelerinden sokaklara taşıyordu.

RÖPORTAJ: **HALİL YENİ**

“Mevsimsiz Kar” albümü 2001 yılında yaratacağı etkiden habersiz KOM müzik etiketiyle çıkarken kısa sürede çok satacak, müzik marketlerde bulunamayan albüm elden ele, gönülden gönüle yol alacak, uğradığı her durak, misafir olduğu her evde büyük bir beğeniyle karşılanacaktı.

Yalnız sanatçının sesiyle değil, müzik kalitesiyle de ön plana çıkan albüm, dinleyenlerin “damarlarına deli mayınlar döşeyecek,” “Merdana Mına” şarkısı Zazaca bilmeyenleri bile derinden etkileyecekti. Dinleyenler “Meymanıye” ve “Asmera Roz Vıneto” ezgileriyle hüzünlenip “Pore Zerde” ile halay çekecek, özlemler “Hasretim Seni”, sevgiliye aşk itirafı “ülke ol” şarkısıyla dile getirilecekti.

• • • •

1974 yılında Dersim’in Mazgirt ilçesinde dünyaya geldi Umut Altınçağ. Çocukluk ve gençlik yıllarını

burada geçirdi. Müzikal yolculuğunun ilk adımlarını "insanı kâmil" dediği yaşlıların arasında attı. Onlardan kılamlar [*] dinledi. Onlara kılamlar söyledi. Lise yıllarına geldiğinde adı Dersim bölgesinde tanınan sesler arasında yer alacaktı.

Mehmet Kocademir'in bağımsız belediye başkanı olduğu dönemde bir etkinlikte sahne alarak 38 Katliamı'nı anlatan "Daye Daye" kılamını okudu. Dinleyiciler alkış tutarken polisler gözaltına almak istedi. Belediye başkanının araya girmesiyle gözaltına alınmaktan kurtulsa da karanlık güçler ilerleyen yıllarda peşini bırakmayacaktı.

"Umut yüklü baharım terk edip gitme"

Müzikal yolculuğunu ileri taşımak adına umutlarını yüklenip İstanbul'a geldi. Arif Sağ'ın kapısını çalıp ondan eğitim aldı. Çocukluktan buyana türküler söylüyordu ama notayı ilk kez burada öğrenip, stüdyoyu burada görüyordu. Parasız geçen günlerinin ardından bağlamasını Emre Saltık'ın

çaldığı, mixlerini Arif Sağ'ın yaptığı bir albüm hazırlandı. Siyasi nedenlerle müzik firmalarının kaseti çıkarmaya yanaşmadığı bir sürenin sonunda Kalan Müzik etiketiyle "Umut Yüklü Bahar" albümü yayımlandı.

1991 yılında çıkan "Umut Yüklü Bahar" Ozan Emekçi, Ozan Rençber gibi ozanların yanı sıra söz ve müziği kendisine ait olan ezgilerinde yer aldığı, politik söylemi yoğun bir albümdü. Albümün en beğenilen ezgilerden biride söz ve müziği kendisine ait olan "Partizan Kız" oldu. Albüm sessizce ve az sayıda müzik markette yer alırken, dinleyiciler kaseti elden ele birbirine ulaştırarak duyulmasını sağlayacaktı. Bu ilgi karşısında savcılar boş durmayacak, dokuz ilde albüm hakkında suç duyurusunda bulunup, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinde dava açacaklardı.

Yeni albümü "Düşler Vadisi" için hazırlık yaptığı bir dönemde avukatı, hakkında açılan davadan ceza alacağını söyleyerek ülkeden gitmesini talep etti. Umut'un önünde iki seçenek vardı. Ya uzun yıllar hapis yatacak, ya da belirsizliğe bırakıp kendisini yurtdışına çıkacaktı. Karar vermekte zorlandığı bir dönemde yurt dışından aldığı bir etkinlik daveti ile 1996 yılında sürgün hayatı başladı. Yıllar sonra verdiği bir demeçte sürgünlüğünü şöyle anlatacaktı. *"Bestelerimi topladım 1991 yılında ilk albümü çıkardım, albümün çıkmasından sonra kasetim yasaklandı. Devlet kendi dilimde albüm çıkardığım için beni tutuklamak istedi ve albümümü yasakladı. Türküler yüzünden ülkeyi terk etmek zorunda kaldım."* [**]

"Düşler vadisinde bir yalnız"

Çocukluk anılarını, gençliğini, sevdikleri ve sevenlerini geride bırakarak, yeni bir hayata, hiç bilmediği bir kültür, dil ve coğrafyaya yelken açan Umut Altınçağ'ın sığındığı tek şey yine türküler olacaktı.

İkinci albümü "Düşler Vadisi" 1996 yılında sürgün hayatına başladığı bir dönemde çıkar. Anadolu Müzik tarafından çıkarılan albümün açıklama kısmına Altınçağ şunları yazar. *"Düşler Vadisi,*

direnişin ve halkların özgürlük türküsünü hep bir ağızdan söyleyenlerin olsun." Albümün en sevilen ezgilerinden biri söz ve müziği Volkan Yağan'a bağlaması ise Erdal Erzincan'a ait olan "Pusuya Düştüm"dür. Yine en beğenilen ezgilerinden "Savaş Esirleri"nin söz ve müzik kısmında "Sağmacılar Cezaevi Özgürlük Mahkûmları" yazar.

"Mevsimsiz kar yağar, taştan demirden içeri"

Yurtdışında konserler veren ve sürgün hayatının beş yılını geride bırakan Umut Altınçağ bir başyapıta imza atacak ve ustalık eseri olan "Mevsimsiz

Kar" albümünü 2001 yılında yayımlanacaktır.

"Düşler Vadisi" albümünün ardından Umut Altınçağ'ın yolu Karadeniz müziğinin en önemli isimlerinden Fuat Saka ile kesişir. Altınçağ seslendirdiği eserlerini Saka'ya gönderir. Saka ise ezgilerin kayıtlarını, düzenlemelerini ve mixlerini yapar. Her şey hazırdır fakat albüm için gereken para yoktur. Arkadaş, eş ve dosttan albüm için para toplanmaya başlanır. Küçük çocuklar bile Umut ağabeyleriyle harçlıklarını paylaşır. Albümün ardından Altınçağ 6 ay fabrikada çalışacak, albüm için katkı sağlayanlara borcunu ödeyecektir.

2001 yılında yayımlanan "Mevsimsiz Kar" albümünden sonra Altınçağ'ın suskunluk dönemi başlar. Bu öyle uzun bir dönemdir ki, sürgün yaşadığı İsviçre'de hayatını kaybettiği söylentileri bile yayılır. Hatta 2018 yılında İstanbul'da gerçekleştirilecek konser duyurularını görenler gözlerine inanamayacak, teyit için organizasyon şirketini arayıp doğru olup olmayacağını soracaktır.

Etnik müziğinin önemli isimlerinden Umut Altınçağ aşkın dilini yeniden öğretmek için 23 yıl aradan sonra ülkesine dönme kararı alır. Çeyrek asırlık bir zamanın ardından geri dönen Altınçağ'ın ilk İstanbul konserine yüzlerce insan katılırken, türküleri sevenleriyle, sevenleri türküleriyle kucaklaşır.

Söyleşimize müzikal yolculuğunuzun ilk adımlarıyla başlamak ve sizi çocukluk yıllarınıza götürmek istiyorum. "İnsanı kâmil" dediğiniz yaşlıların hayatınıza katkıları nelerdi?

Dersim'in Lazan köyünde doğmuş bir çocuktum. İliklerine kadar her şeyi özümseyerek yaşayan bir çevrenin içinde doğdum ve büyüdüm. İnsanı kâmiller çeşmelere gelir, o çeşmelerin başında suyla muhabbet ederlerdi. Bir dilin, bu ruhun ölmemesi için klanlar söylerler, masallar anlatırlardı. Saza aşkla dokunurlardı. Doğayla dostça yaşarlardı. Örneğin bir ağacı sevgiyle okşar, taşın ruhu olduğuna inanırlardı. Ben hayatın inceliklerini onlardan öğrendim. Örneğin nenem yürürken bana her zaman "önüne bak" derdi. "Karşına karınca çıkabilir. Onu ezebilirsin!" Bu yüzden biz hep başımız önde yürürdük, bir karıncayı incitmeyelim diye. Hatta nenem davarlarımızla konuşurdu. Davar dediğime bakmayın. Her birinin bir ismi vardı. Nenem onları sağarken "hele anlat bakalım kızım, sen bugün nerelere gittin? Nerelerde otladın? Neler yaptın?" diye sorular sorar, sohbet ederdi. Ben masallarla büyümüş bir çocuğum. Dedem ateşin başında oturur, eliyle ateşi okşar, o ateşin ısısıyla yüzünü yıkar ve bizlere masallar, destanlar anlatırdı. Evimizde eski süpürgeler vardı. Ağzı geniş. Çocukken o eski süpürgelere vurup ses çıkarır, türküler söylerdim. Beni o çocukluk büyütüp bu yaşıma getirdi. Şimdi şu koskoca evrenin içinde bazen bir yaprak bazen bir yağmur damlası kadar olduğumuzu düşünüyor ve yürürken bile evreni rahatsız etmemeye çalışıyorsam bu "insanı kâmil" dediklerim sayesindedir.

Sonrasında müzikal yolculuğunuzu amatör bir sevdanın ötesine taşımak için Dersim'den İstanbul'a gelerek Arif Sağ'la iletişim kurdunuz.

İstanbul'u hayatımda görmemiştim. Terliklerimle geldim. Yatacak, gidecek yerim yoktu. Cebimde para yoktu. Bir süre Eyüp köprüsünün altında şarapçılarla yattım. Onların ekmeklerini, içeceklerini paylaştım. Emre Saltık beni bir odaya soktu. Hiç stüdyo görmemiştim. Mikrofon görmemiştim. Yıllarca dağlarda, ırmak kenarlarında şarkı söylemiş biri olarak çok şaşırmıştım. Söz benim için sınırsızdı. Akort nedir bilmiyordum. Bu sürecin sonunda "Umut Yüklü Bahar" albümünü hazırladık. Fakat bazı şarkı sözleri yapımcıları rahatsız ediyor, kasetin basımı için kimse bize yanaşmıyordu... Arif Sağ albümü yayımlayamayacağını söyledi. Biz de arkadaşlarla Hasan Saltık'ın yanına gittik. Annem kolundaki altınlarını çıkarıp verdi. Kendi paramızla bir albüm çıkarttık. Sağ olsun çocuklar, arkadaşlarım albümü elden ele dolaştırdı.

"Umut Yüklü Bahar" 1991, "Düşler Vadisi" albümünüz ise 1996 yılında yayımlandı. Politik söylemi yoğun olan bu albümler nasıl bir ortamda yayımlandı.

Nifak tohumlarının ekildiği 1990'lı yılların karanlık zamanlarıydı. Birbirimize düşmanlıkla büyütülüyorduk. Bir kaosun içinden geçiyordu insanlık. İki tarafta da ölüm vardı. Gençler karşılıklı ölüyordu. Oysa bir insanın ölümü üzerine kurulu ne güzel olabilirdi ki! İnsanlar birbirini sevmeyi unuttu. Göğün, yıldızların, güneşin güzelliğini unuttu. Birileri öldürürken birileri alkış tuttu. Düşmanlık büyüdü. Birbirimizi yedik, tükettik. Sevgililik öldü bu yıllarda sevgisizlik ise hâlâ devam ediyor. 90'lı yıllarda Dersim'de yaşayan biri olarak tüm bu kaosun içinde sanat yapmaya çalışıyorduk. Bir misyon yüklüyorlardı sana ve taraf olmak zorunda kalıyorduk. Parklarda oyun oynayacak çocuklara ölümleri üzerinden ağıtlar yaktık. "Umut Yüklü Bahar" ve "Düşler Vadisi" albümleri böyle bir dönemin ürünü olarak ortaya çıktı.

"Umut Yüklü Bahar" henüz ilk albüm olmasına rağmen karanlık güçleri rahatsız ettiniz. Şarkılarınız hakkında suç duyurusunda bulunuldu. Devlet Güvenlik Mahkemesinde dava açıldı. Kaset yasaklandı. Ve peşine zorunlu sürgün hayatı başladı. Gitmek nasıl bir duyguydu? Gittiğiniz de neler yaşadınız?

"Gitmek uzun bir öyküdür" demiştir Emirali Yağan. Dostluklarını, harmanını, sofranı, bırakıp gitmek... Ben gitmeyi ilk annemin gözlerinde gördüm. İlk ayrılığı orada yaşadım. Ağlamaklı ama bunu da göstermemeye çalışan bir hâli vardı. Saatler devriliyor ve annemin o hali gözlerimin önünden gitmiyordu. İstanbul'da ki müzik piyasası ilişkilerinden zaten çok bunalmıştım. Bu yüzden kapalı bir toplumun içinden çıkıp büyük bir denize girmek, hiçbir şey bilmeden girmek bana korkutucu gelmedi. Gittim ve arkama bakmadım. Sadece annemin bakışını unutmadım. Burada caz festivallerine gittim. Anarşistlerle tanıştım. Mülteci kamplarında yaşadım. Yurtdışında para kazanmak gibi bir derdim olmadı. Hayatı tanımaya çalıştım. Bana bahşedilen zamanı. Farklı insanlarla tanıştım. Üniversiteye başladım. Sosyoloji okudum. Ama yarı da kestim.

Ve son albümünüz "Mevsimsiz Kar" 2001 yılında yayımlandı. Çok dinlendi, çok sevildi. Yalnız sesinizle değil, müzik kalitesiyle de ön plana çıkan albüm oldu. Hikâyesini sizden dinleyelim mi?

Sürgünlüğümün devam ettiği günlerde Fuat Saka'nın Hilmi Yaracı ile birlikte yaptığı "Sürgün" albümü elime geçti. Dinledim. O albüm bana değdi. Ruhuma değdi. Fuat Saka'nın ruh hâli bana değdi. Fuat Saka ile iletişime geçtim. Ne yapabiliriz dedim. Çalışmalarımı istedi. O zaman eski teypler vardı. Şarkılarımı o eski teyplerden kasetlere çekerek gönderdim. Çok beğendi. Stüdyo çalışmaları için arkadaşlar aralarında para topladı ve stüdyoya girdik. Son okumaları yaptım. Tüm bu kolektif çalışmaların sonucu "Mevsimsiz Kar" albümü ortaya çıktı. Albümüm çıktı çıkmasına ama ne eve dönecek param ne pakette bir dal sigaram kalmıştı. Koltuğumun altında sadece "Mevsimsiz Kar" albümüm vardı. Şansıma Hamburg'da bir okul arkadaşıma denk geldim ve Frankfurt'a onun verdiği parayla geri dönebildim. "Mevsimsiz Kar" albümünün altında öyle hikâyeler var ki, bu albüm koskoca bir sevgidir. Bu yüzden "Mevsimsiz Kar" ona destek olan herkesin sesidir. Herkesin başarısı ve eseridir.

23 yıl aradan sonra ülkenize döndüğünüz ve neredeyse çeyrek asırlık bir zamanın ardından 2018 yılında İstanbul konserine çıktığınız. Neler yaşadınız? Neler hissettiniz?

Bestelerimi topladım 1991 yılında ilk albümümü çıkardım. Sonra kasetim yasaklandı. Kendi dilimde albüm çıkardığım için beni tutuklamak istediler. 1996 yılında avukatımın uyarısıyla ülkeyi terk etmek zorunda kaldım. 23 yıl sonra İstanbul'a geldim ve ilk konserimin hazırlıklarını sürdürürken internet üzerinden yayın yapan özgürüz programına katıldım. Çıkışta bindiğimiz taksinin önü, Eminönü Karaköy istikametine doğru giderken, beş kişilik bir grup tarafından kesilmek istendi. Arabanın camlarına vuran saldırgan grup, "Barışı savunmak sana mı kaldı", "Sana göstereceğiz gününü" diyerek tehdit etti. 23 yıl sonra ülkeme barışın, sevginin, aşkın dilinin egemen olması için geldim. Bunun için gerekli özveride de bulunmaya hazırdım. Konserin organizasyonu müzisyen kardeşler Metin-Kemal Kahraman/Lizge Müzik'in katkılarıyla yapılıyordu. Organizasyon işine bakan Cem Vazo, konser duyurusunu görenlerin, ilk başta inanmadığını ve bunun doğru olup olmadığını sorduklarını anlattı bana. Ve Şişli Kent Kültür Merkezi'nde gerçekleşen etkinliğe çıktım. Yüzlerce kişi ile türkülerimi birlikte söyledim. 23 yıl sonra ülkemde sahnede olmak anlatılamayacak bir duyguydu. Kalbim yerinden uçacaktı. Şarkılarım bir ağızdan coşkuyla söylendi.

Son olarak çoğumuzun merak ettiği bir soru ile bitirelim. Yeni albüm hazırlığı var mı?

Senin aracılığınla Güney Dergisi okurlarına duyurmak isterim. Evet. Uzun zamandır üzerine çalıştığım, yine dayanışmayla çıkacak yeni bir albüm çalışması var. ■

[*] Kurmanci ve Zazaca'da dengbej şiiri
[**] https://www.rudaw.net/turkish/culture-art/131020201

Albüm Fotoğrafları:
Sol Müzik Arşiv (@sol_muzik_arsiv) / Twitter
Kaynaklar: https://www.evrensel.net/haber/345279/umut-altincag-askin-dilini-yeniden-ogrenmeliyiz

Siyam'ın Günlüğü

VİCDAN ÖZERDEM

1. Gün
Beni karga tulumba bir poşete koyup getirdiler buraya. Üç kulaçlık yeri kırmızı yüzgeçlerimle bir isyan bayrağı sallandırır gibi gezdim. Kuyruğum kırmızı bir tül gibi savruldu suda. Kendimi iyice kabarttım. Hızlı hızlı gidip geldim, öfkemin boyutunu anlasınlar istedim. Beni izlediklerini biliyordum. Var gücümle sıçradım , yürekleri ağzına geldi. Seslerinden, koşuşturmalarından anladım.

2. Gün
Küçücük bir yer burası. Her yerini yokladım. Yaşama ait hiç bir şey bırakmamışlar. Uyumam için koca bir kaya parçası. Doğalmış gibi göstermek için koydukları üç beş plastik .

3.Gün
Yemek vermek için geliyorlar sadece. Korkak ve şaşkın bakışlarının içinde kabararak dolanıyorum.

4.Gün
Her koşulda yaşarım ben.Ne badireler atlattım. Pirinç tarlalarının bulanık, çamurlu sularında doğup; büyüdüm. Beni yok edemezler.

5. Gün
Sabahtan akşama , akşamdan sabaha dolanıp duruyorum şu küçücük yerde.

6. Gün
Dünden hiç farkı yok.

7. Gün
En büyük sorun ışık. Yirmi dört saat sürekli başımın üstünde yanan ışığa rağmen bu gece biraz uyuyabildim. Alışıyorum demek. Buna da alışıyorum. Hayatta kalacağım.

8. Gün
Hep aynı.

9. Gün
Geceyle gündüzü yemek zamanlarından ayırt ediyorum. Yine de karanlık bir gece isterdim.

10. Gün
...

11. Gün
Rüyamda sevgilimi gördüm. Köpüklerin altında sarıldık birbirmize. Gün boyu sevdiğim yanımdaymış gibi mutlu bir gülümsemeyle dolandım durdum.

12. Gün
Burası öyle pis oldu ki. Kendi dışkımla karşılaşıyorum her köşede.

13. Gün
Sık sık açıklığa yaklaşıp hava almaya çalışıyorum.

14. Gün
...

15. Gün
...

16. Gün
Yorgunum. Kendimi o kadar yorgun hissediyorum ki.

17. Gün
...

18. Gün
Çok sıkıldım. Yanımda başkaları da olsaydı keşke. Kavgacı diyorlar bana. Kavgacı ve isyankar. Melek olmak vardı bu dünyada. Melek balıkları hiç bir şey yapmazlar. Suyun içinde öyle durup bön bön bakarlar. Yaşıyorlar mı belli bile olmaz. Melek olmak varmış gerçekten , mutlu onlar.
Gerçekten mutlular mı?

19. Gün
Kabararak şöyle bir gezeyim diyorum, olmuyor. Yüzgeçlerimin ve kuyruğumun rengi mi soldu, bana mı öyle geliyor.

20. Gün
Kayanın altına girdim bugün. Işıktan ve dışkıları görmekten kaçtım. Ortalıkta dolanmak istemiyorum.

21. Gün
...

22. Gün
Her şey bulanık artık. Su bulandıkça yaşam da bulanıklaşıyor.

23. Gün
...

24. Gün
Nefes almakta zorlanıyorum.

25. Gün
Kendimi bıraktım. Yüzgeçlerim süklüm püklüm. Gelip baksalar beni öldü sanırlar.

26. Gün
Sanmalarına gerek yok , ölüyorum.

27. Gün
Hiçbir şey yemedim bugün. Yemekler döküldü, dışkılara karıştı, dağılıp gidişini seyrettim.

28. Gün
Bugün kimse gelmedi mi, bana mı öyle geliyor?

29. Gün
Çamurlu suları özledim. Sevdiklerimi. Her zorluğa ragmen yaşama isteğimi.
Gözlerimi kapadım. Hiç hareket etmeden duruyorum. Görecek bir şey yok. Hareket etmek için bir nedenim yok.

30. Gün
Sürgülü demir kapı açıldı.
"Toparlan hücre cezan bitti, koğuşa geçiyorsun " diye seslendi gardiyan.
Kımıldamadım. ■

KARİKATÜR ■ K. ÖNTAŞ

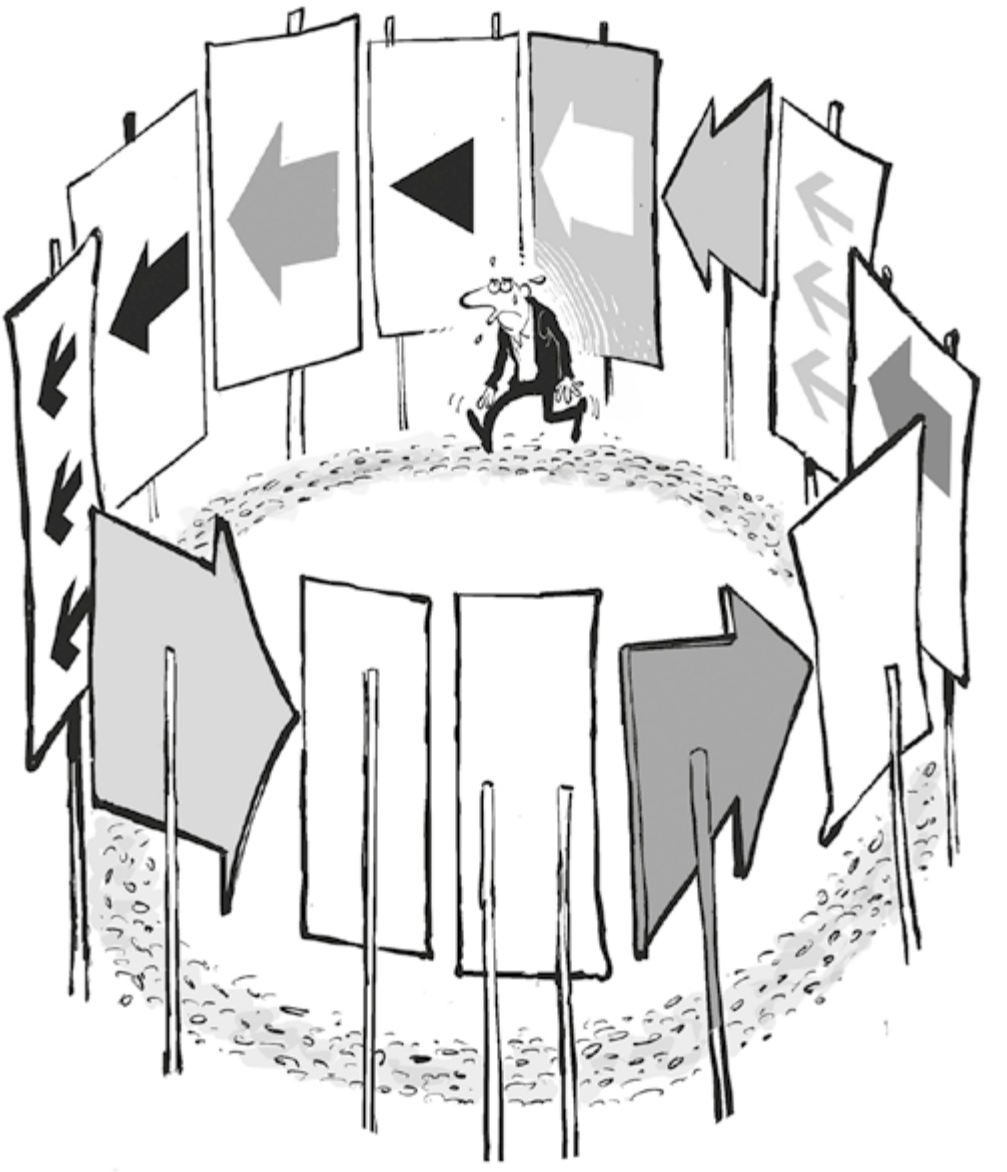

RENKLERİN SUDA DANSI
‘Ebru Sanatı’

Kökeni Doğu Asya’ya dayanan kadim Ebru sanatının nerede ve ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Ebru kâğıdının Japonya’da 9. yüzyıldan beri kullanıldığı belgelenmiştir. Bu sanat Japonya’dan sonra Hindistan’da daha sonra da 13. yüzyılda Orta Asya’da Türkistan, Semerkant ve 14. yüzyılda İran’ın doğusundaki Herat Yöresinde yapıldığına dair kaynaklar bulunmaktadır. Ebru da aynen kâğıt gibi İpek Yolu ve diğer ticaret yollarını kullanarak doğudan İran aracılığıyla Anadolu’ya batıya yayılmıştır. Farsça AbRu (su yüzü) ve Ebri (Bulutumsu) anlamına gelmektedir.

Kendine özgü tekniklerle hazırlanan ve tekneye alınan suyun üzerinde boyalarla oluşturulan desenlerin kâğıda aktarılmasıyla yapılan Ebru kitap süsleme sanatı ve kitap ciltlerinde yan kâğıdı (kapak ile kitabı birbirine bağlayan kâğıt) olarak tarihsel süreçte geleneksel bir sanat hâline gelir. Ebru sanatı, kendine has malzeme ve uygulama özelliğine sahiptir. Kullanılan bütün malzeme ve araçlar ebrucu tarafından hazırlanır. Boyaların tamamı tabiattan doğal yöntemlerle elde edilir. Suyun yoğunlaşmasını sağlayan **kitre** bitkisel esaslı bir ana malzemedir. Boyaların kitre üzerinde açılmasını sağlayan doğal asit de hayvanın safra kesesindeki **öd**’dür. Kitreyle yoğunlaştırılmış su üstünde doğal yöntemlerle hazırlanan boyalar aracılığıyla oluşturulan desenler kâğıt üzerine geçirilir.

İstanbul’da 16. yüzyılda tam anlamıyla gelişir. Osmanlı döneminde, Türk hat ustaları ve sanatçıları yeni formlar yaratır ve tekniklerini geliştirirler. Geleneksel Türk Sanatlarının da en göz alıcı ve ilgi çekici dallarından biridir. Tarihi tespit edilmiş en eski Ebru 1447 yılına ait olup, Topkapı Sarayı’nda bulunmakta. Osmanlı döneminde birçok ebruzen yetişir. Bu dönemde ebrulu kâğıtlar devlet belgeleri ve resmi yazışmalarda zemin olarak kullanılır. Buradaki başlıca amaç estetik değerlerin yanı sıra tahrifat girişimini engellemektir. Bugün çek, senet ve kâğıt paralar üzerindeki karmaşık desenlerin mantığı buna dayanır. Ebru sanatı, geleneksel el sanatkârlığı etrafında şekillenen süslemeler olarak; özel kitapların iç ve dış kapaklarında, hattatlık, cam işlemeciliği ve hediyelik eşyalarda kendini gösterir.

Ebru tarihinde bugüne kadar tespit edilebilen ilk ebruzen “şebek” lakabı ile bilinen Mehmed Efendi’dir. Tekkelerde geliştiği bilinen Ebru sanatının tarihini ve yapımını anlatan tek el yazması eser, 1608 yılı tarihli ve Türkçe yazılmış olan en eski belge niteliğindeki “Tertib-i Risale-i Ebrî” adlı eser, onun eseridir. Ebru tarihinde bilinen en önemli üstatlardan biri de Hatib Mehmed Efendi’dir (ölüm 1773). Günümüzde “Hatip” adı ile anılan Ebru türünü çokça kullandığından bu adla anılıyor. 1846 yılında öldüğü bilinen Şeyh Sadık Efendi’nin, Ebru’yu Buhara’da öğrendiği ve iki oğlu Edhem ve Nazif Efendilere de öğrettiği bilinmekte.

Hezarfen unvanı ile anılan İbrahim Edhem Efendi’nin Ebru alanındaki şöhreti saraya kadar ulaşır ve eserleri devrin padişahı Abdülaziz’i de etkiler. Son Osmanlı Ebru üstatlarının en önemlilerinden Necmeddin Okyay (1883-1976) üstadı Edhem Efendi gibi; okçuluk, mürekkepçilik, aharcılık (ahar: hattatların kâğıt cilalamak için kullandıkları nişasta ve yumurta akı ile yapılan özel karışım), hattatlık (güzel yazı yazan, hat sanatı ile ilgilenen), mücellitlik (ciltcilik), gül yetiştiriciliği gibi birçok alanda ustaymış. *Çiçekli* Ebru’ları da ilk uygulayan kişidir. 1916'da Medreset-ül Hattatin’de başladığı Ebru hocalığını Güzel Sanatlar Akademisi’nde 1948'e kadar sürdürür. Ebru Sanatını oğulları Sami (1910-1933) ve Sacit (1915-1998) ile yeğeni Mustafa Düzgünman’a (1920-1990) öğretir.

Yüzyıllar boyunca ***gelgit, taraklı, hatip, bülbül yuvası, çiçekli, kumlu-kılçıklı, koltuk, hafif, ebrulu minyatür, tahrirli (kontur), zerefşanlı, çift katlı, dalgalı (İspanyol Ebrusu), kaplan gözü*** gibi pek çok özel Ebru çeşidi gelişir. Ebru’da kullanılan en yaygın renkler açık yeşil, kırmızı ve sarıdır. En sık rastlanan desenler ise çiçekler, yapraklar, süslemeler ve ayın ilkdördün (ayın yarım daire; D şeklinde görülmesi) hâlidir. Ebru asırlardır geleneksel olarak usta-çırak ilişkisi içinde uygulamalı eğitim yoluyla aktarılır. Ebrunun eğitim sürecinin temel ilkesi sadece tekniğin öğretilmesi değil aynı zamanda felsefesinin de sunulmasıdır. Ebruya dair temel eğitimden sonra, çırak için uygulama süreci başlar. Ebrunun temel becerilerini kazanmak yeni başlayanlar için en az iki yıl sürer.

Ebru sanatının yüzyıllar boyunca gelişmesine katkıda bulunan birçok usta sanatçı bulunmakta. Ebru uygulayıcıları ve taşıyıcıları; Ebru sanatçıları, Ebru ustaları ve profesyonel ya da hobi olarak bu sanatı uygulayan insanlar. Ebru’nun uygulayıcıları ve taşıyıcıları cinsiyet, ırk, etnik kimlik ve sosyo-ekonomik farklılıklar gözetilmeksizin toplumun tüm kesimlerinden gelmektedir. Farklı coğrafyalar, kültürler, bireyler ve onların tecrübeleri Ebru’nun gelişmesine katkıda bulunmakta.

Türkiye’deki tanınmış Ebru sanatçılarından

bazıları: Necmeddin Okyay, Nuri Abacı, Hüseyin Çetinkaya, Arif Kaptan, Zeki Kadirbeyoğlu, Fikret Muallâ... Bu sanatçılar, Ebru sanatının geleneksel değerlerini koruyarak, aynı zamanda yenilikçi yaklaşımlar sunarlar. Bu sanatçıların çabaları sayesinde Ebru sanatı hem kültürel bir miras olarak yaşatılmakta hem de günümüzde modern sanatın bir parçası olarak yeni yollar aramaktadır. Her bir sanatçı, kendine özgü üslubu ve teknikleriyle ebruya farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Günümüzde bu sanatı devam ettiren ustalar arasında Niyazi Sayın, Fuad Başar, Alparslan Babaoğlu, Timuçin Tanaslan, Nusret Hepgül, Feridun Özgören ve birçok sanatçı mevcuttur. Bilinen kadın Ebru sanatçıları; Kübra Korkmaz, Şebnem Korkmaz, Aysel Yıldırım, Hülya Taban, Serra Acar gibi Ebru sanatını yaşatmak ve geliştirmek adına çeşitli projelere katılmakta, eğitimler vermekteler.

Almanya'daki Ebru sanatçıları da bu büyüleyici sanat dalını yaşatmak ve ileri taşımak için önemli katkı sağlıyor. Farklı kültürlerin bir araya geldiği ve zengin çeşitlilikte sanat anlayışlarının işlendiği bir ülke olarak Almanya Ebru sanatı için de ilginç bir ortam sunmakta. Ebru sanatı hem geleneksel köklerini koruyarak hem de modern sanat unsurlarını ekleyerek sürekli bir evrim içinde. Kültürel bir köprü işlevi görerek, doğu ile batı arasında estetik bir bağ oluştururken, farklı kültürel bağlamlarda kendine yer buluyor, tanınıyor. Almanya'da tanınan Ebru sanatçıları (Pelin Çiğdem, Maike Lutz, Arzu Adak, Özlem Yılmaz, Ergin Çetin, Orhan İşözen...) eserlerini sergilemekle kalmayıp çeşitli atölye çalışmaları düzenleyerek, bu sanatı, renklerin nasıl kullanıldığını, desenlerin oluşturulmasını, Ebru sanatının ruhsal ve meditasyonel yönleri gibi inceliklerini de öğretiyorlar.

Ebru; yaşamın kaynağını temsil eden suyun (âb-ı hayat), renklerin dansını temsil eden boyaların ve sanatçının hislerinin bir araya gelmesiyle oluştuğundan her bir eser emsalsizdir ve ikinci kez aynı şekilde üretilemez. Her küçük boya damlası sanatçıya pek çok seçenek sunarak bir şaheser ortaya çıkmasına imkân verir. Ebru'nun karakteristik özellikleri, seçilen teknikte sanatsal esnekliğe olanak tanımaktadır. Kullanılan teknikler aracılığıyla sanatçının en derin hisleri, düşünceleri ve yaratıcılığı ön plana çıkar. Modern dünyada da Ebru sanatına dair çeşitli yenilikler ve yorumlar geliştirilmekte; genç sanatçılar, bu tarihi sanat dalını yeni perspektiflerle yeniden yorumlamakta. Günümüzde, Ebru sadece bir sanat değil, aynı zamanda bir meditasyon biçimi, bir huzur kaynağıdır. ■

Kaynaklar: Die Geschichte der Ebru Kunst, İstanbul Ebru Evi (Ebristan), Arkhe Sanat

Ebru Sanatçısı-Ressam-Karikatürist **Orhan İşözen**

Kuzey Almanya'da yaşayan Ebru Sanatçısı-Ressam-Karikatürist Orhan İşözen, 25.08.1958'de Sivas'ın Zara ilçesinde dünyaya gelir. İlk ve ortaokulu Zara'da, liseyi Sivas Kongre Lisesi'nde okur. 1980'de Almanya'nın Lübeck şehrine göçer. Hamburg'da ekonomi bölümünden mezun olur. Yüksekokulu bitirdikten sonra uzun yıllar Hamburg'da bir kamu kuruluşunda yöneticilik yapar. Türkiye'de Demokrat Gazetesine ve Almanya'da Demokrat Türkiye Gazetesinde karikatürler çizer. Yaşamını hâlâ

Lübeck'te sürdüren Orhan İşözen, yaşadığı kentte, "Esperanza" isimli ressamlar grubunun üyesidir. Emekli olduktan sonra eğitim ve meslek hayatının bir parçası olan resim çalışmalarına (suluboya, kara kalem, akril boya) ve karikatür çalışmalarına daha da yoğunlaşır.

"Ebruli sanatının kökleri, köklü bir geçmişin izlerini taşır. Sanatçı, suyun sakin yüzeyine düşen boyaların oluşturduğu dansı izlerken, doğanın bir parçası olduğunu hisseder. Her bir damla, suyun üzerine düşerken hayat bulur ve özgürce hareket eder. Bu süreç, sanatçının ruh hâliyle doğrudan ilişkilidir; başlayan bir yolculuğun izlerini taşır. Bir süre sonra, kâğıda aktarılacak olan desenin içindeki anlamı keşfeder. Görsel bir şölen olmasının yanı sıra derin bir ruhsal deneyim."

Sayıları günümüzde her geçen gün hızla tükenen Ebru sanatçılarının Kuzey Almanya'da en önemli temsilcilerinden biri olan Orhan İşözen'in

klasik ve modern tarzda eserleri Almanya'ya iş göçünün 63 yılı vesilesi ile 2024 yılında yapılan sanat etkinlikleri kapsamında Schleswig-Holstein Eyaletinin Lübeck şehrinde, Haus der Kulturen (Kültürler Evi) binasında sergilenir.

"Kuzey Almanya'da Ebru sanatıyla ilgili ilk kez böyle bir sergi açıldı. Almanya'ya iş göçünün 63 yılında böyle bir serginin açılışını gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşıyorum. Bildiğim kadarıyla bu sanatla bölgemizde ilgilenen kimse yok. Ben suyun içinde kendi silüetimi arıyorum."

Renklerin suda dansı denilen Ebru Sanatı ile uzun yıllardır ilgilenen Orhan İşözen, çevresinde "suya hayat veren adam" diye de tanınıyor.

"Ebrunun teknedeki suyunu önceden hazırlıyor, boyanın su yüzeyinde kalması için kitre, denizkadayıfı veya öd kullanarak yoğunlaştırıyorum. İlk aşamada, gül dalından ve atkuyruğu kılından yapılan özel bir fırçayla Battal Ebru yapıyorum. Daha sonra kafamda oluşturduğum konuları suya yansıtıyorum. Klasik Ebru çalışması harici kendime özgü portre çalışmalarımı Ebruyla buluşturuyorum."

Âşık Veysel'in vefatının 50'nci yıl dönümü nedeniyle 2023 yılında UNESCO tarafından tüm dünyada anma ve kutlama etkinlikleri düzenlenir, bu kapsamda Sivas'ta düzenlenen Şehr-i Sivas etkinliğine Orhan İşözen de Ebru sergisi ile katılır. Sergide Sivas'ın önemli değerlerinden olan Âşık Veysel'in, sanatçı Ali Kızıltuğ'un ve gazeteci Metin Göktepe'nin portrelerini suya nakşettiği eserleri yer alır.

"Ebru sanatçısı, fırçayı eline aldığında, suyun üstündeki hayatla buluşur, doğanın döngüsünü hisseder ve zamanın nasıl geçtiğini unutup bu anın tadını çıkarır. Hızla değişen desenler, sanatçının ruh hâlini de yansıtır; bir anda ferahlatan bir mavi, bir diğer seferde tutkulu bir kırmızıya dönüşebilir. Ebru desenleri, yalnızca gözleri değil, kalpleri de besler. Renklerin dansı, insanın iç dünyasında uyanışlar yaratır. İzleyeni düşünmeye, hissetmeye ve hayal kurmaya davet eder. Bu nedenle Ebru, sadece bir sanat formu değil, aynı zamanda yaşamın en güzel ve karmaşık katmanlarını anlamanızı sağlayacak bir ayna gibidir. Her bir bakış, yeni bir desen, yeni bir hikâye ve yeni bir anlam katmaktadır. Ebru, her zaman gözlemlenenin ötesine geçip ruhsal bir yolculuktan gelen canlı bir sanattır."

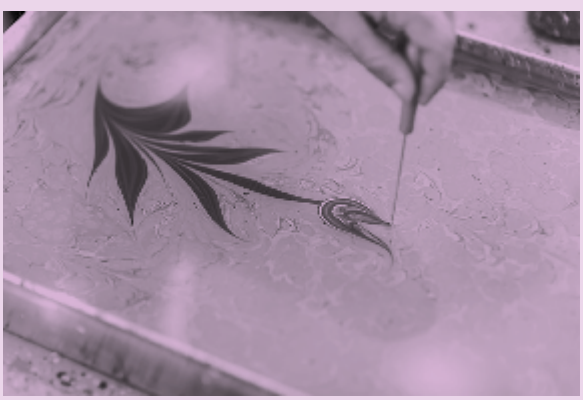

Orhan İşözen, Yeşil Zara Gönüllüleri Derneği'nin kuruluşundan bu yana üyesidir. Derneğin 2024 yılında, Zaralı Türk Halk Müziği sanatçısı Halil Söyler'in altmışıncı ölüm yıl dönümü sebebi ile anısına dört kitapçık hazırlanır, Orhan İşözen de bu projede Halil Söyler'in portresini Ebru ile buluşturduğu eserleri ile yer alır. Kitapçıkların tanıtımı Zara, Sivas, Ankara ve İstanbul'da gerçekleşir. Kitapçıklar etkinliklerde müzikli sunumlarla bütünleşerek tanıtılır ve okuyuculara hediye olarak dağıtılır.

Orhan İşözen 2024 yılında "Sanat Sınır Tanımaz" mottosu ile 10-18 yaş arası çocuklara, gençlere yönelik atölye çalışmaları yürütür ve üretilen eserleri sergileme çalışmalarında da gençlere eşlik eder.

"Ebru sanatı; etrafında bir araya gelen bireyler arasında dostluk ve arkadaşlık bağlarının oluşması açısından uygun bir atmosfer yaratmakta. Farklı kültürel geçmişleri olan insanlar arasındaki toplumsal önyargıları ortadan kaldırıyor, bu kültürler arasındaki iletişimi kolaylaştırıp, sosyal bağları güçlendiriyor. Proje, çocuklara ve gençlere renkli boyalar kullanarak "ırkçılığa" karşı düşüncelerini yaratıcı bir şekilde suya çizme fırsatı sunuyor, bunu kâğıda döküyor ve ardından da sergiliyoruz."

31 Ağustos 2024'te Lübeck'te düzenlenen "Halka Açık Müzeler Gecesi"nde Ebruyla ilgili atölye çalışması (showroom) sunar. Yılmaz Güney'i çizdiği kara kalem portrelerini Ebruli ile buluşturduğu çalışmalarını 08.09.2024 tarihinde Güney Dergisi'nin Lübeck'te Kültürler Evi ve Alevi Derneğinin destekleri ile düzenlediği, ölümünün 40. Yılında "Halkın Savaşçısı, Halkın Sanatçısı" Yılmaz Güney'i anma etkinliğinde sergiler.

"Ebru, fırça ile suyun yüzeyinde doğal boyalarla yaratılan desenler, bir melodinin notaları gibi bir uyum içinde akarken dikkat ve sabır isteyen bir süreçtir. Bu sanat, sadece bir estetik kaygıdan ibaret değildir. Farklı renklerin ahenkle buluşması, insan ruhundaki derin duyguları simgeler; yan yana gelen renklerle anlatılan bir hikâyedir. Her bir Ebru, içsel bir yolculuğun resmidir; bir ruh hâli, bir anı veya bir duygusal dalgalanmayı temsil eder. Ebru sanatı, geleneksel normların ötesine geçebilen bir ifade biçimidir.

Orhan İşözen'in Ebru'yu müzikle buluşturduğu bir başka proje de 17 Aralık 2024 tarihinde Hamburg'da Mut Tiyatro'da gerçekleşir. Anadolu Jazz Müzik Grubu'nun konserinde çalınan, seslendirilen 20 müzik parçasının her biri için özel yaptığı Ebrular konser boyunca beyaz perdeye yansıtılarak sergilenir. Müziğin suya yansıyan Ebru'su...

Sanatçı Orhan İşözen günlük hayatın içinde yer alan her türlü sosyal, siyasal, toplumsal meseleyi boyalarla, suyla birleştirip Ebru sanatı ile işleyerek tekrar halka sunuyor, hatırlatıyor...

"Sanatçının en önemli görevi halkla iç içe olmak ve her türlü haksızlığa karşı duyarlı olup mücadele etmektir. Güney Okurlarına önerim, Ebru sanatıyla ilgilenmek için hiçbir zaman geç değildir. Yaşarken sevdiğiniz uğraşları hayata geçiriniz." ■ **GG**

Fotoğraf: Arif Kılıç